Pučka pobožnost u župi Brdovec u 17. i 18. stoljeću

Huzjan, Vladimir

Doctoral thesis / Disertacija

2010

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:209185

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

HRVATSKI STUDIJI
Sveučilište u Zagrebu
Učilišno-znanstveni kampus Borongaj
Borongajska 83d, 10 000 Zagreb

DOKTORSKA RADNJA

PUČKA POBOŽNOST U ŽUPI BRDOVEC U 17. i 18. STOLJEĆU

mentor: prof. dr. sc. Mijo Korade

doktorant: Vladimir Huzjan, prof.

U Varaždinu, siječanj 2010.

Sadržaj

1) **Predgovor** ____ 4
2) **Uvod** ____ 5
3) **Dosadašnji radovi o župi i mjestu Brdovec** ____ 8
4) **Izvori** ____ 18
5) **Hrvatska u 17. i 18. stoljeću** ____ 24
6) **Pregled povijesti mjesta i župe Brdovec do kraja 18. stoljeća** ____ 29
   a) **Ukratko o nastanku i značenju imena Brdovec** ____ 29
   b) **Pregled povijesti mjesta Brdovec do kraja 18. stoljeća** ____ 31
   c) **Pregled povijesti župe Brdovec do kraja 18. stoljeća** ____ 44
   d) **Arhitektonsko-umjetnička obilježja crkve sv. Vida u Brdovcu** ____ 60
   e) **Ikavci i franjevci u Brdovcu – samostan u Mariji Gorici** ____ 76
7) **Pučka pobožnost kao religijski fenomen** ____ 81
   a) **Legende o svecima – sv. Vid i sv. Barbara** ____ 88
8) **Analiza zabilježenih čudesa u matičnoj knjizi krštenih župe sv. Vida u Brdovcu** 95
9) **Neki brdovečki svećenici kao aktivni sudionici pučke pobožnosti** ____ 111
10) **Knjižnica brdovečke župe** ____ 134
11) **Demografska struktura župe sv. Vida u Brdovcu od 1672. do 1800. godine** ___ 145
12) **Pobožna djelatnost Bratovštine sv. Barbare Djevice i Mučenice u Brdovcu** ___ 164
13) **Zaključak** ____ 178
14) **Prilozi** ____ 188
   a) **Prijepis ostvarenih čudesa sv. Vida i sv. Barbare zabilježenih u matičnoj knjizi krštenih župe sv. Vida u Brdovcu s ilustracijom izvornog dokumenta** ____ 188
   b) **Tablica 1. Popis župnika i kapelana u Brdovcu (do 19. stoljeća) s ilustracijom izvornog dokumenta** ____ 210
   c) **Tablica 2. Prirodno kretanje stanovništva župe Brdovec (od 1750. do 1800. godine)** ____ 213
   d) **Tablica 3. Popis 3. 327 članova Bratovštine sv. Barbare Djevice i Mučenice (od 1676. do 1813. godine)** ____ 214
15) **Popis neobjavljenih izvora** ____ 293

16) Popis objavljenih izvora _____ 293
17) Popis literature _____ 295
18) Popis fotografija _____ 305
19) Rječnik manje poznatih pojmova _____ 305

1) Predgovor

"Pučka pobožnost u župi Brdovec u 17. i 18. stoljeću" naslov je rada čiji je cilj prikazati društveno–religiozne aktivnosti spomenute župe u navedenom razdoblju. Do sada se u hrvatskoj historiografiji malo istraživalo o Brdovcu i župi sv. Vida premda je bila jedna od najvećih u Zagrebačkoj biskupiji. Više radova pojavilo se tek unazad dvadesetak godina.

Prva matična knjiga krštenih župe sv. Vida u Brdovcu s bilješkama o ostvarenim čudesnim ozdravljenjima nastalim po zagovoru sv. Vida i sv. Barbare bili su poticaj, a ujedno čine i jezgru ove radnje, za dublje istraživanje društveno–religioznih aktivnosti u Brdovcu tijekom 17. i 18. stoljeća. Na jednostavan način objašnjeno, analizom i upotrebom podataka iz neobjavljenih i objavljenih izvora te postojeće literature, radnja opisuje povijest nastanka mjesta i župe Brdovec, komentira određene aktivnosti pučke pobožnosti te na koji su način stanovnici - podanici, svećenstvo i vlastela u njima sudjelovali.

Rad ovakvog obujma još nije napravljen za navedeno područje te će biti prvi takve vrste, a njime će se dati kvalitetan pregled društvenog života u Brdovcu u vrijeme 17. i 18. stoljeća. Premda ova radnja neće odgovoriti na sva pitanja o pučkoj pobožnosti, možda će poslužiti kao nadahnuće drugim istraživačima za nastavak ovog, te općenito historiografskog istraživanja o povijesti župe i mjesta Brdovec.

2) Uvod

Kako bi se uopće mogla početi proučavati pučka pobožnost u Brdovcu, bilo je potrebno učiniti manje istraživanje o do sada objavljenim radovima. Tako je u uvodnom dijelu radnje, koji se odnosi na historiografski osvrt, naveden popis objavljenih radova, knjiga i znanstveno-popularnih članaka o povijesti župe sv. Vida i mjesta Brdovec vremenski ograničenih do početka 18. stoljeća. Time je dobivena predodžba koliko su zapravo župa i mjesto Brdovec historiografski istraženi, odnosno koja su razdoblja i teme obrađeni, a koji nisu. Slijedi cjelina o iznimno važnom izvornom ili arhivskom gradivu koje se koristilo prilikom istraživanja. Detaljnije je obrađeno već objavljeno gradivo, u smislu osvrta na pobožnost, dok posebnu važnost predstavlja ono gradivo koje do sada nije bilo istraženo niti objavljeno.

Radi smještaja teme u vrijeme i prostor ukratko je predstavljen pregled hrvatske povijesti u 17. i 18. stoljeću. Slijedi pregled povijesti mjesta i župe Brdovec gdje je opisana povijest lokaliteta od prvog spomena u sačuvanim dokumentima do 18. stoljeća, što uključuje nastanak crkve i župe te njihov razvoj. Poseban dio odnosi se i na arhitektonsko-umjetnička obilježja crkve sv. Vida u Brdovcu ilustriran fotografijama interijera i eksterijera objekta te s po prvi puta objavljenim fotografijama crkvenih kaleža, relikvijara i pokaznica.

Brdovečko područje ima i svoje historijske posebnosti, a jedno od njih su sutlanski ikavci. Ti Hrvati, izbjegli iz zapadne Bosne pred Osmanlijama u 15. i 16. stoljeću, do danas su sačuvali svoj specifičan govor te je njihova posebnost i zaslužila kratak osvrt. S njima su došli franjevci koji su osnovali samostan, organizirali župu i tri bratovštine te vodili vrlo plodan duhovni život sve do kraja 18. stoljeća kada je njihov rad carskim dekretom obustavljen. U zasebnom poglavlju pak, prikazana je pojava manifestacije pučke pobožnosti, odnosno njeni pokretači i prednosti te na koji je način bila važna za svakodnevicu. Također, kako su sv. Vid i sv. Barbara odigrali značajnu ulogu u vjerskom životu, opisan je razvitak kulta navedenih svetaca od antike do novog vijeka.

U posebnom poglavlju detaljno su analizirani prikupljeni podaci o zabilježenim ozdravljenjima po zagovoru sv. Vida i sv. Barbare, a kompletan prijepis s fotografijama izvornih dokumenata nalazi se u poglavlju Prilozi. Opsežnom analizom utvrđen je ukupan

broj ozdravljenih osoba, prikazan je njihov omjer prema spolu, dobi i vrstama bolesti od kojih su bolovali odnosno ozdravili, zatim iz kojih su sve krajeva hodočasnici stizali u Brdovec, na koje su načine iskazivali svoju zahvalnost te brojni drugi aspekti. Za sve dobivene rezultate izrađeni su detaljni grafikoni s objašnjenjima, a pojedine informacije dodatno su ilustrirane zemljovidom.

Zahvaljujući sačuvanim podacima kanonskih vizitacija Zagrebačke biskupije za 17. i 18. stoljeće, te knjigama koje se danas nalaze u knjižnici brdovečke župe, učinjen je osvrt na duhovni rad brdovečkih župnika i kapelana. Ti su podaci poslužili kao prvorazredni izvor za proučavanje pučke pobožnosti jer su u njima navedene sve moguće pohvale, ali i nepravilnosti u radu svećenika i župljana, dok sačuvane knjige govore o intelektualnoj znatiželji klera. Kako se tijekom istraživanja nedvojbeno pokazalo da su brdovečki svećenici bili iznimno važni u promicanju i poticanju pobožnosti, u Prilozima se nalazi popis župnika i kapelana koji su služili u župi Brdovec od njenog početka do 18. stoljeća (vidi Tabelu 1.). Premda je slična tabela već ranije objavljena, ovdje se donosi nadopunjena novim saznanjima. Kao dodatak ovom istraživanju, izrađena je i demografska struktura župe Brdovec od 1672. do 1800. na temelju rada Ante Gabričevića o prirodnom kretanju stanovništva. Tim podacima određen je ukupan broj rođenih, umrlih i vjenčanih osoba, zatim prosječna dob stanovnika te prirodni prirast u Brdovcu tijekom 17. i 18. stoljeća (vidi Prilozi, Tabela 2.). Pritom je učinjen i osvrt na glavnu temu radnje, odnosno imaju li ti podaci veze s pučkom pobožnosti.

U promicanju pobožnosti u Brdovcu posebno se istakla Bratovština sv. Barbare Djevice i Mučenice (dalje u tekstu: Bratovština sv. Barbare) koja je djelovala od 1675. do 1813. godine. Njeni članovi vodili su brigu o ispunjenju svih zadanih vjerskih obveza, a knjiga članova vrijedan je povijesni izvor koji je osigurao značajna nova saznanja te se u ovome radu po prvi puta objavljuje u cijelosti (prijepis svih 3.327 članova bratovštine nalazi se u poglavlju Prilozi, Tabela 3.). Na samome kraju rada slijedi Zaključak, bogati Prilozi, standardni popisi neobjavljenih i objavljenih izvora te literature, zatim Popis fotografija te Rječnik manje poznatih pojmova čime radnja dolazi do svog kraja.

Na samome kraju, valja nadodati kako se izvorno gradivo korišteno za brojne analize u ovoj radnji nalazi na više lokacija. U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu (HDA) čuvaju se matične knjige župe sv. Vida, u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu

kanonske vizitacije od 1622. do 1800., a brdovečki župni ured čuva vrijednu zbirku dokumenata i knjiga. Historiografskom obradom spomenutog gradiva u ovoj su radnji predstavljena nova saznanja koja ju čine najobuhvatnijom analizom društveno–religioznih aktivnosti župe Brdovec u 17. i 18. stoljeću do sada.

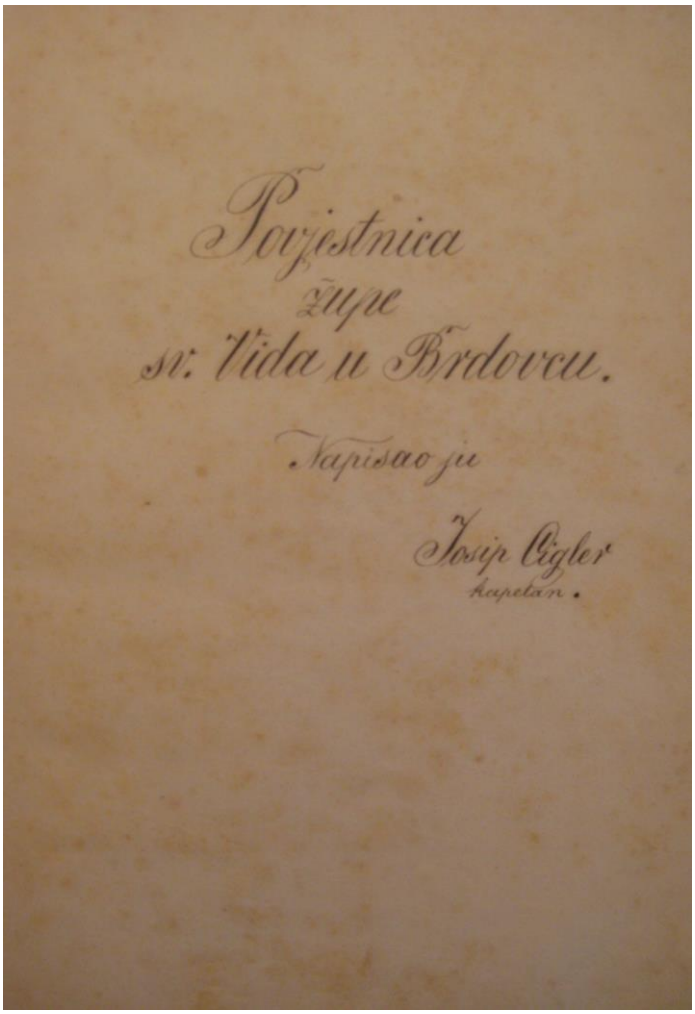

Naslovnica najstarije brdovečke *povjestice* kapelana Josipa Ciglera[1]

[1] Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

3) Dosadašnji radovi o župi i mjestu Brdovec

Povijest mjesta Brdovec te njegove župe i župne crkve sv. Vida slabo je istražena, no postoje znanstvene i popularne publikacije na lokalnoj razini koje opisujući povijesne, kulturne i socijalne elemente doprinose upoznavanju toga kraja kroz prošlost. U ovom poglavlju izložen je cjelovit popis knjiga, znanstvenih studija i popularnih članaka koji se bave ili tek dotiču povijesti župe sv. Vida ili mjesta Brdovec. Jedan od prvih cjelovitijih radova o povijesti župe sv. Vida u Brdovcu je knjiga *Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu* kapelana Josipa Ciglera.[2] U knjizi J. Cigler, između ostalog, daje podatke o legendi nastanka kapele sv. Vida, kasnije župne crkve, do opisa rada svoga župnika Pavla Belasa u drugoj polovici 19. stoljeća. Stjepan Krivošić u knjizi *Slike iz prošlosti zaprešićkoga kraja od 1209. do 1903.* daje cijeli niz podataka kojima nastoji osvijetliti prošlost Zaprešića i okolice, a time i Brdovca od 13. do početka 20. stoljeća.[3] Tako S. Krivošić piše o nastanku mjesnih imena Zaprešić i okolice, o plemićkim obiteljima Sermage, Čikulini, Krčelić i druge, a koje su ostavile važan trag u zbivanjima na tom prostoru. Autor piše i o seljačkoj buni 1573., plemićkim oporukama, kronikama, spomenicama te o kretanju broja stanovnika i gospodarskim aktivnostima.

Ljudevit Ivančan u članku *Vratislav i pleme Acha* govori o vlastelinu Vratislavu i njegovim posjedima te onima njegove obitelji na području susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva, pa tako i Brdovca, od početka 13. stoljeća do 1439. godine.[4] Autor piše i o genealoškoj povijesti obitelji Acha te na kraju donosi obiteljsko stablo. Isti autor u radu *Potomci plemena Acha* piše o životnom putu pojedinih članova obitelji te tako spominje Julijanu barunicu Moskon (1693.-1760.), kasnije udanu Sermage, koja je od roditelja baštinila posjed Mickovo u Brdovcu.[5] Stjepan Krivošić u članku *Brdovec-postanak i značenje naziva,* o čemu će kasnije biti više riječi, zaključuje kako je prema jezičnom

[2] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", *Zaprešićki godišnjak 1991.*, Godište I., Matica hrvatska Zaprešić, 1991., str. 49.-63.
[3] Stjepan KRIVOŠIĆ, *Slike iz prošlosti zaprešićkoga kraja od 1209. do 1903*., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993.
[4] Ljudevit IVANČAN, "Vratislav i pleme Acha", *Vjestnik kraljevsko hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, Godina VI., Zagreb, 1904., str. 145.-163.
[5] Ljudevit IVANČAN, "Potomci plemena Acha", *Vjesnik kraljevsko hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva*, Godina VII., Zagreb, 1905., 73.-83. Iako B. A. Krčelić navodi da mu je krsna kuma Julijana Sermage rođena 1682., u matici krštenih župe Brdovec zapisano je kako je krštena 1. siječnja 1693. godine.

značenju današnje mjesto Brdovec dobilo ime po geografskom smještaju kraja.[6] Osim prikaza nastanka toponima Brdovec, S. Krivošić piše kako se ime tog mjesta bilježilo od svog nastanka u 14. pa sve do kraja 16. stoljeća dajući primjere iz arhivskog gradiva. O istoj temi, proširenoj na imena toponima današnjeg Zaprešića i okolice, isti autor govori u radu *Mjesna imena (toponimi) na području općine Zaprešić (njihova tvorba i značenje).*[7] Stjepan Krivošić u članku *Žiteljstvo Zaprešića u prošlosti (I. dio), od najranijih zapisa do kraja 16. stoljeća* uzima Zaprešić i okolicu kao prostorni te osnutak zagrebačke biskupije krajem 11. stoljeća i njenu povijest do 16. stoljeća kao vremenski okvir istraživanja.[8] Osim o stanovništvu, u navedenom radu S. Krivošić piše o djelu vlastelinstva koje se nalazilo na području između rijeka Krapine i Sutle, a bilo je u vlasništvu slavonskog bana u kraljevo ime. Josip Adamček u članku *Istraga u Beču-Iz dokumentacije pripremljene za film o seljačkoj buni 1573.* donosi prijepis izjava uhapšenih vođa seljačke bune Ilije Gregorića i Mihajla Gušetića.[9] Jedan od vođa te bune, koja je obilježila drugu polovicu 16. stoljeća u Hrvatskoj, bio je i brdovečki kmet Ilija Gregorić koji je za vrijeme ispitivanja u Beču izjavio kako je "Živio 20 godina u Brdovcu, susjedgradsko vlastelinstvo. Tamo je imao kuću, imanje, vinograd i polje".[10] Agneza Szabo u članku *Franjo Plemić i Juraj Turković-hrvatski velikani rodom iz Brdovca* donosi osnovne autobiografske podatke obojice, prevedeni prijepis nekrologa Franje Plemića, te najavljuje objavu opširnijih biografija.[11] Franjo Plemić[12] je još za života bio zvan *hrvatski Ciceron*, a Juraj Turković bio je profesor i

[6] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Brdovec-postanak i značenje naziva", Zaprešićki godišnjak 1993., Godište III., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 31.-43.

[7] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Mjesna imena (toponimi) na području općine Zaprešić (njihova tvorba i značenje)", *Zaprešićki zbornik, Publikacije Muzeja u Brdovcu*, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988., str. 45.-47.

[8] Najstarija isprava u kojoj se izrijekom razmatra stanje i odnosi među vlastelom na području koje autor istražuje je listina ugarsko-hrvatskog kralja Andrije II. iz 1209. godine. Susjedgradski vlastelin Vratislav iz roda Acha pomogao je Andriji II. u borbi protiv brata Emerika za ugarsko-hrvatsko prijestolje. Stoga je Andrija II. i izdao Vratislavu navedenu darovnicu. Stjepan KRIVOŠIĆ, "Žiteljstvo Zaprešića u prošlosti (I. dio), od najranijih zapisa do kraja 16. stoljeća", *Zaprešićki godišnjak 1997. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1998. godinu*, Godište VII., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1998., str. 25.-43.

[9] Josip ADAMČEK, "Istraga u Beču-Iz dokumentacije pripremljene za film o seljačkoj buni 1573.", *Kaj-Časopis za kulturu i prosvjetu*, Zagreb, lipanj 1979., godina V., broj 6., str. 57.-74.

[10] ISTO, str. 57.

[11] Agneza SZABO, "Franjo Plemić i Juraj Turković-Hrvatski velikani rodom iz Brdovca", *Brdovečki zbornik 2004.*, Godište III., drugo dopunjeno izdanje, Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2004., str. 39.-45.

[12] Franjo Plemić rodio se u Brdovcu u kolovozu 1660., a umro je u Zagrebu 19. travnja 1724. godine. Za sada nisu poznata imena njegovih roditelja, ali za njih se zna da su bili posjednici u Brdovcu. Franjin brat Juraj bio je protonotar Kraljevine Hrvatske, ali on, koliko je poznato, nije bio rođen u Brdovcu. Franjo Plemić postao je

rektor Sveučilišta u Rimu, Grazu i Trnavi.[13] U nekrologu F. Plemića zabilježeno je kako je on "(…) Hrvat, Brdovčanin (…) koji s pravom treba biti pribrojen u velike uzore našeg Kolegija, u kojem se do kasne životne dobi isticao vrlo plemenitim primjerima vrlina, da u našima bude na poticaj, a stranima na divljenje".[14] Stjepan Razum u članku *Desetinski kotar Glavnica (1474.-1611.), kazalo mjesta desetinskih popisa Zagrebačkoga kaptola* odabrao je 28 popisa, odnosno dokumenata od 1474. do 1611. koji se odnose na desetinski kotar Glavnicu.[15] Taj je kotar u 15. i 16. stoljeću obuhvaćao veleposjede Susjedgrad, Donja Stubica, Bistrica te one gornjostubičkih plemića. Autor u radu ne donosi popis imena svih podanika, kao ni vrstu i količinu desetinskih stvari, već samo mjesta u kojima su podaci popisani. Tako se 1474. u Zajedničkom popisu desetine vina i žita u Glavnici, koji je učinio

---

član Družbe Isusove 26. listopada 1678. u Beču. Za svećenika je zaređen 15. kolovoza 1693. na blagdan Velike Gospe. Franjo Plemić je šest godina bio gimnazijski profesor, najvjerojatnije u Zagrebu, zatim 17 godina upravitelj raznih vjerskih kongregacija, među njima i bratovština, te četiri godine poglavar samostana u Varaždinu. Kako je punih 25 godina bio propovjednik u Zagrebu i Varaždinu stekao je naziv *hrvatski Ciceron.* Između ostalog, F. Plemić je od 1715. bio nedjeljni propovjednik u crkvi Sv. Marka Evanđeliste na Gornjem Gradu u Zagrebu. Održao je i nadahnut govor na pogrebu grofa Nikole IV. Erdödya (1691.-1707.) za koji su suvremenici tvrdili da bi ga trebao tiskati. Mladi grof Nikola IV. Erdödy bio je posljednji muški potomak bana Nikole III. Erdödya koji je oslobodio Slavoniju, Podunavlje, Liku i Krbavu od Osmanlija u vrijeme rata za oslobođenje (1683.-1699.). Franjo Plemić je 15 godina upravljao zagrebačkom *Bratovštinom Muke i smrti Isusove*, sve do svoje smrti. Franjin brat Juraj i njegova supruga Katarina rođena Bedeković nisu imali djece. Kako je Juraj umro prije Katarine, ona je 1736. imanje u Brdovcu prodala za 5.500 forinti. ISTO, str. 40.-43.; Miroslav VANINO, *Isusovci i Hrvatski narod,* II. dio, Biblioteka vrela i prinosi za povijest isusovačkog reda u Hrvatskom narodu, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1987., str. 206, 398.

[13] Juraj Turković rodio se u Brdovcu 1595., a umro je u Trnavi 1651. godine. U isusovački red stupio je 30. listopada 1618. u Leobenu, a nakon studija doktorirao je teologiju i filozofiju. Četiri godine bio je profesor filozofije, zatim jednu godinu etike i kontroverzija, a spekulativne teologije oko 10 godina. Godinu dana bio je ravnatelj Sveučilišta u Grazu te rektor Sveučilišta u Trnavi. Četiri godine bio je provincijal austrijske pokrajine Družbe Isusove sa sjedištem u Beču (1645.-1649.) pod koju su tada spadali i hrvatski isusovci. U Rimu je sudjelovao u izboru generala Družbe Isusove; jednom kao austrijski provincijal, a drugi put kao izaslanik provincije tj. elektor. U Zagrebu je bio rektor kolegija od 1638. do 1641. te je za to vrijeme počeo graditi zgradu kolegija na Gornjem Gradu. Također, poznato je da je J. Turković pohodio biskupa Jurja Draškovića prije smrti koji je na njegov nagovor oporučno ostavio Hrvatsko-ugarskom kolegiju u Bologni 10.000, samostanu Klarisa u Zagrebu 18.000, a varaždinskom kolegiju 6.000 forinti. Ipak, valja napomenuti kako je u knjizi *Matrikula Sveučilišta u Grazu* zabilježeno da je J. Turković bio rođen 1595. u mjestu Bertovici, a umro 1654. godine. U istome je navedeno da je od 1645. do 1648. bio provincijal austrijske pokrajine Družbe Isusove sa sjedištem u Beču. ISTO, str. 43.-45.; "Turkovich (Turkovith) Georgius", *Die Matrikeln der Universität Graz*, Band 2, 1630-1662, Akademische druck Verlagsanstalt, Graz, 1980., str. 23.; Miroslav VANINO, *Isusovci i Hrvatski narod,* I. dio, Biblioteka vrela i prinosi za povijest isusovačkog reda u Hrvatskom narodu, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1969., str. 427.-431.; Miroslav VANINO, *Isusovci i Hrvatski narod,* II. dio, str. 184, 264.

[14] Agneza SZABO, "Franjo Plemić i Juraj Turković-Hrvatski velikani rodom iz Brdovca", *Brdovečki zbornik 2004.*, Zaprešić, 2004., str. 45.

[15] Stjepan RAZUM, "Desetinski kotar glavnica (1474.-1611.), kazalo mjesta desetinskih popisa Zagrebačkoga kaptola", *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište XII., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 134.-173.

časni učitelj Petar iz Visokog, kanonik Zagrebačke crkve, i to najprije na posjedima grofice Hennyngh, po prvi puta izričito spominje *villicatus Berdowecz.*[16] Isti autor u *Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine* donosi popis 710 svećenika tj. župnika, duhovnih pomoćnika, oltarista, nadarbenika, milosnika i čazmanskih kanonika čija je lista bila sastavljena u svrhu davanja biskupske ili stolne pristojbe.[17] Izvornik *Popisa* čuva se u Kaptolskom arhivu u Zagrebu i najstariji je popis svećenika u kojem su popisani gotovo svi tadašnji svećenici Zagrebačke biskupije. U tom popisu zabilježen je i "Mathei plebanus sancti Vitti in Berdowcz."[18] Stjepan Razum u daljnjem radu *Biskupijska skupština (sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića* piše o biskupijskoj skupštini Zagrebačke biskupije održanoj od 3. do 5. lipnja 1669. godine.[19] To je prva od četiri u nizu biskupijskih skupština koje je održao zagrebački biskup Martin Borković (1597.-1681.).[20] U spisima se spominju dva župnika iz Brdovca -

[16] ISTO, str. 138. Riječ *villicatus* označava službeno područje mjesnog starješine. "Villicatio, villicacio, vilicacio, f., vilicatus", *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae,* Vol. II., literae L-Z, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1978., str. 1259.

[17] Stjepan RAZUM, "Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine", *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, broj 7., Zagreb, 2003., str. 291.-446.

[18] ISTO, str. 310. Riječ *plebanus* koja se često pronalazi u istraživanim dokumentima, označava župnika. "Plebanus", *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae,* Vol. II., Literae L-Z, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1978., str. 866.

[19] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije,* broj 8., Zagreb, 2004., str. 7.-112.

[20] Martin Borković rodio se u mjestu Domagović, nedaleko od Jastrebarskog, 1597., a umro je u Zagrebu 1687. godine. Nakon školovanja u isusovačkoj gimnaziji, odlazi u Lepoglavu gdje je stupio u pavlinski red. Studirao je filozofiju i metafiziku u Olomoucu, a u Rimu teologiju. U Hrvatsku se vratio kao zaređeni svećenik. U samostanu u Lepoglavi bio je istaknuti propovjednik, tri puta vikar i naposljetku general pavlinskoga reda. Kao poglavar obišao je poljske pavlinske samostane. Godine 1667. postao je zagrebački biskup. Bio je protivnik protestantizma, a među pavlinima se zalagao za obnovu stege. Proučavao je povijesnu građu o pavlinskom redu. Nakon osmanlijskih razaranja pavlinskog samostana u Remetama, M. Borković 1646. započeo je temeljitu rekonstrukciju i obnovu svetišta. Godine 1671. za učilište u Lepoglavi i Zagrebu isposlovao je pravo dodjeljivanja akademskih stupnjeva. Car Leopold I. imenovao ga je 1686. kalačko-bačkim nadbiskupom i mitropolitom. Nakon Zrinsko-Frankopanske urote, M. Borković je 1670. zajedno s Nikolom Erdödyjem obnašao funkciju bana. Smatra se njegovom zaslugom što je nakon sloma urote spasio Hrvatskoj ustavnost i što Hrvatska nije izjednačena s drugim nasljednim zemljama Habsburške Monarhije. Borković je zaslužan i za pronalazak Marijina kipa u Mariji Bistrici. On je poslao u Mariju Bistricu kanonika Matiju Stoklasa, koji je dobio zadaću potražiti zaboravljeni i zazidani Marijin kip. Čudotvorna bistrička Gospa pronađena je 15. srpnja 1684. i postavljena na glavni oltar. Tome u čast podignut je na trgu u Mariji Bistrici, pri ulazu u svetište, kip M. Borkoviću. U burnom razdoblju nakon Zrinsko-Frankopanske urote povijesno značajan postaje prijedlog M. Borkovića da Hrvatski sabor proglasi sv. Josipa zaštitnikom hrvatskoga kraljevstva. To je i učinjeno jednoglasnom odlukom Hrvatskog sabora na zasjedanju 9. i 10. lipnja 1687. godine. O tome danas svjedoči natpis na ulazu u svetište Majke Božje u Remetama.
http://www.katolici.org/dogadjanja.php?action=c_vidi&id=11588; "Borković, Martin", *Hrvatska enciklopedija,* br. 2., Be-Da, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2000., str. 241; "Borković,

Lovro Želec i Ivan Kobbe. Oba svećenika u spisima su pohvaljena za uzoran rad.[21] Isti autor napisao je i *Biskupijska skupština (sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1673. godine. Druga biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića*, održana od 15. do 17. svibnja 1673., u kojoj je za župnika I. Kobbea navedeno kako je pobožan i dobar propovjednik te marljivi gospodar ocijenjen kao dobar i primjeren čovjek.[22] Stjepan Razum je u *Najstarije sačuvane župničke prisege u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Knjiga župničkih prisega (1648.-1674.)* prikazao prijepis 431 svećeničke prisege.[23] Nakon prijepisa, prisege su prikazane prema župama i župnicima, zajedno s ponekim zanimljivim podatkom. Župnici u Zagrebačkoj biskupiji počeli su se potpisivati prigodom polaganja prisege na početku djelovanja biskupa Petra Petretića (1648.-1667.). Najstariji svezak župničkih prisega obuhvaća razdoblje od 27 godina, i to od sredine do druge polovice 17. stoljeća. U njemu je zapisana 431 prisega koju su položila 324 župnika, pa tako i Brdovečki.[24]

Nadalje, Đurđica Cvitanović i Stjepan Laljak u članku *Župa Pušća, župna crkva i kapele* pišu kako je navedena župa nastala 1501. odvajanjem od župe Brdovec.[25] U Zaprešićkom godišnjaku objavljen je rad Adama Alojzija Baričevića (1756.-1806.) *Život prečasnoga muža Baltazara Adama Krčelića, opata i kanonika zagrebačkoga* u kojem autor navodi biografske podatke o Baltazaru Adamu Krčeliću poput mjesta rođenja,

---

Martin", *Hrvatski leksikon*, I. svezak, A-K, Naklada leksikon, Zagreb, 1996., str. 126; Damir BOROVČAK, *Voliš li Hrvatsku? : neka putopisna i nacionalna pitanja*, Zagreb, 2007., str. 147.-152.

[21] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", Zagreb, 2004., str. 158.

[22] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1673. godine. Druga biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, broj 10., Zagreb, 2006., str. 9.-104.

[23] Stjepan RAZUM, "Najstarije sačuvane župničke prisege u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Knjiga župničkih prisega (1648.-1674.)", *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, broj 8., Zagreb, 2004., str. 113.-199.

[24] "Ja NN., župnik župe NN., prisežem Bogom živim, Blaženom Djevicom Marijom i svim svecima i izabranicima Božjim, da ću biti vjerno poslušan gospodinu svome redovitom biskupu i njegovim zakonitim nasljednicima, kao i glavnom namjesniku, a u to vrijeme postojećem, te ću se pokoravati zapovijedima svete majke Crkve, navedenoga moga redovitoga biskupa NN, i nasljednika te namjesnika, u to vrijeme postojećega, te ću dobro i pohvalno služiti navedenoj župnoj crkvi u duhovnim i vremenitim, kao i božanskim stvarima; terete iste crkve dužno ću podnositi, prava navedene župne crkve čuvat ću i braniti prema mogućnostima, te ne ću ništa što bi pripadalo navedenoj crkvi otuđiti, prodati ili razmijeniti; nego ću, prema mogućnostima, vratiti otuđeno, razneseno ili prodano, k pravu i vlasništvu rečene župne crkve i potruditi ću se da se povrati. Također, prisežem da ne ću navedenu župnu crkvu bez dopuštenja navedenoga moga redovitoga biskupa i njegovih nasljednika ili glavnog namjesnika, a u to vrijeme postojećega, mijenjati ili napuštati. Tako mi pomogao Bog i ova sveta Božja Evanđelja, koja tjelesno i rukama dotičem.", ISTO, str. 115.

[25] Đurđica CVITANOVIĆ, Stjepan LALJAK, "Župa Pušća, župna crkva i kapele", *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište XII., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 80.-95.

svećeničkom životu, književnom radu i smrti.[26] Stjepan Krivošić u članku *Šenkovec-kao mjesto rođenja hrvatskog povjesničara Baltazara Adama Krčelića (1715.-1778.)* podrobnije ulazi u analizu mjesta rođenja B. A. Krčelića te usputno daje i biografske podatke o nekim članovima njegove uže obitelji.[27] O značajnom kulturnom doprinosu B. A. Krčelića, Stjepan Laljak napisao je *Baltazar Adam Krčelić, utemeljitelj prve javne knjižnice u Hrvatskoj*.[28] Svjestan važnosti knjiga u obrazovanju, B. A. Krčelić je 757 svezaka svojih knjiga i 57 rukopisa oporučno ostavio tadašnjoj Akademskoj knjižnici koja je postala glavni fond kasnije Nacionalne i sveučilišne knjižnice. U članku *Grofovi Sermage u Hrvatskoj (I. dio)* S. Laljak piše o povijesti te obitelji i spominje oca Josipa Sermagea (1761.-1833.) Petra Troilo Sermagea (1722.-1771.) koji je bio rođen u Brdovcu.[29]

U članku franjevca Paškala Cvekana *Samostan Marija Gorica 1517.-1786.* autor piše o nastanku, djelovanju i uređenju samostana Brdovec ili Sveta Marija Gorica Hrvatsko-kranjske provincije sv. Križa sa sjedištem u Ljubljani koji je osnovan 17. lipnja 1527. godine.[30] Isti autor u članku *Crkva Majke Božje od pohođenja u Mariji Gorici (II. dio)* osim opisa nastanka crkve i njene povezanosti sa župom sv. Vida u Brdovcu, daje detaljni opis unutrašnjeg uređenja crkve poput oltara, propovjedaonice, ispovjedaonice,

[26] Adam Alojzije BARIČEVIĆ, "Život prečasnoga muža Baltazara Adama Krčelića, opata i kanonika zagrebačkoga", *Zaprešićki godišnjak 1995. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1996. godinu*, Godište V., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1996., str. 51.-56. Više o A. A. Baričeviću u: Agneza SZABO, "Adam Alojzije Baričević-svećenik, latinist, književni povjesničar i župnik u Brdovcu", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 218.-221. te Mirko IVANJEK, "Brdovečki župnik Baričević, autor najpoznatijih božićnih pjesama", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 222.-223.

[27] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Šenkovec-kao mjesto rođenja hrvatskog povjesničara Baltazara Adama Krčelića (1715.-1778.)", *Zaprešićki godišnjak 1995. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1996. godinu*, Godište V., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1996., str. 57.-64.

[28] Stjepan LALJAK, "Baltazar Adam Krčelić, utemeljitelj prve javne knjižnice u Hrvatskoj", *Brdovečki zbornik 2003.,* Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 201-210.

[29] Stjepan LALJAK, "Grofovi Sermage u Hrvatskoj (I. dio)", *Zaprešićki godišnjak 1997., za Grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća,* Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1998., str. 103.-105. O temi "Grofovi Sermage i njihov udio u društveno-političkom, kulturnom i književnom životu 18. i 19. stoljeća u Hrvatskoj" vidi u *Gazophylacium, časopis za znanost, umjetnost, gospodarstvo i politiku*, god. 12., br. 3-4., Zagreb, 2007. Kao znameniti primjer hrvatsko-kajkavskog govora u drugoj polovici 18. stoljeća, vidi: Stjepan LALJAK, "Kajkavski govor grofa Sermagea u Zagrebačkoj županiji", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 113.-117.

[30] Paškal CVEKAN, "Samostan Marija Gorica 1517.-1786.", *Zaprešićki godišnjak 1994., s kalendarom za 1995. godinu*, Godište IV., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1994., str. 9.-23.

sakristije, križnog puta ili crkvenog posuđa.[31] Stjepan Krivošić u članku *Počeci nekadašnjeg franjevačkog samostana u (Mariji) Gorici* govori kako su franjevci u Brdovec došli s područja provincije *Bosna Croatia* u razdoblju od 1523. do 1527. godine.[32] Đurđica Cvitanović u *Kapela sv. Križa u župi Marija Gorica (Nekadašnja župna crkva franjevaca Bosne Hrvatske)* zaključuje kako je kapela sv. Križa nad sutlanskim krajem bila župna crkva na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu, zajedno uz župe sv. Jurja u Pušći, sv. Petra u Zaprešiću i sv. Vida u Brdovcu.[33] Osnutkom samostana u Svetoj Gorici, prozvanoj Marija Gorica po čudotvornom kipu Majke Božje koji su franjevci ponijeli iz Bosne, autorica zaključuje kako su isti župom sv. Križa upravljali od 1527. do 1640., ali i kasnije nakon što je ona kao kapela bila pripojena župi sv. Vida u Brdovcu. Ista autorica napisala je i članak *Župna crkva sv. Marije od Pohoda u Mariji Gorici (Nekad franjevački samostan i Gospino prošteništе)* u kojem je prikazala kratku povijest nastanka crkve te opis vanjskog i unutrašnjeg uređenja objekta.[34] Ladislav Šaban u članku *Kako su gradili crkvu i orgulje u Mariji Gorici i štošta oko toga* daje podatke o nastanku i gradnji crkve u Mariji Gorici.[35] Autor opisuje vanjsko i unutarnje uređenje crkve s posebnim naglaskom na opisu orgulja, oltara, slika, križnoga puta, posuđa, svijećnjaka i drugog. Vjekoslav Noršić je u latinskoj transkripciji objavio *Genealoški podatci o plemićkim porodicama iz matica župe Brdovec.*[36] U radu autor daje podatke o rođenim, vjenčanim i umrlim plemićima župe Brdovec od 1672. do 1826. te je zaključio kako "(…) se mnogi pisci obraćaju na župne urede glede

[31] Paškal CVEKAN, "Crkva Majke Božje od pohođenja u Mariji Gorici (II. dio)", *Zaprešićki godišnjak 1995. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1996. godinu*, Godište V., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1996., str. 30.-50.

[32] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Počeci nekadašnjeg franjevačkog samostana u (Mariji) Gorici", *Zaprešićki godišnjak 1996. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1997. godinu*, Godište VI., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1997., str. 55.-80.

[33] Đurđica CVITANOVIĆ, "Kapela sv. Križa u župi Marija Gorica (Nekadašnja župna crkva franjevaca Bosne Hrvatske)", *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 63.-72.

[34] Đurđica CVITANOVIĆ, "Župna crkva sv. Marije od Pohoda u Mariji Gorici, (Nekad franjevački samostan i Gospino prošteništе)", *Kaj-časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, broj 3., Zagreb, 1992., str. 75.-89.; Vidi i Đurđica CVITANOVIĆ, "Zagrebački graditelji grade u Mariji Gorici", *Iz starog i novog Zagreba,* VI. zbornik, Muzej grada Zagreba, Zagreb, 1984., str. 125.-134.

[35] Ladislav ŠABAN, "Kako su gradili crkvu i orgulje u Mariji Gorici i štošta oko toga", *Kaj-časopis za kulturu i prosvjetu*, Zagreb, ožujak-travanj 1972., Godina V., broj 3-4, str. 24.-40.

[36] Vjekoslav NORŠIĆ, "Genealoški podatci o plemićkim porodicama iz matica župe Brdovec", *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 256.-282. Više o Vjekoslavu Noršiću u: Stjepan RAZUM, "Vjekoslav Noršić (1880.-1953.)", *Brdovečki zbornik 2003.,* Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 237.-247.

rodjenja, vjenčanja i smrti ljudi i obitelji o kojima pišu, (što me) potaklo (…) da sam povadio iz matica župe sv. Vida u Brdovcu podatke o odličnijim ljudima ove župe te ih ovdje priopćujem."[37]

Demografsko istraživanje o stanovništvu župe Brdovec izvršio je Ante Gabričević u studiji *Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine.*[38] Autor je u radu objavio i obradio podatke o rođenim, vjenčanim i umrlima od 1672. do 1857. te na kraju odredio prirodno kretanje stanovništva. Pavao Kutarčić u *Općina i župa Brdovec, obiteljska i rodoslovna stabla 1800.-2002.* donosi pregled obiteljskih stabala podijeljenih po mjestima u današnjoj Općini Brdovec.[39] Autor donosi i kratki povijesni pregled zbivanja do druge polovice 20. stoljeća, zatim podatke o prirodnom kretanju stanovništva, opisuje neke od lokalnih običaja poput gradnje kuća, obrade lana i konoplje, božićnih i uskršnjih običaja i drugo. Agneza Szabo u članku *Istaknute grofice iz obitelji Erdödy i osnivanje Bratovštine Svete Barbare u Brdovcu* donosi podatke o darovima kojima su plemkinje darivale bratovštinu.[40] Autorica navodi da je banica Ivana Magdalena Erdödy sa sestrom Barbarom 1678. platila tiskanje molitvenika *Pobožne molitve* (…) za potrebe *Bratovštine Svete Barbare Djevice i Mučenice* osnovane u župnoj crkvi sv. Vida u Brdovcu 1675. godine.[41] Isti molitvenik u reprint izdanju (u dva dijela) objavili su Općina i župa sv. Vida u Brdovcu pod naslovom *Pobosne molitve: iz vnogeh molitveneh knyig izebrane, vsem pobosnem i bogaboiechem dussam kruto*

[37] Vjekoslav NORŠIĆ, "Genealoški podatci o plemićkim porodicama iz matica župe Brdovec", *Zaprešićki godišnjak 1999.,* str. 256.
[38] Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", *Starine,* knjiga 59, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1984., str. 187.-308. Skraćene verzije ovog rada objavljene su u: Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu od 1672. do 1981. godine", *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 283.- 338. i Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu od 1672. do 1981. godine", *Brdovečki zbornik 2003.,* Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 35.-91.
[39] Pavao KUTARČIĆ, *Općina i župa Brdovec, obiteljska i rodoslovna stabla 1800.-2002.,* Pavao Kutarčić, Ključ Brdovečki, 2004. Isti autor detaljnije je opisao seoske običaje svoga kraja u knjizi: *Ključ - Selo, žitelji i običaji,* Pavao Kutarčić, Ključ Brdovečki, 2004.
[40] Agneza SZABO, "Istaknute grofice iz obitelji Erdödy i osnivanje Bratovštine sv. Barbare u Brdovcu", *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište XII., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 71.-79.
[41] ISTO, str. 74.

hasznovite : z-dopufchenyem Gornieh stampane v-Bechu 1678.[42] Komentare o molitveniku dali su Željko Vegh u *Najljepši kajkavski molitvenik, Pobožne molitve (1678.) Bratovštine Sv. Barbare iz Brdovca i u domu Sermageovih* te Alojz Jembrih u *Molitvenik Bratovštine Sv. Barbare u Brdovcu (1678.): Prilog poznavanju hrvatske molitveničke književnosti* te ponovno isti autor u *Pušlec cvetja duhovnoga skup spravljen (1678.): molitvenik bratovštine sv. Barbare u Brdovcu.*[43]

Muzej Brdovec objavio je posebno izdanje *Zaprešićkog zbornika* u kojem donosi niz članaka koji se odnose na Zaprešić i okolicu.[44] Tako u članku Željka Škoberne *Arheološka istraživanja na području općine Zaprešić (1980.-1987.)* autor daje pregled od antičke povijesti, opisuje geografski položaj i piše o povijesnim istraživanjima Zaprešića, Brdovca i okolice.[45] U istom Zborniku S. Krivošić u *Područje općine Zaprešić u prošlosti* daje podatke o prvim pisanim vijestima, naselju i stanovništvu u 16. stoljeću, događajima na susjedgradskom vlastelinstvu 1573., pustošenjima nakon seljačke bune, prirodnom kretanju stanovništva u 18. stoljeću i drugo.[46] Emilij Laszowski u *Porodica Čikulin* govori o talijanskom porijeklu te obitelji, njihovom dolasku u Hrvatsku početkom 16. stoljeća, biografskim podacima o pojedinim članovima i njihovoj povezanosti s mjestom i župom sv. Vida u Brdovcu.[47] Mirela Slukan Altić u *Razvoj Brdovca i njegove uže okolice tijekom 18. i*

---

[42] *Pobosne molitve: iz vnogeh molitveneh knyig izebrane, vsem pobosnem i bogaboiechem dussam kruto hasznovite: z-dopufchenyem Gornieh stampane v-Bechu 1678.*, Župa svetog Vida, Općina Brdovec, Brdovec, 2007.

[43] Željko VEGH, "Najljepši kajkavski molitvenik, Pobožne molitve (1678.) Bratovštine Sv. Barbare iz Brdovca i u domu Sermageovih", *Gazophylacium, časopis za znanost, umjetnost, gospodarstvo i politiku*, god. 12., br. 3-4, Zagreb, 2007., str. 115.-126.; Alojz JEMBRIH, "Molitvenik Bratovštine Sv. Barbare u Brdovcu (1678.): Prilog poznavanju hrvatske molitveničke književnosti", *Tkalčić: Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 11/ 2007., str. 47.-78; Alojz JEMBRIH, "Pušlec cvetja duhovnoga skup spravljen (1678.): molitvenik bratovštine sv. Barbare u Brdovcu", u *Pobožne molitve iz vnogeh molitveneh knjig izebrane vsem pobožnem i Bogaboječem dušam kruto hasnovite,* Župa sv. Vida u Brdovcu, Općina Brdovec, Brdovec, 2007., str. 325.-362.

[44] Zaprešićki zbornik, *Publikacije Muzeja u Brdovcu*, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988.

[45] Željko ŠKOBERNA, "Arheološka istraživanja na području općine Zaprešić (1980.-1987.)", *Zaprešićki zbornik*, Publikacije Muzeja u Brdovcu, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988., str. 5.-22.

[46] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", *Zaprešićki zbornik*, Publikacije Muzeja u Brdovcu, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988., str. 23.-43.

[47] Emilij LASZOWSKI, "Porodica Čikulin", *Zaprešićki godišnjak 1996. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište VI., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1997., str. 17.-54.

19. stoljeća piše o povijesti brdovečkog kraja u 18. i 19. stoljeću.[48] Rad je dodatno ilustriran s nekoliko zemljopisnih karata poput one Stjepana Glavača (1627.-1680.) iz 1673. ili topografske karte iz 1783. koje prikazuju brdovečko područje.[49]

Na kraju, iz priloženoga se može zaključiti kako je količina objavljenog znanstvenog materijala o povijesti župe sv. Vida u Brdovcu i o samome mjestu Brdovec do kraja 18. stoljeća relativno mala. No, ovdje navedeni radovi imaju svoju važnost jer predstavljaju prve materijale koji polako počinju rasvjetljavati iznimno zanimljivu društveno-političku prošlost Brdovečkoga kraja.

[48] Mirela SLUKAN ALTIĆ, "Razvoj Brdovca i njegove uže okolice tijekom 18. i 19. stoljeća", *Gazophylacium, časopis za znanost, umjetnost, gospodarstvo i politiku*, god. 12., br. 3-4, Zagreb, 2007., str. 9.-22.

[49] Zbog osmanlijske opasnosti, zagrebački biskup M. Borković povjerio je isusovcu Stjepanu Glavaču izradu zemljopisne karte slobodnih krajeva Hrvatske. Čitava karta daje dojam da je sastavljena zbog strateških razloga, odnosno radi obrane. Na toj karti vide se ostaci ondašnje Hrvatske između rijeka Kupe, Bregane i Sutle na zapadu, te Česme i Une na istoku. Prema sjeveru, Hrvatska se vidi do toka rijeke Drave s dijelom Međimurja, a prema jugu presječena je preko Krbavskog i Gackog polja. Prema mišljenju Mirka Markovića, tok rijeke Sutle uz hrvatsko-slovensku granicu sasvim je generaliziran te je izostavljeno i karakteristično skretanje ove rijeke sjeverno od Klanjca. Dodaje kako je na karti ucrtano staro ušće Sutle u Savu koje je u drugoj polovici 17. stoljeća bilo nekoliko kilometara zapadnije od današnjeg. Više o Stjepanu Glavaču i njegovoj karti u: Mirko MARKOVIĆ, "Hrvatska na karti Varaždinca Stjepana Glavača iz 1673. godine", *Radovi zavoda za znanstveni rad u Varaždinu,* knjiga 2., Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Varaždin, 1988., str. 369.-381.

4) Izvori

Izvorno gradivo iznimno je važno za svako historiografsko istraživanje jer njegova obrada doprinosi rasvjetljenju i razumijevanju događaja zabilježenih na određenom prostoru u određeno vrijeme. Izvorno gradivo koje se koristilo za izradu ove doktorske radnje nalazi se na nekoliko lokacija - u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu - HDA (primarno prva matična knjiga rođenih/ krštenih župe sv. Vida u Brdovcu te sekundarno ostale matične knjige), zatim u prostorijama župnog ureda sv. Vida u Brdovcu (knjiga članova Bratovštine sv. Barbare, knjiga troškova/ darivatelja župe od 1672. do 1754. i drugi dokumenti te knjige iz knjižnice), te na kraju u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu (kanonske vizitacije od 1622. do 1800. godine.). Svi navedeni izvori iskorišteni su na najbolji način kako bi se što bolje rasvijetlile pojedinosti o pučkoj pobožnosti u Brdovcu tijekom 17. i 18. stoljeća.

Kontinuirani podaci o stanovništvu pojedinih župa mogu se pratiti od druge polovice 16. stoljeća kada su župnici, prema odredbama Tridentskog koncila počeli voditi matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih.[50] Tako se u HDA u Zagrebu čuvaju spomenute matične knjige koje pripadaju župi sv. Vida u Brdovcu, i to one koje su nastale do polovice 20. stoljeća.[51] Sve matične knjige u 17. i 18. stoljeću pisane su na latinskom jeziku i

[50] Tridentski sabor 19. je po redu ekumenski koncil rimokatoličke crkve. S prekidima je zasjedao u tri navrata od 1545. do 1563. godine. Koncil je počeo s radom u Tridentu, današnjem Trentu, 13. prosinca 1545., a nastavljen je u Bologni od 1547. do 1549. godine. U drugom periodu od 1551. do 1552. i trećem od 1562. do 1563. koncil je ponovno zasjedao u Tridentu. Koncil je sazvao papa Pavao III. (papa od 1534.-1549.) sa svrhom utvrđivanja stava rimokatoličke crkve prema reformaciji, reformističkim pokretima i crkvenim redovima. Radom koncila upravljali su Isusovci, čiji je red osnovan 1534. s protu reformatorskim ciljevima. Na koncilu je donijeta odluka o jačoj disciplini svećenika i Crkve uopće. Tako je za svećenike uvedeno obvezno svakodnevno čitanje brevijara, utvrđen je rimski katekizam za poučavanje u katoličkoj vjeri, sastavljeno je Kazalo ili Index zabranjenih knjiga, donijete su odredbe o osnivanju svećeničkih škola, formulirano je katoličko učenje o dogmama i sakramentima i drugo. Nakon Tridentskog sabora nije održan ni jedan ekumenski koncil sve do Prvog vatikanskog koji je zasjedao od 1869. do 1870. godine. Prihvaćanjem dogme o Papinoj nepogrešivosti na Prvom vatikanskom koncilu dovršen je rad Tridentskog. Na prvoj biskupskoj sinodi Zagrebačke biskupije 1669., koju je vodio biskup Martin Borković, župnici su ponovno upozoreni kako moraju voditi matične knjige krštenih i vjenčanih, zatim da kod krštenja moraju sudjelovati kum i kuma te je strogo zabranjeno obavljati ukop bez svećenika i prije nego protekne jedan dan od smrti. Jacques MERCIER, *Povijest Vatikana*, Barbat, Zagreb, 2001., str. 224.-231; "Tridentinski ili Tridentski sabor (koncil)", *Opća enciklopedija Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda*, br. 8., Š-Žva, Zagreb, 1982., str. 288; Joseph F. KELLY, "Ekumenski sabori", *Suvremena katolička enciklopedija,* Laus, Split, 1998., str. 246; Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", str. 18.

[51] U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu čuva se sedam matičnih knjiga župe sv. Vida u Brdovcu. One se vode od broja 81 do 87. Sve knjige snimljene su na mikrofilm, a vode se pod oznakama rola M-23, M-24 i M-25. Matične knjige podijeljene su na slijedeći način; Prva: rođeni (1672.-1722.), vjenčani (1672.-1724.) i umrli (1704.-1735.). Druga: rođeni (1723.-1759.), vjenčani (1725.-1758.) umrli (1749.-1758.). Treća: rođeni

kurzivnom latinicom. Hrvatski jezik u matičnim knjigama župe Brdovec počinje se koristiti tek u drugoj polovici 19. stoljeća kao i drugdje u Hrvatskoj. Kao posebnost, ipak se mogu izdvojiti detalji iz nekih matičnih knjiga. Tako su u matičnoj knjizi rođenih od 1672. do 1722. godine, osim urednosti i čitkosti, naslovi mjeseci pisani štampanim slovima s jasno odvojenim mjesečnim upisima. S druge pak strane, matična knjiga vjenčanih od 1672. do 1724., od strane 225. do 230. recto, teško je čitljiva. U matičnoj knjizi umrlih od 1749. do 1758. vidljiva su oštećenja prije restauracije. Zatim, na početku matične knjige umrlih od 1759. do 1782. župnik je na vrhu stranice naslikao križ. Križ je podebljao crnom bojom i okružio ga crnim vijencem. Za matične knjige s kraja 18. stoljeća karakteristično je da je župnik na lijevoj stranici povukao okomitu crtu. U taj stupac upisivani su datumi crkvenih obreda te je time povećana preglednost upisa. Također, u svim matičnim knjigama s kraja 18. stoljeća u posebnom stupcu se navodi i porijeklo upisane osobe. Ovakav stil pisanja koristit će župnici i kasnije.

S obzirom na veliku važnost matičnih knjiga za suvremenike, a i za današnje istraživače, upravo se u najstarijoj matičnoj knjizi krštenih župe sv. Vida od 1672. do 1722. nalazi tekst koji čini jezgru ove radnje i do danas nije istražen niti objavljen.[52] Naime, na prvih 12 stranica spomenute knjige latiničnim pismom u kurzivu, većinom pisano na hrvatskom jeziku, zabilježena su čudesna ozdravljenja po zagovoru sv. Vida i sv. Barbare, Blažene Djevice Marije i Isusa Krista u razdoblju od 1677. do 1779. godine. Analiza tih 60 čudesnih ozdravljenja poslužili su kao osnova za daljnja istraživanja o fenomenu pučke pobožnosti u Brdovcu u 17. i 18. stoljeću.

U župnom uredu župe sv. Vida u Brdovcu danas se čuva knjiga regula i popisa članova Bratovštine sv. Barbare koja je u dobrom stanju očuvanosti. Na prvih nekoliko stranica je veća tamna mrlja koja se proteže od dna prema sredini stranice, ali omogućava čitanje sadržaja. Ostatak stranica nema većih oštećenja te se sadržaj može relativno lako čitati. Knjiga je poslužila za analizu pravila koje su članovi bratovštine obvezali poštivati te prijepis svih 3.327 članova bratovštine od njenog postanka 1675. do kraja djelovanja 1813.

(1759.-1782.), vjenčani (1759.-1778.) umrli (1759.-1783.). Četvrta: rođeni (1782.-1797.), vjenčani (1785.-1794.), umrli (1783.-1797.). Peta: rođeni (1793.-1827.), vjenčani (1793.-1828.), umrli (1793.-1828.). Šesta: rođeni (1827.-1838.), vjenčani (1827.-1838.), umrli (1827.-1838.). Sedma: rođeni (1839.-1857.), vjenčani (1839.-1857.), umrli (1839.-1857.).

[52] Cjelokupan zapis matične knjige dostupan je na mikrofilmu. Hrvatski državni arhiv, rola M-23, I. 34/ 23. Popis čudesa u ovom je radu dostavljen u prijepisu u poglavlju Prilozi te je istraživački obrađen i popraćen ilustracijama svake stranice.

godine. Uz to, obrađeni su i podaci iz knjige troškova (darovanja) župe od 1672. do 1754. godine. U tim spisima zabilježeno je tko je, kada i što darovao za potrebe crkve i župe u Brdovcu te se na taj način može pratiti koji su pojedinci sudjelovali u darivanju te postoje li ti predmeti i danas.

U istraživanju su se koristile i kanonske vizitacije od 1622. do 1800. iz kojih su korišteni samo oni podaci koji govore o pobožnosti u Brdovcu. U radnji su doneseni cijeli tekstovi vizitacije prevedeni s latinskog na hrvatski jezik, a kako su sami po sebi razumljivi, za nijh nisu učinjena opširnija objašnjenja. Naime, u kanonskim vizitacijama podaci se standardizirano bilježe na sljedeći način: u kakvom su fizičkom stanju župna crkva i kapele, kakav je duhovni rad župnika i kapelana te osvrt na župljane. Tijekom istraživanja upravo su ti podaci dali najbolje kritičke informacije o duhovnosti i pobožnosti stanovnika u župi Brdovec tijekom 17. i 18. stoljeća. U daljnjoj obradi izvora koristila se i kajkavska oporuka brdovečkog župnika Ivana Kobbea iz 1682. godine.[53] Same oporuke sadrže i podatke o pobožnosti oporučitelja i rijetki su dokumenti pisani slobodnom voljom pojedinca iz svih društvenih slojeva. Stoga je ova oporuka važan izvor podataka o svakodnevici i međuljudskim odnosima u Brdovcu krajem 17. stoljeća. Ovdje se još treba osvrnuti i na knjige brdovečke knjižnice koje pokazuju kakav su sve literarni interes imali brdovečki svećenici tijekom 17. i 18. stoljeća te kojim su sve radovima nadopunjavali svoj duhovni rad.

Dalje u tekstu učinjen je manji osvrt na već objavljeno izvorno gradivo, a koje se također koristilo pri izradi ove radnje. To gradivo je u ovom slučaju obrađeno na drugačiji način nego do sada, odnosno učinjen je poseban osvrt ne elemente pobožnosti koji se u njima javljaju. Najstariji izvorni dokument u kojem se po prvi puta spominje crkva sv. Vida u Brdovcu je *Statut zagrebačkog Kaptola* iz 1334. kojeg je prevedenog u cijelosti objavio Josip Buturac.[54] Navedeni *Statut* sadrži popis 14 arhiđakonata, a župa sv. Vida spomenuta je u zagrebačkom. *Statut* je najstariji i jedini srednjovjekovni cjeloviti popis župa tada najveće hrvatske biskupije. Popis župa sastavio je gorički arhiđakon Ivan i uvrstio ga u statut Zagrebačkog kaptola. Rukopis *Statuta* zajedno s popisom župa danas se čuva u

[53] Oporuku Ivana Kobbea objavio je Stjepan LALJAK u "Kajkavska oporuka brdovečkoga župnika Ivana Kobbe", *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 99.-104.

[54] Josip BUTURAC, *Popis župa zagrebačke biskupije od godine 1334.*, Posebni otisak iz Zbornika zagrebačke biskupije 1094.-1994., Zagreb, 1944.

Kaptolskom arhivu u Zagrebu. Drugi popis župa Zagrebačke biskupije potječe iz 1501. i čuva se u dva primjerka - izvornik je u Kaptolskom arhivu, a kasniji prijepis u HDA u Zagrebu. *Statut* su objavili Franjo Rački 1872. u *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*[55] te Ivan Tkalčić 1874. u *Monumenta hist. Episc. Zagrabiensis II.*[56] U popisu crkava katedralnog (zagrebačkog) arhiđakonata pod rednim brojem 14 spominje se *Item ecclesia sancti Vitti de Crapina.*[57] Josip Buturac smatra da se radi o današnjoj župi Brdovec smještenoj uz rijeku Krapinu te da isto vrijedi za slijedeći navod. Pod brojem 15 zapisano je *Item ecclesia sancti Petri de Crapina*[58] za koji J. Buturac kaže da "(…) odgovara danas selu Zaprešiću, gdje je župa (Brdovec) bila valjda kratko vrieme, jer to selo dolazi u poviestnim spomenicama uviek kao filijala brdovečke župe."[59] Dalje u tekstu slijedi popis objavljenih diplomatskih isprava i spisa u kojima se spominje naselje, župa ili crkva sv. Vida u Brdovcu. Dokumenti se odnose na vremenski period od 15. do kraja 18. stoljeća.

Jedno od zanimljivih vrela za proučavanje srednjovjekovne i novovjekovne povijesti Brdovca su popisi poreza. Detaljnu studiju popisa poreza prema pojedenim mjestima napravili su Josip Adamček i Ivan Kampuš u knjizi *Popis i obračuni poreza u Hrvatskoj u 15. i 16. stoljeću.*[60] Autori su u knjizi donijeli prijepis više stotina dokumenata koji se odnose na prikupljanje i plaćanje poreza u središnjoj Hrvatskoj, pa tako i u Brdovcu. Josip Adamček u studiji *Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563.-1574.* donosi prijepis i popratni komentar dokumenata i spisa koji se odnose na društvena zbivanja na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu u drugoj polovici 16. stoljeća.[61] Ti su dokumenti važni jer se župa sv. Vida u Brdovcu nalazila upravo na prostoru tog vlastelinstva. Autor publiciranjem arhivskog gradiva o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu želi popuniti do sada objavljene izvore, u prvom redu one o seljačkoj buni 1573. godine. U navedenom radu, objavljeno gradivo obuhvaća 11 godina, odnosno tzv. Tahyjev period. Dokument *Preslušavanje svjedoka godine 1567. proti susedgrdskom*

[55] Franjo RAČKI, "Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine", *Starine*, IV., Zagreb, 1872, str. 201.-229.
[56] Ivan TKALČIĆ, *Monumenta hist. Episc. Zagrabiensis II*, Zagreb, 1874.
[57] Josip BUTURAC, *Popis župa zagrebačke biskupije od godine 1334.*, Zagreb, 1944., str. 19.
[58] ISTO, str. 19.
[59] ISTO, str. 19.-20.
[60] Josip ADAMČEK, Ivan KAMPUŠ, *Popis i obračuni poreza u Hrvatskoj u 15. i 16. stoljeću,* Sveučilište u Zagrebu - Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1976.
[61] Josip ADAMČEK, "Građa o Susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563.-1574.", *Arhivski vjesnik*, svezak 7-8, Zagreb, 1964.-1965., str. 7.-340.

silniku Franji Tahyju je sažetak ispitivanja 508 svjedoka 19. lipnja 1567. protiv Franje Tahyja. Među ispitanim svjedocima, od 9. do 182. su osobe iz Brdovca. Između ostalog, kao 11. svjedok spominje se tadašnji brdovečki župnik Ivan čije prezime nije zabilježeno.[62] Isti autor napisao je i članak *Stari Brdovec* u kojem donosi podatke o ustrojstvu brdovečke *sučije* i njenim gospodarskim mogućnostima u drugoj polovici 16. stoljeća.[63]

Baltazar Adam Krčelić i njegovo djelo *Annuae sive historia ab anno inclusive 1748. et subsequis 1767 ad posteritatis notitiam* je svojevrsna kronika vremena u kojem je autor živio.[64] Kako je B. A. Krčelić rodom iz Šenkovca, koji spada pod župu sv. Vida u Brdovcu, u Annuama se na nekoliko mjesta spominje i Brdovec. Mnogo prostora posvećeno je članovima obitelji Sermage koji su živjeli u autorovo vrijeme.[65] Baltazar A. Krčelić spominje Josipa Petra i Julijanu, njihovog sina Petra Troila te unuka Petra Ivana Nepomuka Sermagea. Neki od zabilježenih događaja svakodnevice poput sudskih tužbi, fizičkih sukoba, svađa ili ljubavnih problema dio su slike uzbudljivog života jedne plemićke obitelji u Hrvatskoj polovicom 18. stoljeća. U popisu kanonika koje je imenovao zagrebački biskup Juraj Branjug, B. A. Krčelić zabilježio je kako je 1728. Josip Antun Čolnić, dotadašnji župnik u Brdovcu, došao na mjesto Tome Plešića, arhiđakona čazmanskoga.[66]

Stjepan Laljak objavio je *Kajkavski naputak seoskim sucima iz 1764. godine* kojim se savjetuju suci u seoskim općinama kako provoditi pravne mjere u suzbijanju lošeg ponašanja u gospodarskom i moralnom smislu.[67] Tako *Naputak* rješava pitanja javnog reda i mira, pravila trgovine, poštivanje propisanih mjera, zaštite od zaraznih bolesti, ženidbenih svečanosti, protupožarnoj zaštiti, odnosu prema trudnicama i slično. Premda se konkretno ne spominje mjesto Brdovec, mjere su se sasvim sigurno odnosile i na taj kraj. Isti autor objavio je i prijepis *O urbaru za sela Harmica, Ključ i Šenkovec (1778.)* koje se nalaze na

[62] "Preslušavanje svjedoka godine 1567. proti susedgrdskom silniku Franji Tahyju", *Zaprešićki godišnjak 1993., s kalendarom za 1994 godinu*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 9.-30.
[63] Josip ADAMČEK, "Stari Brdovec", *Kaj-časopis za kulturu i prosvjetu*, Zagreb, svibanj 1971., godina IV., broj 5., str. 76.
[64] Baltazar Adam KRČELIĆ, *Annuae ili historija 1748.-1767.*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952.
[65] Više u Vladimir HUZJAN, "Obitelj Sermage u Krčelićevim Annuama", *Gazophylacium,* XII br: 3-4, Zagreb, 2007., str. 69.-82.
[66] ISTO, str. 546.
[67] Stjepan LALJAK, "Kajkavski naputak seoskim sucima iz 1764. godine", *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 233.-239.

području župe sv. Vida u Brdovcu.[68] Urbar je knjiga koja određuje odnose vlastelina kao vlasnika zemlje i podanika, kmeta, koji je zemlju obrađivao. Urbar sela Harmica, Ključ i Šenkovec potpisan je 20. rujna 1778., a navedena sela spadaju u prvi razred podgorskog okruga u *sudčiji* Ključ. Zemlja je pripadala udovici Sermage, Nikoli i Aleksandru pl. Jelačiću, barunu Pavlu Rauchu, Petru Blažekoviću, udovicama Jurja Jelačića i Ignjata Vojkovića te nasljednicima obitelji Krčelić i Domitrović. Odredbe urbara napisane su na 28 tiskanih stranica i podijeljene u devet dijelova. U njima se govori o postavljanu kmetskog selišta, kmetskim koristima, tlaki ili *gospoščini,* davanjima u naturi i novcu, *devetini*, gospodarskim pravima i dohotku, zatim o povredama i krivičnim djelima, zabranama te provođenju kmetskih davanja i službi. Treći dio urbara, koji određuje sve o tlaki i drugim kmetskim službama je najopširniji i zauzima sedam listova ili skoro trećinu ukupnog teksta. Iz oba ova zadnje navedena dokumenta, za potrebe rada koristili su se samo oni podaci koji se odnose ili se mogu povezati s pobožnošću u Brdovcu.

[68] Stjepan LALJAK, "O urbaru za sela Harmica, Ključ i Šenkovec (1778.)", *Brdovečki zbornik 2004.*, God. III., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2004., str. 49.-72.

5) Hrvatska u 17. i 18. stoljeću

Vrijeme 17. i 18. stoljeća, kada su župnici u Brdovcu bilježili čudesna ozdravljenja, predstavlja iznimno važno razdoblje u Hrvatskoj povijesti. Ta dva uzbudljiva stoljeća ostavila su mnoge zanimljive događaje poput oslobođenja okupiranog područja od strane Osmanlija, urotu protiv kralja, palež glavnoga grada ili strahoviti potres na Jadranu koji je gotovo uništio Dubrovnik, pa sve do nastanka nekih od najznačajnijih kulturnih spomenika poput kravate, djela *De regno Dalmatia et Croatia* (…), *Croatia Rediviva* ili pak misli da kraljevstvo kraljevstvu ne može propisivati zakone, a koji će još stoljećima kasnije biti važni. Baš tada, u vrijeme baroka i prosvjetiteljstva, u Hrvatskoj je Bartol Kašić (1575.-1650.) napisao prvu gramatiku hrvatskoga jezika, Ivan Belostenec (1593.-1675.) prvi hrvatski rječnik s tronarječnom koncepcijom, Juraj Rattkay Velikotaborski (1612.-1666.) svoju *Memoria,* a Ivan Lučić Lucius (1604.-1679.) učinio prve korake u razvoju nacionalne znanstvene historiografije. U Hrvatsku su stigli kapucini i uršulinke, isusovački kolegij u Zagrebu proglašen je Akademijom, u Zadru je osnovana *Academia degli Incaloriti,* a u Splitu *Akademija ilirička iliti slovinska* (…).

Ipak, s političke strane, sastavni dijelovi Hrvatskog kraljevstva nisu bili ujedinjeni te u tako oslabljenoj zemlji počinje jačati dvorski apsolutizam. Cilj je bio oslabiti ne samo Hrvatsku već i druge zemlje Habsburške Monarhije s namjerom ukidanja njihove državnosti. Nastojeći obraniti državnost Hrvatske unutar Monarhije, hrvatski velikaši vodili su neprestane bitke i sa susjednom Mletačkom Republikom koja je iste principe vladavine primjenjivala u Istri i Dalmaciji. S druge pak strane, Osmansko Carstvo neprestano je provociralo pljačkaškim upadima. U to nimalo stabilno vrijeme malo je bilo mogućnosti za razvoj društva, kulture, znanosti ili uvođenje novih tehnologija. No, ni tada Hrvati nisu ostali po strani. U prvoj polovici 17. stoljeća prvo značajnije pojavljivanje Hrvata u Europi bilo je u vrijeme Tridesetogodišnjeg rata (1618.-1648.). U tom ratu hrvatski konjanici istakli su se u bitkama kod Lützena 1632. i kod Nördlingena 1634. godine. No, više od toga, ostali su zapamćeni po rupcu nošenim oko vrata i svezanim u čvor. Isti taj rubac svidio se Europljanima koji su ga preuzeli i po Hrvatima nazvali kravatom.[69]

[69] Vidi Vladimir HUZJAN, "Pokušaj otkrivanja nastanka i razvoja kravate kao riječi i odjevnoga predmeta", *Povijesni prilozi*, 34, god. 27, 1.-264., Zagreb, 2008., str. 103.-121.

Iako ratni sukobi između kršćanskih zemalja i Osmanskoga Carstva traju još od 14. stoljeća, trajniji mir postignut je tek početkom 17. stoljeća mirom u Žitvi (1606. godine). Njime je Hrvatskoj vraćena Petrinja, Moslavina, Čazma i krajevi južno od Kupe. No, kasniji mirovni ugovori nisu bili tako uspješni poput onog Vašvarskog (1664.) kojim je Osmanlijskom Carstvu ostalo sve što je do tada osvojilo. Time je izazvano veliko nezadovoljstvo hrvatskog i ugarskog visokog plemstva što će na kraju dovesti do Zrinsko-Frankopanske urote i njenog sloma 1671. godine. Hrvatsko plemstvo tada se suočilo i s izdvajanjem Vojne granice od vlasti Hrvatskog sabora. Proces je završen u vrijeme Ferdinanda II. (1578.-1637.) kada je Vojna granica uređena kao austrijska pokrajina i podijeljena na Karlovački (Hrvatska granica) i Varaždinski (Slavonska granica) generalat. Dodatni problem nastao je 1630. kada je kralj Ferdinand II. dodijelio Vlasima statut kojim ih je oslobodio vlasti hrvatskoga plemstva. Polovicom 17. stoljeća središnje vlasti u Beču snažno su radile i na procesu pretvaranja Ugarske i Hrvatske u pokrajine slične austrijskim provincijama.

Teškim porazom Osmanlija pod Bečom 1683. započeo je dugo očekivani protunapad, odnosno oslobađanje okupiranog područja. Do 1687. najveći dio Ugarske, Slavonije i Hrvatske bio je oslobođen. Ban Nikola Erdödy (1670.-1693.) oslobodio je Dubicu, Kostajnicu, Zrin i pomakao granicu Hrvatske na Unu. Uslijedile su nove pobjede te je ubrzo oslobođen Knin, Vrlika, Sinj, Vrgorac, Gabela (*Acquisto nuovo*) koji će preuzeti Mletačka Republika. Svećenici Luka Ibrišimović–Sokol (1626.-1698.) i Marko Mesić (1640.-1713.) predvodili su vojsku koja je 1689. oslobodila Slavoniju, Liku i Krbavu, dok je Eugen Savojski (1663.-1736.) 1697. došao sve do Sarajeva. Taj protuosmanlijski rat završio je 1699. mirom u Srijemskim Karlovcima prema kojem je Hrvatskoj vraćena Slavonija i Lika, a Mletačkoj Republici dan teritorij u kontinentalnoj Dalmaciji. Nakon oslobođenja, Slavonija nije bila ujedinjena s Hrvatskom, već je postala vojničko-komorski kondominij. Dubrovačka Republika je pak, da bi izbjegla neposredan dodir s Mlečanima, zatražila prolaz do morskih zaljeva u predjelu Kleka (Neum) i Sutorine, što je na kraju prihvaćeno. Potaknut velikim uspjehom kršćanske vojske, Senjanin Pavao Ritter Vitezović (1652.-1713.) napisao je 1700. znamenitu *Croatia Rediviva.* Kako ju je opisao Ferdo Šišić, to je prvi hrvatski historijski rad u službi aktualne politike, a istovremeno znanstveni rad i

patriotski istup.[70] Također, pojedini hrvatski intelektualci i plemići počeli su izražavati težnju za oslobođenjem svih hrvatskih zemalja. Nosioci ovih misli bili su velikaši, poput Zrinskih, a slične su ideje zastupali Vladislav Menčetić i Ivan Lučić Lucius.

Završetkom kratkotrajnog Morejskog rata i mirom u Požarevcu 1718., ni u 18. stoljeću ratni sukobi nisu jenjavali. Habsburškoj Monarhiji pripali su Srijem, Banat, područje između Drine i Morave s Beogradom te Pounje i područje između rijeka Drine i Une. U Dalmaciji se pak, novim razgraničenjem mletački posjed proširio na Imotski i dolinu rijeke Cetine (*Acquisto nuovissimo*). Novi mir trajao je tek dvadesetak godina i vojni sukobi obnovljeni su već 1737. godine. Mirovnim ugovorom u Beogradu, dvije godine kasnije, Osmanlijsko Carstvo dobilo je veći dio teritorija izgubljen 1718., a Sava i Dunav opet su postale granica. S druge pak strane, Hrvati su ratovali u ratu za austrijsku baštinu (1740.-1748.) u kojem su se istakle postrojbe baruna Franje Trenka tzv. Trenkovi panduri. Brojne hrvatske postrojbe sudjelovale su i u Sedmogodišnjem ratu (1756.–1763.) u kojem je Monarhija bezuspješno pokušala vratiti ranije izgubljenu pokrajinu Šlesku. Kao saveznik carske Rusije, Habsburška Monarhija je 1787. ponovno zaratila s Osmanlijskim Carstvom i u ovom ratu te kasnijim mirom u Svištovu 1791. vratila Banovinu i Liku. Tada su preustrojem Vojne granice, Banska granica i Varaždinski generalat (od 1786. i Karlovački generalat) ujedinjeni u Generalkomandu u Zagrebu, dok je zapovjedništvo Slavonske vojne granice bila Generalkomanda u Osijeku. Konačno, 1786. u Zagrebu je utemeljeno graničarsko Generalno zapovjedništvo, kao jedinstveno upravno područje za cijelu hrvatsko-slavonsku Vojnu granicu. Svi ti ratovi i društvene promjene s dalekosežnim posljedicama, odrazili su se i na Brdovec.

U civilnom dijelu Hrvatske, 1712. Hrvatski sabor donio je važnu odluku o usvajanju tzv. Hrvatske pragmatičke sankcije. Njome je određeno da će žena iz dinastije Habsburg moći biti vladar Hrvatske. Tadašnji kralj Karlo III. (vladao od 1711.-1740.) prihvatio je hrvatsku Pragmatičku sankciju, a kasnije i Ugarsku te na taj način osigurao vlast dinastije sve do prve polovice 20. stoljeća. Već u vrijeme prve vladarice, Marije Terezije (vladala od 1740.-1780.), 1767. osnovano je Hrvatsko kraljevsko vijeće sa sjedištem u Varaždinu. Ono je bilo smješteno u tom gradu sve do 1776. kada je nakon velikog požara premješteno u Zagreb. Vijeće je upravljalo političkim, ekonomskim i vojničkim poslovima Kraljevine Hrvatske, Slavonije i

[70] Ferdo ŠIŠIĆ, *Hrvatska historiografija*, JIČ, I.,Zagreb, 1936., str. 44.

Dalmacije te je preuzelo mnoge važne funkcije Sabora. No, već 1779. je ukinuto i njegovi su poslovi predani Ugarskomu namjesničkom vijeću. Jačanje ugarskog utjecaja tada je izrazito pojačano, a posebno kada je Riječki, Vinodolski i Hreljinski kotar preustrojen u Ugarsko primorje izravno podvrgnuto Ugarskoj vladi.

Caricu Mariju Tereziju naslijedio je Josip II. (vladao od 1780.–1790.) duhovno prožet prosvjetiteljskim nazorima. Njegov cilj bio je ujedinjenje i stapanje habsburških zemalja u njemačku državu s jakom središnjom vlasti. Budući da su županije bile temelj staroga feudalnog sustava, Josip II. je 1784. ukinuo dotadašnje te je Hrvatsku i Ugarsku podijelio na 10 okružja. Iste godine naredio je da se u cijeloj Monarhiji kao službeni uvede njemački jezik umjesto latinskoga. Jedan od najvažnijih carskih dekreta donesenih u vrijeme Josipove vladavine bio je onaj o ukinuću kmetstva, odnosno kojim je ukinuta osobna ovisnost seljaka o feudalnom gospodaru. Nakon toga seljak se mogao slobodno kretati, raspolagati svojom imovinom, no ipak nije postao vlasnikom zemlje koju je obrađivao. Ipak, nedugo prije svoje smrti Josip II. povukao je svoje naredbe. Naslijedio ga je mlađi brat Leopold II. (1747.–1792.) također prožet prosvjetiteljskim idejama. Tijekom njegove vladavine u Ugarskoj je njemački jezik zamijenjen mađarskim, dok su Hrvati nalazili oslonac u latinskom jeziku. Tijekom zasjedanja sabora u Požunu od 1790.–1791. hrvatski poslanici suprotstavili su se prijedlogu uvođenja mađarskog jezika kao službenog u sve urede u Ugarskoj i Hrvatskoj. Protestirali su ban Ivan Erdödy (ban od 1790.-1806.) i zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac (1752.-1827.) naglašavajući da se jedan jezik ne može nametnuti drugomu pozivajući se pritom na hrvatsko državotvorno pravo ranije spomenutim riječima *Regnum regno non praescribit leges.*

Krajem 18. stoljeća i širenjem ideja Francuske građanske revolucije, sukobi su stigli do Habsburške Monarhije. Godine 1792. Monarhija je i ušla u petogodišnji rat protiv Francuske, no na kraju je Napoleonu Bonaparteu (1769.-1821.) prepustila Lombardiju, dok je sama dobila posjede na istočnoj obali Jadranskog mora – Istru, Dalmaciju, Kvarnersko otočje i Boku Kotorsku. Pad Mletačke Republike nekoliko godina kasnije, rezultirao je željom za sjedinjenjem Dalmacije i Istre s Hrvatskom, a u toj nakani osobito se istakao i fra. Andrija Dorotić (1761.-1837.) proglasom *Narode slavni*. Godine 1797. sklopljen je mirovni ugovor u Campoformiju između N. Bonapartea i cara Franje I. (vladao od 1792. do 1806.) kojim je Dalmacija u cijelosti podređena Habsburškoj Monarhiji. U takvim okolnostima, na

požunskom saboru 1802. prihvaćen je zahtjev hrvatskih poslanika da se od vladara zatraži ujedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, ali je bečki dvor to odbio. Na žalost, tako je Hrvatska ostala razjedinjena u godinama koje su dolazile, sve do najnovijeg vremena kada je ponovno ujedinjena.[71]

[71] Ferdo ŠIŠIĆ, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda,* Matica hrvatska, Zagreb, 1962., Stjepan ANTOLJAK, *Pregled hrvatske povijesti,* Biblioteka Izvori/ Orbis, Split, 1994., Ivo BEUC, *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije,* Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 1985., Josip HORVAT, *Politička povijest Hrvatske,* II. izdanje, August Cesarec, Zagreb, 1990., Trpimir MACAN, *Povijest hrvatskoga naroda,* Nakladni zavod Matice hrvatske i Školska knjiga, II. izdanje, Zagreb, 1992., Vjekoslav KLAIĆ, *Povijest Hrvata,* III. svezak, II. izdanje, Zagreb, 1975., Ivo GOLDSTEIN, *Povijest 21, Hrvatska povijest,* Biblioteka Jutarnjeg lista, Zagreb, 2008., str. 161.-227; Neven BUDAK, Mario STRECHA, Željko KRUŠELJ, *Habsburzi i Hrvati,* Srednja Europa, Zagreb, 2003., str. 72.-124; Alexander BUCZYNSKI, *Gradovi Vojne krajine,* Hrvatski institut za povijest, Biblioteka Hrvatska povjesnica, Zagreb, 1997; Mirko VALENTIĆ, "Geografska i demografska slika Hrvatske u XVII. i XVIII. stoljeću", *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost,* III. svezak, Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće), Školska knjiga, Zagreb, 2003., str. 29.-42. U istoj oublikaciji su i sljedeći radovi: Aleksander BUCZYNSKI, "Hrvatske granice i Vojna krajina", ISTO, str. 43.-60; Anđelko MIJATOVIĆ, "Hrvati i Osmansko Carstvo", ISTO, str. 95.-108; Ivan GOLUB, "Teologija u XVII. stoljeću", ISTO, str. 341.-364.; Ivan FUČEK, "Teologija u XVIII. stoljeću", ISTO, str. 365.-378.

6) Pregled povijesti mjesta i župe Brdovec do kraja 18. stoljeća

6a) Ukratko o nastanku i značenju imena Brdovec

Sadašnje ime Brdovec označava mjesto i općinu smještenu u ravnici uz prometnicu Harmica – Zaprešić koja je prema teritorijalnom ustroju dio grada Zaprešića.[72] Premda bi se po osnovnom značenju imenice *brdo* položaj mjesta mogao očekivati na bregovitom terenu ono je većim dijelom smješteno u nizini. Ime Brdovec tijekom vremena pisalo se na nekoliko raznih načina kao *Berdocz, Berdouch, Berdowcz, Berdowecz* odnosno u današnjem obliku Brdovec. U svim, dakle, navedenim oblicima temeljna riječ je imenica *brdo*.

Kada se ime Brdovec javlja u dokumentima u 15. stoljeću u službi je oznake kraja i naselja (*villa*), zatim vlastelinskog posjeda (*possesio*), upravne seoske jedinice (*iudicatus* ili *villicatus*), plemićke kurije (*curia nobilitaris*) ili općenito pojma Brdovec bez dodatnih oznaka. No, upravo spomenuta općenita oznaka može uzrokovati probleme prilikom tumačenja. Tako je jedan od vođa seljačke bune 1573. Ilija Gregorić, za sebe kazao da živi u Brdovcu, iako to ne znači da je iz današnjeg mjesta Brdovec. On je naime imao kuću kraj franjevačkog samostana u Mariji Gorici. Isto tako, B. A. Krčelić za sebe je napisao da je *nobillis Brdovcensis,* a rodio se u današnjem mjestu Šenkovec. Važno je reći i to kako se uvijek govorilo o crkvi sv. Vida u Brdovcu, makar se ona nalazi u mjestu Javorje, te se nikada nije zvala niti se o njoj pisalo da je crkva sv. Vida u Javorju. Franjevački samostan u

[72] Današnja Općina Brdovec nastala je 29. prosinca 1992. na temelju odluke Hrvatskoga sabora kada je izglasan Zakon o područjima županija, gradova i općina Republike Hrvatske. Općina Brdovec smještena je u zapadnom djelu Zagrebačke županije. Na istoku graniči s Gradom Zaprešićem, sjeveroistoku s Općinom Pušća, a na sjeveru s Općinom Marija Gorica. Na zapadu i jugozapadu Općina Brdovec graniči s Republikom Slovenijom, a na jugu s Gradom Samoborom i Općinom Sveta Nedjelja. Prema spomenutom Zakonu, Općina Brdovec obuhvaća 13 naselja: Brdovec, Donji Laduć, Drenje Brdovečko, Gornji Laduć, Harmica, Javorje, Ključ Brdovečki, Prigorje Brdovečko, Prudnice, Savski Marof, Šenkovec, Vukovo Selo i Zdenci Brdovečki. Sama Općina prostire se na 37,27 kvadratnih kilometara, a prema popisu stanovništva iz 2001., ima 10.287 stanovnika. Danas su u Općini svega tri naselja s više od 1.000 stanovnika – Brdovec, Prigorje Brdovečko i Zdenci Brdovečki. Najveće naselje je Brdovec s 2.310 stanovnika. Prema općoj relativnoj gustoći od 276 stanovnika po kvadratnom metru, Općina Brdovec nalazi se na trećem mjestu u Zagrebačkoj županiji. Narodnosna struktura pokazuje da u današnjoj Općini prevladavaju Hrvati (gotovo 96 posto), zatim Slovenci (0,95 posto), Srbi (0,45 posto) i ostali. U vjerskom smislu, prevladavaju rimokatolici (gotovo 95 posto), dok preostali dio čine pripadnici Islamske i Pravoslavne vjeroispovijesti, Jehovini svjedoci i drugi. Franjo PERCELA, "Stanovništvo Općine Brdovec 2001. godine", *Brdovečki zbornik 2004.,* God. III., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2004., str. 33.-37.

Mariji Gorici od svog osnutka u 16. pa sve do ukinuća u 18. stoljeću označavan je kao samostan u Brdovcu ili brdovečki samostan. Zatim, Stjepan Glavač je na svojoj zemljopisnoj karti Hrvatske iz 1673. napisao ime Brdovec kao naziv čitavog kraja između Krapine i Sutle, a ne uz crkvu sv. Vida kao naziv naselja. Na kraju, valja još dodati da kada se spominjala brdovečka carinarnica, tridesetnica ili u mađarskom obliku *harmica,* ista se nije nalazila u današnjem mjestu Brdovec. Tomu u prilog ide naziv lokaliteta Stara Hramica u Laduću, pa i sam naziv sela Harmica kraj Šenkovca.

Prvi spomen imena Brdovec u današnjoj grafiji nalazi se u ispravi zagrebačkog kaptola od 24. rujna 1439. godine. U njemu se govori o uvođenju Doroteje, kćeri Ivana Tota Susjedgradskog, u posjed susjedgradsko-stubičkog i zelinskog vlastelinstva na temelju odluke tadašnjeg Hrvatsko-ugarskog kralja da na nju prenese sva prava nasljedstva.[73] Spomenuto ime odnosi se na cijeli kraj između Krapine i Sutle, za koji se tada prestaje koristiti naziv *Krapina* ili *Zakrapina,* dok se naselje istog imena spominje tek 1446. u popisu desetine. Ovdje valja napomenuti kako je susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo u 16. stoljeću bilo veliko područje između Medvednice (Zagrebačke gore) i rijeke Sutle koje je na sjeveru dopiralo do cesargradskih posjeda i rijeke Krapine, a na jugu prelazilo rijeku Savu. Prema mišljenju J. Adamčeka, to je vlastelinstvo išlo u red najvećih posjeda u Hrvatskoj.[74] Na kraju valja reći kako se naziv kotara Brdovec mogao zadržati za cijeli kraj od Krapine do Sutle sve dok je postojalo jedinstveno susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo. Kada je ono 1574. podijeljeno između Tahyja i Hennyngovaca, a godinu dana kasnije Hennyngovski dio na još pet dijelova, tada više nitko nije imao u vlasništvu cijeli posjed od Krapine do Sutle i ga nije ga mogao zvati jednom riječju - Brdovec.

[73] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Brdovec-postanak i značenje naziva", *Zaprešićki godišnjak 1993.*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 31.- 43.
[74] Josip ADAMČEK, "Građa o Susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563.-1574", str. 7.

6b) Povijest mjesta Brdovec do kraja 18. stoljeća

Područje na kojem se nalazi današnja Općina Brdovec bila je naseljena još u vrijeme antike, o čemu svjedoče brojni otkriveni arheološki lokaliteti.[75] U turbulentnom razdoblju koje je slijedilo nakon antike, prostor je bio u sastavu države Istočnih Gota, zatim Teodorikove pa i Avarske države. Ipak, iz tog višestoljetnog razdoblja, malo je toga ostalo sačuvano do današnjih dana, eventualno pokoji toponim. Tek se u razvijenom srednjem vijeku, početkom 13. stoljeća, mogu rekonstruirati neki događaji. Tako se prvi sačuvani podaci koji se odnose na današnje područje Grada Zaprešića, a pod koji spada i Općina Brdovec, nalaze u ispravi Ugarsko-hrvatskog kralja Andrije II. (vladao od 1205.-1235.) iz 1209. godine. Ispravom se susjedgradskom vlastelinu Vratislavu iz Ugarske obitelji Acha daruju određene privilegije u znak zahvalnosti što je pomogao spomenutom kralju u borbi za prijestolje.[76] Vratislav i njegovi potomci dobili su krajeve između Save, Sutle i Medvednice kako bi, između ostalog, mogli štititi Zagrebačku biskupiju i biskupa. Upravo će se to područje razviti u kasnije bogato susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo čiji će važan dio biti mjesto i župa Brdovec. Nešto kasnije, u 14. stoljeću, Vratislavovi nasljednici dobili su u vlasništvo i onaj dio koji je od 13. stoljeća u kraljevo ime držao ban – prostor između Krapine i Sutle u izvorima često zvan *Zakrapina* ili *Krapina,* a kasnije Brdovec.[77]

Sama je, dakle, povijest mjesta i župe Brdovec od srednjeg vijeka usko povezana s poviješću susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva. Opširniji podaci o stanovništvu i životu u župi Brdovec potječu tek iz 15. i 16. stoljeća. U 15. stoljeću, prema najstarijem popisu domaćinstava iz 1446., Brdovec je bio jedno od tri seoske općine ili *sučije* u sklopu susjedgradskog vlastelinstva.[78] *Sučija* se protezala od Susjedgrada do rijeke Sutle te obuhvaćala veći broj sela i zaselaka. Pod brdovečku *sučiju* ili *iudicatus Berdowcz* tada su

[75] Vidi: Željko ŠKOBERNA, "Arheološka istraživanja na području općine Zaprešić (1980.-1987.)", str. 5.-22.
[76] Ivan Krstitelj TKALČIĆ, *Povjestni spomenici Zagrebačke biskupije XII. i XIII. stoljeća,* knjiga I., Zagreb 1873., str. 17.-20.
[77] U ispravi se poimence spominju imanja: Bistra, Hruševec, Pojatno, Poljanica te imanje kasnije nazvano Kupljenovo. Opisane su i međe pojedinih imanja te se spominje župa i crkva sv. Nikole u Poljanici. Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", Brdovec, 1988., str. 24.
[78] Seljaci su gradili kuće od pletera. Pleter se mazao zemljom ili *klakom*, a kuće su se pokrivale trskom ili šašom. Temelji kuća bili su od kamena na koje su se postavljale drvene brune ili *pociki*. Drvena vrata kuća bila su od tesanih ili kalanih dasaka, a prozori mali kako bi se tijekom zime smanjila hladnoća. U *hiži* se nalazila peć gdje se pripremala hrana i grijao prostor. Krov kuća pokrivao se šopom od raži ili pšenice, a kasnije crijepom. Pavao KUTARČIĆ, *Općina i župa Brdovec, obiteljska i rodoslovna stabla 1800.-2002.*, Ključ Brdovečki, 2004., str. 14.-15.

spadala sela: Brdovec, Donji Laduć, Donji Šenkovec, Drenje, Gornji Laduć, Gornji Šenkovec, Ključ, Kraj, Matiješevec, Prigorje i Trstenik. Preostale dvije seoske općine bile su Pušća i Jablanovec. U pušćansku *sučiju* spadala su sela: Hruševec, Križanci/če, Sela ili Kupljenovo, Pojatno, Selo Kod Sv. Jurja/ Jurin Vrh, Slavšino, Šenkovci i Žirovnica, dok su pod jablanovečku *sučiju* spadala: Gornja Bistra, Jablanovec, Jakovlje, Novaki i Poljanica.[79] U 16. stoljeću broj sela se povećao o čemu svjedoče tadašnji popisi domaćinstava iz 1565. i 1574. godine. U brdovečkoj *sučiji*, uz ranije navedena sela, zabilježena su nova: Dolac, Javorje, Otočac, Otok, Prudnice, Samoborščak, Vukovo selo, Zapruđe i Zdenci. U pušćanskoj *sučiji* nova su: Cerina, Nova Ves, Oplaznik, Otovačko, Pustodol i Žlabec. Zanimljivo je da se u pušćanskoj *sučiji* ne spominje selo Pušća, kao što se u brdovečkoj spominje Brdovec. Najvjerojatnije je to bilo selo Pustdol u kojem su se nalazili kmetovi pušćanskoga župnika, dok bi Nova Ves mogla biti današnja Gornja Pušća. U jablanovečkoj, preimenovanoj u podgorska *sučija* nova su sela: Donja Bistra i Oborovo. U 16. stoljeću nastale su i dvije nove *sučije* - stenjevečka sa selima Ivanec i Krapinski Brod te zaprešićka sa selima: Opčanik, Rogoznica i Zaprešić. Dok se ime seoske općine najčešće vezalo uz određeno selo, općina Pušća tek se kasnije vezala uz istoimeno selo. No, seoska općina Podgorje nije se vezala uz određeno selo te se s vremenom naziv izgubio iz upotrebe. Svrha seoske općine bila je vrsta samoupravne organizacije koja se brinula o upotrebi zajedničkih pašnjaka, vodila brigu o korištenju šuma, građenju i održavanju putova i slično.[80] Na čelu tih seoskih općina nalazio se seoski sudac ili *iudex*. Za službu seoskog suca predlagana su tri kandidata od kojih je lokalni vlastelin potvrđivao najprikladnijeg. Sudac je tako bio zastupnik seoske zajednice te ujedno i najniži vlastelinski činovnik koji je mogao suditi sitnije prekršaje, brinuti se o zajedničkim seoskim interesima, za vlastelina ubirati daće te raditi raspored odlaska na tlaku.[81] Tako su npr. seoski suci u Brdovcu, uoči seljačke bune 1573., bili Ivan Horvat, Matija Majorić i Grgur Požgajić koji su se, kada je buna počela, aktivno u nju i uključili.

[79] Valja dodati kako su se tijekom vremena mijenjale granice *sučija.* Tako je u brdovečkoj *sučiji* 1474. bilo selo Subota, dok su sela Matijaševec i Trstenik bila u pušćanskoj *sučiji.* ISTO, str. 25.
[80] Josip ADAMČEK, "Stari Brdovec", *Kaj-časopis za kulturu i prosvjetu*, Zagreb, svibanj 1971., godina IV., broj 5., str. 76
[81] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", str. 27.

Karta zapadnog dijela Zagrebačke županije (pregled gradova i općina)

Područje župe sv. Vida u Brdovcu od tatarskih pohoda u 13. pa sve do kraja 15. stoljeća, kada se javljaju prvi osmanlijski napadi, živjelo je u miru. Fizička sigurnost nametnula je kmetovima (podložnicima) znatne obaveze u davanjima zemaljskoj i crkvenoj gospodi. Kmetovi su morali plaćati kraljevski porez *kunovinu* ili *marturinu*, državni porez *diku*, zemaljski porez *dimnicu*, davati desetinu uroda plodina, zatim vinsku desetinu *gornicu*, osigurati prigodna davanja crkvi u vrijeme blagdana kao *darove* te na kraju odraditi samu *tlaku* ili besplatni rad na obradi alodijalnih površina zemaljskih i crkvenih

zemljoposjednika, te su tu još bile obaveze oko izgradnje i popravka utvrda, putova, mostova i drugog. Kmetovi su plaćali i crkvenu desetinu te posebni porez *lukno* u prirodnim plodovima namijenjen župnicima.[82] Stoga je sasvim sigurno važan događaj za povijest brdovečkog kraja bila seljačka buna 1573. godine. Neposredno prije, za vrijeme i nakon bune postoji mnogo podataka koji objašnjavaju razloge bune te kako se ona kasnije odrazila na seosko stanovništvo, plemićke obitelji i susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo u cjelini. U vrijeme feudalizma, koje je obilježilo društvene odnose u Hrvatskoj sve do polovice 19. stoljeća, posjednici ili feudalci stjecali su imanja na više načina.[83] Prvi i najvažniji bio je darovnica vladara određenom pojedincu i njegovom muškom potomku. S druge pak strane, žene su mogle biti nasljednice samo uz posebnu vladarevu darovnicu, poput spomenute Doroteje. Drugi načini dobivanja posjeda bili su kupnja ili uzimanje u zakup, zatim darovnica radi općih zasluga (npr. posebno isticanje u vrijeme rata) ili dobročinstvo (npr. darivanje siromašnih). Podaci iz druge polovice 16. stoljeća pokazuju da je tada u brdovečkoj *sučiji* živjelo desetak plemićkih obitelji, a cjelokupno zemljište bilo je raspoređeno na 320 posjeda i iznosilo je 2.500 jutara zemlje te brojalo 364 seljačke obitelji. Kako se plemići nisu upisivali u urbare, o njihovu točnom broju i veličini posjeda nema sačuvanih podataka.

Prema srednjovjekovnim zakonima, vlastelinstvo se sastojalo od sjedišta zemaljskog gospodara s alodijalnim zemljištem koje je gospodar po vlastitoj želji iskorištavao te kmetskih selišta koje su obrađivali podložnici – kmetovi (zemljište koje su obrađivali kmetovi nije smjelo postati alodijalno). Na oko 10 posto seljačkih posjeda živjele su po dvije obitelji poput ne podijeljenih rođaka, brače, suvlasnika i slično. Seljački su se posjedi prema veličini i feudalnim teretima dijelili u pet osnovnih grupa. Najbrojnija je bila *četvrtselišna* grupa ili *kvartalista*, odnosno *sessio quartalistica* kojih je u brdovečkoj *sučiji* bilo 167 raspoređenih na 170 kmetskih posjeda. Četvrtselište činilo je standardni

[82] Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", Zagreb, 1984., str. 194.-195.

[83] Jedan od jednostavnijih primjera opisa feudalnog sustava: "*Feudalni sustav, po kojem je, kako kaže poznata izreka,* 'sve pripadalo nekom drugom'. *Lordovi su svoje zemlje dobili od kralja, vitezovi svoje posjede od lordova, seoski zemljoposjednici od vitezova, a seljaci kmetovi od zemljoposjednika. Zemlja se plaćala vojnom službom, pa je lord dugovao kralju određen broj vitezova, a vitez određen broj vojnika svom lordu. Seljaci su morali odraditi određen broj dana na lordovoj zemlji i tek su onda smjeli obrađivati svoju zemlju. Ovo je, dakako, vrlo pojednostavljen prikaz jer je sustav u praksi bio mnogo složeniji i neodređeniji.*", Frederick F. CARTWRIGHT, Michael BIDDISS, *Bolest i povijest*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006., str. 39.

kmetski posjed prema kome su se određivali svi feudalni tereti. Te posjede držalo je u brdovečkoj *sučiji* preko 50 posto podložnika. Na jedno četvrselište dolazilo je prosječno 11 jutara zemlje i oko sedam kosača livade. Od 170 kvartalista, njih 24 posto imalo je posjede veće od standardnog četvrselišta, dok je 28 posto posjedovalo samo polovicu tog selišta. Najbogatiji kmetovi imali su i do 25, a siromašniji oko pet jutara zemlje. Drugu grupu podložnika činili su *kunisti* ili kmetovi koji su posjedovali kunovnjačke posjede, a iznosili su manje od osmine selišta. Njih je u brdovečkoj *sučiji* bilo ukupno 38 obitelji. Njihovi posjedi imali su do pet jutara zemlje i poneku livadu. Treću skupinu zavisnih seljaka u brdovečkoj *sučiji* činili su *želiri* ili *kućari* odnosno *inquilini* koji su imali vlastitu kuću i obrađivali od jednog do tri jutra zemlje.[84] Želir je u brdovečkoj *sučiji* bio gotovo svaki treći podložnik.[85] Četvrtu skupinu podložnika činili su *gornjaci* ili *montanisti* koji su obrađivali uglavnom vinograde, a i svoje su kuće podizali u njima. Na kraju, petu skupinu podložnika u brdovečkoj *sučiji* činili su *predijalci* koji su držali veće posjede i za njih nisu davali feudalne daće ili tlaku već su u zamjenu obavljali vojnu službu u vlastelinskoj banderiji. Najviše je predijalaca živjelo u selima Laduć i Šenkovec.[86] Predijalcima slični po položaju bili su *slobodnjaci* koji nisu davali tlaku, već su kao vojnici morali služiti u vlastelinskom banderiju. Svaki je slobodnjak u slučaju ratnog pohoda trebao o svom trošku služiti mjesec dana. Njima su, uz vojnu službu, bile nametnute i dužnosti poput prenošenja vlastelinske pošte. Gotovo dva stoljeća kasnije, u vrijeme urbarijalne regulacije od 1774. do 1780., u mjestu Brdovec živjelo je 27 kmetskih obitelji. Uživali su 17 selišta s 212 jutara oranica, a bilo je i 70 kosača livada.[87] Prema mišljenju Josipa Horvata, sam feudalni sustav često je bio razlogom što seljaci, bez obzira na površinu obradive zemlje koju su imali, nisu do kraja iskoristili sve svoje gospodarske mogućnosti. "Čim se zaoštre odnosi između zemljovlasnika i zemljoradnika, proizvodnja opada - u svojoj borbi kmet-zemljoradnik provodi pasivan otpor, radi za svoj skroman minimum opstanka (…)." [88]

---

[84] Riječ *Inquilinus* označava stanara, najamnika, želira. Drugi oblici riječi su željar, željir ili žiljer. Vladimir MAŽURANIĆ, *Prinosi za pravno-povijesni rječnik*, Prvi dio A-O, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1908.-1922., str. 437; "Inquilinus", *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae,* Vol. I., literae A-K, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1973., str. 594.

[85] Josip ADAMČEK, Ivan KAMPUŠ, *Popis i obračuni poreza u Hrvatskoj u 15. i 16. stoljeću,* Zagreb, 1976., str. 79.

[86] Josip ADAMČEK, "Stari Brdovec", *Kaj-časopis za kulturu i prosvjetu*, Zagreb, svibanj 1971., godina IV., broj 5., str. 79.

[87] ISTO, str. 82.

[88] Josip HORVAT, *Kultura Hrvata kroz 1000 godina*, Ljubljana, 1980., str. I/375.

Među posljednjim sačuvanim primjercima stare kuće u Brdovcu (dvorište Muzeja Brdovec)[89]

Na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu sjedište vlastelina bilo je u Susjedgradu (današnjem Podsusedu) i Donjoj Stubici. Susjedgrad je označavan kao *castrum* ili *arx*, a Donja Stubica kao *castellum*. Prvi naziv predstavljao je utvrđeni objekt, osposobljen za obranu cijelog vlastelinstva, dok je drugi označavao objekt namijenjen udobnijem stanovanju. *Curia* je također bila oznaka za objekt u kojem su plemići stanovali. Tako je, da se izdvoje samo neki, Nikola Malakoczy 1586. započeo graditi kuriju Gračec. U prvoj polovici 17. stoljeća, obitelj Vojković dobila je u vlasništvo Stari dvor u Laduću. U isto to vrijeme nastala je kurija Vrbina, u današnjem Savskom Marofu, u vlasništvu obitelji Patačić. Izgrađena je i kurija Mickovo, između Zaprešića i Šibica, u kojoj su svojevremeno živjeli Sermagei. Mickovo je bilo važno zbog znatnih prihoda od *brodarine,* odnosno naplate skele preko Save između Zaprešića i Samobora. Zatim, na mjestu današnjeg dvorca Januševac postojala je istoimena kurija koja je pripadala Ivanu Emilijanu Kulmeru. Početkom 17. stoljeća u izvorima se spominje i kurija Lužnica koja je tada bila u vlasništvu Ane Marije Ainkerin (danas u vlasništvu sestara milosrdnica iz reda sv. Vinka.).[90]

Čitavo susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo je do 1574. bilo centralizirano, pa je uoči bune 1573. postojalo uočljivo nastojanje vlastelina da se sitni plemićki posjedi što više

[89] U sredini fotografije vidi se toranj crkve sv. Vida.

[90] Prvi vlasnik imanja Lužnica bila je obitelj Čikulin do 18. stoljeća. U 18. stoljeću Lužnica se dijeli između Ivana Franje Čikulinija i obitelji Moscon. Otkupom vlasničkih prava, obitelj Moscon postala je jedini vlasnik imanja. Udajom Julijana Moscon za Josipa Petra Sermagea, Lužnica prelazi u vlasništvo obitelji Sermage. Na kraju 18. stoljeća, Lužnica će ženidbenim vezama pripasti obitelji Rauch. Mirela SLUKAN ALTIĆ, "Razvoj Brdovca i njegove okolice tijekom 18. i 19. stoljeća", str. 13.

smanje i ograniče.[91] No, prije velike seljačke bune, bilo je nekoliko manjih pobuna. Protiv F. Tahyja 1565. pobunio se veći broj brdovečkih seljaka koji su nakon nje u strahu od osvete pobjegli u okolicu Brežica.[92] Ti seljaci su dvije godine kasnije, 1567., u Brežicama sastavili pismo protiv omraženog feudalnog gospodara i uputili ga komorskim službenicima da ih zaštite i pomognu im vratiti se kućama: "Plemenita gospodo! Skićemo se i skrivamo po različitim pokrajinama. Činilo nam se da smo se odmorili, da smo zaboravili na Tahyjev teror i strah od njega, iako smo izgubili naš imetak (…) Ali obnovio je i pojačao svoj stari bijes na nas. Usrdno molimo Vaša gospodstva da nas savjetujete što da učinimo povodom toga ili bi možda još bolje bilo da o tome obavijestite Njegovo Veličanstvo (…)."[93] Brdovečki seljaci sudjelovali su i u buni 1572. te pritom napali i

[91] ISTO, str. 78.

[92] Iako se prvi popisi stanovništva u Hrvatskoj javljaju nešto kasnije, katkada pojedini zabilježeni događaji mogu pružiti vrlo zanimljive podatke. Tako se u spisu *Ban Petar Erdödy naređuje Zagrebačkom kaptolu da zbog napada na plemićku kuriju Petra Petričevića u Gornjoj Stubici pozove na sud Uršulu Meknyczer i njene rođake, te one službenike i kmetove susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva koji su sudjelovali u tom napadu*, iz druge polovice 16. stoljeća, s područja župe sv. Vida u Brdovcu, spominju slijedeće osobe: "(…) *Petro Jacobo et Oswaldo Dworschyak, Nicolao Obranych, Thoma Baranych et Georgio Mathych in Kray; item Paulo Gorwksych, Malycz Forthlycz, Gregorio Barynycz in Wokowo szelo; item Nicolao Wydowycz cum Johanne Horwath, Benedicto Mladenycz, Stephano Utisnicz, Georgio Zothl, Simone Wochyka, Jwrissa Prizelacz, Joanne Golozlycz, Martino Luxych prediali, Petro Sthanychewych, Francisco Arras, Petro Prywoycz similiter predialibus in Synkowcz Superiori; item Luca Blazewycs et Nicolao Fwrnanycz, Joanne Cyaciko, Georgio Lwkatycz, Andrea Zthanycz predialibus in Synkowcz Inferlori; item Nicolao Pwxarycz, Laurentio Skuobor cum Mathia Tomsetycz, Michaele Slowenyecz cum Martino Thomkowycz, Iwan Nizerycz, Fabiano Naghrnethycz, Georgio Zamoborcz, Valentino Fabyanycz cum Joanne Mardotycz, Iwan Belowarycz in Klywcz; item Iwan Sguarycz, Petro et Bartholorneo Drasky, Georgia Thernesyce, Nicolan Nowak, Wrbano Golobycz, Luca Kwnycz cum Georgia Mezopwsth, Benedicto Posesacz cum Stephano Radonych, Georgia Kwnycz, Gasparo Brathcnycz et Petro Golobycz, Philippo Kwzolycz, Mathia Stepwiyn predialibus, Nicolao Kraly similiter prediali et capitaneo in Ladwcz Superiori, ittem relicta Georgii Zarkaly, Jacobo Haryngoych cum Symone Borswkycz, Michaele Trohthycz, Iwan Kozolych, Simone Hergar, Iwan Korys, Stephano Baxycz, Stephano Seslwrycz, Urbano Zabor, relicta Elizabeth, Martino Haryngoycz, Simone Hergaryc, Paulo Snydarycz in Ladwcz Inferiori; ittem Joane Machyk, Benko mesar, Maczkomelcz Thoma, Nicolao Gerbycz, Valentino Pethanyek in Dolacz, item Nicolao Oblyak, Stephano Baranycz cum Petro Boban et Mathia Rep, Gregorio et Paulo Krasnyak, Thoma Sepkoycz cum Gregorio Wlah, Luca Zornyanycz cum Michaele Krysych, Gregorio et Michaele Zormnycz, Petro et Michaele Pawlencz, Mathia Fysthrycz prediali in Therzthenyk; item Andrea et Michaele Kwnthych, Blas Kwharycz cum Georgio Hrelych, Michaele Klynchycz precone, Martino Machyek, Michaele Grassycz, Andrea Lwxycz, Martino similiter Lwxycz cum Anthonio Horwath, Nicolao Pawlekoycz, Gregonio et Georgia Marwsycz, Petro Clauiger et Sirnone Chyerwarycz, Nicolao Sthepesych preconibus, Thoma Maznyak cum Bedek Bezyak, Petro Horwath cum Jurissa Horwath, Matthia Wlassycz et Nicolao Bosnyak, Thoma Zodecz predialibus in Prygoriae, ittem Stephano, Michaele et Gasparo Blasewycz, Goorgio Bedekoycz, Janse Nowak, Georgia Kalecz, Benczek Chyerweckyez in Irenye, item Stephano Maydak, Paulo Wrachych in Prwdnycza; item Iwan Pethiekosvvch in Zamoborschyak; Petro et Andrea Gyurgyewycz, Martino Zwynarycz, Blas similiter Zwynarycz, Paulo Byrycz preccone, Valentino, Michaele et Matheo Golez, Nicolao et Michaele Lonyar, Ambrosia Plezycz, Thoma Golez, Gergio Swky cum Stephano Kowacz in Izdencz, item Georgio Rwzgyak, Georgio Herwoy, Staphano Wokowycz, Marko Dobowchych in Zaprwdye, item Nicolao Nowak cum Laurentio Trethyak in Zaworye.* (…) *Mathia et Fabiano Merlycz, Iwan Stharyczar in Berdowcz*." Josip ADAMČEK, "Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563.-1574.", str. 185.

[93] Josip ADAMČEK, "Stari Brdovec", str. 79.

oplijenili jednu lokalnu plemićku kuriju. Ondje su spalili dvije starice osumnjičene da su vještice jer su travama liječile F. Tahyja.[94]

Ustanici iz brdovečkog kraja bili su jezgra pobunjenih seljaka u buni 1573. koje je prevodio i Ilija Gregorić. "Njihova je namjera bila da ukinu poreze, daće i druge namete i da se pobiju s gospodom koja su bila protiv njih. Govorilo se, također, kad svladaju gospodu, onda će oni u Zagrebu uspostaviti jednu carsku oblast, prihode, dražbine i poreze će sami ubirati i brinuti se sami za granicu. Jer gospoda se opće ne brinu za granicu."'[95] Osim I. Gregorića u buni se istaklo i desetak drugih brdovečkih seljaka. Nakon što je buna završila, za vrijeme ispitivanja u Beču, na pitanje tko su Matija Kušalić, Matija Fistrić i Đuro Vučko, I. Gregorić je odgovorio da "Ta dvojica žive u Brdovcu i njegovi su, Ilijini, susjedi." Isto tako, nakon što je Stjepan Gregorijanac kupio pola susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva od F. Tahyja, I. Gregorić je odbio nanovo prisegnuti i "Treću noć iza toga poslao je u Brdovcu na sve strane po seljake i pozvao ih k sebi; u međuvremenu su se skupili cesargradski seljaci i htjeli napasti susjedgradske zato što su se podložili spomenutoj gospodi, suprotno njihovoj zakletvi i prisezi."[96] Na pitanje istražitelja tko je bio Pavao Jagodić kojeg M. Gušetić navodi kao jednog od vođa bune, I. Gregorić "(…) za njega kaže da je to bogat čovjek iz Brdovca; njega da su također uzeli za jednog od zapovjednika. Ali budući da ovaj to nije htio biti, onda su seljaci zato uzeli njega, Iliju."[97] Kasnije je dodao kako "(…) su ga drugi prisilili i zato je otišao od svoje kuće i pobjegao u samostan, tamo u Brdovcu. No, tamo su ga se dočepali, naime Gubec, Pasanac i Fistrić, zajedno s pedesetak seljaka iz Stubice (…) Otad je, dakako, radio po njihovim nalozima i bio je zapovjednik (…) Inače su najugledniji bili: Ivan Turković, Ivan Mogaić, Ivan Pasanac, Luka Kruhopek, Petar Šajnović i župnik u Brdovcu, u čijoj su se kući sve vrijeme sastajali."[98] U ovome iskazu zanimljivo je spominjanje brdovečkog župnika (najvjerojatnije Ivana Babića op. a.) kao jednog od sudionika bune. Dapače njegova kuća bila je mjesto sastanaka. Kako se područje brdovečke župe podudaralo s teritorijem brdovečke *sučije* crkva je bila važan društveni element povezivanja seljaka unutar nje. Brdovečki župnik je

[94] ISTO, str. 79.
[95] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", str. 31.
[96] Josip ADAMČEK, "Stari Brdovec", str. 65.
[97] Josip ADAMČEK, "Istraga u Beču-Iz dokumentacije pripremljene za film o seljačkoj buni 1573.", str. 71.
[98] ISTO, str. 70.

bio sitni feudalni posjednik koji je krajem 16. stoljeća posjedovao 17 kmetova, no unatoč tome nezadovoljstva među svećenicima je bilo.

Nakon što je buna završena, ubrzo je uslijedila odmazda. Uništeno je tridesetak selišta i pedesetak vinograda, za opomenu nekim seljacima odsječene su ruke, nosevi, uši ili su čak nabijani na kolac.[99] Neki su seljaci pak zadržani i kao taoci. Tako je I. Gregorić na ispitivanju potvrdio kako je F. Tahy silovao kćeri Tome Mačkomela i slijepog Jurka iz Brdovca te da u svom dvorcu još uvijek drži Jurkovu kćer.[100] Prema mišljenju S. Krivošića, broj stanovnika na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu smanjio se toliko da je 25 godina nakon bune bio manje nego prije nje.[101] Kako bi se u budućnosti nastojalo spriječiti ovakve događaje, početkom 1574. kmetovi susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva podijeljeni su između obitelji Hennyngh i Tahy. Vlastelinstvo je pravno ostalo nepodijeljeno, ali su u istom selu kmetovi pripadali jednom ili drugom gospodaru. Nakon te prve podjele započeo je postupni proces raspada susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva. Već 1575. obitelj Hennyngh svoj je dio vlastelinstva podijelila na pet dijelova. Ženidbenim vezama došli su Patačići, Ratkaji, Erdödy, zalogom Jelačići, darivanjem Vojkovići. Nastali su i manji posjedi, odnosno vlastelinstva (spomenute kurije) – Stari Dvor u Laduću, Lužnica, Novi Dvori, Vrbina, Mickovo, Januševec, Dolec, Šibice, Kraj i drugi.

Lužnica

Januševec

[99] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", str. 32.
[100] Josip ADAMČEK, "Istraga u Beču-Iz dokumentacije pripremljene za film o seljačkoj buni 1573.", str. 72.
[101] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", str. 32.

Laduć

Novi dvori (kompletna obnova u tijeku)

Krajem 16. stoljeća gotovo 50 posto kmetova u brdovečkoj *sučiji* držali su sitni plemići-službenici ili *nobiles seruitores* obitelji Hennyngh kojih je na čitavom vlastelinstvu bilo tridesetak. Tada je vlastelinstvo bilo podijeljeno između Pavla i Nikole Gregorijanca, Ivana i Jurja Ratkaja, Suzane Ratkaj, Jurja Konjskoga i Nikole Malakocija. Dapače, vlastelinstvo će s vremenom biti podijeljeno i na 80 dijelova. No, u 17. stoljeću s okrupnjivanjem je započeo Julije Čikulin koji je do 1640. ujedinio veći dio susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva. Taj proces će u 18. stoljeću nastaviti obitelj Sermage. Julije Čikulin svoj dolazak u Brdovec obilježio je kupnjom lokalnog kmeta od Gašpara Ratkaya. Već je 1614. sa ženom Sofijom kupio od Petra Ratkaya dvor u Oroslavlju, a godinu dana kasnije postao je vlasnik dvorca Laduć. Od Ane Marije Gregorijanečke i njenog supruga Petra grofa Erdödya kupio je 1643. "(…) u dvoru Lužnici sav njihov dio susjedni,"[102] a Franji Jelačiću je 1644. darovao plemićki dvor u Brdovcu "(…) što ga je darovanjem Gregorijanečkih držao pokojni Petar Trgovčić Horvat."[103] Čikulini su znatno utjecali i na razvoj gospodarstva. Još od kraja 17. stoljeća, na molbu F. Čikulina, kralj Leopold I. dodijelio je 9. rujna 1659. pravo održavanja sajmova pod Susjedgradom, u Stenjevcu, Brdovcu, kraj kapele sv. Križa, sv. Petra, sv. Jurja u Pušći i na Kraljevom Vrhu.[104] Tako je krajem 17. i početkom 18. stoljeća u brdovečkoj *sučiji* živjelo tridesetak plemićkih obitelji, a Brdovec je postao sjedište ladanjskog života plemića - u crkvi sv. Vida su se vjenčali i krstili, a na obližnjem groblju pokapali.[105]

[102] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlostistr. 27.
[103] ISTO, str. 27.
[104] ISTO, str. 32.
[105] Josip ADAMČEK, "Stari Brdovec", str. 81.

Kako je izgledao Brdovec i okolna mjesta krajem 18. stoljeća? Prema ranije spomenutoj topografskoj karti iz 1783., jasno se mogu razaznati nazivi sela, njihov smještaj u prostoru, pa čak i broj domaćinstava. Prema toj karti, mjesto Brdovec sastojalo se od dva djela. Prvi je dio označen kao *Dorf Berdovecz* s petnaestak domaćinstava. U njemu su kuće bile raspoređene u dva reda između kojih je prolazila cesta. Drugi dio naselja bio je *Dorf Pfarof* s desetak naznačenih domaćinstava. Taj dio najvjerojatnije je dobio naziv po župnom dvoru koji se na tom mjestu nalazio, odnosno to je bilo naselje gdje su živjeli župnikovi kmetovi, spomenuti i u kasnijim kanonskim vizitacijama.[106] Crkva sv. Vida jasno je ucrtana na pola puta između mjesta Javorje i *Dorf Pfarof*. Premda je naziv zabilježen već početkom 17. stoljeća, *Dorf Pfarof* najvjerojatnije je krajem 18. stoljeća postao sastavni dio mjesta Brdovec jer se u kanonskoj vizitaciji brdovečke župe iz 1777., prilikom nabrajanja kmetova, dio njih navodi kao *ex pago Faroff*. Što se tiče ostalih mjesta, jasno se raspoznaju označena domaćinstva na području današnjih Šibica, premda sam naziv Šibice na karti nije naznačen. Prema mišljenju M. Slukan Altić, mjesto Brdovec se u svojoj ranijoj fazi nastanka razvijalo na nekoliko dislociranih selišta koja su u 17. stoljeću, a posebice u 18., prerasla u zaseoke proširivši se duž ceste Zagreb-Brežice. Na taj se način mjesto Brdovec postupno razvilo u naselje cestovnog tipa ili *Strassendorf*.[107] Na spomenutoj karti detaljno su označena i mjesta koja su u prošlosti bila selišta brdovečke *sučije*, a danas su sastavni dio Općine Brdovec. Tako su navedeni Zdenci Brdovečki čija polukružna struktura govori kako su nastali pod utjecajem jednog od brojnih savskih rukavaca. Zdenci Brdovečki su krajem 18. stoljeća s tridesetak domaćinstava bili veće naselje nego Brdovec. Dalje prema zapadu razvila su se još dva naselja – Prudnice i Vrbina. Prudnice 1783. imaju tek pet domaćinstava, a nastale su kao selište kmetova iz obližnjeg Prigorja. Savski Marof razvio se uz kuriju Vrbina koja je nastala kao jedna od plemićkih kurija brdovečke *sučije*. U neposrednoj blizini Vrbine postojala je i kurija Prigorje, nazvana prema imenu obližnjeg naselja. I za ovu kuriju pretpostavlja se da je nastala tijekom 17. stoljeća kao jedna od kurija brdovečke *sučije* koja se pak u 18. stoljeću razvila u samostalni posjed. Na spomenutoj karti označeno je i plemićko gospodarstvo s dvorcem Lužnica koja se tada nalazilo u vlasništvu obitelji Sermage. Na mjestu dvorca Lužnica već se 1620.

[106] NAZ, Kanonske vizitacije, 1766. (60/ 16 131r). Prevođenje kanonskih vizitacija učinjeno je uz pomoć prof. Maje Matasović.
[107] Mirela SLUKAN ALTIĆ, "Razvoj Brdovca i njegove okolice tijekom 18. i 19. stoljeća", str. 12.

spominje istoimena kurija. Na njenom mjestu je polovicom 17. stoljeća izgrađen dvorac koji će postupnim preuređivanjem dobiti svoj današnji oblik. Značajnu ulogu imalo je i imanje Novi dvori koji su nastali na mjestu Starih dvora u sklopu nekadašnjega susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva.[108] Na spomenutoj karti, Novi dvori označeni su nakon svoje obnove 1760. godine. Prvi vlasnik tog imanja bila je obitelj Zrinski, a posjed će nakon oduzimanja 1671. pripasti obitelji Čikulin. Od njih su imanje Novi dvori kupili Sermagei koji će ih 1760. temeljito obnoviti. Nadalje, na karti je označena i kurija Mickovo, tada u vlasništvu obitelji Sermage, koja danas više ne postoji. U početku vrlo važna za obitelj Sermage, svoj značaj gubi nakon preuređenja Novih dvora polovicom 18. stoljeća.[109]

Na kraju možemo zaključiti kako je podjela susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva u drugoj polovici 16. stoljeća bila početak budućeg nezaustavljivog usitnjavanja posjeda. Na tim manjim posjedima teže je bilo ostvariti ekonomsku isplativost, stoga su mnogi vlasnici prodali imanja. Tako se na području Brdovca izmijenilo mnogo plemićkih obitelji, vlasnika posjeda, od kojih su neki poput Čikulina i Sermagea pokušali okrupnjavanjem vratiti nekadašnju jačinu i značaj.

[108] Više u Stjepan LALJAK, *Novi dvori od Jelačića bana do naših dana*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1991.

[109] Slično kao što su grofovi Zrinski, kao svojevremeni vlasnici Susjedgrada, izgradili *Curia nova* ili Nove dvore, tako su i Erdödy u Klanjcu izgradili svoje Nove dvore. Za razliku od zaprešićkih, potonji se kolokvijalno zovu *Erdödyjevi* ili *Klanječki Novi dvori*. Na kraju 18. stoljeća posjedi obitelji Sermage prostirali su se od Šestina i Stenjevca preko Susjedgrada i Novih dvora do Oroslavlja i Stubice. U svome vlasništvu imali su oko 8.000 jutara zemlje. Taj veliki posjed podijelio se 1782. između petero djece Petra Troilla Sermagea i njegove žene Ana rođene Valpurga. Stjepan LALJAK, *Novi dvori od Jelačića bana do naših dana,* str. 9.-10.

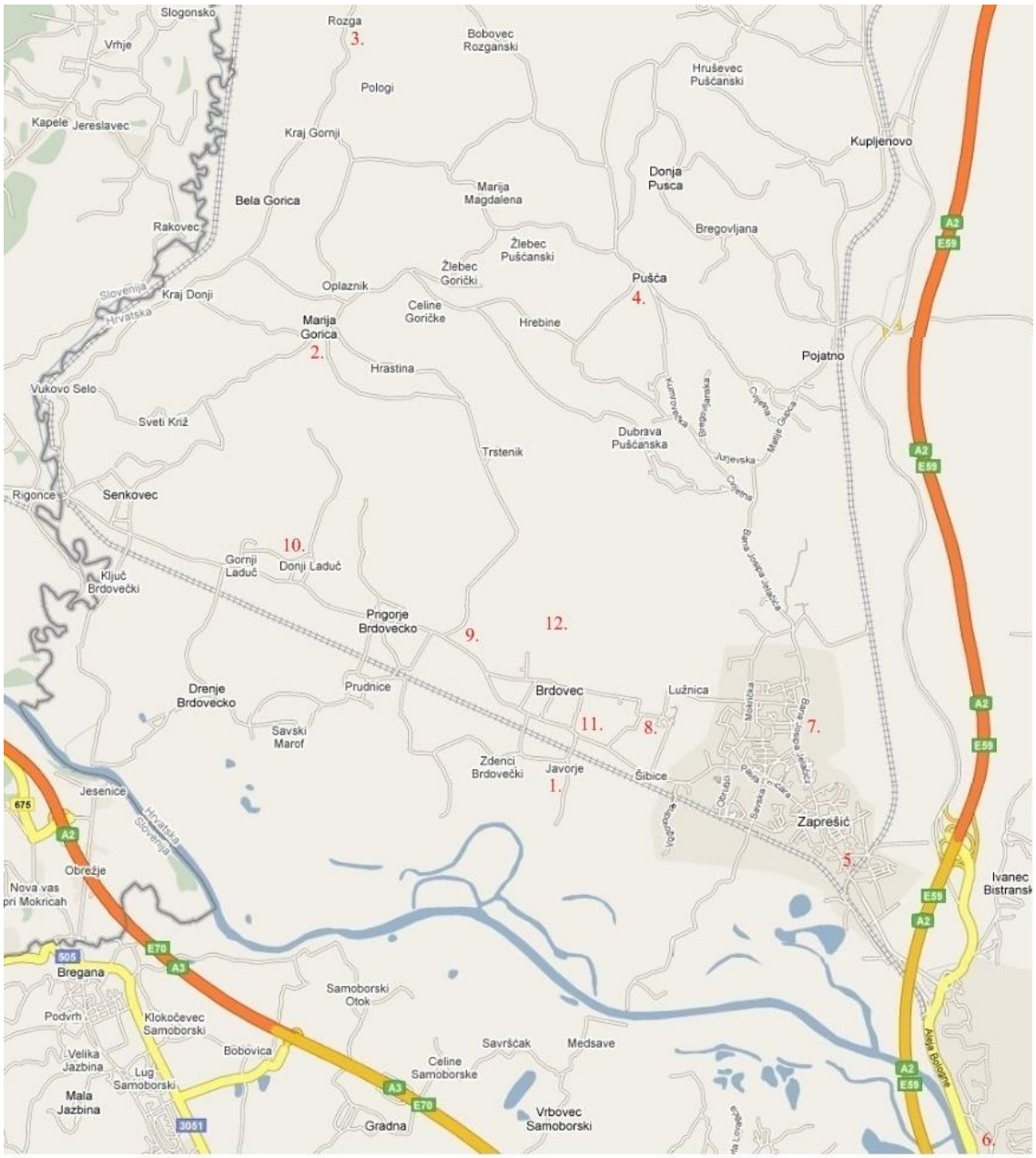

1. Župna crkva sv. Vida
2. Župna crkva Blažene Djevice Marije Od Pohođenja
3. Župna crkva sv. Ane
4. Župna crkva sv. Jurja
5. Kapela sv. Petra
6. Susedgrad
7. Novi Dvori
8. Lužnica
9. Januševac
10. Donji Laduč
11. Župa sv. Vida - župni ured
12. Novo groblje u Brdovcu

Karta prikazuje lokacije značajnijih objekata navedenih u radnji.

6c) Povijest župe Brdovec do kraja 18. stoljeća

Najstariji od do sada poznatih dokumenata u kojem se spominje župa sv. Vida u Brdovcu je *Statut zagrebačkog kaptola* iz 1334. u kojem su nabrojane župe zagrebačkog arhiđakonata. Među njima je i *ecclesia sancti Viti de Crapina* te *ecclesia sancti Petri de Crapina*. Ovdje se može isključiti povezivanje s današnjim gradom Krapina koji je u *Statutu* smješten u zagorskom arhiđakonatu. Kada se izrijekom ne spominje mjesto, polazi se od kasnijeg, odnosno današnjeg poznatog stanja. Budući da su se titulari, sveci kojima je posvećena crkva, pojedinih crkava tijekom vremena rijetko mijenjali, tada se ubikacija vrši poistovjećivanjem sadašnjeg i bivšeg stanja. U ovom slučaju postoje dva titulara: sv. Vida i sv. Petra u Krapini, odnosno u kraju uz rijeku Krapinu. Ti navodi se iz *Statuta* odnose na današnje župne crkve sv. Vida u Brdovcu i sv. Petra u Zaprešiću.[110] Treba reći da se oznaka *de Crapina* neposredno ne odnosi na rijeku Krapinu i stoga navedene župe nisu ime dobile po rijeci. Ako je crkva sv. Petra i bila uz Krapinu, ona sv. Vida prije bi bila uz Savu. Naime, oznaka *de Crapina* predstavljala je naziv za čitav kraj između Sutle i Krapine. Za B. A. Krčelića to je oznaka za kraj isto kao i Brdovec u kojem postoje već dvije spomenute crkve. Područje između Sutle i Krapine prestalo se zvati Krapina i postalo Brdovec najvjerojatnije u drugoj polovici 15. stoljeća.[111] "(…) Iza g. 1334. osnovane su na području zagrebačkog arhiđakonata sliedeće župe: 1. Sv. Križ kod Brdovca "in promotoriis Berdoveensibus." Sada filijala župe u Mariji Gorici. Sv. Križ smatrao se još 1622. posebnom župom, dok je župa u Mariji Gorici osnovana istom 1789. (…) 8. Donja Pušća spominje se kao župa 1501. Iztiče se neka ovisnost o župi u Brdovcu, valjda zato, što je od nje tek malo prije toga odciepljena."[112] U ispravi iz 1361. sastavljenoj u povodu podjele posjeda Acha navode se četiri župne crkve – sv. Križa (u Križu), sv. Jurja (u Pušći), sv. Petra (u Zaprešiću) i sv. Vida (u Brdovcu). Tradiciju o tome da je sv. Križ bio župna crkva

[110] Ovdje se, dakle, prema podacima iz 1334. spominju dvije župe – u Brdovcu i Zaprešiću. Župa u Zaprešiću će se u jednom trenutku ukinuti, odnosno crkveno-administrativno podrediti župi sv. Vida. Ostaje otvoreno kada se to dogodilo. Prema listini kralja Leopolda iz 1657., kojom se odobrava održavanje godišnjih sajmova na susjedgradskim posjedima Franje Čikulina,, navodi se kapela sv. Petra što potvrđuje da te godine nije postojala župa u Zaprešiću. U novije vrijeme, samostalna župa u Zaprešiću nastat će tek 1945. godine kada će ju posvetiti bl. Alojzije Stepinac. U župi Brdovec ostala je kapela sv. Leonarda u Gornjem Laduću i kapela Presvetog Srca Isusova u Ključu Brdovečkom.
[111] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Brdovec-postanak i značenje naziva", str. 31.- 43.
[112] ISTO, str. 31.

postoji u vizitaciji brdovečke župe iz 1777. kada je navedena kao *ecclesia parochialis*, dok to za tadašnju kapelu sv. Petra u Zaprešiću nije naznačeno.

Crkva sv. Petra apostola u Zaprešiću

Stjepan Razum u knjizi *Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine* donosi popis 710 crkvenih djelatnika.[113] U istom popisu navedeno je i 68 neimenovanih svećenika, uglavnom duhovnih pomoćnika, a sa zagrebačkim kanonicima i nadarbencima koji nisu popisani, autor dolazi do podatka da je Zagrebačka biskupija tada imala 818 svećenika.[114] Osim imena svećenika, autor daje podatke i o njihovom karakteru. Tako su neki svećenici imali djecu ili priležnice kao Andrija u Lipniku ili Gašpar u Bistrici. Za Ivana u Ladihoviću zabilježeno je da je bio pijanac koji ne moli, Jakob u Donjem Vidovcu

[113] Stjepan RAZUM, "Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine", str. 291.-446.
[114] ISTO, str. 291.

je oslijepio od pića, a Šimun u Šipku je prileţnik i svađalica.[115] Imena svećenika i župa popisana su unutar arhiđakonata, a ovi onim redoslijedom kako je bilo uobičajeno unutar Zagrebačkog kaptola što znači prema časti pojedinih arhiđakona. Tako su u popisu imena župnika i njihovih pomoćnika najprije u arhiđakonatima zagrebačkoga kaptolskog predstojnika (Gorski i Zagorski arhiđakonat), te čazmanskog kaptolskog predstojnika (Svetački i Gušćanski arhiđakonat), zatim u Stolnom, Dubičkom, Komarničkom, Goričkom, Kalničkom, Vaškanskom, Čazmanskom, Bekšinskom, Varaždinskom te Urbočkom ili Vrbovečkom arhiđakonatu. U Stolnom arhiđakonatu zabilježen je ranije spomenuti Mathei koji je naveden kao privremeni upravitelj župe Pušća. O tome svjedoči zapis: "Sancti Georgii in Pwschya, pertinet ad sanctum Vitum in Berdowcz (…) capellanum habet, Jacobum nomine."[116] Nakon sastavljanja popisa u Pušću je poslan duhovni pomoćnik Jakob kao pomoć župniku. Također, župnik u Pušći, kojom je tada upravljao Matej iz Brdovca, naveden je na stražnjem djelu ovitka popisa iz 1501. kao jedini svećenik iz Stolnog arhiđakonata koji je oslobođen plaćanja stolne pristojbe zvane *kathedraticum* od tri florena.[117]

Nekoliko stoljeća kasnije, u 19. stoljeću, tada mladi brdovečki kapelan Josip Cigler sastavio je prvu povijest župe u kojoj je služio.[118] Nakon dolaska na mjesto kapelana 4. veljače 1874., Cigler je zamijetio kako su župa i crkva stare te kreće u proučavanje njene povijesti. No, "(…) premda je (…) gledom župnike, koji šnjom upravljahu, spadala medju prve župe u nadbiskupiji, davši na ime tri biskupa, ipak se je kako se vidi, malo za nju marilo."[119] Kada je došao služiti kao kapelan, Cigler je kazao da je nakon dolaska "Upoznav se ljudmi, stanem jih o koječem propitkivati, u čem mi najveću uslugu učini gos. župnik domaći (Pavao Belas op. a.); stanem zatim premetati stare knjige i spise, te naidjem na dovoljan materijal za kratku povjestnicu ove župe. Sakupljao sam pomno tri godine gradju te uvjerio se, da nigdje više ništa saznati i naći nebi mogao, odlučih ovo što imam i znam vjerno popisati i potomstvu predati."[120] Autor skromno napominje kako je i to malo što je napisao bolje nego ništa te poziva da u slučaju pogreške bude ispravljen.

[115] ISTO str. 291.-295.
[116] ISTO, str. 374.
[117] ISTO, str. 399.-400.
[118] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 49.-63.
[119] ISTO, str. 54.
[120] ISTO, str. 49.

Prije preseljenja na današnju lokaciju, piše Cigler, crkva sv. Križa u Mariji Gorici bila je župna crkva župe Brdovec. Premda Cigler kaže da je prvi brdovečki župnik bio franjevac i naslovni biskup temnenski (kninski) Antun Vitellius (Vitelić) znaju se imena ranijih župnika.[121] Kako je župa Brdovec bila prevelika, 1672. je zbog velikog prirasta stanovništva podijeljena na četiri manje: Marija Gorica, Rozga, Pušća te Brdovec. Tada je na crkvu sv. Vida u Javorju prenijeto i ime župe Brdovec.[122] Novi župnik brdovečke župe sa sjedištem u crkvi sv. Vida bio je Ivan Kobbe[123] koji je služio od 1672. do 1681. godine. U svojoj oporuci Kobbe je zabilježio što ga je dočekalo kada je došao u župu. "Za inventar ovdi je meni dana jedna blazina (podložak za spavanje ispunjen perjem op. a.), 7 starih poterenih badnjiči 3 sredni, 2 raspucana korita, nekuliko drevenih žlic i drevenih tanjurov. Knig nešto djačkih, nešto ugerskih, vse rastergane, koje su i zaznamenuvane. Potem mi je dana bila trejta stran P1ebanuških posijanih zemljah, žitka pako nikakvoga, zevsem ni sake, niti vina niti marhe nikakve, niti ništer drugega meni ni dano."[124] Prema legendi, mjesto nastanka crkve sv. Vida stanovnici Brdovca nisu sami odabrali. Naime, J. Cigler slikovito opisuje da su seljaci jedno jutro na mjestu današnje crkve, gdje je nekada tekao rukavac Save, pronašli kip sv. Vida kojeg je plivajući na granju zaustavila vrba. Po dogovoru, seljaci su odmah sagradili kapelicu nazvavši je sv. Vida na drenjku.

Kako je crkva sv. Vida za prijem vjernika bila premala morala se povećati. Kakav je oblik imala prije nego li je postala župnom ne može se točno reći jer nema sačuvanih podataka. Može se sa sigurnošću pretpostaviti kako je starija srednjovjekovna crkva barokizirana tijekom prve polovice 17. stoljeća, a njeni obrambeni dijelovi nisu srušeni već su uključeni u objekt. Kapelan Cigler smatra da je crkva sv. Vida "(…) iz prvine imala

[121] Taj podatak poznat je iz dokumenta koji je A. Vittelius dao, kako sam piše, svom kmetu Mežancu 10. svibnja 1637. godine. ISTO, str. 49.

[122] Prema mišljenju J. Ciglera razvitku crkve doprinos je dala i rijeka Sava. Njen tok u prošlosti bio je drukčiji, a kao i danas imala je svoje rukavce ili savišča. Jedan od takvih savišča prolazio je između župnog dvora i crkve sv. Vida, odnosno dobrim djelom uz današnju željezničku prugu. Danas je od tog rukavca ostao presušeni kanal. Da je tomu tako, J. Cigler piše kako su mu stari u selu rekli da je tu nekada bio usidren brod kraj tzv. Grgasove kuće od kuda su se prevozili ljudi i roba na imanje Egersdorf. ISTO, str. 50.

[123] Do danas se sačuvala oporuka župnika Ivana Kobbea koja predstavlja najstariju kajkavsku oporuku s prostora Brdovečkog kraja. Objavljena u Zaprešićkom zborniku 1999. oporuka je prenijeta u suvremenu kajkavsku grafiju. Kobbe je oporuku sastavio 14. kolovoza 1681. odnosno tri mjeseca prije smrti. Oporuka je objavljena u prijepisu, u poglavlju Prilozi. Napomena o njegovoj smrti zabilježena je u *Benefactores et meliorata,* 5r. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

[124] Stjepan LALJAK, "Župnik Ivan Kobe i njegova oporuka", *Zaprešićki godišnjak 1999.*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 100.

oblik takav, da je sadanja kapelica sv. Barbare bila *sancruarium*, ladju crkve sačinjavao je prostor od velikih vrata pa do *sancruara*, a sadanja kapelica sv. Antuna bila je sakristijom. Izvadjam pako sve ovo od tuda, što a) stari ljetopisac spominje samo gradnju sanctuara i sakristije, dočim o ladji i o tornju ni govora ne ima, što je dakle valjda već gotovo bilo u njegovo doba; b) što i danas narod zove kapelicu sv. Antuna starom sakristijom; c) što sadanja ladja crkve mnogo niže leži od kapele sv. Barbare i napokon; d) sama gradnja crkve pokazuje, da je potojnije dobe, nego li kapela sv. Barbare."[125]

Crkva sv. Vida u Brdovcu (lijevo - sa zvonarevom kućom, desno – sjeverna strana)[126]

Crkva je svoj današnji barokni oblik dobila u drugoj polovici 17. stoljeća, a kao župnu posvetio ju je zagrebački biskup i pavlin Martin Borković 23. srpnja 1679. godine. Tada je stvarna uprava župe Brdovec iz crkve sv. Križa prenesena na crkvu sv. Vida.[127] Kada je J. Čikulin "1631. polazio (…) sa svojom obitelji nekud iz Hrvatske, valjda u Ugarsku, pa je 18. lipnja iz Ujhelya ovlastio Daniela Esterhazya de Galantha da u njegovo ime provodi obnovu i uređenje crkve u Brdovcu, gdje je uz Ratkaye bio Čikulini najjači posjednik. Za oltar je dao 30 forinti."[128] U svojoj oporuci F. Čikulin odredio je da njegovi nasljednici u crkvi sv. Vida u Brdovcu "(…) osnuju altariju tako da se svaki tjedan za pokoj njegove duše i dušu njegove žene Judite Keglević služi sv. Misa."[129] Upravo je Judita Keglević 1684. u crkvi sv. Vida podigla oltar sv. Rozalije djevice[130] o svom trošku, no ne

[125] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 50.
[126] Fotografije preuzete s internetske stranice Općine Brdovec.
[127] *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji, Cerkev v Jugoslaviji 1974.,* Biskupska Konferencija Jugoslavije, Zagreb, 1975., str. 73.
[128] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", str. 27.
[129] ISTO, str. 32.
[130] *Benefactores et meliorata*, 5v. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

zna se kako je izgledao niti gdje je bio smješten.[131] Isto tako, ne zna se zašto je i uklonjen. Radi njenih velikih dobročinstava prema župi, župnik Ivan Kobbe nazivao ju u svojoj oporuci *zaščitnicom*.[132] Prema navedenim primjerima obitelji Čikulin, jasno je kako je lokalno brdovečko plemstvo pomagalo duhovni i materijalni razvoj župe te da su za to od svećenika primili razna priznanja.

U vrijeme župnika I. Kobbea[133] zidarski majstor Silvester Donati 1672. izgradio je novi *sanctuarium* te donju i gornju sakristiju.[134] Slijedeće godine je po naputcima Nikole Vodopije - Polešćak i Martina Beluhana crijepom prekriven krov.[135] Isto tako, crkva je 1674. darovana trima crnim misnim odijelima ili *kazulami*. Jednu je kupio seljak ovrhovoditelj ili *šekutor* Nikola Vodopija-Polešćak, drugu Mijo Oblačić, a treću župnik Kobbe. Ivan Millos darovao je srebrni *ciborium* (držač u kojem se u svetohraništu čuva hostija), a Petar grof Erdödy za njega *velum* odnosno veo.[136] Današnji glavni oltar sv. Vida napravljen je 1676. po nacrtu Đure i Šimuna Zich. Oltar je rađen po nalogu udovice grofice Elizabete Erdödy rođene Keglević od Bužina koja je za rad platila 150 ranječkih forinti i 20 vedara vina.[137] Po mišljenju J. Ciglera, te 1676. na stari oltar sv. Vida postavljen je kip sv. Barbare, posvećen je te premješten na lokaciju gdje se i danas nalazi. "Dali je pako sadanji velebni žrtvenik sv. Barbare onaj isti, koga je rečeni Gjuro Zich za 30 forinti načinio, a Gjuro Pauger za 40 pozlatio, toga reći ne mogu, nu po svoj prilici da će biti još uvijeke isti,

---

[131] Sv. Rozalija djevica, čiji se blagdan slavi 4. rujna, rođena je oko 1100. na Siciliji. Kada je odrasla bila je dvorska dama i pratilja kraljice Margarete, žene kralja Gugiiema 1. Od nje je dobila na dar brdo Monte Pellegrino. Osjetila je redovnički poziv te ušla u red časnih sestara augustinki. Kako joj to nije bilo dovoljno povukla se i sama živjela na darovanom brdu. Na njemu je i umrla 4. rujna 1160. godine. Na istome mjestu, njezino tijelo pronašla su dvojica zidara 1624. godine. Oni su otkrili natpis: „Ja, Rozalija, kćerka Sinibalda, gospodara Quilquine, iz ljubavi prema mome Gospodinu Isusu Kristu, odlučila sam stanovati u ovoj Špilji“. Od tada to mjesto postaje okupljalište mnogim hodočasnicima. Papa Urban VIII. uvrstio je 1630. ime svete Rozalije u Rimski martirologij. Osim na obljetnicu smrti, Rozaliju su slavili i 15. srpnja kada je pronađeno njezino tijelo. Likovni umjetnici prikazuju sveticu u pustinjačkoj odjeći, a na glavi joj kruna načinjena od bijelih ruža. U rukama simboli pokore: križ, mrtvačka glava i lanac. http://www.katolicki-tjednik.com/vijest.asp?n_UID=1000; Erhard GORYS, *Leksikon svetaca,* Naklada slap, Jastrebarsko, 2003., str. 328.-329.

[132] Stjepan LALJAK, “Kajkavska oporuka brdovečkoga župnika Ivana Kobbe”, *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 103.

[133] 0 župniku Ivanu Kobbeu više u poglavlju *Neki brdovečki svećenici kao aktivni sudionici pučke pobožnosti.*

[134] "Iz ovoga se vidi, da je cielo djelo stajalo 150 forinta ranječkih, 20 vagana žitka i 20 vedara vina, svaka pako je kuća u župi morala k tomu 5 groša doprineti". Josip CIGLER, “Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu”, str. 51; *Benefactores et meliorata*, 1r. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

[135] *Benefactores et meliorata*, 1r. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

[136] ISTO, 1v. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

[137] ISTO, 2r. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

kad se kašnje nigdje više ništa ne spominje o oltaru sv. Barbare. (…) Iste godine je kip sv. Barbare na nedjelju u osmini ss apoštola Petra i Pavla (29. lipnja op. a.) na najsvečaniiji način, pošto se je š njim obhod po pijaci držao, smješten u taj novi žrtvenik, od kuda valjda još do danas nije nikada maknut. Ujedno je onda zaključeno da se svake godine imade na tu nedjelu obdržavati procesija tim kipom, što se je pak s vriemenom dokinulo."[138] Također, J. Cigler dodaje kako je 1676. za 300 ranječkih forinti bio oslikan veliki oltar s krstionicom kojega on u crkvi, kada je došao, nije zatekao. Podatak koji daje o tom oltaru jest da ga je za spomenuti novac napravio Gjuro Pauger. Novčana sredstva osigurala je Elizabeta grofica Keglević udovica Erdödy, nešto župljani te sam župnik. Uz navedene oltare, u današnjoj kapelici sv. Antuna nalazili su se kipovi Blažene Djevice Marije i sv. Ane.

Osnutkom nove župe, župniku Kobbeu, Stjepan grof Čikulini je 1677. iz Rima donio moći sv. Vida za koje je Helena Patačić kupila i darovala poseban kalež/ relikvijar.[139] Na neki način je prisutnost zemnih ostataka sveca, na mjestu koje je blizu vjernicima, jačalo njihovu vjeru u snagu i moć u samoga sveca. Odnos prema njemu razvio je oblike prisnosti koji su vjernike okupljali na zajedničku pastvu oko lokalnog sveca zaštitnika, dakle sv. Vida. Ovdje vrijedi dodati kako su seljaci i ostali stanovnici župe sasvim sigurno dali svoj doprinos i dobrovoljnim radom u gradnji i obnovi crkve te na taj način, vjerujući, pomogli spasu svoje duše.[140] Upravo kako je i bilo određeno na biskupskoj sinodi u Zagrebu 1669. godine. Do danas se nisu sačuvale moći sv. Vida koje su u 17. stoljeću dovedene u Brdovec.

[138] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 51.
[139] *Benefactores et meliorata*, 2r. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.
[140] Mikula Sokač, kojeg I. Kobbe spominje i u svojoj oporuci, za spas svoje duše crkvi sv. Vida ostavio je 50 ranjskih forinti. *Benefactores et meliorata,* 3v. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

Relikvijar sv. Vida (1677.)[141]

Pokaznica (17./ 18. stoljeće)[142]

Dalje u tekstu navode se ostali darivatelji i darovi koji su predani župi i crkvi sv. Vida u Brdovcu. Koliko je od darovanoga smio zadržati za sebe župnik, a koliko je moralo pripasti župi određeno je na biskupijskoj skupštini Zagrebačke biskupije 1669. godine. Prema odredbama te sinode, ako se radi o većoj novčanoj svoti tj. o polovici ili cijelom srebrnjaku dar pripada crkvi. Ako se radi o manjoj vrijednosti od spomenute svote, trećina pripada župniku, a dvije trećine crkvi/ župi. Kada se radi o darivanju manjim svijećama, trećina pripada župniku, a dvije trećine crkvi. S druge strane, veće svijeće u cijelosti pripadaju crkvi. Slično je i s tkaninama koje nisu namijenjene ukrašavanju crkve – trećina pripada župniku, a dvije trećine crkvi. Veće pak tkanine, pa i one ukrašene zlatnim vezom, u cijelosti pripadaju crkvi. Ako bi dar bio u manjem blagu (domaćim životinjama) tada opet

[141] Tekst na donjoj strani relikvijara glasi: "† *DOMINA HELENA PATACHICH † EIERI FECHGENEROSA*." Na gornjem djelu relikvijara, na kotlu u kojem je kipić klečućeg sv. Vida, zapisan je sljedeći tekst: "*OS † Sancti † Viti † M † Pers † M † D † D † Stephani Chikulini † Roma † Allatum † Anno † Domini † 1677*." Relikvijar se čuva u brdovečkom župnom uredu.

[142] Pokaznica se čuva u crkvi sv. Vida.

trećina pripada župniku, a dvije trećine crkvi, dok veliko blago u cijelosti pripada crkvi. Ova pravila mogla su se promijeniti samo u slučaju ako je darovatelj izričito naglasio.[143] Tako su vjernici darivali župu u novcu ili predmetima korisnim za crkvu poput kaleža za služenje misa, kipova svetaca, odijela za svećenike i slično.[144] U nizu darivanja istakla se Jela Patačić, udovica Josipa Ruchlesa, koja je 1685. dala 100 imperijala da pred oltarom gori vječno svijetlo.[145] No, novac nije za to upotrijebljen već je njime 1695. obnovljen zid u kapelici sv. Barbare.[146] Cigler kaže kako je "Svakako (…) žalostno i ni malo častno po tadanje upravljanje župne crkve, da nisu znali način nabaviti si potrebiti novac drugim putem, nego li ovako plemenitu svrhu uništiti. Osim toga darovala je ona crkvu te godine još i dvjema palami crvene i biele boje i jednim korporalom."[147]

Relikvijar u kojem je bila relikvija sv. Križa[148]

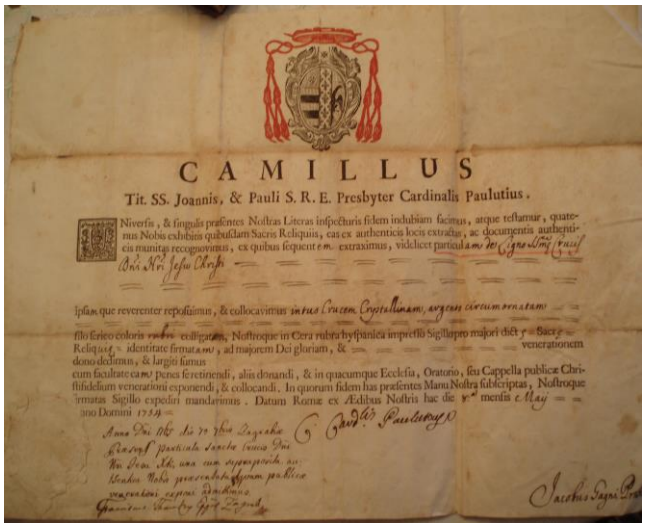

CAMILLUS

Tit. SS. Joannis, & Pauli S. R. E. Presbyter Cardinalis Paulutius.

Potvrda o kupnji relikvije sv. Križa (desno)[149]

[143] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijske skupštine biskupa Martina Borkovića", str. 16.
[144] Godine 1729. crkva je darovana ljubičastom kazulom čiji je donator nepoznat. Ivan Rauch darovao je burzu crvene boje za nošenje svete pričesti; Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 51., 53.
[145] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 53.
[146] Obnovu kapelice sv. Barbare novčano su pomogli Jela Patačić s 34, Gasar Miles s 24, Marta Belavić i Đuro Surkać s dvije te Marta Berkić Pauković s jednom forintom. ISTO, str. 53.
[147] ISTO, str. 53.
[148] Relikvijar i potvrda čuvaju se u župnom uredu u Brdovcu. Na podnožju relikvijara nalazi se sljedeći tekst: "*Helena Patachich † Eieri Fecmgeie rosa † domina.*" *Benefactores et meliorata*, 6v. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.
[149] Potvrda se čuva u brdovečkom župnom uredu.

Veliko zvono izliveno je 1687. u težini od 743 funte (oko 337 kilograma) koje je stavljeno pod zaštitu sv. Vida. Troškove nabave zvona podmirio je Mirko grof Erdödy. Iste godine, Bratovština sv. Barbare dala je načiniti manje zvono težine 470 funti (oko 213 kilograma). Za potrebe liturgijskog pjevanja nabavljene su orgulje koje se prvi put spominju 1733., a koštale su 130 ranjskih forinti.[150] Zbog njihovog slabog održavanja 1838. nabavljene su nove. Za sve darivatelje crkve, Cigler je posvetio par redaka: "Osim ovih darovatelja bilo je još i mnogih drugih, koji su župnu crkvu brdovačku, kazulami, pako cielimi mističkimi opravmi, umjetnim cviećem i novcem darivali, ali jim svim imena ovamo prenieti nebi koristilo, buduć jih je nedvojbeno dobri Bog za njihova dobra djela več nagradio."[151]

Josip Cigler je u svom kratkom radu dio posvetio i svom župniku Pavlu Belasu (1820.-1883.).[152] Kada je biskup M. Borković krajem 17. stoljeća posvetio crkvu, u kapeli sv. Antuna bili su smješteni oltari Blažene Djevice Marije i sv. Ane. No, prema svjedočanstvu P. Belasa, kada je on prvi put ušao u Brdovečku crkvu 1842., u kapeli sv.

---

[150] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 54. U radnji se na nekoliko mjesta navodi kako je neki predmet ili rad naplaćen u *ranjskim* (*rajnskim, ranječkim*) *forintima* (*florenima*). Sam *floren* na području Hrvatske proizvodi se od 1342., dok se u prvoj polovici 16. stoljeća počinje koristiti austrijski *florenus Rhenensis*. Naziv *rajnski* kao i ostali njegovi oblici potječu od njemačkog *rheinisch*, nastalom po rijeci Rajni gdje se kovao *Rheinischgulden* ili *rheinischer Gulden*. *Rajnski floren* djelio se na 60 krajcara ili 80 denara, odnosno *novaca* od kojih po četiri njih čine jedan groš. Vrijednost novčane jedinice i njezina uporaba varirala je kroz stoljeća. Više u Željka BRLOBAŠ, Nada VAJS, "Rajnski forint – *rajniški* – u hrvatskom kajkavskom književnom jeziku", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, br. 33, Zagreb, 2007., str. 19.-39.

[151] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 52.

[152] Pavao Belas rođen je 19. lipnja 1820. u selu Prosinec, a umro je 22. listopada 1883. kao župnik u Brdovcu. U svoje 64 godine života, njih 28 proveo je kao brdovečki župnik. Bio je član Matice hrvatske, Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva, a povremeno je pisao domoljubne tekstove u časopisu Danica Hrvatska, Slavonska i Dalmatinska odnosno kasnija Danica ilirska. Pavao Belas je 1853. Maticu ilirsku financijski potpomogao s 50 forinti srebra. Posredstvom Gospodarskog lista, koji izlazi i danas, P. Belas je pisao članke o racionalnoj obradi zemlje u Brdovcu i njegovoj okolici. Tako je zapisao da je seljak Ivan Gajski izrađivao plugove na veliko, a sam se angažirao da se taj *brdovečki plug* izloži na *Prvoj hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoj gospodarskoj izložbi* u Zagrebu 1864. godine. Nakon osnivanja *Društva sv. Jeronima* u Zagrebu 1868. Belas je postao financijski podupiratelj udruženja. Njegovim zalaganjem utemeljene su pučke škole u Brdovcu i Laduču, a 1861. donirao je 300 forinti srebra za osnivanje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Nakon sloma neoapsolutizma, P. Belas se 1861. kandidirao za saborskog zastupnika kotara Brdovec gdje je bio i izabran. Svojim političkim svjetonazorom bio je pristalica Samostalne narodne stranke te je s Ivanom Mažuranićem (1814.-1890.) i biskupom Jurjom Haulikom (1788.-1869.) zastupao ideju da će Hrvatska bolje proći ako se prije Mađara nagodi s Austrijom. U privatnom životu, između ostalog, bio je ispovjednik bana Josipa Jelačića te je dao sagraditi kapelu sv. Josipa na posjedu Novi Dvori. Agneza SZABO, "O javnim djelatnostima Pavla Belasa, župnika u Brdovcu", *Zaprešićki godišnjak 1994.*, Matica Hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 130.-132.; Agneza SZABO, "Brdovečki župnik Pavao Belas – Hrvatski preporoditelj i prijatelj bana Josipa Jelačića", *Brdovečki zbornik 2003.,* Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 223.-230.

Antuna zatekao je samo oltar sv. Ivana Nepomuka. Cigler ne pronalazi podatke kako i zašto su oltari zamijenjeni. Pošto je oltar sv. Ivana Nepomuka bio, kako sam Cigler kaže *neukusan,* zamijenjen je novim i to osnim sv. Antuna Padovanskog. Pavao Belas je 1847. dao krov tornja crkve pokriti bakrenim pločama, a ne drvom kako je bilo ranije. Promjena je donijela uštedu jer se nisu trebala svake godine izdvajati dodatna financijska sredstva za popravak drvenog krova tornja.[153] Po Ciglerovom svjedočanstvu bakreni krov koji je Belas postavio bio je u dobrom stanju u vrijeme kada je on pisao svoj rad tridesetak godina kasnije. Župnik Belas je 1848. za unutarnje uređenje crkve kupio dvije oltarne slike; Blažene Djevice Marije i njenog zaručnika sv. Josipa. U unutrašnjosti crkve nalazilo se nekoliko vrijednih freski. Za vrijeme Belasovog upravljanja župom u Brdovec je došao dalmatinski slikar Dominik de Andrea koji je, uz naknadu od 980 srebrnjaka, oslikao unutrašnjost crkve.[154] Freske koje je D. de Andrea načinio postoje još i danas. S radom na oslikavanju započeo je odmah po dolasku 1874. i za tri mjeseca u listopadu iste godine završio posao. Za to vrijeme župnik je uzdržavao majstora, njegovu obitelj i tri pomagača. Ukupni trošak oslikavanja unutrašnjosti crkve, dvaju oltara - Blažene Djevice Marije i Sv. Josipa, orgulja te smještaja radnika iznosio je 1.500 forinti. Što se tiče okolice, zid oko crkve bio je napravljen od pečene gline i nije bio čvrst. Zato se svake godine morao obnavljati o trošku župe. Zbog velikih troškova održavanja Belas je dao izgraditi novi kameni zid u što je utrošeno 2.000 forinti srebra, a taj zid postoji i danas. Na žalost, predani i plemeniti rad za duhovne i materijalne potrebe župe završio je Belasovom smrću. Njegov kapelan zapisao je: "(…) čovjek pun rodoljubnog čuvstva u političkom pravcu, te kremenita značaja. (…) Župnik Pavao Belas bio je čovjek izvanredno dobra i plemenita srca."[155]

---

[153] Prema odredbama biskupske sinode Zagrebačke biskupije iz 1669., župljani koji su u svojim mjestima imali crkve, kapele i župne dvore morali su sudjelovati kod njihova popravka. Ako ne bi sudjelovali, tada neće imati mogućnost održavanja sv. Zahvale u svojim kapelama. Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", str. 14.

[154] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 52.

[155] Dana 22. listopada 1883. tada najtiražnije hrvatske novine *Obzor* te *Narodne novine* obavijestile su javnost "(…) da se noćas u dva i pol sata rastade s ovim svietom Pavao Belas, župnik brdovečki u 64. godini života, nakon što je 12 godina bio kapelan i 28 godina župnik u istom mjestu. (…) Rado je pjevao i razveseljavao druge, te je osobito govorio o neumrlom banu Jelačiću, te je bio ponosan što je mogao biti župnik i duhovni savjetnik bana Josipa Jelačića. (…) Tako bi uvijek proplakao kad bi čuo za bijedu i ma kojeg nepoznatog čovjeka. Bio je stadu svome upravo blag iveledušan, pastir koji nije korio. Sirotinja je u njega našla uvijek otvorenu ruku. Njegovo veliko domoljublje i dobrohotnost ne dadoše mu sakupiti veće imovine. Što je imao, u svojoj je oporuci većim djelom ostavio Društvu Sv. Jeronima, prvostolnoj crkvi zagrebačkoj, mladeži obiju svojih župnih škola (…) Neka župniku Pavlu Belasu bude lahka svaka gruda hrvatske zemlje koju je za života

Kalež (17./ 18. stoljeće)[156] Kalež darovao 1771. Josip A. Čolnić[157]

Kada je u 17. stoljeću sjedište župe Brdovec preseljeno iz sv. Križa u crkvu sv. Vida, župni dvor je bio premalen. Tada se sastojao od, kako Cigler kaže, tadašnje palače i kapelanije s malim prethodnikom i pivnicom. "Da su one ostale 4 sobe kašnija gradja, dokazuje: a) veliki tram, koji se cielom palačom proteže samo do polovine hodnika, gdje se valjda stari prvobitni stan svršavao: b) na glavnom tramu, koji se nalazi u onih drugih soba, nalazi se usječena godina 1756. (…) c) napokon vidi se to i odatle, što je desna strana župnoga dvora sastavljena iz mehkoga drveta, dočim je lieva gradjena iz tvrdoga hrastovoga."[158] Svoje nezadovoljstvo izgledom i konstrukcijom župnog dvora, kojeg je zatekao kada je došao služiti kao kapelan, Cigler jednostavno opisuje kao - dapčaru.

tako jako i tako vjerno ljubio." Agneza SZABO, "O javnim djelatnostima Pavla Belasa, župnika u Brdovcu", str. 130.-132.

[156] Kalež se čuva u brdovečkom župnom uredu.

[157] Tekst na donjoj strani kaleža glasi: "IOS. ANT. CHIOLNICH 1727 PAROCHUS BERDOVCZEN. UVNC EPPVS B (…) TULIT: SZVITO: 1771." Josip Antun Čolnić bio je od 1727. do 1729. župnik u Brdovcu. Nakon što je napustio mjesto župnika, postao je zagrebački prepošt i biskup đakovački. Kalež je župi Brdovec darovao 1771. vjerojatno u znak poštovanja, a dvije godine prije smrti. Kalež se čuva u brdovečkom župnom uredu.

[158] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 58.

"Župnički dvor kakav je danas, pravo je ruglo za cielu župu. (…) U cielom stanju ne ima tako rekuć niti jedne ugodne sobe izuzamši kapelaniju, kamo ipak ni kada sunce ne dopire, osim vrućih dni visokoga ljeta. U obče cieli stan ne odgovara svojoj svrsi niti današnjim zdravstvenim zahtjevom. Liepo li je vrieme, sobe su vlažne da si prisiljen otvorene prozore imati većim dielom dana nećeš li da ti sve popliesni: ružno li je, to opet na sve strane curi kiša tako da ćeš za ne pogodna vriemena u svakom kutu naći lavair ili škaf, da se ne namoći cieli stan. Zasvira li sjever ili jaki jug, stakla u prozoru klepeću i grede stana stenju, poput greda broda (…) te nisi li se tomu već priučio, ne ćeš cieli dan ništa moći raditi."[159] Cigler ne zna iz kojeg razloga u međuvremenu nije izgrađen novi župni dvor, a najveću krivicu svaljuje na župnike prethodnike. Naime, za vrijeme župnika Nikole Jellaka (1832.-1854.) patron župe grof Fesztetich ponudio je platiti izgradnju župnog dvora. No, prema Ciglerovom mišljenju, N. Jellak je iz aristokratske nadutosti i starosti ponudu odbio jer da on ničiji *špan* (nadglednik kmetova) neće biti. "(…) bio je valjda puki egoista, neimajuć zere ljubavi čovječanstva te misleć samo to: njega će izdurati i stari stan, a potljeni neka se skrbe kako će proći. (…) ovo je historija ako ne i javna i tiskana, to ipak takova, koja će mnogomu u ruku doći, te kad bi pristran bio, pao bi mraz piscu na obraz," zapisao je o tome Cigler.[160] O svom prostoru župnici su ipak morali voditi više brige. Prema odredbama spomenute sinode iz 1669. jasno se upozorava župnike kako moraju voditi brigu o svojim kućama.[161] Buduće graditelje župnoga dvora, Cigler upozorava na potrebe osiguranja vinskog podruma jer je vino glavni župni dohodak. "Da ovaj župni stan ovakav, kakav je sada, dugo osti ne može, to je jasno svakomu, tko ga na prvi mah vidi; ali kada će ga drugi zamjeniti, tako daleko se koprena budućnosti odkriti neda."[162] Situaciju je popravio Belas koji je 1855. dao sagraditi novu župnu kuću, po cijeni od 1.170 stotinjaka, koja postoji i danas.

[159] ISTO, str. 58.
[160] ISTO, str. 58.- 59.
[161] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijske skupština biskupa Martina Borkovića", str. 17.
[162] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 59.

Kalež (1674.)[163]

Kalež (prva polovica 19. Stoljeća)[164]

Gotovo na samom kraju 18. stoljeća, za sela Harmica, Ključ i Šenkovec objavljen je urbar kojim su detaljnije određeni feudalni odnosi između gospodara (zemljovlasnika) i kmeta (podložnika). Iako taj dokument govori o pravnim odnosima, u njemu postoji nekoliko odredbi vezanih uz crkvene blagdane. Najčešće se radilo o razdoblju između blagdana kada su određene radnje bile dozvoljene ili zabranjene, no ovdje ih svakako valja spomenuti. Tako su od sv. Mihovila (29. rujna) do sv. Jurja (23. travnja) kmetovi mogli prodavati vino, dok su to zemaljski gospodari mogli tokom cijele godine. Ako zemaljski gospodari nisu imali svojih vinograda, seljaci su smjeli prodavati vino od sv. Mihovila do Božića (25. prosinca). Svi podložnici (kmetovi i želiri) koji su imali vlastite kuće trebali su godišnje zemaljskom gospodaru dati jednu *rajničku* i to pola na blagdan sv. Jurja, a drugu polovicu na blagdan sv. Mihovila. Također, ako bi se ženio zemaljski gospodin, netko od njegove djece ili služila prva sveta misa, svaki podložnik "(…) prikladno Gosponu svojemu

[163] Tekst na kaležu glasi: "*G D I M R R E P S V F F 1674.*" Čuva se u crkvi sv. Vida.
[164] Tekst na kaležu glasi: "*EPISCOPUS IOSEPHUS KUHOVICH 1840.*" Čuva se u crkvi sv. Vida.

mora dati."[165] Dalje slijedi kako su podložnici dužni dati devetinu u naturi. Uzimanje devetine u mesu ne smije biti nakon Ivanja (24. lipnja), dok se devetina od plodova zemlje ne smije uzimati nakon sv. Stjepana kralja Ugarskoga (16. kolovoza). Zatim, desetinu od janjadi i kozlića ubirači desetine trebali su uzeti do blagdana Rođenja sv. Ivana Krstitelja. Na kraju spominju se i davanja prema svećenstvu – desetina se trebala dati samo u vinu, plodovima zemlje (prosu, raži, ječmu i zobi) te janjcima i pčelama (medu).

Nove teritorijalne promjene u župi Brdovec pojavit će se tek krajem 18. stoljeća kada će se osamostaliti župa u Mariji Gorici. Nakon toga promjena neće biti sve do polovice 20. stoljeća kada će se 1945. od brdovečke župe odvojiti i postati samostalnom ona zaprešićka sv. Petra Apostola. Do tog trenutka, župa Brdovec obuhvaćala je 13 naselja – Brdovec, Donji Laduć, Drenje Brdovečko, Gornji Laduć (kapela sv. Leonarda), Harmica, Javorje, Ključ Brdovečki (kapela Presvetog Srca Isusova), Lužnica, Prigorje Brdovečko, Prudnice, Šenkovec, Šibice i Zdenci Brdovečki.[166] Danas se uz župnu crkvu sv. Vida u brdovečkoj župi nalaze: crkva sv. Leonarda u Laduću, kapela sv. Križa u Javorju, kapela sv. Antuna Pustinjaka u Prudnicama, kapela Kraljice Mira u Drenju, kapela Presvetog Srca Marijina u Harmici, kapela Presvetog Srca Isusova u Ključu te kapela sv. Križa u Zdencima.

[165] Stjepan LALJAK, "O urbaru za sela Harmica, Ključ i Šenkovec (1778.)", *Brdovečki zbornik 2004.*, God. III., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2004., str. 61.
[166] *Šematizam Zagrebačke nadbiskupije,* Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb, 1966., str. 105.

Oltarna slika sv. Vida[167]

[167] Funkcija ove slike bila je zaštititi od pogleda središnji dio oltara sv. Vida u kojemu se, u obliku skulpture, nalazi prikaz muke sveca izrađen od drva. U posebne dane u godini, najvjerojatnije na blagdan sveca, oltarna slika bi se podigla te bi se tek tada mogao vidjeti središnji dio oltara. Ova oltarna slika danas se nalazi u brdovečkom župnom uredu.

6d) Arhitektonsko-umjetnička obilježja crkve sv. Vida u Brdovcu

Crkva sv. Vida u Brdovcu

Kao što je već ranije navedeno, župna crkva sv. Vida u Brdovcu svoj današnji barokni oblik dobila je u drugoj polovici 17. stoljeća. Dvorište crkve okruženo je kamenim zidom, izgrađenim u drugoj polovici 19. stoljeća, unutar kojeg se nalazi zgrada zvonareve kuće te grobna mjesta pojedinih župnika. Sadašnje, takozvano "staro brdovečko groblje" smješteno je s južne strane crkve. Od svoje posljednje obnove, pred nekoliko desetljeća, crkva je u vrlo dobrom stanju te se na samome objektu ne vide veća oštećenja. Ipak, nije uvijek bilo

tako. U vizitaciji Benedikta Vinkovića iz 1630., kasnijeg zagrebačkog biskupa, zapisano je kako je crkva sv. Vida u Brdovcu u lošijem stanju od staje.[168]

Župna crkva sv. Vida jednobrodna je građevina (vidi tlocrt 1.). Izvana dominira visok toranj sa zvonikom i satom (tlocrt 1., br. 12), raspelo sa sjeverne strane iznad kojeg je ilustracija Božjeg oka (tlocrt 1., br. 13) te kapela sv. Barbare smještena s južne strane crkve (tlocrt 1., br. 2).[169] U prizemlju crkve nalazi se sakristija (tlocrt 1., br. 8), oltari, te drvene klupe smještene u dva reda. U najvećoj apsidi smješten je oltar sv. Vida (tlocrt 1., br. 1), dok se lijevo od glavnog ulaza nalazi oltar sv. Antuna Padovanskog (tlocrt 1., br 3.), a desno kapela sv. Barbare. U crkvi se nalaze još dva veća oltara – onaj Uznesenja Blažene Djevice Marije Snježne, kraj kojeg je s desne strane kip sv. Terezije od Djeteta Isusa (tlocrt 1, br. 4 i 6) te nasuprot njega oltar sv. Josipa pored kojeg je s lijeve strane kip Presvetog Srca Isusova (tlocrt 1, br. 5 i 7). U prizemlju je još i propovjedaonica (tlocrt 1., br. 10) koja se danas ne koristi u tu svrhu jer se propovijed vrši s glavnog oltara. Prva galerija je odmah iznad glavnog ulaza, na kojoj su smještene orgulje (tlocrt 1., br. 11), a druga galerija je iznad sakristije (tlocrt 1., br. 9). Na zidovima se nalaze i slike novijeg datuma s prikazima postaja Križnoga puta.

[168] Nakon spomenutog izvještaja, crkva se polako počela obnavljati te je sam B. Vinković 1642. zabilježio da se u njoj nalaze tri vrijedne i lijepe slike.

[169] Tlocrt crkve preuzet je iz: Đurđica CVITANOVIĆ, "Župna crkva sv. Vida u Brdovcu", *Zaprešićki godišnjak 1996.,*Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1997., str. 81.-90. Obradu tlocrta pod nazivima Tlocrt 1. i Tlocrt 2., s naznačenim mjestima kapele, sakristije, oltara, freski i drugih elemenata arhitektonsko-umjetničkih obilježja crkve, zajedno s fotografijama, učinio je autor ove radnje.

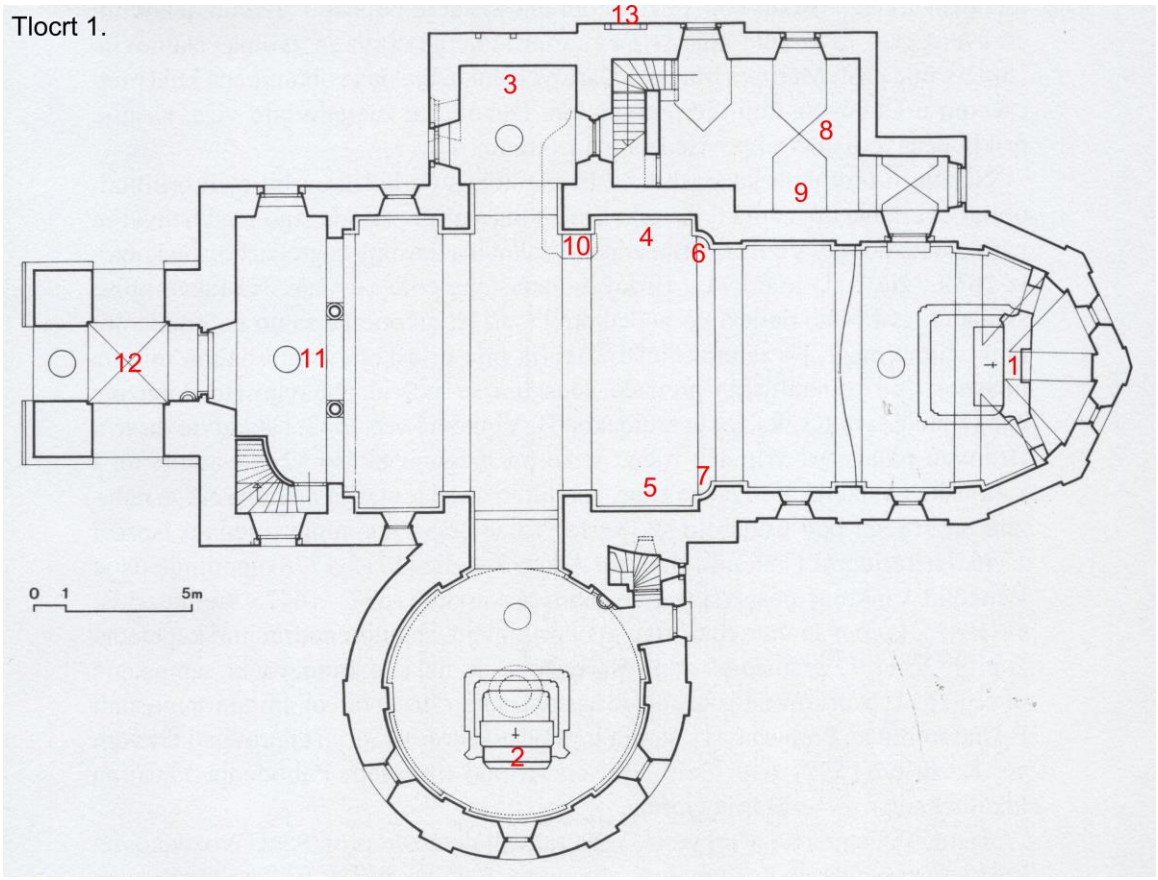

Prvotna struktura crkve po načinu gradnje pripada gotičkom stilu. Premda se nalazi na strateški povoljnom položaju, jer je podignuta u dolini rijeke Save, njen toranj ima obrambeni karakter i puškarnice. Toranj koji služi za obranu česta je pojava u srednjovjekovnim crkvama, a kula se kasnije arhitektonski priključila crkvi kao zvonik. Južna kapela, odnosno ona sv. Barbare, kružnog je oblika i do visine zida crkve služila je i kao obrambena kula. Patrocinij sv. Barbare dokazuje prvotnu obrambenu funkciju jer je sv. Barbara ujedno i zaštitnica fortifikacija. Pri opisu karakteristika kule tj. kapele sv. Barbare treba spomenuti da su se u 15. i 16. stoljeću gradile fortifikacije ne samo zbog Osmanlija, već i zbog seljačkih nemira. Uz sjeverni bočni zid crkvene lađe bila je prigrađena omanja četverokutna kula koja se kao kapelica stopila u cjelinu bočnog rozalita crkve sa sakristijom i oratorijem iz barokne faze gradnje. Kružna kapela sv. Barbare raščlanjena je sa šest pilastra do potpokrovnog vijenca. Osvijetljena je iz tri visoka pravokutna prozora s duboko usječenim nišama. Prema lađi crkve kapela se otvara visokim i širokim lukom. Između kapele i crkve u kutu su ugrađene stube za prilaz na potkrovlje i kupolu kapele. U unutrašnjosti plitki kompozitni pilastri dosižu rub kapele s naglašenim frizom, koja je

osvijetljena spomenutim prozorima. Početkom 18. stoljeća kapela sv. Barbare ukrašena je štukaturama, a kupola je oslikana medaljonima iz života i mučeništva te svetice. Naime, 1697. prigovaralo se lošem stanju oltara sv. Barbare pa je novi dovršen i postavljen godinu dana kasnije, a svi prozori su ostakljeni i opremljeni rešetkama od kovanog željeza. Pod kapele je tada pokriven klesanim pločama. Postavljen je i kameni *supedaneum* povišen za jednu stubu. Pozlata oltara dovršena je 1702. godine. Ova kapela kružnog oblika uz bok crkve jedinstvena je u graditeljstvu Hrvatske i jedina je sačuvana renesansna rotonda koja je sastavni dio obrane utvrđene crkve.

Kapela sv. Barbare

Oltar sv. Barbare u istoimenoj kapeli[170]

[170] Na oltaru lijevo nalazi se kip sv. Lucije, a desno sv. Katarine. Iznad kipa sv. Barbare je Jaganjac Božji.

Ćiril i Metod (desni zid kapele sv. Barbare)

sv. Marko Križevčanin (lijevi zid kapele sv. Barbare)

freska 1.

freska 2.

freska 3.

freska 4.

freska 5.

freska 6.

Strop kapele sv. Barbare ukrašen je i sa šest fresaka koje prikazuju najvažnije događaje iz života sv. Barbare. Freska 1. prikazuje sv. Barbaru prije nego je postala svetica, u vrijeme dok je svoju privrženost kršćanstvu dokazala dozidavanjem trećeg prozora, kao simbola Svetog Trojstva, na kuli gdje je bila zatočena. Freska 2. i 3. prikazuju njeno izvođenje pred sud i mučenje. Četvrta i peta freska prikazuju sveticu u trenutku smaknuća i neposredno nakon njega, dok se na šestoj prikazuje sv. Barbara sa svojim uobičajenim simbolima – mačem, kaležom i utvrdom u pozadini.

Okružen anđelima, prikaz rajskog vrta na samome središtu stropa kapele sv. Barbare

Nakon vizitacije B. Vinkovića 1630., crkva se počela obnavljati. Svetište je bilo gotovo ruševno, puno pukotina, ali spominje se da su zidovi bili oslikani. Za razliku od trošnog svetišta, 1668. pjevalište je bilo novo, a glavni ulaz je dobio nova vrata. Zvonik je već tada bio povišen i pokriven šindrom u kojem su bila tri posvećena zvona. Sakristija se tada nalazila iza svetišta tj. glavnog oltara koji je bio ispod starog ruševnog oslikanog svoda. To daje naslutiti da je bila nadsvođena gotičkim svodom i povezana starim vratima, a u njoj su bile dvije kutije za ruho. Na sjevernoj strani svetišta otkriveni su obrisi šiljatog luka. Tada je crkva imala sedam prozora što dokazuje da je srednjovjekovna crkva bila dugačka i prostrana. Već 1677. svetište je u potpunosti novo zidano i nadsvođeno. Crkva je tada imala pet oltara, a 1678. dobila je oltar sv. Barbare. Kada je 1678. bio postavljen oltar sv. Barbare u kapelu, onaj stari sa slikom sv. Antuna premješten je u sjevernu kapelu koja je ostatak četvrtaste obrambene kule. U crkvu je 1686. postavljen novi oltar - Uznesenja Blažene Djevice Marije Snježne.

Vrhunac u obnovi, održavanju i opremanju crkve, kada je ona stilski i umjetnički bila najljepša, bio je krajem 17. stoljeća. Župnik I. Kobbe bio je jedan od najzaslužnijih osoba koje su doprinijele ranobaroknoj obnovi crkve. Do danas se očuvalo u crkvi pet oltara, propovjedaonica i sakristija. Oltari su posvećeni sv. Vidu, Blaženoj Djevici Mariji Snježnoj i sv. Josipu. Uz ta tri, oltari su posvećeni i sv. Barbari u istoimenoj kapeli te sv. Antunu Padovanskom u kapeli sjeverno. Do 1690. svi su oltari bili posvećeni i pozlaćeni.

Oltar sv. Vida[171]

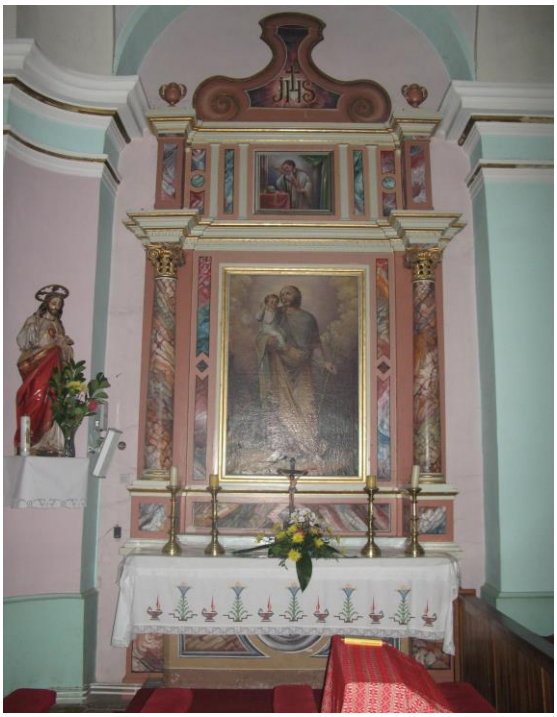

Oltar sv. Josipa[172]

Oltar sv. Antuna Padovanskog[173]

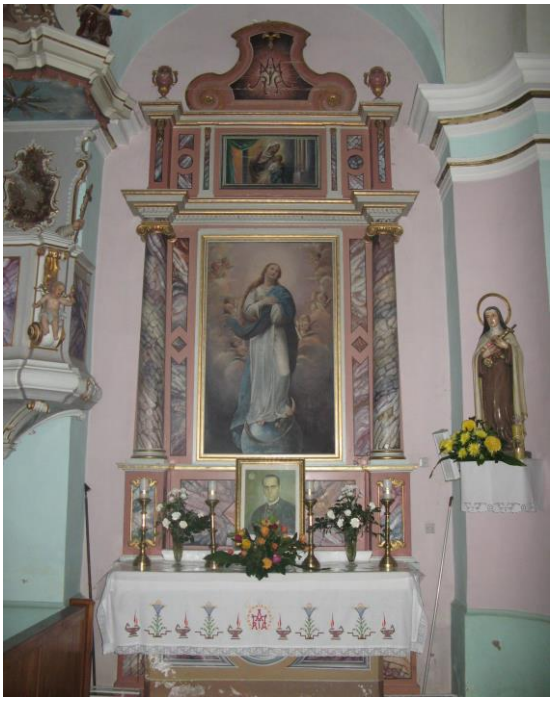

Oltar Blažene Djevice Marije Snježne[174]

[171] U sredini oltara je kip sv. Vida. U ravnini lijevo je sv. Andrija, a dolje lijevo sv. Petar. U ravnini desno je sv. Tadej, a desno dolje sv. Pavao. Na vrhu oltara je slika sv. Lucije.
[172] Iznad slike sv. Josipa je slika sv. Andrije. Lijevo od oltara nalazi se kip Presvetog Srca Isusova.

Sa strane evangelija do lađe i svetišta 1695. bila je zidana nova sakristija s oratorijem i gornjom sakristijom do kapele sv. Antuna. Sve te obnove i izgradnju u crkvi financirao je zajedno s kmetovima i lokalnom vlastelom brdovečki župnik I. Kobbe.

Sakristija

Propovjedaonica[175]

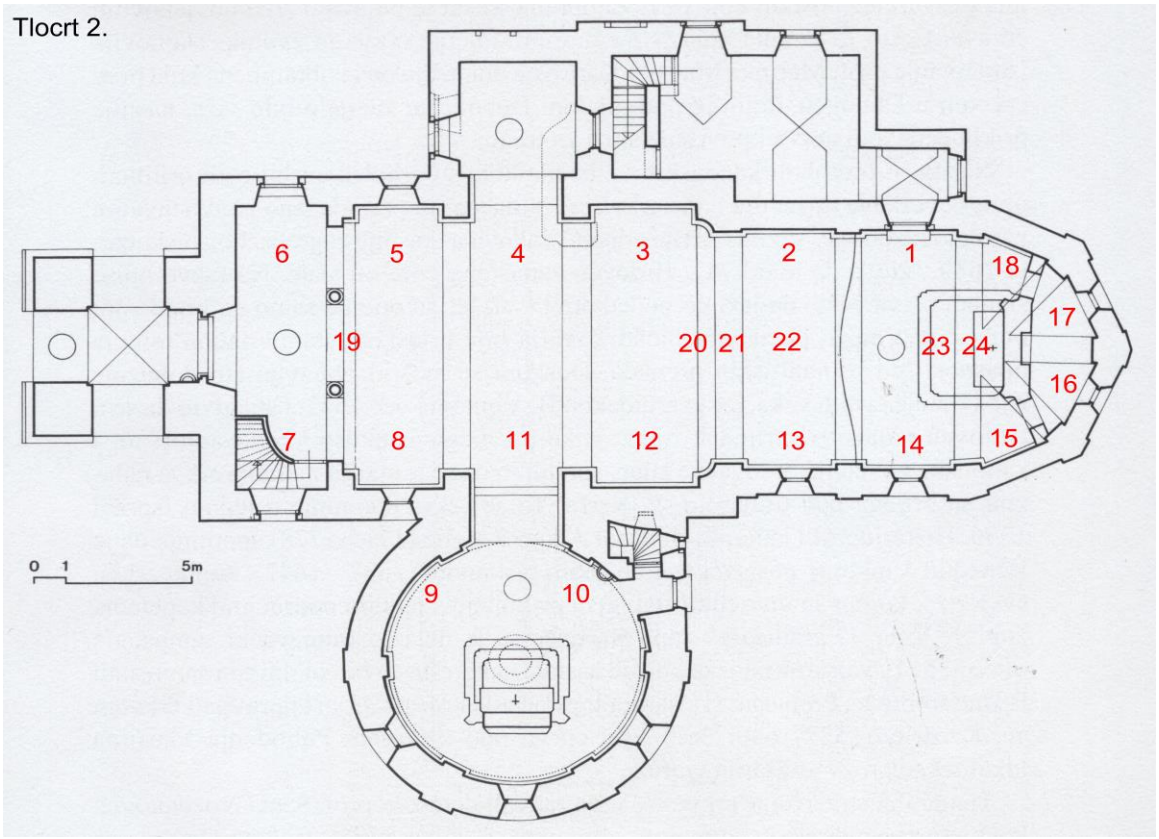

[173] Na sredini oltara je slika sv. Antuna Padovanskog. Lijevo je kip sv. Ivana Krstitelja, a desno sv. Ivana. Na zidu, iza oltara, vidljive su dvije manje kuke. Najvjerojatnije su služile za pridržavanje ranijeg oltara koji je bio manjih dimenzija.

[174] Na sredini oltara nalazi se slika Blažene Djevice Marije Snježne, a iznad nje slika sv. Ana. Desno od oltara nalazi se kip sv. Terezije od Djeteta Isusa.

[175] Propovjedaonica je ukrašena kipovima dvojice anđela, golubicom kao simbolom Duha Svetoga, a na samome vrhu su uz ploče Deset Božjih zapovjedi i dva kipa – lijevo je Mojsije, a desno sv. Petar.

Strop crkve oslikan je sa 16 medaljona koji prikazuju četvoricu evanđelista te novozavjetne događaje. Freske evanđelista nalaze se iznad glavnog oltara – Matej (tlocrt 2., br. 14), Marko (tlocrt 2., br. 13), Luka (tlocrt 2., br. 2) i Ivan (tlocrt 2., br. 1).

Evanđelist Luka

Evanđelist Ivan

Evanđelist Matej

Evanđelist Marko

Ostali ukrasi su manji poput onog bijele golubice (tlocrt 2., br. 24), kao simbola Duha Svetoga, zatim crkvenih simbola štapa i mitre (tlocrt 2., br. 23), cvjetni ukrasi (tlocrt 2., br. 21) ili prikaz starozavjetnih ploča sa 10 Božjih zapovjedi (tlocrt 2., br. 22). Također,

četiri manja ukrasa nalaze se i iznad glavnog oltara – anđeo s raspelom (tlocrt 2., br. 18), kalež s hostijom (tlocrt 2., br. 17), zatim pokaznica (tlocrt 2., br. 16) te anđeo koji tamjanom kadi (tlocrt 2., 15).

Bijela golubica

Mitra i biskupski štap

Cvjetni ukras

Ploče s 10 Božjih zapovijedi

Anđeo s raspelom

Kalež s hostijom

Pokaznica

Anđeo kadi tamjanom

Ovdje valja istaknuti posebnost u vidu prikaza usnuća sv. Josipa jer se ta tema vrlo rijetko prikazuje u crkvama (tlocrt 2., ispod br. 18.). Nasuprot se nalazi prikaz Krista i sv. Ivana Apostola (tlocrt 2., ispod br. 15.).

Usnuće sv. Josipa

Krist i sv. Ivan Apostol

Posebno je zanimljivo osam stropnih medaljona s biblijskim prikazima iz Novog zavjeta (svaki od niže prikazanih medaljona popraćen je komentarom).

Krunjenje Blažene Djevice Marije (tlocrt 2., br. 3)

Uznesenje Blažene Djevice Marije (tlocrt 2., br. 4)

Pohod Magdalene B. D. Mariji (tlocrt 2., br. 5)

Kristovo uznesenje na nebo (tlocrt 2., br. 6)

Silazak Duha Svetoga (tlocrt 2., br. 7)

Rođenje Kristovo (tlocrt 2., br. 8)

Prikazanje Isusa u hramu (tlocrt 2., br. 11)

Isus naučava u hramu (tlocrt 2., br. 12)

U 18. stoljeću malo je toga trebalo za dodatnu opremu crkve. Izgrađeno je ukupno devet kripti za plemiće, članove Bratovštine sv. Barbare i druge važnije župljane. Kripte se nalaze ispod današnjeg prezbiterija, mjesta gdje je smješten glavni oltar, te se u njih ne može ući. Zvonik je dobio novi pozlaćeni križ s tzv. globusom, a visoka laterna kapele sv. Barbare križ s limenom jabukom. Orguljaši su se redovito smjenjivali. Početkom 18. stoljeća to je bio Paulus Nudler iz Štajerske. Zamijenio ga je Mihael Pelikan iz Kranjske. Za patronata barunice Julijane Sermage, od 1749. do 1759., obnovljena je cinktura oko crkve i groblja.[176] Ponovo su 1759. povećani prozori da bi crkva bila što svjetlija, a stare slike zamijenjene novima. U to vrijeme postavljen je novi krov nad crkvom, a radikalnija obnova cijele crkve uslijedila je tek potkraj 18. stoljeća.[177]

[176] Njezin sin Petar Troilo Sermage također je bio patron brdovečke župe. Julijana Sermage, koja je bogato darivala crkvu, u svojoj je oporuci navela kako je sav imetak primila od Boga te kako mu svoju dušu ponizno vraća. Stjepan KRIVOŠIĆ, *Slike iz prošlosti zaprešićkoga kraja od 1209. do 1903.*, Zaprešić, 1993., str. 51. Vidi i u *Benefactores et meliorata*, 8r. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

[177] Đurđica CVITANOVIĆ, "Župna crkva sv. Vida u Brdovcu", str. 81.-90.

Zgrada župnog ureda u Brdovcu

6e) Ikavci i franjevci u Brdovcu – samostan u Mariji Gorici

U vrijeme osmanlijskih osvajanja u 15. i 16. stoljeću brojne izbjeglice s područje Bosne i Slavonije bježale su prema zapadu. U to vrijeme Petar Zoranić (1508.-1559.) tuguje nad hrvatskom rasutom baštinom, u kojoj su polja zarasla u korov i gdje se više ne okreću mlinski kameni i u kojoj nema ljudi.[178] Neki od izbjeglica, koji su govorili čistim ikavskim narječjem, trajno su se naselili na prostoru između Krapine i Sutle te svoj govor zadržali do danas. U njihovom govoru *jat* je prešao u *i* gotovo na svim pozicijama npr. *lito, zvizda, vinac*, dok riječi karakterizira šćakavizam poput štap/ *sćap*, dvorište/ *dvorišće,* zatim prezimena završavaju na *ović* i kratko *e* te neka druga obilježja. Prema mišljenju Ivana Brabeca, upravo to potvrđuje kako su preci sutlanskih ikavaca došli s područja čiste ikavštine, odnosno iz zapadne Bosne.[179]

Zajedno s izbjeglicama stigli su i redovnici crkvenog reda sv. Franje. Franjevci su u župu Brdovec došli s područja franjevačke provincije *Bosna Croatia*[180] u prvoj polovici 16. stoljeća, odnosno u razdoblju od 1523. do 1527. godine.[181] Prvi smještaj im je omogućio susjedgradski vlastelin uz tadašnju brdovečku župnu crkvu sv. Križa. Zabranom njihova boravka na toj lokaciji od strane zagrebačkog biskupa Šimuna Erdödya (biskup od 1519.-1543.), susjedgradski vlastelini su o svom trošku 1527. u današnjoj Mariji Gorici sagradili novu crkvu - sv. Petra apostola (od 1682. B. D. Marije) i samostan. Utemeljitelji franjevačkog samostana u Mariji Gorici, tada zvanoj Gorica, bili su knez od Susjedgrada Stjepan Zylaghy i njegova žena Ana Banffy te Margareta Hennyngh, udovica Ivana Banffya od Gornje Lendave.[182] Samostan je izgrađen vlastitim sredstvima veleposjednika, a

---

[178] Petar ZORANIĆ, *Planine*, SysPrint, Zagreb, 1998.

[179] Ivan BRABEC, "Sutlanski ikavci", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogranka Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 118.-122.

[180] Franjevački samostani pod vlašću Osmanlija bili su u sklopu provincije *Bosna Argentina* (Srebrena), a oni koji nisu bili pod vlašću Osmanlija *Bosna Croatia*.

[181] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Počeci nekadašnjeg franjevačkog samostana u (Mariji) Gorici", *Zaprešićki godišnjak 1996.,* str. 55.-80.

[182] "Susedgradski vlastelin Petar Silay (Seluel) je smjestio bosanske franjevce provincije Bosne Hrvatske poslije pada Bosne 1463. na svoj posjed i s pravom patronata nad župnom crkvom sv. Križa je privremeno predao franjevcima. Od 1527. do 1640. oni su upravljali župom i brinuli se za obnovu crkve.", Đurđica CVITANOVIĆ, "Kapela sv. Križa u župi Marija Gorica (Nekadašnja župna crkva franjevaca Bosne Hrvatske)", Zaprešićki godišnjak 1999., Zaprešić, 2000., str. 63.; Nešto kasnije stoji zapisano: "Josip II. ukida 1789. franjevačke samostane, ali su franjevci i dalje upravljali crkvom i samostanom kao župnici jer je biskup Maksimiljan Vrhovac želio sačuvati sklop i tradiciju prošteništa. Kapelu sv. Križa je tada pripojio novoosnovanoj župi u Mariji Gorici.", ISTO, str. 67.

darivatelji su franjevcima iz brdovečkih posjeda dali desetinu od poljoprivrednih dobara - vina, žita, zobi, prosa, ječma, povrća i slobodan ribolov na jezerima i rijekama u sve petke kroz godinu.[183]

U današnjoj Mariji Gorici vrlo vjerojatno je prije dolaska fratara bilo neko posvećeno mjesto jer se taj prostor zvao i Sveta Gorica. Najvjerojatnije se radilo o kapeli sv. Petra apostola, jer je samostanska crkva bila posvećena njemu, a ne kao što je bilo kasnije B. D. Mariji. S obzirom da se samostan nalazio na području Brdovca tako je i zvan – brdovečki samostan. Tako su franjevci vodili župu sv. Križa sve do 1640. kada ju je zagrebački biskup Benedikt Vinković (biskup od 1637.-1642.) ujedinio sa susjednom - sv. Vida u Brdovcu.[184] Nakon što je kapela sv. Križa podređena brdovečkoj župnoj crkvi, duhovni život u njoj nije oslabio. U 1731. zabilježen je slučaj širenja ksaverijanske pobožnosti koju je predvodio stanoviti Nikola Krčelić koji je, kako sam kaže, dugi niz godina osjećao potrebu da javno izloži štovanju sliku sv. Ksavera na moru. Tu je sliku želio postaviti na brdu sv. Križa u Brdovcu. Nakon što se dugo kolebao u pogledu mjesta, zaustavio se kod neke stare kapele nedaleko spomenute crkve. Tadašnji župnik dozvolio je Krčeliću ispunjenje njegovog nauma, a on je dao naslikati prikaz umirućeg sv. Ksavera te očistiti i urediti kapelu. Prema sačuvanim zapisima, već dvije godine kasnije došlo je mnogo vjernika na svetkovinu sv. Ksavera.[185] Nadalje, u kanonskoj vizitaciji iz 1762. zabilježeno je sljedeće: "U kapeli sv. Križa na brdu sveta se misa govori na Rođenje Gospodinovo, blagdan sv. Ivana Evanđelista, sv. Ivana Krstitelja, sv. Mateja Apostola, na nedjelju Uskrsnuća i Cvjetnicu, na Očišćenje Blažene Djevice Marije, na Obraćenje sv. Pavla, Našašće sv. Križa, na blagdan Uznesenja Gospodinovog, u nedjelju unutar osmine Tijela Kristova, na dan Sv. Bartolomeja, Tome i Andrije, Uzvišenja sv. Križa, na dan posvete crkve koji pada u nedjelju nakon blagdana Uzvišenja, na blagdan Gospe Snježne, na spomen vjernih mrtvih. Od njih su mnoge uvedene zloporabom, gledanjem kroz prste i zbog starog običaja. Stoga se prilikom održavanja tolikih svetih misa samo četiri puta pristiglim svećenicima uz kapelu daje ručak, dok je u ostale dane kapelan koga se ondje

[183] ISTO, str. 13.
[184] ISTO, str. 55.-80. "Onu župu Svetoga Križa u Brdovcu franjevci su držali sve do vremena Benedikta Vinkovića, zagrebačkog nadbiskupa, koji je franjevcima bio sklon, ipak smrću Antuna Vitelia, njihovu župu sjedinio je s drugom Svetoga Vita u Brdovcu, koja je do sada s njom sjedinjena.", Paškal CVEKAN, "Samostan Marija Gorica 1517.-1786.", *Zaprešićki godišnjak 1994., s kalendarom za 1995. godinu*, Godište IV., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1994., str. 11.
[185] Miroslav VANINO, *Isusovci i Hrvatski narod,* I. dio, str. 353.-354.

obično može naći prisiljen da skuplja milostinju ili češće jednostavno posti. Stoga će se gospodin župnik potruditi doskočiti takvim nepogodama prema prilikama vremena i okolnosti.[186] No, krajem 18. stoljeća, područje kapele sv. Križa 1789. će se odvojiti od župe sv. Vida i pripojiti župi Marija Gorica u sklopu koje se nalazi i danas. Samostanska crkva sv. Petra apostola u Mariji Gorici, radi štovanja Majke Božje od pohođenja, promijenila je titular 1682. u B. D. Marije. U svome današnjem obliku crkva je podignuta polovicom 18. stoljeća.

Crkva sv. Križa

Pogled s brda sv. Križa prema savskoj dolini

Brdovečki samostan, kao i crkva sv. Vida, tijekom vremena primili su mnoštvo darova. Ivan Vojković je 1683. oporučno ostavio samostanu 10 *modija* žita i isto toliko *kablova* vina, Ana Sofija Stipišć i Ivan Franjo Čikulin ostavili su 1746. svaki po 1.000 foriniti za obnovu franjevačke crkve.[187] Jedan od prihoda bio je služenje misa, a godišnje se služilo oko 640 misa i za svaku se moralo platiti 15 novčića/ *cruciferos*.

Franjevci u Mariji Gorici mnogo su radili za potrebe pučke pobožnosti. Od samostana su htjeli učiniti veliko proštenište te su od tadašnjeg pape molili bulu s pravom podjele oprosta pobožnim vjernicima i hodočasnicima. U tome naumu bi vjerojatno i uspjeli, međutim Josip II. je 1783. ukinuo samostan. U kanonskim vizitacijama iz 1745. njihov rad je opisan vrlo pozitivno te da franjevci dobro surađuju s lokalnim brdovečkim župnikom. "Osim toga, unutar granica ove župe postoji samostan braće reformiranih franjevaca u mjestu zvanom Gorica. Gospodinu župniku ne stvaraju štetu (najvjerojatnije u značenju da ne donose sudove prije ili bez znanja ili odobrenja župnika op. a.), kad on

[186] NAZ, Kanonske vizitacije, 1762. (59/ 15 630, 631r).
[187] Stjepan KRIVOŠIĆ, "Brdovec-postanak i značenje naziva", str. 38.

zatraži, idu do njima bližih bolesnika, žurno priskaču u pomoć s ispovijedi i pričesti. U jurisdikciji se ne upuštaju proizvoljno u pravo. Imaju groblje baš kod jedne strane crkve, na kojem se sahranjuju župljani kako iz ove, tako i iz drugih samostanskih obitelji njima susjednih, ali ono je malešno i neograđeno."[188] U vizitaciji iz 1749. marijagorički franjevci ponovno su pohvaljeni za svoj uzorni i prema župniku pokorni duhovni rad. "(...) Unutar granica ove župe postoji samostan otaca reformiranih franjevaca u mjestu Gorica, protiv kojih gospodin župnik ne ulaže pritužbu. Dapače, u dane svetkovina, nedjeljama i blagdanima mnogi župljani ostavivši župnu crkvu odlaze u njihovu crkvu (slušati propovijed), ali franjevci ipak bez znanja gospodina župnika ne obavljaju uskrsnu ispovijed niti dijele pričest."[189]

Do ukinuća samostana krajem 18. stoljeća franjevci su organizirali i vodili brojne aktivnosti vezane uz pobožnost, među kojima i tri vjerske bratovštine – *Bratovština od pojasa Svetoga Franje – Treći red,* zatim *Škapularska bratovština* te *Bratovština Križnog puta*.[190] Članovi tih bratovština mogli su postati muškarci i žene, prema pravilima sastajali su se jednom mjesečno, vodili su brigu o pokojnim članovima u smislu da su za njih dali služiti svete mise i uređivali grobove. Međusobno podijeljeni, članovi su vodili brigu i o pobočnim oltarima u crkvi. Tako su za oltar sv. Franje brigu vodili članovi Bratovštine od pojasa sv. Franje – Treći red, za oltar sv. Ivana Nepomuka članovi Bratovštine Svetoga škapulara dok su članovi Bratovštine Križnoga puta podržavali moljenje Križnoga puta petkom kroz svaki tjedan, a više puta tjednima kroz korizmu. Spomenute bratovštine djeluju dvije godine prije ukinuća samostana kada su ukinute po odredbi Josipa II., dok će ona sv. Barbare u Brdovcu potrajati sve do 1813. godine. Dokinućem samostana i osnutkom župe u Mariji Gorici, franjevci su njome upravljali sve do 1829. kada je smrću posljednjeg franjevca srušen samostan, a 1837. na jednom njegovom djelu izgrađen novi župni dvor, vidljiv i danas.

[188] NAZ, Kanonske vizitacije, 1745. (57/ 13 34v).
[189] NAZ, Kanonske vizitacije, 1749. (58/ 14 31, 32r).
[190] Paškal CVEKAN, "Samostan Marija Gorica 1517.-1786.", *Zaprešićki godišnjak 1994., s kalendarom za 1995. godinu*, Godište IV., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1994., str. 21.

Crkva B. D. Marije sa župnim dvorom u Mariji Gorici

7) Pučka pobožnost kao religijski fenomen

Stavove, osjećaje i djela kojima čovjek izražava odnos prema božanskom i svetom spada u domenu njegove vlastite religioznosti. Tijekom vremena stvorene su osobne religiozne potrebe koje prožimaju čovjekovu svakodnevicu te je jedva što bilo isključivo svjetovno – tako se npr. u kršćanskim zemljama prije rezanja kruha, rukom blagoslivljalo *U ime Oca, Sina i Duha Svetoga.* Odjeća i alat ukrašavani su vjerskim simbolima, a prije izlaska iz kuće ili obavljanja nekog posla na čelu bi se načinio znak križa.

Prožimajuća religioznost ušla je tako u čovjekovu svakodnevicu. U obitelji se razvilo kućno bogoštovlje gdje su ukućani molili zajedno, štovali slike svetaca ili u važnim trenucima blagoslivljali svetom vodom osobe, događaje ili predmete. Religioznost se vezala i uz važne obiteljske događaje poput rođenja djeteta, prve pričesti, krizme, vjenčanja ili smrt. Obitelj je slavila i blagdane s liturgijskim proslavama u crkvi (Tijelovo) ili u prirodi (blagoslov polja, postavljanje križeva *poklonaca* uz putove i dr.). U članku *Preobražaj klerikalizma* Sergea Bonneta, autor navodi kako upravo te svetkovine omogućavaju narodu, do kojeg nije stiglo Evanđelje, da ga čuje te postavlja pitanje što će biti s ljudima ako ih se liši religije i svetkovina? Autor zaključuje kako se "(…) kršćanska sloboda naroda u velikoj mjeri nalazi u njegovu privatnom životu, u njegovim obiteljskim svečanostima i slavljima, (odnosno) u običajima koji prate sakramente."[191] U tom smislu, to pučko vjerovanje predstavlja vjeru određene populacije koja je u njoj prisutna bez obzira prelazi li okvire autentičnog kršćanskog vjerovanja. Marijana Belaj pučku pobožnost određuje kao "(…) ukupnost različitih izvanliturgijskih i neliturgijskih vjerovanja, čina, stavova i stilova kojima se izražava odnos prema svetom, a koji su uokvireni određenim povijesnim, kulturnim i društvenim okvirima te su u stalnom prožimanju sa službenom religijom. (…) Nositelji pučke pobožnosti su pripadnici svih društvenih skupina."[192] Stoga "(…) *pučka pobožnost* uključuje po sadržaju i opsegu ono izražavanje kršćanskoga vjerničkog odnosa prema Bogu u Isusu Kristu koje se očituje izvanliturgijskim i

[191] Serge BONNET, Radovan GRGEC, Tomo VEREŠ, *Neoklerikalizam i pučki katolicizam,* Hrvatsko književno društvo sv. Čirila i Metoda, Zagreb, 1978., str. 43.
[192] Marijana BELAJ, "Vjernik i njegov svetac zaštitnik", *Studia ethnologica Croatica,* vol. 17., br. 1, Zagreb, 2006., str. 74.

neliturgijskim oblicima kršćanskoga bogoštovlja."[193] Upravo te oblike bogoštovlja, koji nisu strogo liturgijski određeni, a koristi ih tradicionalna pobožnost radi iskazivanja bogoštovnih stavova, pučka pobožnost uključuje u sebe.

Na temelju rečenoga, u pučku pobožnost mogu se ubrojiti razni molitveni oblici i radnje poput svakodnevne molitve, molitve krunice, obredi egzorcizma, razne procesije ili hodočašća, zatim brojne strukture religioznih društava poput bratovština ili kongregacija, a koji su također zabilježeni u Brdovcu u vrijeme 17. i 18. stoljeća. Tu ulaze i radnje i običaji povezani s liturgijom (svetom misom) i podjela sakramenata te na kraju razni oblici štovanja svetaca i relikvija. Može se reći kako je pitanje odnosa liturgije i pučke pobožnosti staro koliko i samo kršćanstvo. No, valja ukazati na razliku između pučke pobožnosti i pučke religioznosti. Pod pojmom *pučka pobožnost* razumijevaju se oblici "(…) kulta koji nastaju u ozračju kršćanske vjere i izrastaju iz kršćanske Objave, ali se ne izražavaju obrascima liturgije nego posebnim oblicima koji su bliski ili vlastiti duhu nekoga naroda i njegovoj kulturi. Pod *pučkom religioznošću* (…) razumijevaju se oni oblici kulta i očitovanja vjere koji nisu izrasli iz kršćanskoga iskustva i kršćanske objave nego iz općeljudskoga religioznog nadahnuća ili iz religioznog nadahnuća nekoga naroda ili kulture. Osnovni kriterij razlikovanja pučke pobožnosti i pučke religioznosti jest temeljno nadahnuće na kojemu počivaju pojedina očitovanja kulta."[194] No, postoje i oni koji isključivo racionalno gledaju na pobožnost, odnosno na religiju u cjelini te u njoj ne vide ništa natprirodno ili božansko. Za racionaliste su vjera, pučka pobožnost i praznovjerje samo neki od načina kojima se čovjek pokušava utješiti "(…) zbog zagonetnosti svijeta i neobjašnjivog što nas okružuje, te da bolje svlada nepogodnosti ljudskog života."[195]

U kasnome srednjem vijeku pučka pobožnost javila se unutar i uz službenu crkvenu i liturgijsku pobožnost. U vremenu od 16. do 18. stoljeća, osobit razvoj pučke pobožnosti ostvaren je religioznom obnovom nadahnutom Tridentskim saborom čiji je utjecaj bio višestruk – objašnjena su, između ostaloga, vjerska učenja i postavljene jasne odrednice vjerskog života svećenika i vjernika. O tome su brdovečki svećenici sasvim sigurno imali

[193] Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci i poslanje crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 383.
[194] Ante CRNČEVIĆ, "Liturgija u susretu s neliturgijskim oblicima kulta. Liturgijska kriteriologija i imperativ vremena", *Bogoslovska smotra,* god. 74, br. 3., Zagreb, 2004., str. 793.
[195] Helmut HILLER, *Sve o praznovjerju,* Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1989., str. 258.

dobra saznanja jer u župnoj knjižnici i danas postoji nekoliko knjiga koje govore o toj temi.[196] Premda je od 16. do 18. stoljeća barok dao stanovit pečat razvoju pučkih pobožnosti, on u stvari nije revolucionaran u području liturgije ili same pobožnosti. U baroku je npr. Tijelovska procesija postala vrhunac blagdanske dramatike – pjevalo se, nošene su relikvije i kipovi svetaca, križevi i druga vjerska obilježja, a sam događaj povezivao je sve društvene staleže. Procesije u baroku bile su jedan od značajnijih oblika veze života i vjere kroz koji se prikazivala religioznost puka. Sasvim sigurno se može reći kako je ona bila prisutna i na području brdovečke župe.

Barokno vrijeme je osobito obilježilo i samu Habsburšku Monarhiju u vidu tzv. austrijske pobožnosti čiji je pokretač bila vladarska kuća. Osnovna pretpostavka jest da vjernost Crkvi i vjeri osigurava sigurnost i napredak vladarske obitelji i države u cjelini. U tom smislu, svi članovi vladarske obitelji pozvani su na odanost vjeri svojih predaka te da dobivenu vlast smatraju poslanjem koje Bog štiti. Specifični izrazi te pobožnosti bili su štovanje Svetog Trojstva, Križa, euharistije i B. D. Marije.[197] U vrijeme Josipa II. tzv. jozefinističko prosvjetiteljstvo izraženo je u mnogim odredbama državne Crkve, a prema njima manifestacije pobožnosti svedene su u granice strogih crkveno – liturgijskih okvira. Josip II. je zabranio sve procesije osim onih teoforičkih (koji nose Božje ime) i one u posne dane te je odredio da se kod procesija ne smiju nositi svečana odijela ni uobičajeni ukrasi. Molitvenici toga doba naglašavaju moralizam kao nadomjestak za ukinute bratovštine, dok su pritom osnovane samo one koje promiču univerzalnu kršćansku ljubav. Tako je zahvaljujući karitativnom i dušobrižničkom načinu rada djelovanje Bratovštine sv. Barbare trajalo sve do 1813. godine. Nadalje, zabranjeno je ili reducirano vrijeme trajanja mnogih procesija te je na taj način smanjen barokni sjaj Tijelova ili Markova.[198] Prema mišljenju Ante Crnčevića, temeljem povijesne analize nastanka i razvoja pučke pobožnosti moguće je zaključiti kako su oblici pučke pobožnosti nastajali i razvijali se u onim povijesnim razdobljima kada je liturgija Crkve prolazila kroz krize.[199] Način integriranja pučke

[196] Vidi više u poglavlju *Knjižnica brdovečke župe*.
[197] Prema Katoličkoj crkvi, vjernost crkvi i vjeri najizraženija je bila u posljednjeg Habsburškog vladara na Austro-ugarskom prijestolju - Karla IV. kojeg je papa Ivan Pavao II. 2004. proglasio blaženim. Više u Ernst Joseph GÖRLICH, *Posljednji car – svetac?*, Grafok d.o.o., Zagreb, 2004.
[198] Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci i poslanje crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 381.-392.
[199] Ante CRNČEVIĆ, "Liturgija u susretu s neliturgijskim oblicima kulta. Liturgijska kriteriologija i imperativ vremena", str. 794.

pobožnosti u liturgijsko iskustvo Crkve jest uključenjem pučkog u ritam liturgijske godine. Jedan od najboljih takvih primjera jest prihvaćanje pobožnosti Križnoga puta.

Razmišljajući o svecima i čudesima, Vjekoslav Bajsić (1924.-1994.) smatra kako čudo nije kršćanski specifikum te da njegovo isticanje nije pravi izvor vjere, ako se misli na sadržaj. Važno je da s etnološkog stajališta govor o čudu pokaže odnos prema svetom ili nadprirodnom bez obzira ulazi li taj prikaz u kršćanski nauk ili ne.[200] Ostvarenim čudima Isus je potvrđen kao Krist, dok su sama čuda kao i krijepost bili znaci svetosti u procesu kanonizacije. Ruski povjesničar Aron Gurevič (1924.-2006.) smatra da je na vjernike velik utjecaj imao svetac čija su se djela mogla prepoznati, odnosno koja su se mogla objasniti i prikazati običnom puku. "Zato su se darivanja rado činila crkvi (…) onih svetaca koji su činili čudesa; kad nije bilo isceljenja i drugih čudesa – nije bilo ni darova."[201] S obzirom na popise ostvarenih čudesa sv. Vida i sv. Barbare u Brdovcu, ta dva sveca su sasvim sigurno bila vrlo popularna među brdovečkim stanovništvom, a i onome u široj okolici. U tom smislu i darivanja Crkve bila su česta. Spomenuti A. Gurevič smatra da su vjernici u liku sveca poštivali dobrog i milosrdnog maga ili čarobnjaka. "Takva pojava bila je najpristupačnija čoveku koji se nije snalazio u hrišćanskim tajnama i teološkim finesama, ali koji je rado verovao u čuda, jer je ta vera u potpunosti odgovarala njegovim vlastitim magičnim navikama i vrednostima,"[202] te dodaje da je "(…) svetac (…) natprirodno biće koje se nalazi u neposrednoj vezi sa višim silama i koje poseduje magične sposobnosti" i zaključuje kako "(…) svetac koji ne čini čudesa, ne uživa popularnost i poštovanje."[203] Ipak, na kraju A. Gurevič, za razliku od ostalih ovdje navedenih, smatra kako je Crkva snažno koristila vjeru puka u čuda za vlastite interese kako bi prikupila što više bogatstava u darovima vjernika.[204] Talijanski povjesničar Carlo Ginzburg (1939.), jedan od pionira mikrohistorije i vjerojatno najpoznatiji po svojoj knjizi *Sir i crvi. Kozmos jednog mlinara iz 16. stoljeća* smatra kako neki u pučkoj religiji vide oporbu vladajućoj klasi. "(…) Za jedne je pučka religija neka vrst prareligije, dok drugi u njoj gledaju prvenstveno opoziciju kleru

[200] Vjekoslav BAJSIĆ, "Osjećaj za čudo i čudesno kao sastavni dio štovanja svetaca", *Bogoslovska smotra,* god. 54., br. 1., Rimokatolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 1974., str. 55.
[201] Aron GUREVIČ, *Problemi narodne kulture u srednjem veku,* Grafos, Beograd, 1987. str. 72.
[202] ISTO, str. 93.
[203] ISTO, str. 127.
[204] ISTO, str. 127.

koji svojim znanjem, pismenošću, moću i imanjem manipuliraju neukim, nepismenim i siromašnim masama vjernika."[205]

Ipak, kako bi se bolje shvatila tema o kojoj se govori valja imati na umu kako su se u kasnom srednjem vijeku nesreće i nevolje smatrale i Božjom kaznom. Vjernici su se Bogu obraćali za pomoć, a u komunikaciji pomočnićku ulogu imali su upravo sveci *specijalizirani* za određene nedaće ili probleme. Za razliku od ranoga srednjeg vijeka, kada su sveci imali izrazito posredničku ili zagovorničku ulogu, u kasnome srednjem vijeku njihova uloga se mijenja. Jedan od primjera kako se vjernici nastoje zaštititi od vremenskih nepogoda poput udara groma, na koje sami ne mogu utjecati, a vjeruju da nastaju pod utjecajem natprirodnih sila, bilo je služenje svete mise u čast sv. Ilije.[206] Prema mišljenju francuskog teologa Sergea Bonneta "Ona (pučka pobožnost) će uvijek biti obilježena fanatizmom i praznovjerjem dokle god ljudi budu to što jesu. Religija puka uvijek je iskrivljena religija usprkos mjera opreza što ih poduzima sveta Crkva."[207]

Mogu li se povezati praznovjerje i pučka pobožnost? Prema Vladimiru Aniću (1930.–2000.) praznovjerje je vjerovanje u djelovanje racionalno neobjašnjivih sila, magiju, čaranje ili u pripisane moći znakovima ili obrambenim postupcima.[208] U rječniku Johanna Heinricha Zedlera (1706.–1751.) *Grosses vollständiges Universal-Lexion* (…) praznovjerje je opisano na sljedeći način: "Riječ praznovjerje upotrebljava se u širokim krugovima da se izrazi jedna zabluda, budući da se prirodnim i ljudskim stvarima pripisuje božanska moć koju oni nemaju."[209] Dakle, stav pojedinca odlučuje na koji će se način percipirati događaji čime praznovjerje postaje osobni osjećaj koji je u suprotnosti s vjerovanjem većine. Stoga svjetske religije imaju snažan interes u sprečavanju širenja praznovjerja budući da ono smanjuje njihov utjecaj u društvu. Riječ praznovjerje je zapravo prijevod latinske riječi *superstitio* koja dolazi od *superstes* što znači *preostao,* a pod kojim se podrazumijevaju ostaci ranijih, pretkršćanskih, vjerovanja koje Crkva i danas nastoji iskorijeniti. Brojne

[205] Serge BONNET, Radovan GRGEC, Tomo VEREŠ, *Neoklerikalizam i pučki katolicizam,* Hrvatsko književno društvo sv. Čirila i Metoda, Zagreb, 1978., str. 12.
[206] O tome kako su vjernici tumačili vremenske nepogode i nastojali ih spriječiti vidi u Marijana BELAJ, "Tko je kriv za nevrijeme u Krasnu? (Etnološke crtice o pučkoj pobožnosti)", *Senjski zbornik,* br. 32, Senj, 2005., str. 377.-392.
[207] Serge BONNET, Radovan GRGEC, Tomo VEREŠ, *Neoklerikalizam i pučki katolicizam,* str. 29.
[208] "Praznovjerje", Vladimir ANIĆ, *Rječnik hrvatskoga jezika,* treće prošireno izdanje, Novi Liber, Zagreb, 1998., str. 848.
[209] Helmut HILLER, *Sve o praznovjerju,* Zagreb, 1989., str. 222.

kršćanske sinode ili koncili nastojali su zabraniti korištenje običaja i navika koji su se sačuvali iz pretkršćaniskih vremena i nisu se mogli spojiti ili nadopuniti s kršćanskim vjerovanjem. Ipak i same kršćanske crkve nemaju jedinstven stav o tome što je točno praznovjerje - npr. za vjernike katoličke crkve čistilište je prihvaćeno kao vjerska istina, dok za protestantske vjernike ono uopće ne postoji i smatra se praznovjerjem. Prema mišljenju Justusa Mösera (1720.-1794.), jednog od pionira etnologije, u ostacima praznovjerja treba manje tragati za glupošću naših predaka, a više pokušati otkriti duh i smisao njihovog načina traženja spoznaja.[210] Tako *narodno vjerovanje,* odnosno sve što je u vezi s natprirodnim svijetom, puk smatra istinitim. Ono što je bitno za ovu radnju jest da popisi čudesa u Brdovcu nisu okarakterizirani kao praznovjerni te ih crkva nije sankcionirala niti zabranila. U kanonskim vizitacijama nigdje se ne spominje loš rad svećenika ili moguće vjerske zablude, već su svi pohvaljeni za svoj uzoran duhovni rad. Dakle, brdovečka čudesa koja su zabilježili brodvečki župnici prihvatila je crkva najvjerojatnije u smislu daljnjeg promicanja i širenja pučke pobožnosti u tome kraju.

U novije vrijeme, promjene u shvaćanju pučke pobožnosti nastaju u vrijeme II. vatikanskog koncila (1962.-1965.) kada je izglasana saborska konstitucija o liturgiji pod nazivom *Sacrosanctum concilium* 4. prosinca 1963. godine. To je jedini dokument do tada u povijesti crkvenih sabora koji se osvrnuo na liturgiju u njenoj sveobuhvatnosti teološko – pastoralne perspektive. Tadašnji papa Ivan XXIII. (papa od 1958. do 1963.) sazivom II. vatikanskog koncila želio je "(…) otvoriti prozore da svježi zrak uđe u dvotisućljetnu zgradu Katoličke crkve" s posebnim kritičkim osvrtom na pučku pobožnost koja je umjesto vođenja ljudi Kristu katkad izvrgavala kršćanske vrijednosti.[211] Misao vodilja Sabora bila je da sve pobožne aktivnosti vjernika Crkva preporučuje ako su sukladne s njenim zakonima i propisima te da je liturgija po svojoj naravi uzvišenija nad drugim oblicima pobožnosti. Liturgijska konstitucija *Sacrosanctum concilium*, zajedno s još nekoliko dokumenata, donijela je tako slijedeće zaključke – u Katoličkoj crkvi uz liturgijski kult postoji i onaj izvanliturgijski (naveden kao *pia exercitia*) koji uključuje pučku pobožnost,

[210] ISTO, str. 225.
[211] Josip ŠIMIĆ, "Pučka pobožnost prema konstituciji *Sacrosanctum concilium*", *Obnovljeni život*, (59), br. 3, Zagreb, 2004., str. 288.

čiji je važan dio i pobožno pučko pjevanje.[212] Svi oblici pučke pobožnosti dobrodošli su ako poštuju propise Katoličke crkve i od nje su odobreni. No, ako u njima postoje ikakvi problematični elementi valja ih ispraviti u suglasnosti s Crkvom. Liturgijska konstitucija zaključuje da svaka izvanliturgijska pobožnost, uključujući i pučka, vjernike treba nadahnjivati na liturgiju i Krista (prvotni i najviši oblik vjerskog štovanja) koji je njeno središte.[213] Treba uzeti u obzir da se vjerski osjećaji nalaze u samome čovjeku te možda uopće nisu ispravno ili su pak djelomično protumačeni, no u kršćanskoj zajednici gdje je liturgija *inspirativna* i *kreativna,* pučka pobožnost naći će svoje mjesto u svakodnevnom životu vjernika. Na kraju, može se zaključiti kako čuda "(…) nisu tek racionalno protumačive fikcije i instrument ideologije, nego povijesna realnost, koja je imala zbiljske učinke u životima pojedinaca i zajednice, osobito na području pobožnosti."[214]

O fenomenu pučke religioznosti raspravljalo se i na međunarodnoj konferenciji u Parizu koju je 1977. organizirao *Centre national de Recherche Scientifique* na kojoj se govorilo je li pučka religija novi mit današnjice, odnosno u čemu se razlikuje od službenog nauka Crkve. Papa Pavao VI. (papa od 1963. do 1978.) kazao je o pučkoj pobožnosti nekoliko rečenica koja možda na najbolji način sumiranju njenu bit: "Ona je izražaj žeđi za Bogom koju samo jednostavni i siromašni duhom mogu osjetiti. Ona osposobljava za velikodušnost i žrtvu sve do herojstva u očitavanju svoje vjere. Ona vrlo snažno doživljava neizreciva Božja svojstva: njegovo očinstvo, njegovu providnost, prisutnost njegove trajne i dobrohotne ljubavi. Rađa unutrašnje stavove koje u tom stupnju inače rijetko susrećemo: strpljivost, smisao za križ u svagdanjem životu, predanost, otvorenost drugima, pobožnost. (…) Ako se dobro usmjeri, ta pučka pobožnost može za naša narodna mnoštva sve više i više biti istinsku susret s Bogom u Isusu Kristu."[215]

---

[212] U Konstituciji o svetoj liturgiji donesenoj na II. vatikanskom saboru piše i sljedeće: "Neka se brižljivo njeguje pučkovjersko pjevanje, da glasovi vjernika mogu odzvanjati u pobožnim i svetim vježbama, pa i u samim liturgijskim činima, prema odredbama i propisima rubrika." Serge BONNET, Radovan GRGEC, Tomo VEREŠ, *Neoklerikalizam i pučki katolicizam,* Hrvatsko književno društvo sv. Čirila i Metoda, Zagreb, 1978., str. 82.

[213] Ante Crnčević smatra kako se neopravdano nakon II. vatikanskog koncila zanemarila pučka pobožnost i religioznost koje su tijekom stoljeća primile kršćanski predznak. "*Takav odnos prema pučkoj pobožnosti i kršćanskoj običajnoj manifestaciji vjere stvorio je dojam da se Crkva svjesno odriče takvih izričaja kulta i vjere.*" Ante CRNČEVIĆ, "Liturgija u susretu s neliturgijskim oblicima kulta. Liturgijska kriteriologija i imperativ vremena", *Bogoslovska smotra,* god. 74, br. 3., Zagreb, 2004., str. 795.

[214] Žarko ŠPANIČEK, *Slavonski pučki proroci i sveci. Studija iz pučke pobožnosti Slavonije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Grafika, Slavonski Brod, 2002. str. 217.

[215] Serge BONNET, Radovan GRGEC, Tomo VEREŠ, *Neoklerikalizam i pučki katolicizam,* str. 83.

7a) Legende o svecima – sv. Vid i sv. Barbara

Zaštita sveca ili božanstva nad nekim prostorom postoji još od vremena prapovijesti i traje sve do današnjih dana. Osim religioznog značaja, vjera u božansku zaštitu sadrži i druge oblike utjecaja na prostor i život ljudi koji se na njemu odvija. Među te dodatne utjecaje sasvim sigurno spada onaj psihološki (npr. duhovno olakšanje vjernika u vrijeme nevolje), kulturni (crkva, samostan, svetište ili drugi vjerski objekti sami po sebi postaju kulturni spomenici koji nadahnjuju ostvarenja drugih umjetničkih izričaja), zatim društveni (tamo gdje ljudi izvršavaju vjerske dužnosti razmjenjuju i mišljenja), gospodarski (sajmovi za vrijeme blagdana svetaca značajni su za trgovinu i razmjenu dobara) te na kraju tu je i politički značaj (strani osvajači ponekad znaju uništiti okupirano svetište te na njemu sagraditi vlastito).[216] U tom smislu, veliku ulogu za razvoj župe sv. Vida u Brdovcu u 17. i 18. stoljeću imalo je godišnje sastavljanje popisa čudesa ostvarenih prema zagovoru sv. Vida i sv. Barbare na dan župe – 15. lipnja. S obzirom na to da je sv. Vid ujedno i zaštitnik vida, najveći broj zabilježenih ozdravljenja odnosi se upravo na bolesti i tegobe povezane s očima. Vijesti o svetačkoj pomoći, iz Brdovca su krenule po cijeloj biskupiji te na taj način doprinijele boljoj prepoznatljivosti mjesta u susjednim krajevima. Prije same analize popisa čudesa, ukratko će se prikazati legende o životu i smrti sv. Vida i sv. Barbare. Na taj će se način bolje razumjeti velik broj specifičnih bolesti i tegoba za čije su uklanjanje, prema uvjerenju hodočasnika, bili zaslužni upravo ti sveci, odnosno njihov zagovor Bogu kao jedinome koji ozdravljenje može dati.

No, prije nego se objasni religiozno značenje i važnost sv. Vida i sv. Barbare, valja se osvrnuti na same početke štovanja svetaca u kršćanstvu. Najstarije svjedočanstvo o štovanju mučenika odnosi se na Polikarpa, biskupa iz Smirne, koji je polovicom 2. stoljeća mučeničkom smrću umro u tom gradu. Nakon njegove smrti sljedbenici ga počinju slaviti, a u početku obredi se nisu mnogo razlikovali od onih prema pokojnicima. S vremenom kako se kult mučenika/ svetaca razvijao, kršćani su na grobove dolazili s preporukama i zazivima, a obljetnica smrti slavila se čim svečanije. Upravo se kod tih godišnjih okupljanja na grobovima razvilo i oblikovalo liturgijsko štovanje mučenika. Taj će postupak uskoro postati sastavni dio kršćanske pobožnosti. "Mučeništvo se stoga shvaća kao milost, kao

[216] *Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094.-1994.,* Zagreb, 1995., str. 573.

djelovanje Duha Svetoga, kao pobjeda u borbi sa Sotonom, a također kao znak ljubavi prema bližnjemu."[217]

Sa završetkom progona kršćana u 4. stoljeću, pojam mučeništva i svetosti vezat će se uz ne krvno mučeništvo i beskompromisnu dosljednost posvjedočenu u životu asketa, djevica ili npr. udovica. Prvi svetac koji nije bio mučenik na Istoku je Grgur Čudotvorac (umro oko 270.), a na Zapadu Martin iz Toursa (umro oko 397. godine). Njihov se kult štovao kao i onaj od mučenika – štovanje relikvija, proslava godišnjice smrti i drugo. Usporedno sa štovanjem relikvija razvio se i kult štovanja slika. Teolozi su naglašavali kako relikvija ne nanosi mučeniku nikakvu nepravdu ili prepreku pri uskrsnuću jer je sva moć sveca prisutna u jednoj jedinoj čestici relikvije - u brdovečkoj župi postojat će relikvije sv. Vida i sv. Križa. Liturgijsko štovanje svetaca dobiva tako važnu novost izgradnjom bazilika u koje su kosti mučenika bile pohranjene, a od 6. stoljeća ugrađuju se i u oltare. Sveci su prihvaćeni kao model uzoritosti, odnosno kao Božji zagovornici ili zaštitnici u mnogobrojnim područjima ljudskog djelovanja.

Visoko razvijenu kulturu europskog kasnog srednjeg vijeka nije pratila i svijest o važnosti higijene ili razvoju tehnike. Brojne katastrofe koje čovjek nije mogao spriječiti pripisivane su Božjoj kazni zbog postupaka grešnika. Rješenje je traženo u molitvi što je katkada dovelo i do općenitog osjećaja nemoći da se svjetovnim sredstvima izbjegnu nesreće. Stoga se katkad i pribjegavalo pretjeranom utjecaju svecima zaštitnicima u raznim potrebama. Prema mišljenju Franje Emanuela Hoška, očituju se tri vrste fenomena štovanja svetaca – specijalizacija i proklamiranje svetaca za određene potrebe (sveci postaju zaštitnici zanimanja, ideali su raznih kreposti i pomoćnici koji se mogu zazvati u bilo koje vrijeme), zatim podjela i akumulacija relikvija kao zalog zaštite svetaca te vjera u čudesa (svako oslobođenje od zla pripisivalo se izravnoj i čudesnoj intervenciji postignutoj zagovorom svetih).[218] Ono što je važno naglasiti jest da je ondašnji svjetovni društveni poredak dao svoj utjecaj i na pojam shvaćanja važnosti pojedinog sveca. Kako je u feudalnoj Europi život bio hijerarhijski ustrojen, tako je važnost svetaca određena prema

[217] Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci i poslanje crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 366.
[218] ISTO, str. 373.

njihovim mogućnostima zaštite. Tako je stvorena grupa od 14 svetaca zaštitnika za pomoć u velikim nevoljama.[219]

Davanje prevelike važnosti svecima u molitvi i razne druge zloporabe, stvorile su početkom 16. stoljeća pokret koji je tražio potpunu reviziju pobožnosti. Martin Luther (1483.-1546.) prekida s Crkvom istodobno kada je odbacio štovanje svetaca. U svojem nauku odbio je svetačko posredovanje jer je, po njemu, Krist sam pomirio ljude s Bogom, odnosno Krist je jedini posrednik. Na kraju, u svome vjerskom nauku reformacija i protestantizam u potpunosti su odbacili štovanje slika i relikvija. Ipak, stav protestanata učinio je da Crkva preispita samu sebe što će na kraju uroditi obnovom na Tridentskom koncilu. Ne ulazeći u ostale odredbe Tridentskog koncila već samo u one koje se tiču štovanja svetaca, zaključeno je sljedeće: sveci kraljuju s Kristom pa je dobro ponizno im se obratiti za pomoć u obliku zagovora kod Krista koji je jedini Otkupitelj i Spasitelj. Pri štovanju relikvija, naglašeno je da su sveci "(…) izabrani Kristovi udovi i hram Duha Svetoga, određeni za uskrsnuće, a Crkva je svjedok da je njihovo štovanje donijelo milost koju Bog daje."[220] Ta činjenica je postala glavni kriterij autentičnosti relikvija. Što se tiče pobožnosti prema vjerskim slikama, na Koncilu je jasno zaključeno kako slike same po sebi nemaju nikakvu Božju snagu ili milost, no treba štovati onoga koga slika prikazuje. Spomenute odredbe poštivale su se i do novijeg doba kada su potvrđene na Drugom vatikanskom koncilu da se Krista stavi u središte vjerskoga života te ga ni na koji način ne smiju zasjeniti oni koji su od njega primili spasenje.[221]

Sveti Vid i sv. Barbara dva su glavna sveca zaštitnika spomenuta u čudesnim brdovečkim ozdravljenjima. Oba spomenuta sveca sastavni su dio skupine 14 svetaca zaštitnika u velikoj nevolji. Prema djelu *Mučeništvo sv. Vida* iz sedmoga stoljeća, sv. Vid bio je sin ugledne poganske obitelji sa Sicilije, rođen u današnjem mjestu Mazzara del Valla krajem trećeg stoljeća. Sv. Vid je već kao sedmogodišnjak pobjegao od oca Hylasa zajedno s drugim kršćanima jer se nije htio odreći svoje vjere. Iako je ozdravio opsjednutog

[219] Prema mišljenju M. Belaj, osobni svetac živo je prisutan u životu vjernika koga se saziva u raznovrsnim životnim situacijama. Tako osobni svetac zaštitnik pomaže u raznim prigodama, a ne samo u onima koje nalaže opće znanje o svetačkim zaštitničkim ulogama. Zato, kada je riječ o osobnoj pobožnosti, može se govoriti o ukidanju postojeće podjele svetaca prema ulogama, odnosno o nepostojanju specijalizacije svetaca. Marijana BELAJ, "Vjernik i njegov svetac zaštitnik", *Studia ethnologica Croatica,* vol. 17., br. 1, Zagreb, 2006., str. 103.
[220] Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci i poslanje crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj,* str. 377.
[221] ISTO, str. 363.-379.

sina cara Dioklecijana, 304. ili 305. stavljen je na muke kuhanjem u kotlu. No, iz te pogibli spasio ga je anđeo i otpratio u pokrajinu Lukaniju gdje je i umro. Prema drugoj verziji legende, sv. Vida nije spasio anđeo već su ga mučitelji, nakon neuspjelog mučenja u kotlu, usmrtili na rastezaljki. U svakom slučaju, kult sv. Vida počeo se širiti oko 600. godine kada je o njegovom životu i mučeništvu bila sastavljena prva legenda i kada je njemu u čast sagrađena prva crkva u Rimu.

Zastava općine Brdovec s prikazom muke sv. Vida

Relikvije sv. Vida prenesene su krajem osmog stoljeća u mjesto St. Dénis, u neposrednoj okolici Pariza. U prvoj polovici devetog stoljeća relikvije sv. Vida pohranjene su u samostanu Corvey, danas Höxter na rijeci Weser. S vremenom će taj samostan postati i središtem štovanja kulta sv. Vida. Iz tog će samostana car Henrik češkom knezu Vjenceslavu, također kasnijem svecu katoličke crkve, darovati ruku sv. Vida koja će se pohraniti u Pragu. Njegovo štovanje postupno će se proširiti i među slavenske narode. Popularnost sv. Vida među Slavenima doprinijela je i sličnost imena sa slavenskim bogom Sventovidom. Zato su i crkve sv. Vida u pravilu građene na uzvisinama odakle taj svetac može sve vidjeti. Prema kršćanskoj ikonografiji, sv. Vid je najčešće prikazivan kao mladić s granom palme u ruci koji je bačen u kotao. Katkada ga se prikazuje i s likom gavrana ili lava. Sv. Vida u pomoć zazivaju padavičari, histerici, opsjednuti te je pomoćnik u borbi protiv *vidova plesa* tj. pojave grčenja i trzanja mišića. Njegova se zaštita moli za vrijeme grmljavine, požara, neplodnosti, a posebno ga slave apotekari, pivari, gostioničari, podrumari, vinogradari i glumci. S obzirom na sličnost riječi, sv. Vida se smatra zaštitnikom vida te ga se poziva u pomoć za ozdravljenje od sljepoće što će posebno biti

izraženo u čudesima zabilježenim u Brdovcu.[222] Ovakav je oblik zaštite zbog jezične analogije poznat samo na našem govornom području i nigdje drugdje u Europi.[223]

Prema sačuvanim podacima o narodnoj medicini, bolesti očiju liječile su se na razne načine, a neke su uključivale i svetačko djelovanje sv. Vida. Tako se djelotvornim smatralo mazanje oteknutog dijela oka *smolom* iz uha ili vlastitom slinom. Nadalje, rosa koja je skupljena u jutro, prije izlaska sunca, na dan kada se slavio blagdan sv. Vida navodno je imala magijske moći u liječenju bolesti očiju.[224] Taj spomendan se slavi 15. lipnja u Katoličkoj, te 28. lipnja u Istočnim crkvama. Valja dodati kako danas postoji oko 150 mjesta na kojima se nalaze relikvije ovoga sveca što je znak velike popularnosti među vjernicima. Isto tako, tijekom srednjega vijeka, pa sve do današnjih dana, u Europi je sagrađeno oko 1.300 crkava koje su posvećene upravo tom svecu. U Hrvatskoj je sv. Vid zaštitnik Riječke nadbiskupije.[225] Danas se na području Zagrebačke nadbiskupije nalaze 53 crkve kojima je sv. Vid zaštitnik, a na području cijele Republike Hrvatske 128.[226]

Drugi važan svetac koji se učestalo spominje u popisu čudesnih ozdravljenja u Brdovcu je sv. Barbara. Ova svetica rodila se krajem drugog stoljeća u Maloj Aziji i bila je kći bogatog trgovca purpurom Dioskora iz grada Nikomedije. Prije odlaska na put, otac Dioskor je svoju kći Barbaru zatvorio u toranj s dva prozora kako ne bi došla pod utjecaj kršćana. Kad se Dioskor vratio s puta, na tornju je ugledao tri prozora, a na pragu znak križa. Barbara je ocu priznala kako je dala zazidati treći prozor da ju podsjeća na presveto Trojstvo Oca, Sina i Duha Svetoga, a znak križa stoji kao simbol otkupljenja. Sveta Barbara je uspjela od poludjelog oca pobjeći u planine i tamo se sakriti, sve dok je nije odao jedan pastir. Nakon toga zatočili su je i mučili, no rane su joj svaki put čudesno

---

[222] Prema nauku propovjednika Abraham a Sancta Clara iz 16. stoljeća, slijepac je mogao progledati i uz pomoć riblje žući. Helmut HILLER, *Sve o praznovjerju,* str. 248.
[223] Aida BRENKO, Željko DUGAC, Mirjana RANDIĆ, *Narodna medicina,* Etnografski muzej Zagreb, Zagreb, 2001., str. 132.
[224] ISTO, str. 160.
[225] Josip ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani-sveci katoličke crkve, I. dio, siječanj-lipanj,* Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Velika biblioteka Obnovljenog života, knjiga 5., Zagreb, 1998., str. 566.-568.; Erhard GORYS, *Leksikon svetaca,* Naklada slap, Jastrebarsko, 2003., str. 377.-378; "Vitus (Veit, Gui)", *Lexikon der Christlichen ikonographie,* Achter band Ikonographie der Heiligen meletius bis zweiundvierzig Martyrer register mit 310 abbildungen, Herder 1976., Rom, Freiburg, Basel, Wien, str. 579.-583; "Vid", *Opći religijski leksikon A-Ž,* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002., str. 1007.; Amato Pietro FUTAZ, "Vito, Modesto e Gresgenza", *Enciclopedia Cattolica,* XII., Tes-Zy, Citta del Vaticano, 1954., str.1538.; "Vid", *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva,* Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1979., str. 583.; "Vitus", *Lexicon des Mittel Alters,* VIII, Stadt (Byzantinisches Reich) bis Werl, Lexma Verlag, Műnchen, 1997., str. 1782.
[226] *Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094.-1994.,* str. 574.

zacjeljivale. Osudili su je na smrt, a po nalogu suda otac Dioskor osobno joj je odrubio glavu 306. godine.[227] Ubrzo nakon toga, oca sv. Barbare pogodila je munja i umro je. Zajedno s Barbarom, mučeništvo je podnijela sv. Julijana iz Nikomedije. Kršćani sv. Barbaru zazivaju kao zaštitnicu dobre i Bogu ugodne smrti.[228] Ona je zaštitnica vojnika, vatrogasaca, rudara, utvrda, sprječava udar groma, a blagdan joj se slavi 4. prosinca zvan *Barbarinje*. Svetica spada među 14 velikih svetaca kojima se vjernici obraćaju u nevolji te je jedna od Tri svete djevojke – sv. Barbara, sv. Katarina Aleksandrijska i Margareta Antiohijska. Sa štovanjem sv. Barbare povezani su i adventski običaji.[229] Pšenica se stavlja u tanjuriće, koja nakon nekog vremena proklija, zazeleni i postaje božićni ures. Katkad se u posudu s vodom stavljaju i grančice jabuke ili trešnje koje procvjetaju do Božića. U nekim se pak krajevima pšenica sije tek na blagdan sv. Lucije, odnosno devet dana kasnije od blagdana sv. Barbare.[230] U likovnoj umjetnosti, sv. Barbara prikazuje se s mačem i kaležom u ruci te kulom s tri prozora ispod ili kraj njezinih nogu.

[227] Na blagdan sv. Barbare u Međimurju se pjevala pjesma koja opisuje život svetice: *Barbara devica denes godovnica, den se opslužavle mlade divojčice, koja vu mladosti f tugo je opala i svojega oca z verom zbantuvala. Otec štel imeti da Boga zameče, Barbari devici onda ovak reče: Ako ne prestaneš ti Boga moliti, ja ti sad povedam, bude ti vumreti. Barbara ostala vu veri Jezuša, nikaj ne marila za grožnjo svog oca. Otec del jo zbiti, šibjem so zaseči, na pol mertvo telo v tamnicu hititi. Ali zveličitel došel je v pol noći, Barbara vre zdrava pred Jezuša skoči. Hvalen budi Jezuš Kristoš.* Nikola BREZNIK, "Barbara devica", *Hrvatski kajkavski kolendar 2009.*, Matica hrvatska Čakovec, Zrinski d.d. Čakovec, 2009., str. 450.-451.

[228] Molitva sv. Barbari za dobru i Bogu ugodnu smrt: "*Sveta djevice Barbaro! Kad si svjedočila za svetu vjeru Isusovu svojom krvlju, onda ti je premilostivi Isus obećao da će oni koji te zazivaju u pomoć, biti oslobođeni od nagle i nepripravne smrti. Učini, dakle, pomoćnice moja, da se Isus spomene prolivene djevičanske krvi i žarke ljubavi tvoje te po dobrostivom obećanju svojem ne dopusti da duša moja izađe iz tijela prije nego se očisti pravom ispovijeđu i Presvetim se Oltarskim sakramentom okrijepi za put u vječnost! Amen!*"; http://barka.com.hr/info/info_barbara.htm

[229] Više o adventskim običajima u Hrvatskoj vidi u Milovan GAVAZZI, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja,* III. Izdanje, Hrvatski sabor kulture, Zagreb, 1991; Marko DRAGIĆ, "Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata", *Crkva u svijetu,* vol. 43., br. 3, Zagreb, 2008., str. 414.-440.

[230] Josip ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci katoličke crkve, II. dio: srpanj-prosinac,* Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Velika biblioteka Obnovljenog života, knjiga 6., Zagreb, 1998., str. 559.-560; Erhard GORYS, *Leksikon svetaca,* Naklada slap, Jastrebarsko, 2003., str. 67.-69; "Barbara", *Lexikon der Christlichen ikonographie*, Fünfter band ikonographie der heiligen aaron bis crescentianus von Rom mit 239 abbildungen, Herder 1973., Rom, Freiburg, Basel, Wien, str. 304.-307.

Prikaz sv. Barbare (kapela sv. Barbare u župnoj crkvi sv. Vida u Brdovcu)

8) Analiza zabilježenih čudesa u matičnoj knjizi krštenih župe sv. Vida u Brdovcu

Popise 60 čudesnih ozdravljenja ostvarenih po zagovoru sv. Vida i sv. Barbare u brdovečkoj župi sv. Vida radili su župnici. Upisi su rađeni jednom godišnje i to na blagdan župe, odnosno 15. lipnja.[231] Navedena čudesa upisana su u vremenskom razdoblju od 102 godine, odnosno od 1677. do 1779. godine (vidi Grafikon 1.). Svi upisi napisani su latiničnim pismom na kajkavskom narječju, osim jednoga koji je napisan na latinskom jeziku. Upisi se nisu radili svake godine, već periodično. Prvi dio upisa rađen je od 1677. do 1690., dok drugi dio počinje 65 godina kasnije tj. od 1755. do 1779. godine. Prema načinu pisanja vidljivo je kako su upise radili razni župnici, a sami listovi naknadno su ubačeni u prvu matičnu knjigu krštenih župe Brdovec. Naime, tih šest listova nalazi se na samome početku knjige i počinju s navedenom 1677., dok prva godina upisa krštenog djeteta počinje s 1672. godinom. Nije poznato gdje su se listovi s upisanim čudesima ranije nalazili niti tko ih je i kada, te jesu li to uopće svi listovi, stavio u spomenutu matičnu knjigu. Veličina folija matične knjige, pa tako i onih s čudesnim ozdravljenjima, iznose 19,5 širine i 27,5 centimetara visine. Na zadnjoj stranici, od navedenih 12, latinskim jezikom zabilježeni su podaci o župnicima koji su služili u navedenoj župi od 1637. do 1854., a nakon toga slijede upisi krštenika.[232] Tekst o čudesima upisivali su župnici ne navodeći svoja imena, a prema godini upisa pojedinog čuda možemo pretpostaviti koji je župnik napravio upis. Navedena matična knjiga krštenih u izvrsnom je stanju jer je u potpunosti obnovljena i danas se čuva u HDA u Zagrebu.

Ovo poglavlje može se započeti pitanjem kako su vjernici uopće prepoznali sv. Vida i sv. Barbaru kao svece kojima se može obratiti za pomoć u ozdravljenju? Prema obrađenim primjerima postoje dva modela; prvi je da su vjernici već ranije znali za moći sv. Vida i sv. Barbare jer su oba sveca zaštitnici u velikim nevoljama, te su vjerovali kako će obraćanjem baš njima, njihov zagovor biti uslišan. Takvi primjeri čine većinu zabilježenih čudesa. Druga kategorija je savjetovanje, odnosno upoznavanje bolesne osobe s moćima spomenutih svetaca. To se najbolje može pokazati u dva sljedeća primjera. U

[231] Svi upisi čudesa zabilježeni su na blagdan župe, osim zadnjeg iz 1779. koji ima samo datum 28. ili 29. bez navedenog mjeseca.

[232] Popis župnika i kapelana u župi sv. Vida u Brdovcu nalazi se u poglavlju Prilozi. Popis koji je u ovome radu donesen je izmijenjen i dopunjen novim autorovim saznanjima.

prvome je Mihajlo Bartolich šest mjeseci bio slijep na obje oči te je molio sve prijatelje i susjede da mu kažu kome da se obrati za pomoć, a u drugome, mladiću iz Cezarskoga pet godina nije bilo pomoći za svoju sljepoću dok se prema savjetu nije obratio sv. Vidu. Nakon što su poslušali upute svojih bližnjih, obojica su ozdravili. No, pitanje se može proširiti i na sljedeće: na kojem su mjestu učinjeni zagovori? U većini slučajeva zagovor je učinjen u crkvi sv. Vida u Brdovcu (dakle, u obliku hodočasničke molbe), dok u svega par slučajeva za to nije bilo vremena. Tako se dječak iz okolice Letovanića utopio te su roditelji, nakon izvlačenja iz vode, zazvali brdovečke svece i dječak je odmah oživio. Isti slučaj bio je s dječakom koji se utopio u rijeci kraj Petrinje. Jedan od posebno zanimljivih primjera je onaj kada je žena iz Kranjske, inače pet godina slijepa, htjela postati članom Bratovštine sv. Barbare, krenula je na put i na putu prema Brdovcu ozdravila.

U konkretnijoj analizi najveći broj ozdravljenja zabilježen je 1677. i 1685. godine - 11 slučajeva. U preostalim godinama broj ozdravljenja varira od tri do osam slučajeva, dok se od 1760. do 1779. bilježi samo po jedan slučaj godišnje. Nije poznato zašto je učinjena pauza u bilježenju od čak 65 godina, odnosno zašto upisi prestaju sa 1690., a zašto opet počinju s 1755. godinom? Možda je u jednom razdoblju među župnicima pao interes za bilježenjem takvih događaja sve dok nije došla druga generacija koja je postupak ponovo pokrenula. No, tko su bili ti župnici koji su upisivali čudesna ozdravljenja? Za prvi dio upisa, koji traje od 1677. do 1690. godine, to su mogli učiniti dva brata: Ivan Kobbe (župnik od 1672.-1682.) i Gjuro Kobbe (župnik od 1682.-1694.). Drugi dio upisa koji traje od 1755. do 1779. godine, mogli su učiniti: Franjo Babnik (župnik od 1729.-1759.), Baltazar Mulih (župnik od 1759.-1785.) te Gjuro Vinc. Kobbe (župnik od 1785.-1803.). Premda se u zapisima najčešće navodi kako su ozdravljene osobe došle *ovdje* ili bile u *Brdovečkoj* župi ili čak posvjedočile pred *plebanušem* (župnikom) ili pukom, na svega dva mjesta navodi se ime župnika koji je zabilježio događaj. Tako je upis o ozdravljenju Anne Laurenchich iz Donje Stubice i Mare Lovrekovich iz Stupnika potvrdio župnik Baltazar Mulih. Ipak, važno je reći kako su upisi rađeni na dan župe što znači da su se čudesa dogodila ranije, ali su navedenog datuma zabilježena.

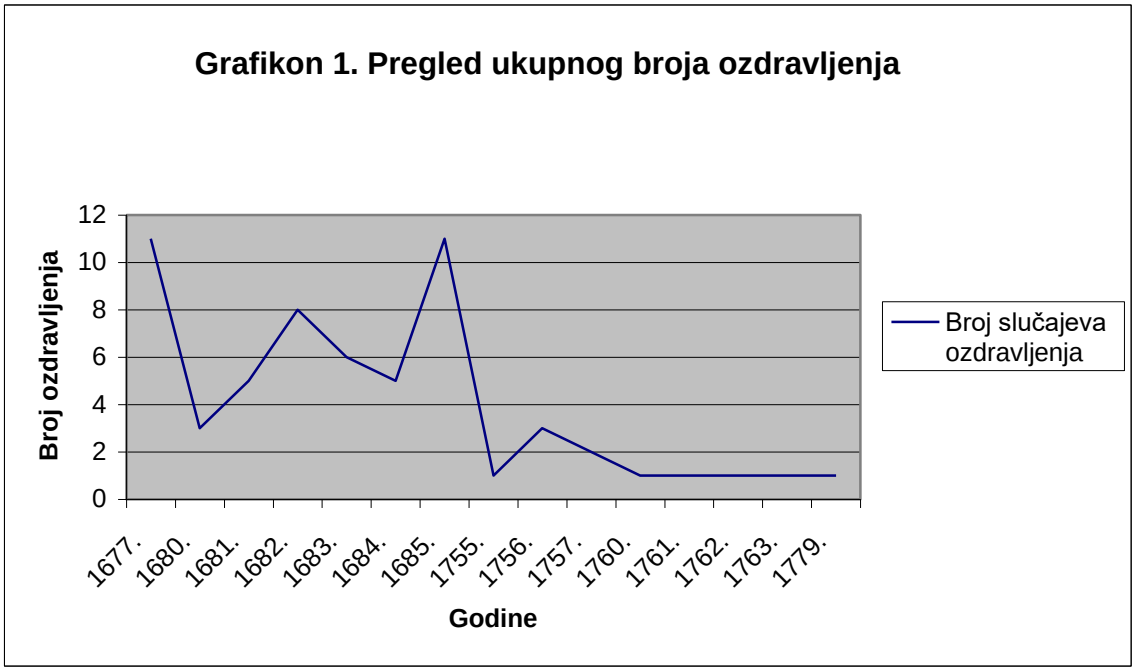

Osobe koje su doživjele čudesna ozdravljenja uglavnom su pripadale među seljake – kmetove gdje su im u većini slučajeva zabilježena imena i mjesto porijekla. Drugima pak nije ni ime spomenuto već su oslovljeni kao *neka žena* ili *neki mladić,* a građani su zabilježeni kao *purgari.* Osobe plemenitoga roda spominju se tek na dva mjesta. Jedna osoba je iz Brdovca, a druga iz Samobora, no njihova imena nisu zabilježena već samo uobičajena formulacija *neki odličniji.*

Za promatrano razdoblje navedeno je koje godine imaju najviše ili najmanje zabilježenih čudesnih ozdravljenja. No, kako su izgledale prošnje vjernika i jesu li one uopće bile zabilježene? Različitih prošnji je vjerojatno bilo koliko i samih vjernika, ali u svega nekoliko slučajeva zabilježeno je kakve su one u stvari bile. Jure Lecko iz sv. Križa Začretja molio je "(…) milosztivni Bosze y Sz. Vid Muchenik szmilujmisze,"[233] a Petar Braje bojeći se za svoj život "(…) zazganom ljubavjom y ufanyem tverdnym zazva Jesus, Maria y Szveta Barbara patronuszicza, moja pomocznica."[234] Dakle, svatko je činu prošnje pristupao na svoj način vjerujući kako je baš takav tj. iskreni, najbolji u dobivanju milosti i ozdravljenja.

[233] Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Matična knjiga krštenih župe Brdovec 1672.-1722. str. 5v.
[234] ISTO, str. 5r.

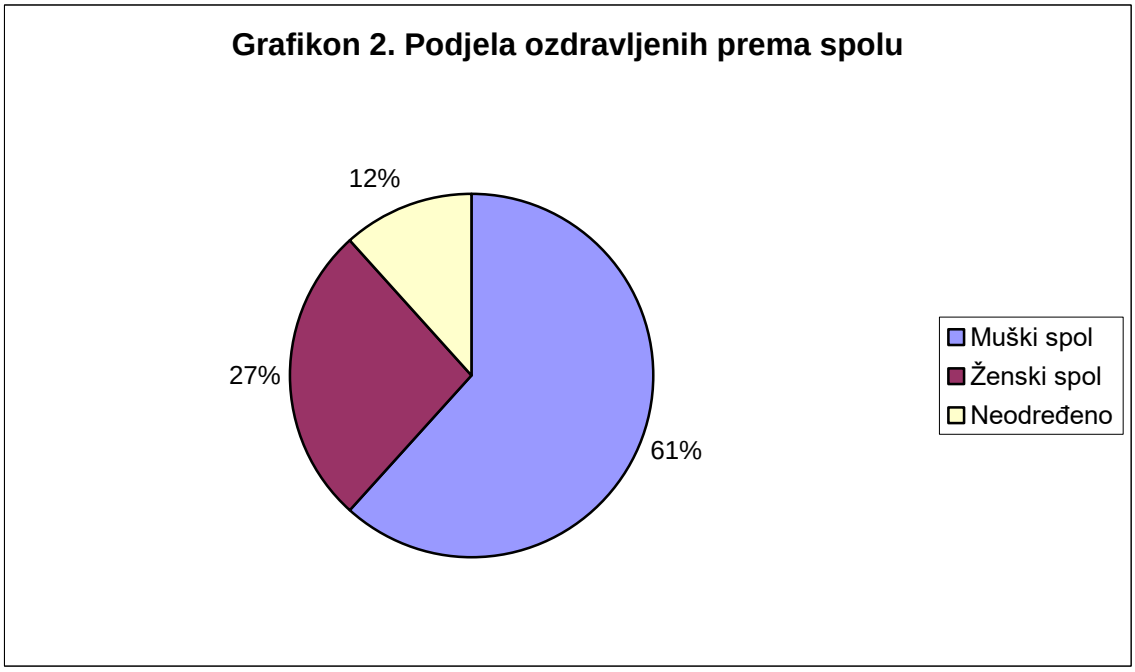

Ako se broj ozdravljenih osoba promatra prema spolu, tada su od ukupnog broja, njih 37 ili 61 posto činili muškarci, a njih 16, odnosno 27 posto, žene. Ovakva podjela ne kazuje ništa da bi muškarci ili žene bili podložniji određenim bolestima ili su, slikovito rečeno, bili grešniji te stoga kažnjeni bolestima i trpljenjem, a na kraju dokazavši svoju vjeru, nagrađeni ozdravljenjem. Zapravo, može se zaključiti kako je ovaj omjer jednostavno slučajan. S druge pak strane, u sedam slučajeva, odnosno u 12 posto, nije bilo moguće odrediti spol (vidi Grafikon 2.) iz razloga što to upisivači nisu naveli. Detaljnija analiza podjele ozdravljenih osoba prema spolu i dobi daje sljedeće podatke (vidi Grafikon 3.): muškarci/ mladići su najzastupljeniji (33 slučajeva ili 55 posto), slijede žene/ djevojke (15 slučajeva ili 25 posto). Među djecom vode dječaci (četiri slučaja ili sedam posto), dok kod djevojčica ima tek jedan zabilježeni slučaj (dva posto). Na kraju, tu su i djeca spolno neodređena (pet slučaja ili osam posto) te dva slučaja ili tri posto za neodređeni broj ili spol osoba, odnosno za grupe. Razlog zašto za pojedine osobe nije naveden spol ili dob je vjerojatno u tome što taj podatak svećenicima nije bio važan. Župnicima koji su upisivali važna je bila informacija o čudu koja se dogodila po zagovoru sveca, patrona njihove župe.

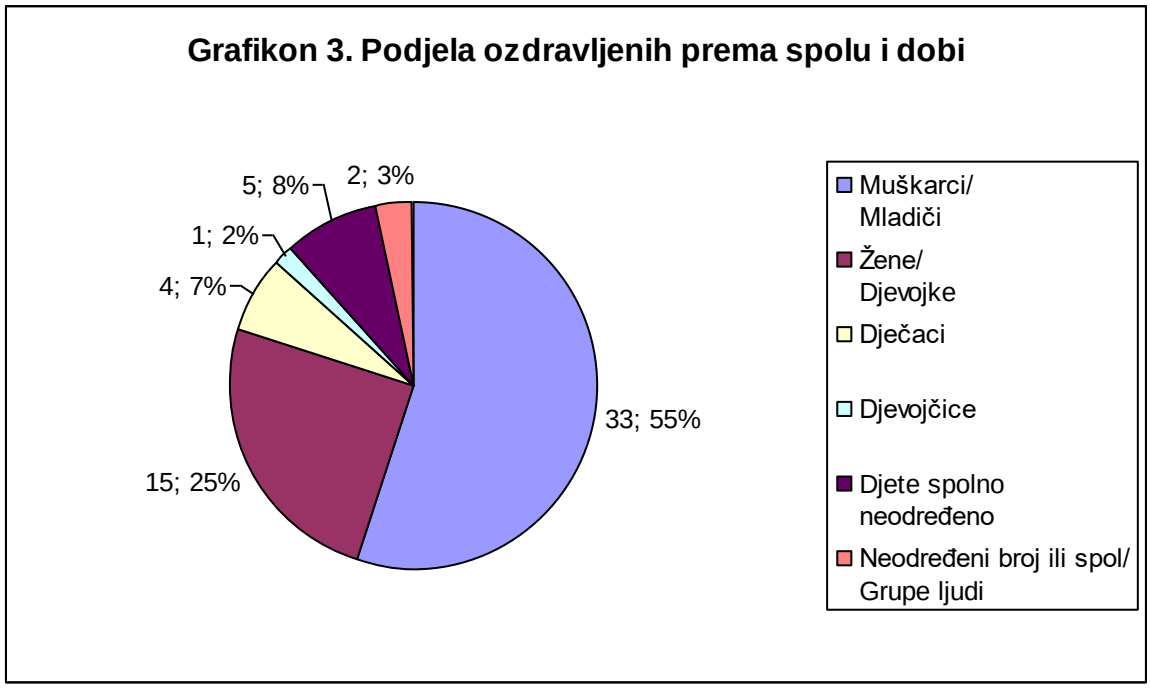

U popisu ozdravljenih osoba možda su najzanimljiviji podaci o bolestima ili gotovo smrtnim slučajevima iz kojih su se vjernici spasili i kasnije o tome svjedočili pred župnikom i pukom (vidi Grafikon 4.). Najveći broj ozdravljenja odnosi se na bolesti očiju, što iznosi čak 62 posto od ukupnog broja ozdravljenih. Kako je sv. Vid ujedno i zaštitnik vida, za očekivati je da će se najveći broj zabilježenih ozdravljenja odnositi upravo na te bolesti i tegobe. Ostale bolesti koje se javljaju u više od jednog slučaja su nijemost (tri puta), utapanje (dva puta), mrtvorođena djeca (dva puta), opsjednutost (dva puta) i sušica (dva puta). Ovdje valja naglasiti kako se u dva slučaja molilo za sretno bolesničko pomazanje/ ozdravljenje, odnosno da umirući prije smrti primi potrebne sakramente. Ipak, u tri slučaja nije navedeno od čega su ozdravljeni bolovali. Prema mišljenju Fredericka F. Cartwrighta i Michaela Biddissa stav srednjovjekovnih liječnika bio je da je "Bolest (…) kazna za počinjene grijehe, za kršenje normi kršćanskog načina života, a lijek je čudesnim uplitanjem mogao poslati samo Bog, ukoliko je to želio."[235] Ipak, možda bi se pitanje oboljenja/ ozdravljenja moglo sagledati i drugačije – iz perspektive samih ozdravljenih osoba. Naime, nije li upravo trpljenje kršćanski put, ili čak dar, ka spasenju i samome Bogu? Možemo nagađati jesu li pojedinci nakon ozdravljenja bili počašćeni time što ih je Bog odabrao kao primjer drugima kako se isplati biti ustrajan u trpljenju i molitvi i nadati

[235] Frederick F. CARTWRIGHT, Michael BIDDISS, *Bolest i povijest*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006., str. 29.

se ozdravljenju? U pet slučajeva zabilježeno je kako su osobe javno posvjedočile svoje ozdravljenje i to u crkvi sv. Vida pred okupljenim svjedocima. Dora Horsichka, Mihalj Bartolich i Ana Slovinac samo su neki od njih. Kako li je samo bilo brdovečkim vjernicima koji su sredinom 18. stoljeća gledali pred svojim očima ljude koje je sam Bog ozdravio? Koliko je to pomoglo u jačanju njihove pobožnosti?

Grafikon 4. Vrste bolesti i obredi bolesničkog pomazanja

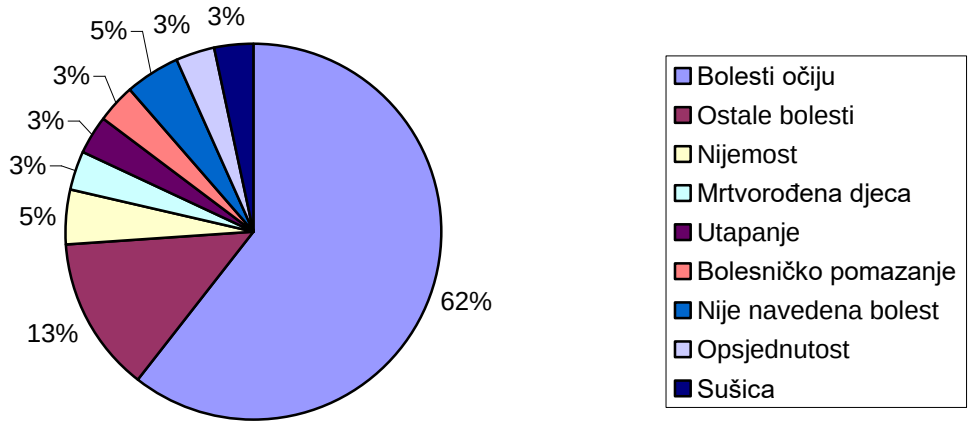

Grafikon 5. Detaljniji pregled bolesti i/ ili tegoba očiju

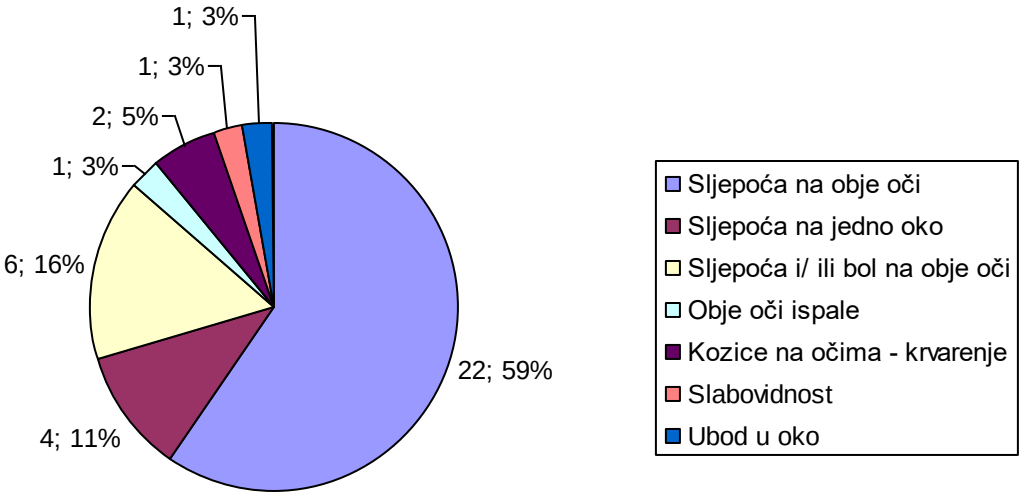

Kako je čak 62 posto ozdravljenja povezano s očima, analiza detaljnije pokazuje koje su to točno bile tegobe. Tako je sljepoća na obje oči prisutna u 22 slučaja ili 59 posto, a na jedno oko u četiri slučaja ili 11 posto. Zatim slijedi bol na obje oči i neodređena vrsta sljepoće u šest slučajeva ili 16 posto, očno krvarenje u dva slučaja ili pet posto te po jedan slučaj slabovidnosti, uboda u oko i ispadanja obiju očiju (tri posto). U zapisima postoje i bolesti/ događaji koji su se dogodili samo jednom te su svrstani u kategoriju *Ostale bolesti*. Tako su se jednoj ženi iz Gubaševa (kraj Velikog Trgovišća) okrenule usnice te je tako živjela gotovo godinu dana sve dok se nije zavjetovala sv. Barbari. Jedan đak je dvije godine bolovao od tresuće zimice, a od bolesti ga je molitvama spasila, premda nije navedeno ime, Bratovština sv. Barbare u koju se učlanio. Iz mjesta Rude, kraj Samobora, jednom muškarcu od mladosti gluhom, vraćen je sluh. Isti se zauzvrat obvezao svake godine na blagdan sv. Barbare pohoditi Brdovec kako bi ispunio zavjete i izrazio svoju zahvalnost. Neke su se pak žene iz župe Pušća, imajući problema u trudnoći, zagovorile sv. Barbari te su na kraju imale miran i sretan porod. Jedan hodočasnik iz Ugarske, na putu prema Rimu, toliko se uplašio na uzburkanom moru za svoj život da se je zavjetovao sv. Barbari neka mu pomogne i spasi ga. Nakon što je preživio nevrijeme, na povratku je svratio u Brdovec i zahvalio se sv. Barbari na pomoći. Ne imenovani muškarac iz Oborova (kraj Zagreba) dugo vremena imao je skvrčenu desnu ruku i obje noge. Zagovorom sv. Barbari ozdravio je. Jednog bogatog čovjeka iz Brdovečke župe vračara je kaznila vračbinom zvanom *dahozneh*.[236] Tek uz pomoć zagovora Gospodinu Bogu i sv. Barbari muškarac je ozdravio. Ivan Benković iz Desinića bio je toliko bolestan da njegovi ukućani tri dana i noći nisu znali je li živ ili mrtav. Ozdravljenje mu je stiglo nakon zagovora sv. Barbari.

U ukupnom broju popisa čudesa, u čak 40 posto ili 24 slučajeva nije naveden svetac kojem se molio za zagovor ozdravljenja (vidi Grafikon 6.). Najčešće formulacija koja je korištena jest da se *simo* ili *ovdje,* u značenju crkve sv. Vida, određena osoba zagovorila. U preostalih 35 slučaja ozdravljenja, 14 ili 23 posto je pripisano samo sv. Vidu. Ostala ozdravljenja pripisana su sv. Barbari (devet slučajeva), sv. Vidu i sv. Barbari zajedno (četiri

[236] U izvorima se ne navodi objašnjenje koja je to vradžbina. Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Matična knjiga krštenih župe Brdovec 1672.-1722. str. 4r. U troškovniku obitelji Sermage, koji je sastavila Ana Marija rođ. Drašković, udovica Petra Troila Sermagea, upisala je da je platila pet florena rajnskih berberu koji je "(…) vračao jednog kmeta." Stjepan KRIVOŠIĆ, *Slike iz prošlosti zaprešićkoga kraja od 1209. do 1903*., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 58.

slučaja), Gospodinu Bogu i sv. Vidu (tri slučaja), Gospodinu Bogu i sv. Barbari (tri slučaja), a jedan slučaj ozdravljenja pripisan je Isusu, Mariji i sv. Barbari. Izuzetak je učenik koji je dvije godine bolovao od zimice i slijepa žena iz Kranjske koji su se zavjetovali Bratovštini sv. Barbare i ozdravili.[237]

Pitanje odlaska u crkvu, poštivanja njenih propisa pa i sam čin molitve bio je izrazito važan ne samo u duhovnom smislu, već i prema svjetovnim odredbama. U napucima Zagrebačke županije seoskim sucima iz 1764. jasno je naznačeno kako pijanice, lopove, neposlušne i nebogomoljce treba oštrim jezikom opomenuti neka se poprave. U slučaju da to ne bi pomoglo, tada će prijestupnike i u *klade* baciti sve do sljedećeg jutra kada će ih se na mjesnom trgu kazniti s 15 do 20 udaraca šibom ili korbačem. One pak najupornije prijestupnike poslat će na suđenje u Zagreb. Prema ovim napucima, aktivan vjerski život bio je izuzetno važan za svjetovnu vlast te je ne ispunjenje tih odredbi izjednačeno s lopovlukom i pijančevanjem.[238] Dakle, zakon je propisivao opomene i tjelesne kazne ako se župljani ne bi pridržavali crkvenih odredbi te su prekršitelje, paralelno tome, izjednačavali s pripadnicima društvene margine.

Na području brdovečke župe primjenjivali su se i drugi svjetovni zakoni kojima su vjerski blagdani određivali početak ili završetak određenih radnji. Među njima je i Urbar za sela Harmica, Ključ i Šenkovec iz 1778. godine. Prema njemu su kmetovi od sv. Mihovila (29. rujna) do sv. Jurja (23. travnja) smjeli prodavati vino, dok su to zemaljski gospodari mogli činiti tokom cijele godine. Zatim, svi podložnici koji su imali vlastite kuće trebali su godišnje zemaljskom gospodaru dati jednu *rajničku* i to pola na blagdan sv. Jurja, a drugu na blagdan sv. Mihovila. Postojale su i druge odredbe, no bitno je naglasiti kako su crkveni blagdani ili datumi slavljenja pojedinih svetaca imali važnu ulogu u upravljanju čovjekovom svakodnevicom. Tu se može razmotriti i eventualna praktična strana ovih propisa. Naime, kako prosječan seljak nije bio pismen i vjerojatno nije poznavao kalendar, u crkvi je sasvim sigurno bio informiran o nadolazećim blagdanima. Tako je mogao bez straha organizirati svoje poslove te do zadanih rokova ispuniti svoje obveze.

[237] Primjer kako osoba odabire osobnog sveca zaštitnika: "Jedno od osnovnih pitanja na koja sam nastojala dobiti odgovor pri ovome istraživanju je kako se ostvaruje odabir osobnog sveca zaštitnika. S Matijinog stajališta postoji svijest o prisutnosti sv. Antuna Padovanskog u njegovoj obitelji, no uporište za odabir ovoga sveca u svojoj pobožnosti Matija isključivo nalazi u podudarnostima, koje on naziva *znakovima,* prisutnim u nekoliko događaja.", Marijana BELAJ, "Vjernik i njegov svetac zaštitnik", *Studia ethnologica Croatica,* vol. 17., br. 1, Zagreb, 2006., str. 92.

[238] Stjepan LALJAK, "Kajkavski naputak seoskim sucima iz 1764. godine", str. 235.-236.

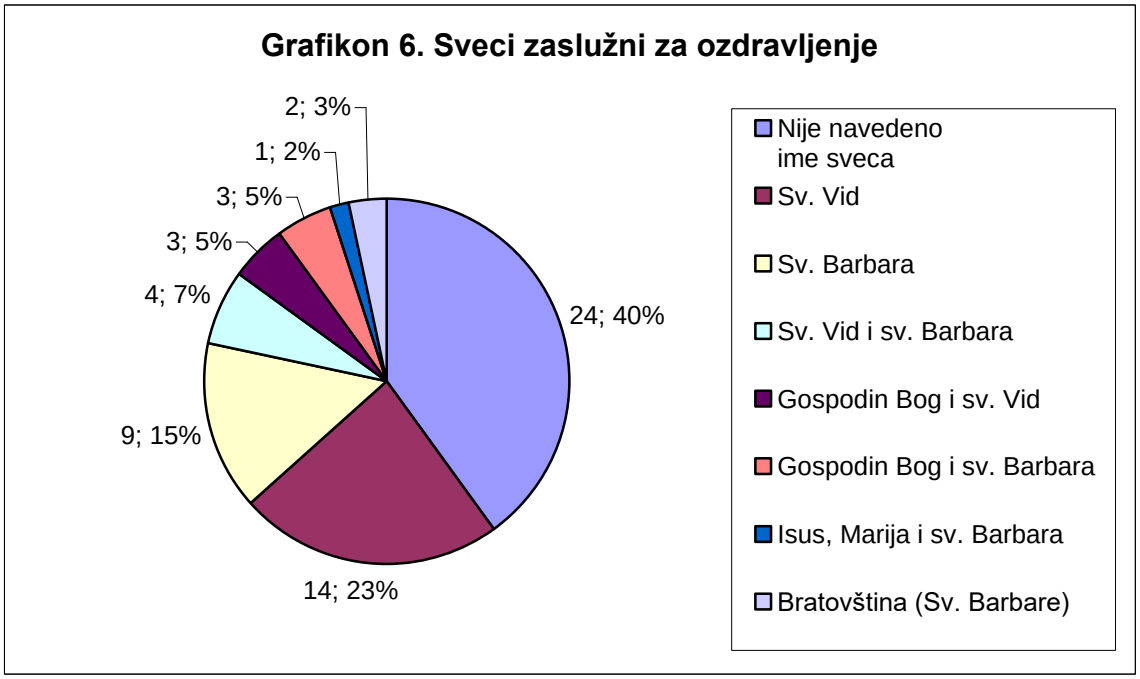

No, koliko su dugo pojedinci u zabilježenim slučajevima ozdravljenja bolovali? U većini slučajeva ili 28 posto, bolesti su trajale manje od godinu dana (vidi Grafikon 7.). Tako se npr. jedan dječak u okolici mjesta Letovanić, kraj Siska, kupao u rijeci i utopio. Nakon što su ga mrtvog pronašli, roditelji su ga zagovorili i dječak je nakon jednog sata oživio. Kako piše župnik, dječak je sam došao u Brdovec i donio dar zahvalnosti. Prema navedenome, ovaj nesretni događaj trajao je vrlo kratko, svega jedan sat. Posebno je zanimljiv opis opsjednutosti brdovečkog župljanina Petra Braje koja je trajala jednu godinu.[239] Te i druge bolesti, koje su trajale od jedne do 10 godina, zauzimaju u popisu ozdravljenih 22 posto. Što se dogodilo brdovečkom župljaninu Petru Braje? Prema njegovom svjedočenju, vrag mu se cijele godine ukazivao u osobama koje je susretao. O tome nije htio nikome govoriti sve do dana, 60 godina kasnije, kada je ovo svjedočanstvo zabilježeno među čudesima ostvarenim po zagovoru Isusa, Marije i sv. Barbare. Župljanin svjedoči kako mu se vrag pokazao u vlastitoj kući i to pred svjedocima Fabianu Baiszi i Thomi Filipchichu te njihovim obiteljima. Tada mu je vrag rekao kako je on njegov Bog, neka ide za njim jer će ga bogatim učiniti. Ukućani su Petru Braje pomogli u odupiranju, no vrag ga je izbacio iz kuće, sve do obližnjeg potoka ili malog jezerca. Tamo mu se vrag ponovno ukazao kao guska. Župljanin je zazvao Isusa, Mariju i sv. Barbaru neka mu

[239] Ovaj događaj upisan je 1757., a župnik koji je upisivao dodao je kako se sve zbilo 25. siječnja 1697. godine.

pomognu i na to se dogodilo čudo. "Milostivni Gdin Bog po prosznye Sz. Barbare y Maike szvoje ljublyene vuchinil je veliko chudo z nevailnym chlovekom dagaje B. D. Maria y Sz. Barbara vszaka szvoje strani prijemszi, na szto velmi jos korachajev izneszle iz gluboke vode y izpelyale zdravoga, kacaiuchi sze z vragom B. D. Maria, odhajai beschtia, moi je, a i meni szluszi, Sz. Barbara tulikoie, odhajai, moi je, a i dabi niszter vech dobra vuchinil, dalje chisztoga szercza na moje kapellicze zidanye ztertinku slika, y onak na obadve pregovaryanje y zagovor moralje vrag oditti."[240] Nakon toga, P. Braje se spašen vratio u kuću. Ovo je jedini primjer gdje se na ovako slikovit način opisuje čovjek kojeg je opsjeo vrag, a u pomoć su mu stigle sv. Barbara i B. D. Marija koje su ga izvukle iz hlade vode i branile pred zlom. Treća kategorija su one bolesti koje su trajale 10 godina i više, a čine sedam posto u ukupnom broju ozdravljenih. Jure Lecko iz Sv. Križa Začretja bio je slijep na obje oči punih 16 godina. Ipak, za najveći broj zabilježenih slučajeva nije navedeno koliko je ozdravljena osoba bolovala prije ozdravljenja. Takvi slučajevi čine čak 43 posto od ukupnog broja ozdravljenih.

Grafikon 7. Vrijeme trajanja bolesti i/ ili tegoba prije ozdravljenja

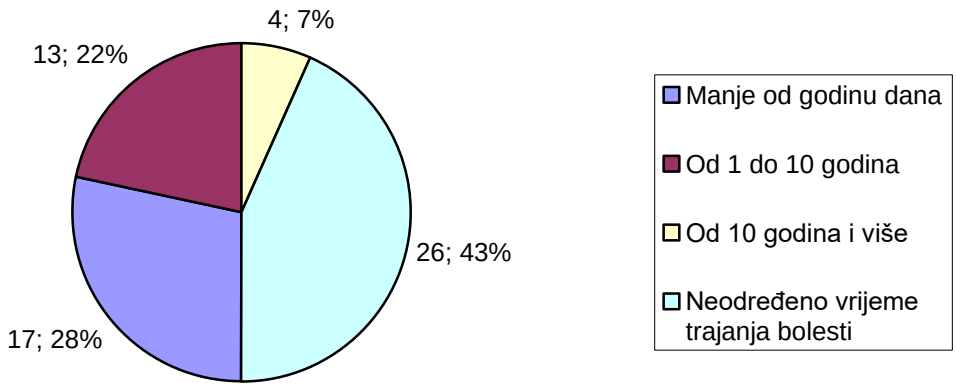

Na koji način su ozdravljeni iskazivali svoju zahvalnost? Hodočašće u crkvu bio je najčešći primjer zahvale za primljeni dar ozdravljanja te o tome javno svjedočenje.

[240] Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Matična knjiga krštenih župe Brdovec 1672.-1722. str. 6v.

Francuski povjesničar Baudoin de Gaiffier, kada razmišlja o hodočašćima i hodočasničkim središtima, navodi četiri mogućnosti njihove prezentacije ili shvaćanja – ona mogu biti povlaštena mjesta gdje vjernici lakše dobivaju milost ili ozdravljenje, zatim hodočašće na velike udaljenosti se također priznaje kao oblik zahvalnosti ili pokore, nadalje hodočasnici će pomoći dizanju ekonomske i kulturne vrijednosti određenog mjesta te na kraju samo hodočašće može biti poduzeto i iz obrazovne znatiželje.[241] U brdovečkom primjeru, vjernici su tijekom hodočašća donosili i razne darove poput svijeća za koje postoje potvrde. No, u popisu čudesa nema podataka o tome jesu li ozdravljene osobe darivale novac, posjede, crkveni pribor ili druga vrijedna dobra. Možda zaista i nije bilo takvog oblika darivanja, no potonji primjeri bili su sasvim uobičajeni za svoje vrijeme, a k tomu treba dodati kako određeni broj osoba jest donio dar samo nije zabilježeno koji. Detaljnije, od ukupnog broja ozdravljenih osoba, dakle njih 60, tek se u 26 slučajeva navodi kako je crkva primila dar. Ipak, među tih 26 slučajeva, u svega pet se zna koji je točno bio dar ili oblik zahvalnosti. Tako se zna da je Mihail Grusaniecz iz Jastrebarskog, koji je progledao na obje oči, na zahvalnost Gospodinu Bogu i sv. Vidu obećao svake godine doći u Brdovec i pritom donijeti dar. Jedan muškarac iz Ruda kojem je vraćen sluh, kupio je *dupleriz* (zavjetnu svijeću) te se obvezao svake godine dolaziti u Brdovec na blagdan sv. Barbare. Hodočasnik koji je na moru bio spašen, na svom je povratku svratio u Brdovec i zahvalio se sv. Barbari na pomoći. Jure Lecko iz sv. Križa Začretja, koji je 16 godina bolovao od sljepoće na obje oči, u čast sv. Vida darovao je veliku zavjetnu svijeću. Na kraju, žena koja je molila za svoga supruga da prije smrti uspije primiti bolesničko pomazanje, u znak zahvalnosti na uslišanu molitvu, sv. Vidu i sv. Barbari donijela je tri zavjetne svijeće. No, nije sva zahvalnost bila iskazana isključivo materijalno. Jedan primjer bilježi i ophod oko oltara – cirkumambulaciju postupak kojim se obilazi grob ili oltar s moćima sveca što se tumači kao prošnja ili oblik zahvalnosti i poštovanja prema njima. Tako je žena rodila dijete slijepo na jedno oko "(…) koie zagouoriuszi szimo k Sz. Vidu, y k Sz. Barbare doneszti, y oltare snim obkaditi na goleh koleneh, na putuie pregledalo."[242] Ali ako se govori o isključivo materijalnoj koristi, možemo samo nagađati jesu li brdovečki svećenici u potpunosti ili

[241] Stanko ANDRIĆ, *Čudesa svetoga Ivana Kapistrana – povijesna i tekstualna analiza,* Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Matica hrvatska Osijek, Slavonski Brod – Osijek, 1999., str. 224.
[242] ISTO, str. 3r.

djelomično poštivali odredbe zagrebačke sinode iz 1669. kojom se točno određuje što od darivanih dobara pripada Crkvi, a što župniku. Možda su brdovečki svećenici našli ravnotežu između bilježenja darova crkvi i širenja popularnosti kulta sv. Vida i sv. Barbare?

Sam popis čudesa daje i druge zanimljive podatke koji se teško mogu svrstati u neku određenu kategoriju. No, po svojoj zanimljivosti valja ih svakako spomenuti. Tako je žena jako bolesnoga Petra Wdouicha molila za njega i "(…) pomoch mu zadobila."[243] Mihalj Bartholich iz Petrinjske Krajine nije znao gdje bi se obratio za pomoć jer je slijep na obje oči. "(…) onda nekoi szuszed niegou, koteri ie peruo chul za ouu Milosztiunu Czyrkuu szuetoga Vida, rekel muie, da nekasze zagouori knoi, sto on (…) zuelikem uffaniem uuchiniusi, le k mesztu ie progledal (…)."[244] Jedan muškarac iz Krajine bolovao je 12 godina. Kada se zavjetovao, zaspao je i osjetio kako iz njega izlazi veliki crv. Tada je ozdravio. U ovom slučaju možda se radilo o egzorcizmu gdje je zlo napustilo tijelo u obliku crva. No, kako su opisi ovog ozdravljenja šturi, o ovome se može samo nagađati. Sljedeći primjer još više govori o važnosti zagovora sv. Vidu u Brdovcu. Naime, neki se mladić iz Cesarskog (Cesargrad kraj Klanjca), koji pet godina nije vidio, zagovarao po drugim crkvama svijeta, no nigdje nije bio uslišan. Tek kada se zagovorio sv. Vidu u Brdovcu, preko noći je progledao. Matthias Berkouich koji na obje oči nije mogao vidjeti, ozdravio je i obećao izvršiti svoj zagovor. No, kako to nije učinio, bolest mu se vratila. "Zpoznauszi lenoszt szuoiu uu izuerseniu zagouora szuoga, nazopet szeie szimo tak tverdno zagouoril, da zeuszema ouo letto hoche ouu Czyrkeu sz: Vida Na dan niegou godouni pohoditi, koi zagouor drugi put uuchiniuszi, nazopet ie zeuszema na ochi ozdrauel (…)."[245] Jure Markoz iz Stubice na obje oči nije vidio. Nakon zagovora, vid mu se vratio samo na jedno oko, no ipak je bio zahvalan i darovao je crkvu. Jednu pak djevojku iz Turopolja "(…) trapilie Duh nechisti czelo letto, tak daiu nigdar ne prepusztil, bolie rechi (…); prepusztiliuie uendar od toga traplenia ieden fertaly vure, uu koiem uremenu szimszeie zagouorila, y od Bogha poszluhniena szimo dossla."[246]

[243] ISTO, str. 2r.
[244] ISTO, str. 2r.
[245] ISTO, str. 2r.
[246] ISTO, str. 4r.

S druge strane, podaci o zabilježenim čudesnim ozdravljenjima daju i neke podatke o onodobnoj medicini. Tako su roditelji sedmogodišnju Annu Szlouinecz, sa zagrebačkoga Gornjeg grada, od kozica predali vračari na liječenje. Postupak nije bio uspješan jer se nakon dva mjeseca bolest vratila i proširila na oko. Tada su ju roditelji ponovno odveli do vračare i *barbira,* a kada ni to nije pomoglo, predali su ju pravome doktoru i to o svom velikom trošku. No, ni doktor nije uspio sve dok se roditelji nisu pomolili čudotvornomu kipu sv. Vida "(…) y taki le k mesztu ona kosza aliti muszol iz oka je proszla presz vszake boli y divoichicza zdrava posztala y zahvaliti szvojom maikom szimo je doszla # vu 14 letta sztara # koju vesz puk je vidil, ovak pred pukom valovalaie divoichicza y mati y osztali iz meszta iz toga gori rechenoga."[247] Svoje ozdravljenje, djevojčica i majka su javno posvjedočile u Brdovcu. Tako je čudo uspjelo zadovoljiti izuzetnu ljudsku važnost gdje čovjek nije uspio, a svetac jest. Dakle, poanta je da ozdravljenje mora pratiti snažna vjera pojedinaca koji osjećaju veliku potrebu za pomoći, kao i pouzdanje da će im svetac, odnosno Bog, biti milostiv i pomoći u ozdravljenju. Prema riječima sv. Terezije od Isusa Avilske (1515.-1582.), "(…) više se suza prolije u uslišanim, nego u neuslišanim molitvama."[248]

Hodočasnici koji su stizali u Brdovec pomoliti se ili zahvaliti na pomoći sv. Vidu i sv. Barbari, uglavnom su stizali iz hrvatskih krajeva (vidi grafikon 8.). Iz Zagreba i okolice pristiglo je najviše hodočasnika – njih 11 ili 18 posto. Zatim slijede oni iz područja uz rijeku Savu i iz Hrvatskog zagorja – devet ili 15 posto. Iz Brdovca i Karlovca te njihove najbliže okolice pristiglo je pet ili osam posto hodočasnika. Iz Samobora i njegove okolice pristiglo je nešto manje hodočasnika – tri ili pet posto, dok su iz Petrinje stigla dva ili tri posto, a Varaždina i Križevaca po jedan odnosno dva posto od ukupnog broja hodočasnika. U dva slučaja spominju se hodočasnici koji dolaze van Hrvatske, no točnu lokaciju nemoguće je odrediti. Tako je "Nekoi mladenecz duadeszety milj dalko odouud uu Wgerszke zemlie sztoiechy (…)"[249] stigao u Brdovec pomoliti se kako bi ponovno progledao. Drugi primjer je ranije spomenuti hodočasnik koji je krenuo u Rim iz "(…) Vugerszkeh Horuatou (…)"[250] te na moru doživio veliko nevrijeme. Ukupan broj onih

[247] ISTO, str. 5r.
[248] Stanko ANDRIĆ, *Čudesa svetoga Ivana Kapistrana – povijesna i tekstualna analiza,* str. 242.
[249] ISTO, str. 2v.
[250] ISTO, str. 3v.

hodočasnika kojima je nemoguće odrediti točno mjesto iz kojeg su stigli u Brdovec iznosi šest ili 10 posto, dok za njih 10 ili 17 posto lokacija iz koje su stigli uopće nije navedena.

Grafikon 8. Mjesta iz kojih su hodočasnici stigli u Brdovec

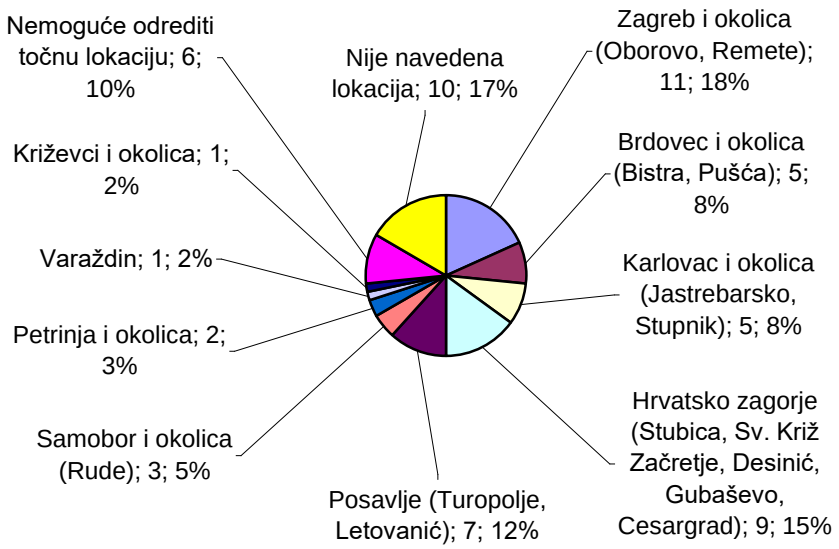

Na kraju treba ipak spomenuti kako se nigdje u popisu čudesnih ozdravljenja ne spominju moći sv. Vida, za koje je već navedeno da ih je Stjepan Čikulin 1677. donio iz Rima, ili moći sv. Križa za koje postoji i potvrda o kupnji. Prisutnost svečevih zemnih ostataka sasvim sigurno je dobrodošla u širenju pobožnosti i mjesta kao hodočasničkog središta. No, u sačuvanim izvorima o tome nema podataka. Udaljenost je vjerojatno postala nevažna za ostvarenje čudesnog ozdravljenja. "Tu se čudo doista događa bez ikakva sudjelovanja relikvija, zato što svetac više nije poistovjećen sa svojim relikvijama. (…) čudesa spregnuta s relikvijama uključuju ne samo ona koja se događaju u samom svetištu, nego i *čudesa pri približavanju* i *čudesa na povratku,*" a takvih primjera u brdovečkom popisu ima nekoliko.[251]

Vjerska čuda su vrlo zanimljivi događaji koji vjernicima bude nadu, osjećaj sigurnosti i mogućnosti za povoljan obrat. Bez obzira na težinu bolesti, bezizlaznu situaciju ili na koji drugi način iskazano trpljenje, sveci su ti koji pomoću zagovora mogu pomoći, a Bog u konačnici dati mir i ozdravljenje. Brdovečki zapisi o takvim događajima su vrlo rječiti i čitaoc u njima može pronaći razne primjere kako se molitva, zagovor i vjerovanje nagrađuju. Ali, treba upozoriti kako je pristranost autora upitna, premda ovakvu opreznost

[251] Stanko ANDRIĆ, *Čudesa svetoga Ivana Kapistrana – povijesna i tekstualna analiza,* str. 231.

ne treba povezivati sa stavom o svetosti, Crkvi ili vjeri uopće. Svakako da su brdovečki svećenici željeli u najboljem svijetlu prikazati sva čudesa koja su se dogodila po zagovoru sveca zaštitnika župe. Možemo samo nagađati jesu li imali više materijalne ili duhovne interese? Vjerojatno oba podjednako – duhovno u smislu da je dobro kada čovjek doživi čudo i ozdravi te vijest o tome širi u svojoj zajednici slaveći na taj način Boga, a materijalno vjerojatno zato što će potaknuti druge da dođu u Brdovec i okušaju vlastitu vjeru. S obzirom na razvoj znanosti, danas se mogu postaviti pitanja jesu li zabilježeni događaji plod nečije fikcije ili preuveličavanja? Jesu li bolesti bile prolazne koje su uz moć, tada vjerojatno neshvaćene, autosugestije same od sebe nestale? Bilo kako bilo, to se neće nikada saznati, ali činjenica je, kao što se vidi i u bilješkama o čudima, da su ozdravljeni vjerovali u božanski dodir u svojim životima. Svoju radost dijelili su i javno svjedočili, darivali crkvu i vijesti o tome širili svima radeći pritom na trajnom širenju kristijanizacije. Čudesna ozdravljenja predstavljala su tako veliku važnost na religijsko – socijalno ponašanje vjernika u brdovečkom kraju. Upravo takvo shvaćanje i ponašanje postalo je dio pučke pobožnosti i mentaliteta, a samim time i dio civilizacijskog okruženja koje je zavrijedilo historiografsku analizu.

Zemljopisna karta s prikazom mjesta iz kojih su hodočasnici stigli u Brdovec

9) Neki brdovečki svećenici kao aktivni sudionici pučke pobožnosti

U nastavku listova na kojima su zapisana čudesna ozdravljenja ostvarena po zagovoru sv. Vida i sv. Barbare, na jednoj se stranici nalazi popis župnika koji su služili u župi Brdovec.[252] Župnici su zabilježeni od 1637. do 1854. godine, a kao prvi je naveden franjevac Antun Vitellius (Vitelić) iz samostana u Mariji Gorici, naslovni biskup temneški (kninski).[253] U Tabeli 1 naveden je popis svih župnika i kapelana koji su služili u župi Brdovec od najranijih vremena do početka 18. stoljeća, a koju je sastavio kapelan Josip Cigler. S obzirom na uočene nedostatke, u ovome radu tabela je ispravljena i proširena novim saznanjima, no unatoč tome za neke godine služenja župnika i kapelana i dalje se ne može tvrditi da su točne. Istraživanjem su prikupljeni i dobiveni novi podaci koji omogućavaju da se ta slagalica koliko toliko uspije popuniti.

Najstarija do sada sačuvana bilješka o imenu brdovečkog župnika jest ona o Matheju iz 1501. godine. Njegovo ime zabilježeno je u popisu 710 svećenika Zagrebačke biskupije gdje je naveden kao *Mathei plebanus sancti Vitti in Berdowcz.*[254] O njemu nema više sačuvanih podataka, osim ovih fragmentarnih. Mathei je bio privremeni upravitelj župe Pušća koja tada nije imala župnika, a bio je jedini svećenik iz Stolnog arhiđakonata koji je bio oslobođen plaćanja stolne pristojbe zvane *kathedraticum* od tri florena. Sljedeći sačuvani podatak o brdovečkom župniku je iz 1567. kada se spominje samo imenom Ivan, saslušan u parnici protiv F. Tahyja. Nekoliko godina kasnije, u vrijeme seljačke bune 1573., naveden je brdovečki župnik Ivan Babić kao jedan od pomagača bune. S obzirom da nema sačuvanog podatka o prezimenu može se samo pretpostaviti da se radi o istoj osobi. Zatim slijedi navod župnika Pavla Stančića iz 1595., a koji se još spominje i 27. prosinca 1612.[255] te Petra Ilinića (Ilinčića) koji se u kanonskim vizitacijama spominje već 1622., a u posebnom slučaju 1627. kada se potpisao kao svjedok na zadužnicu Ane Marije Erdödy namijenjene Luki Smolčiću.[256] Dakle, u prvoj kanonskoj vizitaciji iz 1622., kada se po prvi puta javlja više informacija o nekom brdovečkom župniku, zabilježeni su podaci o radu i

[252] Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Matična knjiga krštenih župe Brdovec 1672.-1722. str. 7v.
[253] *Zaprešićki godišnjak 1991.*, Godište 1., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, str. 60.-61.
[254] Stjepan RAZUM, "Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine", str. 310.
[255] "Paulus Ztanchych, plebanus s. Viti in Berdocz", Emilij LASZOWSKI, *Povijesni spomenici slobodnog kraljevskog grada Zagreba, prijestolnice kraljevine dalmatinsko-hrvatsko-slavonske,* svezak 17. isprave godine 1601.-1617., u Zagrebu, 1941., str. 338.
[256] Nadbiskupski arhiv u Zagrebu (dalje u tekstu: NAZ), Kanonske vizitacije, 1622. (1/ I 153).

pobožnosti župnika P. Ilinčića i brdovečkog naroda: "Gore rečena crkva (sv. Vida op. a.) i sada za župnika ima časnog Petra Ilinića (Ilinčića), o čijem su životu, marljivosti i vladanju ispitani župljani i pomoćnici ove crkve (…) Premda su ga hvalili koliko zbog života, toliko i zbog marljivosti u dužnostima te su izjavili da nije zarobljen nikakvim drugim prekršajem izloženim u ispitivanju, koliko je njima poznato (…) da se odlikuje dostatnom marljivošću i obavljanjem dužnosti. Župnik, naime, ima dvije prostrane župe, a kapelana ili svećenika mu (nedostaje), tako da sam pokušava zadovoljiti obje. (Pritužbe) nema u čemu bi se župljani žalili na taj ili drugi prijestup spomenutog župnika. (Mnogo bi se lakše vodile) obje župe kad bi nekako svaka imala svog posebnog župnika, budući da su obje prostrane. Kad su župnika pitali o životu, vjeri i prijestupima župljana odgovorio je da su katoličke vjere osim jednog koji se unutar šest godina nije ispovjedio pa da o njemu ima sumnje. Također da su samo neki pučani praznovjerni, da postoje neki kako plemeniti tako i neplemeniti (…), osim toga da postoje neki koji provode život u razdvojenosti od svojih žena i žene u razdvojenosti od muževa."[257] U ovome izvještaju navedeno je kako brdovečki župnik upravlja sa dvije teritorijalne velike župe, najvjerojatnije sv. Vida i sv. Križa, zato jer u drugoj nedostaje svećenik. No, unatoč tome, radi marljivo i nitko za njega nema pritužbe u obavljanju duhovnog rada. U narodu je pak zamijećeno praznovjerje te bračni problemi koji su rezultirali razdvojenošću nekih supružnika.

Godine 1633. brdovečki župnik Nikola Vrbanoci, koji se ne spominje u kanonskim vizitacijama jer ih za to razdoblje nema, pisao je Juliju Čikulinu da pošalje obećanu donaciju za oltar crkve sv. Vida.[258] Iz te godine sačuvala se i pisana izjava Antuna Vitelića zagrebačkom biskupu Franji Ergelyju (biskup od 1628.-1637.). U njoj se Vitelić, kao franjevac, obvezao biskupu na poslušnost pri vođenju župe te da će u njoj stalno boraviti kapelan za dijeljenje sakramenata. Na kraju, dodao je kako usmeno obećanje za preuzimanje župe već ima te da samo čeka pismenu potvrdu koja će stupiti na snagu najvjerojatnije 1634. godine. No, ovdje se ipak valja osvrnuti na uočenu nelogičnost koja se pojavljuje u literaturi, a tiče se vremena služenja ovog župnika. Naime, na spomenutoj stranici s popisom župnika, koja slijedi iza popisa čudesa, naveden je kao prvi upravo

[257] NAZ, Kanonske vizitacije, 1622. (1/ I 153.).
[258] Nikola Vrbanoci se ne spominje u kanonskim vizitacijama vrlo vjerojatno zbog kratkog vremena služenja. Prva vizitacija, kada se spominje Pater Ilinčić, je iz 1622, a sljedeća iz 1634. kada se kao župnik spominje Antun Vitelić.

Antun Vitelić koji je navodno služio od 1637. do 1672., a taj su podatak preuzeli mnogi autori i njime se služili u svojim radovima. U kanonskim vizitacijama, Vitelić se spominje kao brdovečki župnik već 1634. kada je i u dva navrata pohvaljen radi svoje marljivosti.[259] Uz to, poznato je da je Lovro Želec položio prisegu za novog brdovečkog župnika 11. lipnja 1653. godine.[260] Kako njega uvrstiti u kronologiju? Paškal Cvekan navodi kako su franjevci vodili župu sv. Križa sve do 1640. kada ju je biskup B. Vinković ujedinio sa susjednom - sv. Vida te dodaje "(…) ipak smrću Antuna Vitelia, njihovu župu sjedinio je s drugom Svetoga Vita u Brdovcu." To znači da je A. Vitelić umro 1640. godine. Ipak, Vitelićevo vrijeme smrti ovdje nije dobro navedeno jer se u kanonskim vizitacijama zadnji puta spominje 1642., a to znači da ipak nije služio do 1672. godine. Stoga se 1653. spomenutog L. Želeca može svrstati u postojeću kronologiju brdovečkih župnika, a za Vitelića ustvrditi da je zapravo služio od 1634. do 1642. godine. Dakle u ono razdoblje kada se i spominje u kanonskim vizitacijama - "Župnik (je) velečasni otac brat (fra op. a.) Antun Vitelije protiv kojeg, premda boluje od kostobolje, zajednica ipak nije postavila nikakvu pritužbu, već ga radije hvale zbog marljivosti u službi Božjoj".[261] Vitelić je ipak imao pritužbe prema pojedincima u župi te je u vizitacijama zabilježeno kako: "Treba napomenuti da Ivan Bernko i Marta Horvat provode život voljno razdvojeni jedan od drugog. Najteži je prigovor (župnika Vitelića op. a.) protiv župljana onaj o kršenju zabranjenih svečanosti." Nažalost, ne navodi se koje su to bile zabranjene svečanosti koje su se polovicom 17. stoljeća odvijale u brdovečkoj župi. Ipak, duhovni život van crkve je bio aktivan. Iste godine spominje se Bratovština (oltara) sv. Ivana Krstitelja kod kapele sv. Križa u Brdovcu koja je tada imala 30 *kablova* vina. Ne navodi se kada je osnovana i s kojom svrhom, a u vizitacijama se zadnji puta spominje 1669. godine.[262]

Malo informacija dano je prilikom posjete župniku Lovri Želecu 1650.: "O njemu nema nikakve loše naznake, marljiv je u obavljanju službe Božje, samo gotovo da ne popravlja ruševnu župnu kuriju."[263] O tome kako se nije dobro brinuo za crkvene zgrade i inventar osvjedočit će se par godina kasnije njegov zamjenik Ivan Kobbe koji će u svojoj

[259] NAZ, Kanonske vizitacije, 1634. (3/ III 75v, 117).
[260] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", str. 158.
[261] NAZ, Kanonske vizitacije, 1642. (3/ III 153v).
[262] NAZ, Kanonske vizitacije, 1642. (3/ III 154v), 1669. (45/ I 99v, 108).
[263] NAZ, Kanonske vizitacije, 1650. (2/ II 50v).

oporuci zabilježiti što je sve i u kakvom stanju zatekao. U vrijeme službovanja župnika Želeca, narod je pohvaljen za svoje dobro vladanje te: "za sada nema nijedan skandalozan i javan (župljanin), iako su nepoštene tri (osobe)."[264] Pod nepoštene se vjerojatno podrazumijevaju osobe koje su javno grešne te se za njihove postupke zna. Iako se za 1669. ne navodi ime župnika, može se samo pretpostaviti radi li se i dalje o već spomenutom L. Želecu. U vizitaciji za tu godinu vrlo je opširno opisano vrijeme služenja misa u dvije župne kapele te što će svećenik primiti za nagradu nakon što odsluži misu. "Svete mise koje se godišnje odvijaju u spomenutoj kapeli (sv. Križa u Brdovcu) jesu sljedeće: dvije u vrijeme Rođenja Gospodinova, zatim jedna u nedjelju Pedesetnice (tj. na Duhove). Oko Uskrsnuća Gospodinova dvije, na blagdan Našašća sv. Križa jedna, na Uznesenje Gospodinovo (tj. Spasovo) jedna, na blagdan Tijela Kristova isto tako jedna, na blagdan sv. Ivana Krstitelja jedna, na Uzvišenje sv. Križa jedna, na obljetnicu posvećenja isto tako jedna. Kad župnik rečenog mjesta ustanovi ručkove za kapelana, misa se govori svaku drugu nedjelju, a ako kapelana nema, tada svaku treću nedjelju. Kod spomenute kapele župniku se godišnje daju tri ručka. (…) Kod ranije spomenute kapele (sv. Leonarda) svete se mise godišnje odvijaju na dan sv. Leonarda, na drugu Uskrsnu nedjelju, na drugu Duhovsku nedjelju, na blagdan sv. Stjepana Prvomučenika, u korizmi ponekad dvije, ponekad četiri. A župniku se u godini ovdje daju četiri ručka, ili umjesto ručka jedan mađarski forint."[265] Dakle, duhovni rad u župi je pomno planiran te je svećenik u dogovoreno vrijeme na tim mjestima održao svete mise i dijelio sakramente. Prema bilješkama, za to je i primio nagradu. U 1669. zabilježene su još dvije zanimljive informacije prilikom vizitacije, a tiće se pobožnosti i moralnih vrijednosti puka – pojava nove bratovštine i prostitutki u župi Brdovec. Naime, navodi se kako je u kapeli sv. Križa osnovana Bratovština Oltara Blažene Djevice Marije o kojoj brigu vodi stanoviti Fabijan Kuravić. Bratovština ima svoja primanja ili darove koji su određeni u obliku 15 *kablova* vina u gotovini te 20 *modija* ječma. Druga bratovština koja se spominje je ona Oltara sv. Ivana Krstitelja o kojoj brižno skrbi pomoćnik Toma Radaković. I ova bratovština ima svoje darove u obliku 18 *kablova* vina.[266] Premda je narod pohvaljen za iskazivanje svoje pobožnost, ipak se upozorava i nudi rješenje za one koji ne žive u skladu s vjerom. "U

[264] NAZ, Kanonske vizitacije, 1650. (2/ II 50v).
[265] NAZ, Kanonske vizitacije, 1669. (45/ I 105v, 106).
[266] NAZ, Kanonske vizitacije, 1669. (45/ I 108).

rečenoj se župi narod za Uskrs ispovijeda i pričešćuje, ali u toj župi postoje neke prostitutke i premda ih se treba ili izgnati ili kazniti, njih se potiče, čak ih neki plemići zadržavaju kod sebe i odobravaju, što je očito neprikladno."[267] Premda je već bilo savjetovano da se prostitutke prognaju ili kazne, očito su imali zaštitu pojedinih plemića koji su ih zadržali radi vlastitog interesa.

Župnik Ivan Kobbe iznimno je značajan za prve godine kada je ime župe Brdovec preseljeno sa crkve sv. Križa na crkvu sv. Vida. Ipak, o njemu se danas zna vrlo malo. Bio je đak na studiju u Grazu, a prije Brdovca služio je kao župnik u Stenjevcu. U Brdovec na mjesto župnika dolazi 7. veljače 1672., upravo one godine kada je započelo vođenje matičnih knjiga. Kako ih prije Kobbeovog dolaska u župi nije bilo, on je odmah po svom dolasku započeo s njihovim vođenjem čime je ne samo poštivao odluke Tridentskog koncila već je za cijeli brdovečki kraj ostavio trajno nasljeđe. O njemu su u kanonskim vizitacijama zabilježeni samo pozitivni izvještaji. "Kao župnik ovog mjesta djeluje štovani Ivan Kobe, star oko 38 godina, a prezbiterijata ima 13 godina. On je župnik ovog mjesta šest godina, završeni teolog i filozof, muž revan oko svetih službi Božjih i crkvenih, koji dužno održava čistoću oko Presvetog i svetih tekućina te ostalog namještaja. Zahvaljujući njegovoj budnosti nitko od župljana nije bio lišen sakramenata. Od posluge ima upravitelja, konjušara, pastira, sluškinju kojoj je pobjegao muž te djevojku koja napasa stoku, razumije se, odvojenu od župnika koji je posve predan svome domu. Narod je, Bogu hvala, čitav katolički, svi su se ispovjedili za Uskrs, nitko nije kriv za bigamiju, incest ili da bi bio javni grešnik. Župnik (jedino) prigovara narodu da mu ne plaćaju lukno. Narod ništa ne prigovara župniku."[268] Vidljivo je kako I. Kobbe bio marljiv i dosljedan u svom svećenićkom zvanju, a narod zadovoljan njime.

Kao što je već ranije navedeno, Ivan Kobbe vrlo aktivno radi na promicanju pobožnosti u župi Brdovec. U njegovo vrijeme osnovana je i Bratovština sv. Barbare (1675.) te je započeo s praksom upisivanja čudesnih ozdravljenja po zagovoru sv. Vida i sv. Barbare - od 1677. godine. Na mjestu župnika, I. Kobbe je bio do svoje smrti 15. studenoga 1681. godine. Neumoran u radu, tri mjeseca prije smrti, 14. kolovoza na kajkavskom je narječju napisao svoju oporuku koja danas predstavlja iznimno važan dokument za

[267] NAZ, Kanonske vizitacije, 1669. (45/ I 111).
[268] NAZ, Kanonske vizitacije, 1677. (46/ II 79).

proučavanje kajkavskog govora, tadašnje grafije, pa i oblike kršćanske pobožnosti. U ovome radu napravljen je mali osvrt na tu oporuku, ali samo u onom dijelu koji se odnosi na elemente pučke pobožnosti. Drugi segmenti, premda jednako tako zanimljivi, nisu dio ovog proučavanja. Svoju oporuku I. Kobbe započeo je invokacijom Oca, Sina i Duha Svetoga te naglašava kako pri zdravoj pameti dobrovoljno razdjeljuje svoj siromašni imetak. Župnik moli da se njegovo tijelo 24 sata nakon smrti zakopa u kripti koju je dao izgraditi u crkvi sv. Vida za sebe i svoje nasljednike, a tri dana nakon pokopa neka se okupe drugi župnici i redovnici (vjerojatno franjevci iz Marije Gorice op. a.) te neka održe svetu misu za spas njegove duše. Kao što je i sam J. Cigler par stoljeća kasnije uočio da se neke zadužbine nisu izvršavale, tako i Kobbe upozorava da, kada ostavlja novac spremljen kod zagrebačkih kapucina za služenje svetih misa, "(…) za Božju volju prosim da ništar ne smetaju."[269] Dio novca Kobbe je ostavio kapelici B. D. Marije u Stenjevcu da se za kip B. D. Marije izradi i pozlati srebrna kruna, zatim novac i posjede ostavlja raznim kongregacijama u Zagrebu i samostanima, a sve za spas svoje duše "(…) da vsaki (…) petek na vieke vu svoje Cirkve za moju dušu jednu mašu služit dužni budu (…) da se duše moje ne spozabi."[270] Za onoga tko će biti uz njega kada umre također je pripremio naknadu, ali poučen iskustvom ponovno upozorava: "Halju jednu i šubu ostavljam kapelanu koj onu dobu pri meni bude kada vumrem, tak da pazi da se pred smertjum spovedim, pričestim i svetu krizmu primem, drugač ništar ne dobi (…)."[271] Župnik Kobbe je ispovijed i pričest prije smrti smatrao toliko bitnim da je i svom *španu* (nadgledniku kmetova) Petru Mihaliću obećao vinograd, livade, vola, kravu, dvije najveće svinje, zatim 10 *vedara* vina, 20 *vagona* žita i drugo samo da mu bude vjeran do smrti te da se pobrine za provođenje njegovih uputa. Ako bi *špan* kojim slučajem učinio nešto loše, moli da mu u pomoć priteknu članovi Bratovštine sv. Barbare i brane ga od mogućih napadača. Župnik u svojoj oporuci, dakako, nije zaboravio ni bratovštinu koju je osnovao te joj je ostavio 30 *ranječki* u zlatu i 25 *kvarti* žita pri sv. Petru u Zaprešiću za izradu zvona sv. Barbare. Za crkvu sv. Vida također je bio darežljiv – njoj je ostavio posjede, vino, mošt i žito za potrebe izrade zvona.

Koliko je I. Kobbe bio usredotočen na svoj duhovni rad pokazuje i sljedeće izvješće u vizitacijama iz 1678. godine. "On je u vršenju sakramenata marljiv, također izuzetno

[269] Stjepan LALJAK, "Kajkavska oporuka brdovečkoga župnika Ivana Kobbe", str. 99.
[270] ISTO, str. 102.
[271] ISTO, str. 101.

unaprjeđuje štovanje crkve i pobožnost sv. Barbari. Dobro se slaže s plemstvom i pukom, marljivo će prionuti na propovijedanje i obavljanje ostalih župničkih dužnosti, čuva čistoću oko svetih stvari u crkvi. Od posluge ima upravitelja, pastira, konjušara, dvije sluškinje i jednu prelju. Za kapelana ima štovanog Nikolu Brozovića od 29 godina, četiri godine prezbiterijata, kapelanata u ovom mjestu tri. Protiv njega župnik ne spominje nikakve pritužbe, a i na pitanja u ispitivanju dobro je odgovorio. Također se kaže da čita knjige i nije iznio ništa protiv njega u pogledu života i ponašanja. Narod je ove crkve katolički, svi su se ispovjedili za Uskrs. Župnik nema ništa protiv naroda, niti narod protiv župnika."[272] U izvještaju za ovu godinu pojavljuje se i podatak o mogućem rodoskvrnuću. Detalji nisu zabilježeni već je samo navedeno kako se cijela situacija nastoji riješiti na sudu u Samoboru. "U ovoj župi postoji netko koga se sumnjiči za incest, koji kaže da se savjetovao sa sucem u Samoboru."[273]

Unatoč tome što su plemstvo i svećenstvo bili načelno u dobrim odnosima, Kobbe je bio svjedok i drugačijih prilika. Tako je u svibnju 1679. zabilježio kako je par godina prije smrti Franjo Čikulin dao izgraditi oltar sv. Barbare u njenu čast te za spas duša sebe i svoje žene Judite Keglević.[274] Prije smrti F. Čikulin je potvrdio kako je naručio izradu oltara i služenje misa, stoga I. Kobbe traži od nasljednika da plate naručene usluge. Na kraju može se dodati kako je I. Kobbea na mjestu župnika naslijedio njegov brat Juraj.[275]

Neposredno prije smrti, I. Kobbe se spominje u vizitaciji 1681. gdje je ponovno pohvaljen za svoj uzoran rad kao brdovečki župnik. "Župnik je ovog mjesta isti kao i prethodne godine, štovani prezbiter Ivan Kobbe, u čijoj župi nitko nije umro bez sakramenata. Također, dobro čuva čistoću u crkvi, života je uzornog, marljivo unapređuje štovanje crkve kako pomoću Bratovštine sv. Barbare, tako i inače. Prihvaćaju ga župljani i patroni (zaštitnici), ustrajan je u obogaćivanju crkve ukrasima, marljivo popisuje krštene i vjenčane, moli prema sinodalnoj odluci, bilo sam, bilo preko kapelana. Iako je dosta savjestan u pitanju ekonomije, ipak je daleko od poroka pohlepe. Na ispitivanju je dobro

[272] NAZ, Kanonske vizitacije, 1678. (46/ II 302v).
[273] NAZ, Kanonske vizitacije, 1678. (46/ II 302v).
[274] *Benefactores et meliorata*, 4v. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.
[275] Obitelj Kobbe potječe iz mjesta Prudnice. Njihovo prezime se kroz vrijeme pisalo na različite načine, a u ovoj radnji koristi se onaj oblik koji je sam župnik naveo u svojoj oporuci, vjerujući kako je sam najbolje znao kako se ono piše. Zadnji spomen obitelji Kobbe u brdovečkom kraju potječe iz 1844., a nakon te godine zamire.

odgovarao i po tome se vidi da nauk zna dobro i dovoljno. Od posluge ima upravitelja, sluškinju, kuharicu zrele dobi i pastira. Kapelan je u ovom mjestu štovani prezbiter Nikola Brozović koji je dobrog i uzornog života, marljivo čita knjige, marljivo propovijeda, u svemu zadovoljava svoje dužnosti. Narod ove župe ispovjedio se za Uskrs, postoje neki supružnici koji svojom voljom ne žive zajedno, koji će na vlastiti način i vlastitim mjerama trebati biti prisiljeni živjeti zajedno. Nitko nije javni ili skandalozni grešnik, nikakav prigovor nije iznesen ni za ni protiv (župnika).[276]

Ivana Kobbea će na mjestu župnika u Brdovcu naslijediti njegov brat Juraj Kobbe koji će služiti od 1682. do 1694. godine. Kao i njegov prethodnik, J. Kobbe će biti vrlo revan u svome radu i nastojat će nastaviti duhovni rad svoga prethodnika. Već u vrijeme svoje prve vizitacije 1686. ocijenjen je kao dobar svećenik koji zadovoljavajuće vrši svoje dužnosti. "Gospodin župnik je trenutačno Juraj Kobbe od 38 godina, a župnikovanja četiri, završeni filozof i kazuist. On zadovoljavajuće vrši svoje župničke dužnosti, a uskrsni novac prima nakon ispovijedi. Od posluge ima dva poslužitelja, tri sluškinje od kojih su dvije neudane, a treća je starica, no sve su na čestitom glasu. Jedan je kapelan štovani prezbiter Ivan Pintarić, završeni filozof i kazuist od pred dvije godine, a prezbiterijata sada ima dvije godine, a kapelanata jednu. Drugi je kapelan štovani prezbiter Nikola Hužjak, (također) filozof i kazuist koji je ovdje počeo provoditi prvu godinu svog kapelanata, a dolazi od stenjevačkog župnika gdje je proveo cijelu godinu. Ondje se dostojno ponašao i na ispitu je dobro odgovarao."[277] Na vizitaciji godinu dana kasnije J. Kobbe je ponovno pozitivno ocijenjen, a u opis je dodana zabilješka: "Ispitan na našoj prošloj sinodi ove godine, proslavljenoj 12. svibnja, zadovoljio je ispitan o svojoj župničkoj dužnosti."[278] U vizitacijama koje su slijedile 1689. i 1690., J. Kobbe je ocijenjen kao dobar svećenik, dapače " (…) umjeren u životu, gostoljubiv, održava marljivu brigu o svojoj crkvi i narodu koji mu je kao sin predan za spasenje", te se o njemu nikada ne navode loše osobine.[279] U vizitacijama je dodano i sljedeće: "Marljivo obavlja propovijedi, mise slavi prema zakonu, crkvu održava u dužnoj čistoći, a obogatio ju je dvama žrtvenicima sa strane pozlaćenima i završenima, šestorima zastavama, te pokaznicom za svetu Euharistiju od 60 unci iz srebra,

[276] NAZ, Kanonske vizitacije, 1681. (47/ IIIa 57, 57v).
[277] NAZ, Kanonske vizitacije, 1686. (48/ IV 125v).
[278] NAZ, Kanonske vizitacije, 1687. (48/ IV 194).
[279] NAZ, Kanonske vizitacije, 1690. (49/ V 261).

pozlaćenom; (zatim) dvama novim rimskim misalima, trima obnovljenim misnicama, dvama srebrnim bočicama. Župni dvor čuva prikladnim, a obogatio ga je zajedno sa svetištem. Posljednje sinodalne odluke ima tri koje čita i održava. Poslugu ima doista čestitu: blagog upravitelja, poslužitelja i ključara, dvije sluškinje, dvije pastirice, neudane, iz ovog mjesta, jednu staricu od oko 50 godina. Domaće žene uređuju njegovu sobu, ali zbog nužde doma. Ispitan o svojoj pastirskoj dužnosti, zadovoljio je. Kapelan je časni prezbiter Ivan Ojčić, godina starosti 27 (…) završeni filozof i teolog. U propovijedanju je marljiv, kao i u poslu koji mu pripada, a ispitan o tom poslu zadovoljio je."[280] U razdoblju dok je J. Kobbe bio župnik, među vjernicima nisu uočeni problemi. Dapače, 1689. navedeno je kako se "(…) narod za Uskrs marljivo ispovjedio, zemljišna dobra nastavaju podanici bez ikakvih nereda. Nema javnih grešnika,"[281] a 1690. je navedeno "(…) narod se za Uskrs sav ispovjedio i među njima nema nekih koji bi bili javni grešnici, osim što neki žive odvojeno, a zapravo su vjenčani. Zatražilo se da ih se (župnikovom) ustrajnošću natjera na zajednički život. Prijave se vjerno priopćavaju, a prihodi se gospodinu župniku prikladno održavaju."[282]

Jurja Kobbea će na mjestu župnika naslijediti Grgur Župski koji će službovati od 1693. do 1714. godine. Već 1696. u vizitacijama je za njega zabilježeno sljedeće: "Župnik je u ovom mjestu isti kao i prošle godine, časni prezbiter Grgur Župski, filozof i kazuist u Zagrebu, godina starosti 38, prezbiterijata 15, župnikovanja u ovom mjestu tri godine. Uveden je u ovu župu na blagdan sv. Antuna Opata. Dobar je čovjek i dobar svećenik te uzoran. U dijeljenju je sakramenata marljiv, nitko u njegovoj župi nije preminuo bez sakramenata zbog njegove nemarnosti. Propovijeda dobro i marljivo, posjeduje dobro znanje. Dobar je domaćin i dosta gostoljubiv. Održava sinodalne odluke i prema njima marljivo moli s narodom. Krštene i vjenčane popisao je u knjigu. Ima čestitu poslugu: jednu staricu, kuhara, slugu, dva pastira, služavku i volara. Narod ove župe jest po Božjoj milosti čitav katolički. Svi su se ispovjedili za Uskrs. Nitko nije javni ili sablažnjivi grešnik, kriv za incest ili bigamiju. Župnik nije dao nikakvu značajnu pritužbu protiv naroda."[283] Ipak, s druge strae, u vizitaciji 1697. izražava nezadovoljstvo svojim kapelanom

[280] NAZ, Kanonske vizitacije, 1690. (49/ V 261).
[281] NAZ, Kanonske vizitacije, 1689. (49/ V 163).
[282] NAZ, Kanonske vizitacije, 1689. (49/ V 261).
[283] NAZ, Kanonske vizitacije, 1696. (51/ VII 1002).

"Kapelan je u ovom mjestu časni Gašpar Đuran, grub čovjek s kojim gospodin župnik nije zadovoljan. On je (završeni) filozof i kazuist u Zagrebu. Uopće ne propovijeda."[284] Vizitacija s početka 18. stoljeća zanimljiva je iz više razloga – vrlo je opširna, spominje se završetak uređenja kapele sv. Barbare, a župnik ima prve pritužbe na vjerske običaje svojih župljana i rad franjevaca u Mariji Gorici. "Župnik je u ovom mjestu časni prezbiter Grgur Župski (…) Kad sam ispitao starije ljude iz naroda, protiv njega nisam mogao naći ništa loše. Nitko nije umro bez dužnih sakramenata, njegova se briga vidi u crkvi. Njegovom je brigom, marom i djelom nadodana vrlo glasovita kapela sv. Barbare koja stoji tik uz župnu crkvu. Kad nju presvijetla i prečasna vlast posveti, tada će on najbolje moći svoje napore i rad usmjeriti toj kapeli. Slučajno je i meni iz knjižice s bilješkama poznat početak ove priče, iz koje sam saznao za taj posao premarljivog pastira kako bi svojim trudom od velikaša i plemića, čak i onih koji žive u udaljenim krajevima, izmolivši skupio dovoljan plod i novac (za kapelu). Protiv njega ni njegov kapelan nije iznio nikakvu pritužbu, dapače, potvrdio je da je s njim sve više i više zadovoljan te da nije primijetio ništa o njegovom životu i ponašanju. Župnik ima knjige koje mu je propisao sveti sinod, kao i kazuiste zajedno s propovjednicima. Poslugu ima čestitu, naime: jednu staricu, kuhara koji radi i kao ključar, konjušara, pastiricu od oko 25 godina za napasanje rogate stoke, jednog pastira za svinje, volara, upravitelja. Kapelan je u ovom mjestu časni prezbiter Ivan Poklevski (…) kapelanata u ovoj župi također godinu i pol. S njim je gospodin župnik zadovoljan. Narod ga hvali jer rado propovijeda, sakramente živima i onima na samrti dijeli bez oklijevanja, rado izlazi na ispovijedi, a iz župnog doma ne odlazi bez dopuštenja gospodina župnika. Narod je ove župe, zahvaljujući Božanskom smilovanju, čitav katolički, a veći dio njega iz prijašnje župe sv. Križa obavio je uskrsnu ispovijed čak bez znanja gospodina župnika (teško oštetivši i prestupivši crkvenu zapovijed) kod otaca franjevaca u (Mariji) Gorici. Nitko od njih nije javni ili ozloglašeni grešnik, sablažnjiv, kriv za incest, bigamiju. Župnik ove župe ulaže pritužbu protiv naroda koji, kad krenu radovi, rade i na blagdane te, što je najgore, primjer prema kojem oponaša kršenje Božje zapovijedi dobiva od nekog plemstva. Isto tako isti se gospodin župnik požalio na oce franjevce u (Mariji) Gorici koji su protiv volje rečenog župnika primali uskrsne ispovijedi, a mrtve

[284] NAZ, Kanonske vizitacije, 1697. (51/ VII 1220).

sahranjuju sa zastavama, pučki rečeno «Križi» (*Krisi*). Protiv župnika narod nije prigovorio ništa."[285]

Nadahnuti vjerom, svećenici su u načelu snažno nastojali promicati kršćanski nauk među župljanima. No, oni koji nisu u tom smislu bili aktivni, biskupska sinoda iz 1669. odredila je smjernice kojih su se sasvim sigurno i brdovečki svećenici morali pridržavati. Tako župnici koji zanemare ispovijedanje umirućih upadaju u kaznu obustave služenja misa ili čak kaznu oduzimanja župe. Njima je zabranjeno uzimanje novca, odnosno općenito naplaćivanje sakramenta posljednje pomasti te zajednički život sa ženama (kako ne bi došli u napast i sagriješili bludno). Jedan od zabilježenih primjera takvog oblika ogovaranja jest onaj o župniku Juraju Mikuliću koji je pomagao Julijanu Moscon dok je bila na imanju Mickovo, a prije nego se udala za Petra Sermagea.[286] Nadalje, župnici ne smiju blagdanima sudjelovati i trgovati na sajmovima te su dužni svake nedjelje i blagdanima s vjernicima moliti Oče naš, Zdravo Marijo, Vjerovanje i Deset Božjih zapovjedi. Svećenicima se također zabranjuje ples, boravljenje u krčmama, bavljenje lovom, nošenje neprikladne odjeće i prstena. U slobodno vrijeme pak, neka čitaju knjige i neka se ne kartaju.[287] Kako je uočeno da neki župnici slave sv. misu u radnim danima bez poslužitelja, zbog nedostatka školaraca i učitelja, odredbom biskupske sinode iz 1669. određeno je da župnici otvore župne škole kraj crkava (u župi Brdovec učitelj je ujedno bio i zvonar).[288] U njima će se mladi poučavati čitanju i pisanju, a posebno vjeronauku. Uređeno je ponašanje u crkvi – zabranjuje se šetnja po crkvi, smijeh i pričanje.[289]

S prvim godinama 18. stoljeća kanonske vizitacije se redovno nastavljaju dalje i već 1702. donose prve zanimljive podatke - o samoubojstvu svećenika. Taj je događaj, kako je opisano u samoj vizitaciji, najvjerojatnije izazvanim visokom temperaturom i privremenom neuračunjivošću svećenika. Naime, "Kapelan je u ovom mjestu bio časni prezbiter Ivan Puhek (…) koji je danas nakon mog dolaska (zagrebačkoga arhiđakona ili kanonika koji je

[285] NAZ, Kanonske vizitacije, 1700. (52/ VIII 60, 60v, 61).
[286] Baltazar Adam KRČELIĆ, *Annuae ili historija 1748.-1767.*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952., str. 405.
[287] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", str. 16.
[288] U lipnju 1776. oženio se Josip Vratarić, učitelj u župnoj crkvi sv. Vida, s tada 18-godišnjom Ana Marijom Kobbe. Vjekoslav NORŠIĆ, "Genealoški podatci o plemićkim porodicama iz matica župe Brdovec", str. 261.
[289] Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", str. 16.

obavio vizitaciju op. a.), oko osam sati u noći, iako je kod njega bio čuvar dok je ležao u pogubnoj vrućici, pograbivši negdje u kući vlastiti nož, samog sebe njime udario u trbuh. Iako je nakon tog slučaja umro, ipak je pokazao znak pokajanja te izdahnuo nakon odrješenja."[290] Daljnje informacije odnose se na rad župnika i vjernika. "Župnik je u ovom mjestu časni prezbiter Grgur Zubski (...) Dobar je čovjek te dobar i uzoran svećenik. U dijeljenju je sakramenata marljiv i nitko u ovoj župi nije umro bez sakramenata zbog njegove nemarnosti. Sinodalne odluke ima, poštuje ih i prema njima marljivo moli s narodom. Posjeduje dobro znanje, ima dovoljno knjiga, a čak se čini i da ih čita. Dobar je i marljiv propovjednik. Krštene i vjenčane zapisuje u knjigu. Dobro gospodari, kako za crkvu, tako i za sebe, i dosta je gostoljubiv. Ima poštenu poslugu: jednu staricu od oko 40 godina, upravitelja, konjušara, govedara i jednu pastiricu. Od starješina naroda nisam čuo ništa protiv životnog poštenja, niti su oni znali što reći na upit. (…) Narod je ove crkve, po Božjoj milosti, sav katolički. Svi su se ispovjedili za Uskrs. Nitko nije javan ili sablažnjiv grešnik, niti u incestu, niti u bigamiji. (…) Župnik se požalio protiv župljana da oni ne plaćaju lukno prema starom urbariju te da, kada ih opomene u vezi s krovom župnog doma, ništa ne brinu, ali razlikuju se iz godine u godinu, kao i obnova onog dijela gdje stanuje kapelan. Nadalje, da čak niti u ljeto ni u jesen ne poštuju ni blagdane ni nedjelje, već rade kao i na druge dane, čak zanemarujući svetu misu. S druge strane, župljani nisu dali nikakvu optužbu protiv gospodina župnika."[291] U ovoj se, dakle, vizitaciji po prvi puta javljaju ozbiljniji prigovori na vjernike koji ne izvršavaju svoje obaveze prema župniku i prema Crkvi.

Dvije godine kasnije izvršena je nova vizitacija u kojoj je učinjen i osvrt na vanjski izgled župnika, navedeni su primjeri njegova duhovnog rada te upozoreno na učestala pijanstva kapelana. "Župnik je u ovom mjestu časni prezbiter Grgur Zubski (...) Dobar je čovjek te dobar i uzoran svećenik koji je u dijeljenju sakramenata marljiv. Propovijeda dobro i marljivo, zadovoljava što se tiče sinodalnih odluka, prema kojima moli s narodom. Izgled, bradu i brkove održava sukladno svom položaju, kao i kosu, živi bez probitaka i pritužbe. Rijetko posjećuje svjetovnjake, ne uživa u oružju i svjetovnoj opremi i nikakva se druga nedoličnost ne opaža kod njega, jedino je što nema inventar svetog namještaja crkve i

[290] NAZ, Kanonske vizitacije, 1702. (52/ 8 152v).
[291] NAZ, Kanonske vizitacije, 1702. (52/ 8 152, 152v).

kapela. Krštene i vjenčane marljivo popisuje, svake nedjelje i blagdana jasno i razgovijetno s narodom recitira Oče Naš, Zdravo Mariju, Vjerovanje, Deset zapovijedi i crkvene zapovijedi. Nakon što propovijed završi, pokazuje svojstva smrtnog i lakog grijeha, često napada govorima iz Svetog Pisma protiv bogohulnika, krivokletnika, kamatara i ostalih javnih zločina i glavnih grijeha. Marljivo objavljuje biskupijske blagdane, postove i proglase te taj popis nadopunjava. Poučava način ispovijedanja i prisutnost tijela Kristovog u Euharistiji i ispituje dječake kako se pravilno prekrižiti i moliti te o drugim potrebnim stvarima. Čuva čistoću u crkvi, na oltarima i oko kaleža, korporala i purifikatorija. Nije dopustio da itko zbog njegove nebrige premine bez sakramenta pokajanja i krštenja, niti se u njihovom obavljanju pokazao grubim ili sporim. Uzdržava poštenu poslugu, poput upravitelja Nikole Belohana od 40 godina, ključara koji ujedno radi i kao kuhar, Franje Petrinca, jedne sluškinje tj. pastirice za napasanje životinja od oko 30 godina, dva govedara i jednog pastira s konjušarom, a o svima njima ne postoji nikakav zao glas. Nadalje, ima brevijar, Bibliju, Tridentski koncil, kazuista Busembauma[292] i nekolicinu drugih, (zatim) propovjednika Bellarmina,[293] Engela, ozbiljne i druge nimalo zanemarive, prema kojima propovijeda dobro i sa žarom, loveći duše. Kapelan je u ovom mjestu časni prezbiter Nikola Cvetaš, muškarac od 39 godina (...) Inače dobar čovjek dok je trijezan, i umjereno dobar dok je opijen vinom. Međutim, ne propovijeda dobro, a u dijeljenju je sakramenata marljiv, skroman i strpljiv. Župnika sluša dok je trijezan, izgled mu odgovara njegovom položaju, kao i tonzura, kosa i brkovi, i golobrad je, iako bi dob ipak zahtijevala bradu. U ovoj župi uobičajeno ne postoji nikakav drugi svećenik osim kapelana presvijetlog gospodina baruna Ivana Čikulinija, Nikole Delača, inače po dopuštenju presvijetlog sadašnjeg prelata. On od plaće koju mu je ovaj obećao ima 40 rajnskih forinti i stvari, jer kako od gospodina baruna tako i od posluge, tj. dvorjana, dobiva što mu je potrebno, i

[292] Isusovac Hermann Busembaun rođen je u njemačkom Nottelnu 1600., a umro je u Münsteru 1668. godine. Kao isusovac bio je rektor na sveučilištu u Hildesheimu i Münsteru, a najpoznatije djelo mu je *Medulla theologiae moralis, facili ac perspicua methodo resolvens casus conscientiae* tiskano 1645. godine. Upravo je to djelo služilo kao udžbenik na brojnim fakultetima kao obavezna literatura više od dva stoljeća. http://www.newadvent.org/cathen/03086c.htm.

[293] Sveti Robert Bellarmin (1542.-1621.), kao mladić odgajan je u isusovačkom kolegiju u Montepulcianu te je s 18 godina stupio u isusovački red. U Rimu je 12 godina bio profesor kontroverzne teologije na Rimskom kolegiju, a 1599. imenovan je kardinalom. Između mnogih djela značajniji mu je katekizam pod naslovom *Christianae doctrinae explicatio*.
http://209.85.129.132/search?q=cache:cx4dgpa2OtsJ:zrno.fsb.hr/dt/forum/viewtopic.php%3Ff%3D16%26t%3D160+robert+Bellarmin&cd=1&hl=hr&ct=clnk&gl=hr&lr=lang_hr

vlastitu sobu u Stubici. Protiv njegovog života i poštenog karaktera ništa se ne može izložiti, kao niti protiv ponašanja ili marljivosti koju katkad treba imati prema svojoj crkvi, kuriji i župnim dobrima."[294]

U vizitaciji 1711. duhovno stanje župnika i vjernika nije se mnogo promijenilo, no zabilježeni su prvi podaci o broju kuća i stanovnika u Brdovečkoj župi. "Župnik je ovog mjesta časni prezbiter Grgur Zubski, star 54 godine (...) Ima poslugu: jednog bradatog starca za upravitelja, dvije pastirice, svaka od deset godina, dvije sluškinje od otprilike 40 godina, jednog govedara, jednog kuhara koji je ujedno i ključar. O njima se ne čuje ništa loše. Kao kapelan ovdje služi poštovani Juraj Horvat (ujedno i član Bratovštine sv. Barbare op. a.) koji dolazi iz Brezovice, star 39 godina (...) Za njegov život gospodin župnik svjedoči da je u savjesnosti dobar, svećenički i odgovara sinodalnim odlukama. Narod i župnik svjedoče da je propovjednik vrijedan napredovanja, za koje ga župnik i predlaže presvijetlom i prepoštovanom gospodinu prelatu. Nijedan drugi svećenik ne postoji u ovoj župi. (…) Narod je ove župe, po Božjoj milosti, čitav katolički i u njemu se ne čuje za nekog javnog ili sablažnjivog grešnika, u incestu, u konkubinatu ili nekog tko udara roditelje. Za Uskrs se svi ispovijedaju, a u koliko sela stanuju i u koliko se kuća dijele i koje su njihove obaveze prema župniku, očito je iz zemljišne knjige, a broj se živih duša u ovom trenutku ne zna, dok je umrlih od zadnje vizitacije 333. Vjenčanih je 200, krštenih i upisanih u knjigu 3.022. (…) Župnik protiv naroda, kao i uzajamno obratno, nema nikakvih zamjerki. (...) U ovoj je župi bratovština zavjetovana sv. Barbari, djevici i mučenici, a njeno se ustanovljivanje zajedno s pravilima opisuje u zemljišnoj knjizi, a bolnica, tj. njihovo mjesto ovdje se ne nalazi."[295] U ovim vizitacijama navedene su brojke koje se razlikuju od onih koje je u svom istraživanju prikupio i obradio A. Gabričević.[296] On je za razdoblje od 1704. do 1710. zabilježio 138 umrlih osoba. Za 1711. nije navedena brojka umrlih jer za to razdoblje nedostaje brdovečka matična knjiga umrlih. Vjenčanih je u tom razdoblju također manje – 124 para, a krštenih čak dvostruko manje – 665 djece.

[294] NAZ, Kanonske vizitacije, 1704. (52/ 8 325, 325v).
[295] NAZ, Kanonske vizitacije, 1711. (53/ 9 120, 121v).
[296] Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", str. 187.-308.

Godinu dana kasnije učinjena je nova vizitacija, ponovno s napomenom o manjoj posebnosti. "Kao župnik ovog mjesta služi časni prezbiter Grgur Zubski. (...) Od posluge ima jednog bradatog starca za upravitelja, dvije pastirice, svaku od 11 godina, dvije sluškinje od otprilike 42 godine, jednog govedara, jednog ključara koji je ujedno i kuhar, o kojima se ništa loše ne može čuti. (...) Kao kapelan ovog mjesta služi poštovani Stanislav Hudak, zmaj teutonskog reda od 29 godina (...) Protiv njega gospodin župnik nema ništa primijetiti, dapače, hvali ga zbog čitanja knjiga, prikladno odgovara na ispitu, rado radi na ispovijedima, propovijeda, kad ga na njegov red upozori gospodin župnik. Doduše, nema vlastite knjige, no gospodin mu župnik svoje ne brani. Nijedan drugi svećenik ne postoji osim samostana otaca franjevaca. (...) Narod je ove župe, po milosti Božjoj, čitav katolički, niti unutar njega postoji nekakav javni i sablažnjivi grešnik, kriv za incest, bigamiju ili udaranje roditelja, a za Uskrs se svi ispovijedaju. Na koliko se sela oni dijele, i koje obaveze moraju imati prema župniku, onako je kao u zemljišnoj knjizi, a poslije vizitacije kršteno je 172, vjenčano 30, umrlo 37. (...) Župnik nema ništa protiv naroda, niti narod protiv župnika. (...) Bratovština je u ovoj župi ona sv. Barbare, djevice i mučenice, koja se počesto opisuje. Bolnica nijedna."[297] Ovdje je zabilježeno kako je kapelan S. Hudak bio pripadnik crkveno – viteškog teutonskog reda čija je osnova zadaća bilo pomaganje bolesnicima.[298] Svoj posao je očito dobro radio u Brdovcu jer za njega nisu zabilježene nikakve pritužbe u radu.

[297] NAZ, Kanonske vizitacije, 1712. (53/ 9 215, 216r).

[298] Tijekom opsade arapskoga grada Acre, u vrijeme Trećeg križarskog rata, Nijemci iz gradova Luebeck i Bremen sagradili su bolnicu za njemačke vojnike ranjene u opsadi i upravo je to mjesto bilo prvotna jezgra budućeg teutonskog viteškog reda. Papa Klement III. bulom *Quotens postulatur* potvrdio je novi red pod nazivom *Fratrum Theutonicorum ecclesiae S. Mariae Hierusolymitanae* 6. veljače 1191. koji se tijekom slijedećih godina razvio u vjersko - vojnu ustanovu sličnu redovima Hospitalaca i Templara. Bulom pape Innocenta III. od 19. veljače 1199. naglašeno je kako će se Teutonci brinuti o bolesnima prema pravilima Hospitalaca, a ostale poslove vodit će prema templarskim pravilima. Teutonski vitezovi tada su u znak podređenosti Templarima nosili jednaki bijeli ogrtač, a od Templara ih je razlikovao samo crni križ na prsima. Vodstvo organizacije postalo je poznato kao Veliki Gospodar ili *Magister hospitalis*. Vidljiv njemački karakter novog Teutonskog reda i zaštita koju su im davali njemački vladari, omogućila im je da se postupno pozivaju na neovisnost od hospitalaca. Prvo carsko odobrenje u tom smislu došlo je 1213., a sredinom 14. stoljeća ta je neovisnost bila potvrđena. Vitezovi novog bratstva morali su biti čistokrvni Njemci. Za uprave Winricha od Kniprode (1351.-1382.), Red je dosegao vrhunac međunarodnog ugleda, a polovicom 15. stoljeća imao je najveći teritorijalni opseg i pod svojom je vlašću ujedinjavao mnoge zemlje. Od 1555. članstvo u redu omogućeno je i protestantima, iako su i dalje glavninu članstva činili katolici. Vojna povijest Teutonaca završila je 1809. kada ih je raspustio Napoleon Bonaparte. Nakon toga Red se zadržao samo u Austriji gdje je 1834. službeno nazvan *Deutscher Ritterorden* ili Njemački Viteški Red. U 20. stoljeću, od 1929., Teutonski vitezovi postali su isključivo duhovni katolički vjerski red preimenovan u *Deutscher Orden*

U vizitaciji iz 1716. spominje se po prvi puta novi župnik Juraj Mikulić koji će na toj funkciji biti od 1714. do 1727. godine. "Kao župnik ovdje služi časni prezbiter, plemeniti Juraj Mikulić, u dobi od 26 godina. (...) U dijeljenju sakramenata nije učinio nikakav nedostatak, u njihovom je dijeljenju marljiv. Marljivo i plodonosno propovijeda, s narodom i s plemstvom dobro se slaže, ima poštenu poslugu. (...) Kao kapelan ovdje služi čestiti prezbiter Ivan Maković u dobi od 27 godina (...) koji zadovoljava u svojoj službi. (...) Narod nije predložio nikakvu optužbu protiv župnika, a župnik protiv naroda da se ne odazivaju na poziv za popravljanje župnog doma, koji prijeti da postane ruševina. (...) Narod ove župe, po Božjoj milosti, sav je katolički. Za Uskrs su se, koliko je župniku poznato, svi ispovjedili. U tom narodu nije pronađen nijedan javni sablažnjivi zločinac."[299] Ovdje se potvrđuju navodi koje je kapelan Cigler stoljeće i pol kasnije napomenuo kako je briga za crkvu i njene zgrade u prošlosti bila loša.

U vizitacijama koje su slijedile nekoliko godina kasnije nisu zabilježeni podaci o značajnim promjenama ili događajima. Svećenici su redom bili pohvaljeni za svoj rad te nisu imali većih prigovora na duhovne aktivnosti svojih župljana. Tako je 1719. zabilježeno: "Kao župnik ovdje služi časni prezbiter Juraj Mikulić već pet godina (...) Narod nema ništa što bi izložio protiv gospodina župnika, niti gospodin župnik protiv naroda, osim što dio gornje župe dosad radije ustraje u svojoj tvrdoglavosti, što se tiče popravka župne zgrade. (...) Narod ove župe, po Božjoj milosti, sav je katolički i u njemu se ne pronalazi nikakav javni, ili sablažnjivi grešnik. (…) Bratovština je od ranije ustanovljena ona jedna sv. Barbare, a nedavno i druga, ona Kršćanskog nauka, obje na veću slavu Božju i spas kršćanskih duša."[300] Ovdje se jedino kao posebnost može izdvojiti podatak o postojanju još jedne brdovečke bratovštine – one Kršćanskoga nauka. Međutim, o njoj nema više sačuvanih podataka te je očito kako se brzo nakon osnivanja ukinula – u

ili Njemački Red. Nakon njemačke aneksije Austrije red je ukinut, iako su se nacisti služili njihovom srednjovjekovnom tradicijom u propagandne svrhe. Red je, međutim, preživio u Italiji pa je 1945. ponovo uspostavljen u Njemačkoj i Austriji. Suvremeni Teutonci bave se karitativnim radom, sponzoriranjem turističkih i znanstvenih projekata u Izraelu i Palestini, a današnje sjedište im je u Beču. Više na http://www.fantasy-hr.com/content/view/473/83/;
http://superzona.hatona.org/teutonskivitezi.htm;http://www.bhcroatia.com/povijest/teutonci.htm;
http://en.wikipedia.org/wiki/Teutonic_Knights;http://www.theorb.net/encyclop/religion/monastic/opsahl2.html;http://www.newadvent.org/cathen/14541b.htm;http://en.wikipedia.org/wiki/Monastic_State_of_the_Teutonic_Knights.

[299] NAZ, Kanonske vizitacije, 1716. (53/ 9 320, 321r).
[300] NAZ, Kanonske vizitacije, 1719. (49/ 5 395, 396r).

vizitaciji iz 1745. navodi se kako ta bratovština više ne postoji. Ipak, to je još jedna potvrda kako je u prvoj polovici 18. stoljeća duhovni život u brdovečkoj župi bio jako aktivan. U kanonskoj vizitaciji iz 1722. zabilježeno je sljedeće: "Kao župnik ovdje služi časni prezbiter Juraj Mikulić. (...) U dijeljenju sakramenata nije počinio nikakav nedostatak, u svemu zadovoljava u svojoj župničkoj službi, s narodom i s plemstvom se dobro slaže te je vrijedan napredovanja. (...) Narod je ove župe, po milosti Božjoj, čitav katolički. U njemu se ne nalazi nijedan sablažnjivi zločinac, za Uskrs se svi ispovijedaju. (...) Narod protiv gospodina župnika ni u čemu ne polaže pritužbu, niti gospodin župnik protiv naroda."[301]

U vizitaciji iz 1726. po prvi puta se spominje ime novoga župnika Josipa Antuna Čolnića koji će kasnije postati bosanskim biskupom. U vizitaciji je pohvaljen za svoj rad, a svoja, možemo pretpostaviti, ugodna sjećanja na vrijeme provedeno u brdovečkoj župi pokazao je kasnijim darivanjem. Župi je tako darovao knjige i crkveno posuđe – jedan se srebrni kalež sačuvao do danas, a čuva se u brdovečkoj župi.[302] Za njega je zabilježeno: "Kao župnik služi Josip Antun Čolnić (...) u dobi od 27 godina. (...) Kao kapelan služi Andrija Tomašić (...) od 39 godina (...) u službi jedan mjesec. (…) Narod je, po Božjoj milosti, katolički. Svi su se ispovjedili za Uskrs, dijelom u župnoj crkvi, dijelom kod susjednih franjevaca, prema prethodno danom dopuštenju. (...) Župnik nije dao nikakvu pritužbu protiv naroda."[303]

Deset godina kasnije, 1736., u Brdovec je stigao novi župnik, a u vizitaciji je zabilježeno sljedeće: "Kao župnik ovog mjesta služi časni prezbiter Franjo Babnik koji je i časni arhiđakon. Dobar je crkvenjak, dobrog znanja, izvrsno njeguje svoje talente, među kojima ga se mnogo hvali za propovijedanje. U ostalom također marljivo obavlja svoju dužnost. Njegova vrlina i život dostojan crkvenog muža osvojili su duše posebno

[301] NAZ, Kanonske vizitacije, 1722. (49/ 5 490, 491r).
[302] Josip Antun Čolnić rodio se 1699. u Vivodini, a umro je u Đakovu 1773. godine. Više obrazovanje stekao je kod zagrebačkih isusovaca. Nakon što je služio kao župnik u Brdovcu, radio je kao kanonik lektor u Zagrebu, a od 1751. postao je bosanskim biskupom sa sjedištem u Đakovu. U tome je gradu osnovao prvu školu za obuku siromašne mladeži koju je održavao o svom trošku. Aktivnosti biskupa Čolnića posebno su istaknuta pri revitalizaciji mjesta Punitovci. Nakon oslobođenja Slavonije od Osmanlija, biskup Čolnić proveo je 1754. naseljavanje toga područja hrvatskim obiteljima iz okolice Plehana, na planini Vučjak te iz Modriče i Tramošnice. Župu Punitovci s pripadajućim mjestima Vuka, Široko Polje i Beketinci biskup Čolnić osnovao je dvije godine kasnije. "Čolnić, Josip Antun, biskup bosanski", *Znameniti i zaslužni Hrvati 925.-1925.,* IP August Cesarec, Zagreb, 1990., str. 56; http://hr.wikipedia.org/wiki/Punitovci.
[303] NAZ, Kanonske vizitacije, 1726. (49/ 5 624, 625r).

plemenitih župljana."[304] I u vizitaciji 1740. o župniku je pisano vrlo pozitivno. "Ovdje je župnik časni prezbiter Franjo Babnik koji je i časni arhiđakon, u dobi od 46 godina (...) u ovoj župi 12 godina. (...) Kao kapelan trenutačno služi časni prezbiter Stjepan Novosel, Hrvat iz Stubice, u dobi od 24 godine (…) Dobar je svećenik i dobar čovjek, (…). Narod je ove župe sav katolički. Nitko od njih nije ozloglašeni lihvar, u bigamiji ili sablažnjiv. Svi se ispovijedaju za Uskrs. (...) Gospodin župnik ovdje i sada nema ništa protiv naroda, niti narod iznosi išta protiv njega."[305]

Vizitacija iz 1745. donosi zanimljive podatke o svećeničkom djelovanju na području brdovečke župe. U njoj se spominju, osim župnika Babnika i njegovog novog kapelana Roosa, i dva nova svećenika. Jedan radi kao osobni dušobrižnik barunice Patačićeve, a drugi je glagoljaš. Obojica novih svećenika dobro surađuju s brdovečkim župnikom te između njih nema zabilježenih sukoba. "Župnik je, ujedno i časni arhiđakon, časni prezbiter Franjo Babnik (...) Ima čestitu poslugu. Marljiv je u propovijedanju i dijeljenju sakramenata, nitko nije njegovom krivnjom preminuo bez oprosta. Na dobrom je glasu, dob i um su mu teški. (...) Kapelan je časni prezbiter Juraj Roos od 31 godine (...) Odijeva talar, pokorno izvještava gospodina časnog arhiđakona i župnika, rado dijeli sakramente, propovijeda, živi trijezno, može ga se usmjeravati. Trebao bi imati veće znanje i marljivije učiti da bi znao riješiti slučajeve ako se pojave. Na postavljena pitanja odgovorio je buncajući, a protiv njega nitko nije iznio nikakvu svađu. Osim toga su štoviše u ovoj župi dva svećenika, jedan kod gospođe barunice Patačićeve, Franjo Ksaverski Pavun s jurisdikcijom. Drugi je kod gospodina Urbana, glagoljaš, bez jurisdikcije. Gospodinu župniku ne stvaraju nikakve štete (ili ne donose sudove prije župnika op. a.) i žive tako da im ne nedostaje ukora. (…) Narod koji živi unutar granica ove župe sav je katolički i u stvari se ne nalazi nijedan javni i sablažnjivi grešnik. (...) Zaista, ona Bratovština Kršćanskog nauka u ovoj župnoj crkvi ne postoji, niti ju je sadašnji gospodin župnik zatekao, a nadalje nema ni album, ni povelju, niti išta.[306] U brdovečkom župnom uredu čuva se dokument koji svjedoči i o gospodarskim aktivnostima župnika Franje Babnika. U tom pismu iz ožujka 1747. zagrebački sudac Juraj Dragovunić govori o otimanju svoga

[304] NAZ, Kanonske vizitacije, 1736. (54/ 10 212, 213r).
[305] NAZ, Kanonske vizitacije, 1740. (55/ 11 410v, 417v, 418r).
[306] NAZ, Kanonske vizitacije, 1745. (57/ 13 34, 34v).

posjeda – trsja zvanog Trstenik od strane Mikloša Mihanuvića koji je na kraju svoj propust priznao pred svjedokom, tadašnjim brdovečkim župnikom Franjom Babnikom. [307]

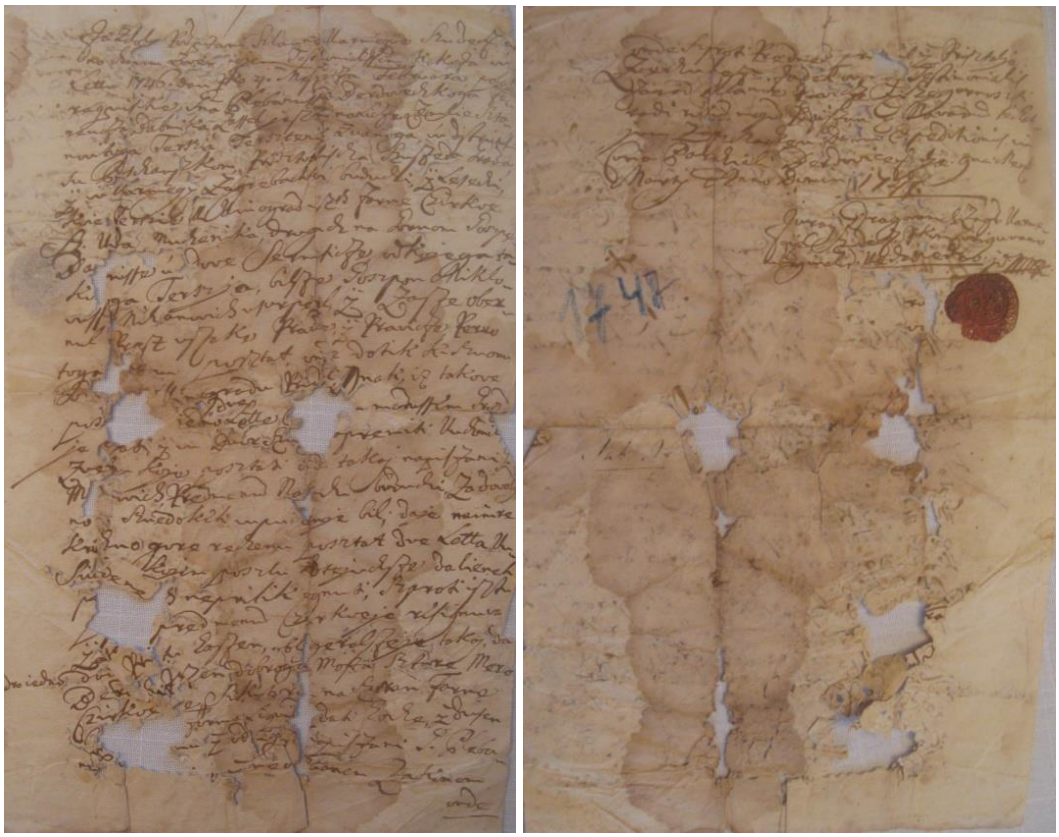

Pismo suca Jurja Dragovunića iz 1747. godine

Četiri godine kasnije izvršena je nova vizitacije župe u kojoj se župnik ponovno žali kako narod ne sudjeluje u izgradnji i održavanju crkvenih zgrada, a što spada u njihove obaveze. "Postoji bratovština pod imenom sv. Barbare kojoj je dopuštenje dao Klement X, a ima knjigu i povelju. Župnik je Franjo Babnik (…) Kapelan je časni prezbiter Grgur Polović od 26 godina (...) Prema izvješću gospodina župnika marljiv je u propovijedanju i katehezi, u dijeljenju sakramenata; živi umjereno, rado uči kad ima vremena, a ispitan je odgovorio onoliko koliko zadovoljava. (...) Narod koji živi unutar granica ove župe je katolički. Ne postoje zločinci, sablažnjivi i javni grešnici, no ipak neki potpuno zanemarujući crkvu ne žele pomoći u potrebama koje ta crkva treba, kao ni sagraditi zgrade

[307] Pismo veličine A4 formata nije u najboljem stanju jer dijelovi nedostaju, a sam tekst, iako pisan kajkavskim narječjem, teško je čitljiv. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

potrebne (duhovnom) pastiru. Netko nije kod gospodina župnika obavio uskrsnu ispovijed i pričest te je, napustivši stoga ženu, pobjegao nekamo drugamo."[308]

U zadnjoj vizitaciji župnika Franje Babnika, 1759., sukob između svećenika i naroda je jači te se navodi kako su župljani bili protiv njega, ali nitko nije iznio konkretne razloge. U ovome slučaju ta je neposlušnost prema župniku okarakterizirana kao opće zlo. "Postoji bratovština pod imenom sv. Barbare koju je dozvolio Klement X. Ima knjigu i povelju, a njena se glavna svečanost slavi na blagdan posvećenja. Kao župnik ovog mjesta, a ujedno i kao vicearhiđakon služi još uvijek poštovani gospodin Franjo Babnik. O krštenima i združenima u brak izvještava u knjizi, a tako i za mrtve. Narod sebi povjeren marljivo poučava u stvarima potrebnima za spas i život po kršćanskoj vjeri. Nitko nije njegovom greškom preminuo (vjerojatno u značenju bez sakramenata). Dobar je i uzoran, a iako su mnogi župljani bili protiv njega, nitko nije ništa iznio. (…) Iako za kapelana ne postoje nikakve zaklade, sadašnji gospodin župnik ipak, imajući na umu svoju slabost poteklu iz starosti i dosta udaljenu župu, iz vlastitih prihoda uzdržava dvojicu (kapelana) kako bi mogao točnije savjetovati duše povjerene mu na brigu. Od te dvojice prvi je časni prezbiter Ivan Cvetković od 24 godine (...) Prema izvješću gospodina župnika marljiv je u dijeljenju sakramenata i u vršenju kateheze te se kreće dostojno odjeven. Drugi je časni prezbiter Baltazar Mulih od 29 godina (...) Narod ove župe čitav je katolički, zasad nitko nije sablažnjivi ili javni grešnik, no ipak se među njima nalaze mnogi zaraženi općim zlom, to jest neposlušnošću pastiru."[309]

Balzatar Mulih novi je brdovečki svećenik koji je naslijedio Franju Babnika. I on se, kao i njegov prethodnik, požalio na župljane da ne ispunjavanju svoje obaveze oko održavanja i izgradnje crkvenih zgrada. No, u ovom izvještaju se spominju župnikovi *coloni*, ranije u radnji spomenuti *farofani* koji su živjeli u posebnom dijelu Brdovca zvan *Pfarof*. Premda se oni u kanonskim vizitacija ovdje spominju po prvi puta, ne znači da ranije nisu postojali. "Župnik je časni prezbiter Baltazar Mulih (...) Kreće se odjeven pristojno, u talaru, nosi tonzuru. Krštene i vjenčane marljivo unosi u knjigu. Podložnom narodu rado dijeli sakramente pa njegovom greškom nitko nije preminuo neopremljen sakramentima. Ima poštenu poslugu. Kapelan je Jakov Štefančić od 31 godine (...) On

[308] NAZ, Kanonske vizitacije, 1749. (58/ 14 31, 32r).
[309] NAZ, Kanonske vizitacije, 1759. (59/ 15 330, 331r).

prema izvješću gospodina župnika izvršava svoju dužnost i ne dopušta da nedostaje ništa što pripada njegovoj nadležnosti. (...) Obaveza je župljana samo to da iznova izgrade župni dvor i kuhinju jer je to potrebno, te da ih izgrađene popravljaju i obnavljaju. Inače su zgrade koje se nastavljaju dalje prema staroj navici ili možda bolje nekakvoj zloporabi navikli izgrađivati sam župnik sa svojim seljacima (*coloni*), kao i ograditi dvor i postaviti sve plotove oko zgrada. Gospodin se župnik žali na njih zato što su, iako im se nameću lake obaveze, ipak nemarni i protive se pokriti još preostali dio krova. U ovoj crkvi postoji bratovština kršćanskog nauka pod naslovom i s glavnim blagdanom sv. Barbare, djevice i mučenice. Manje su joj važni blagdani svakako Anđeoska nedjelja i na dan posvete crkve. Ima album za upisivanje braće i sestara te nužnu povelju po snazi koje se za pojedinu potlačenu i umrlu subraću i susestre pjeva jedna sveta misa i to obično petkom. (...) U kapeli sv. Leonarda u Laduću sveta se misa govori na blagdan zaštitnika sv. Leonarda, sv. Fabijana i Sebastijana, sv. Stjepana Prvomučenika i sv. Josipa. (...) U kapeli sv. Petra u Zaprešiću sveta se misa govori na blagdan sv. Petra, sv. Emerika, sv. Stjepana Prvomučenika i u ponedjeljak nakon Uskrsa i, ako je moguće, na Duhovski ponedjeljak. Među njima samo se na blagdan zaštitnika daje ručak župniku."[310] Na kraju ove vizitacije zabilježeno je vrijeme kada su se u još dvije brdovečke kapele održavale svete mise te koje su obaveze imali lokalni župljani prema svome župniku. U vizitaciji iz 1766. nema značajnijih podataka već se navode uobičajene informacije. "Ustanovljena pod imenom sv. Barbare, djevice i mučenice, na ovom mjestu postoji bratovština. Postoji i album za braću i sestre, u koji se oni upisuju. (...) Župnik ovog mjesta jest časni prezbiter Baltazar Mulih (...) Nosi haljinu klerika i tonzuru, ima knjige krštenih, vjenčanih i umrlih, u koje marljivo zapisuje takve osobe. Predstavila ga je presvijetla gospođa barunica Julijana Sermage, a potvrdio generalni vikar Juraj Reess (…) Kao kapelan služi čestiti prezbiter Juraj Laurenčić od 25 godina (...) prema izvješću župnika zadovoljava u svom poslu. (...) Narod se sastoji od 370 kuća, te od 3.000 duša sposobnih za ispovijed, i sav je katolički. U njemu se ne nalazi nijedan sablažnjivi ili javni grešnik, isto tako nitko nije izostao na uskrsnoj ispovijedi. Protiv naroda župnik nema nikakve optužbe."[311] Za podatke o broju kuća i žitelja ranije je navedeno kako postoje varijacije te ih treba uzimati s rezervom. Isto to se

[310] NAZ, Kanonske vizitacije, 1762. (59/ 15 625, 627r, 629r, 630r, 631r).
[311] NAZ, Kanonske vizitacije, 1766. (60/ 16 130, 131r, 131v).

odnosi i na podatke navedene u vizitaciji iz 1769. godine. "Kuća u ovoj cijeloj župi ima brojem 355. U njima je ukupno osoba (…) 2.739. Među njima sposobnih za ispovijed (…) 1.953. Bračnih parova (…) 569. (…) Kao župnik ovdje služi poštovani Baltazar Mulih (…) Za suradnika ima poštovanog Nikolu Tustića."[312] U vizitaciji 1771. ponovno uobičajeni podaci. "Ovom župom trenutačno upravlja časni prezbiter Baltazar Mulih (...) Kao kapelan služi poštovani Nikola Tustić (...) od 25 godina (...) Njega župnik uzdržava iz vlastitih sredstava, budući da za kapelana ne postoji zaklada. (...) Narod je u ovoj župi po Božjoj milosti sav katolički i svi su se ispovijedili za Uskrs. Također se ne nalazi nijedan javni grešnik, niti sablažnjiv. Bratovština kršćanskog nauka, započeta već davno pod imenom sv. Barbare, Djevice i Mučenice, još i sada živo djeluje te ima povelju i matičnu knjigu, u koju se svake godine upisuje sve više. (…) Niti se itko iz naroda u bilo čemu požalio protiv gospodina župnika, niti on protiv naroda. Kuća u ovoj cijeloj župi ima brojem 355. U njima je ukupno osoba (…) 2.739. Među njima sposobnih za ispovijed (…) 1.953. Bračnih parova (…) 569."[313]

U 18. stoljeću zadnja vizitacija koja je učinjena u brdovečkoj župi bila je ona iz 1777. godine dok je župnik bio Baltazar Mulih. Ovdje se kao posebnost ističe osnutak nove Bratovštine Klanjanja Presvetome Oltarskom Sakramentu u koju su se, prema svjedočanstvu sastavljača vizitacija, već upisali mnogobrojni župljani. Ipak, ni ta bratovština neće dugo trajati. Prema kasnijem svjedočanstvu kapelana Ciglera s kraja 18. stoljeća, on je kazao kako se ni najstariji u selu ne sjećaju da su im njihovi roditelji govorili o postojanju ikakove bratovštine, a najdugovječnija brdovečka Bratovština sv. Barbare ukinuta je 1813. godine. U posljednjoj vizitaciji je zabilježeno: "Kao župnik ovog mjesta služi časni prezbiter Baltazar Mulih (...) Ima poslugu: upravitelja Petra Belohana, nekog kočijaša iz Kranjske imenom Jakov, pastira Ivana Trsačkog, kuharicu Antoniju Pogačnik. Osim toga ima dvije sluškinje, Anu i Margaretu, isto tako iz Kranjske. Za kapelana gore spomenuti župnik trenutačno ima poštovanog Mihaela Klenovića (...) koji je navršio 30 godina (...) Iako za njega ne postoji nikakva zaklada, gospodin ga župnik uzdržava na svoj trošak. (...) Narod, koji se u ovoj župi nalazi u 310 kuća, po Božjoj je milosti sav katolički, udovoljava zapovijedima Crkve i za Uskrs se ispovijeda. Ne nalazi se u njemu nitko tko je

[312] NAZ, Kanonske vizitacije, 1769. (61/ 17 9, 10r).
[313] NAZ, Kanonske vizitacije, 1771. (62/ 18 17, 18r, 22r).

ozloglašeni heretik ili javni grešnik. Niti se gospodin župnik požalio protiv naroda, niti narod protiv njega. (...) U ovoj župi postoji bratovština pod imenom sv. Barbare, djevice i mučenice, u njezinoj kapeli, osnovana godine 1676. po povelji pape Klementa X., čuvanoj u izvorniku u istoj toj kapeli. Bratovština također ima maticu, tj. knjigu u kojoj je umnožena ista ta povelja, isto tako su objašnjena pravila i oprosti te se u nju upisuju imena i prezimena subraće sve do danas. Nadalje, nema povelje neke druge bratovštine, osim nedavno osnovane (Bratovštine) Klanjanja Presvetom Oltarskom Sakramentu, u koju su se već upisali mnogobrojni župljani. Kršćanski se nauk predaje nedjeljama prema odluci dijecezanskog ustava. (…) U kapeli sv. Leonarda u Laduću postoji obaveza slavljenja svetih misa pet puta godišnje, naime na blagdan sv. Leonarda, sv. Fabijana i Sebastijana, sv. Stjepana Prvomučenika, Uskrsni ponedjeljak i Duhovski ponedjeljak."[314]

Na kraju ovoga poglavlja vrijedi još spomenuti župnika koji je u Brdovec došao početkom 19. stoljeća, a koji je svojim duhovnim radom zadužio ne samo brdovečki kraj, već i cijeli hrvatski narod. Radi se o župniku Adamu Alojziju Baričeviću (župnik od 1803. do 1806.) koji je u provođenju pučke pobožnosti bio silno aktivan. Naime, A. A. Baričević tvorac je nekih od najpoznatijih hrvatskih božićnih pjesama – *Svim na zemlji, mir veselje* i *Kirie eleison*. Te su pjesme nastale vrlo vjerojatno prije nego je došao služiti u Brdovec, no sasvim je sigurno kako je svoje nove župljane naučio pjevati te pjesme.[315]

[314] NAZ, Kanonske vizitacije, 1777. (63/ 19 83, 96r, 98r).

[315] Adam Alojzije Baričević bio je latinist i književni povjesničar koji je u rukopisu ostavio djelo *Zbirka pisaca savske Panonije* u kojoj govori o književnicima iz različitih pokrajina. Bio je jedan od zagovaratelja izdavanja dubrovačke književne baštine u Zagrebu. Više o župniku A. A. Baričeviću vidi u: Agneza SZABO, "Adam Alojzije Baričević-svećenik, latinist, književni povjesničar i župnik u Brdovcu", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 218.-221; *Povijest Hrvatske književnosti,* knjiga 3, Od renesanse do prosvjetiteljstva, Liber Mladost, Zagreb, str. 373.-375.

10) Knjižnica brdovečke župe

Knjižnica župe sv. Vida izvanredno je mjesto za istraživanje crkvene pismene baštine brdovečkoga kraja, odnosno onih knjiga koje su nekadašnji župnici i kapelani marljivo skupljali, čitali, iz njih učili te ih ostavljali svojim nasljednicima na daljnje korištenje. Knjižnica se danas nalazi u prostoru župnog ureda i u vrlo je dobrom stanju. U vrijeme pisanja ovog rada ukupan broj knjiga iznosi više tisuća, a onih koje su tiskane u 17. i 18. stoljeću oko 130. Većina potonjih knjiga je u dobrom stanju, dok su neke stradale od vlage, miševa ili drugih nedaća koje su s vremenom oštetile papir. Danas su sve knjige uredno složene na polici, zaštićene od daljnjeg propadanja, a brigu o njima vode aktualni župnik i kapelan.

Za potrebe rada istražene su samo one knjige koje su tiskane u 17. i 18. stoljeću, odnosno u vrijeme kada su se sasvim sigurno i koristile. Nakana ovog istraživanja jest dobivanje uvida kojim su se sve knjigama župnici i kapelani služili u svom cjeloživotnom obrazovanju i promicanju pobožnosti. Zatim, na kojim su jezicima pisane te knjige i možda najzanimljivije - ima li knjiga na hrvatskom jeziku? To su, dakle, samo neka pitanja na koja su niže u tekstu dani odgovori.

Ipak, prije same analize valja dodati kako je većina knjiga pobožne tematike rađena s namjerom vjerskog odgoja vjernika te su često pisane na jednostavan i svakome razumljiv način. Sa zanimljivim pričama, bilo da se radi o blaženstvu raja ili trpljenju pakla, odnosno doživljajima iz života svetaca ili čak običnih ljudi, svećenici su prenosili župljanima životne i moralne vrijednosti, a time i stavove Crkve. Upravo su te zbirke molitava, propovjednika, raznih savjeta i biblijskih priča približili puk "mističnoj" Crkvi i još jače ga vezali uz nju. Brdovečki svećenici tako su svojim bogatim pastoralnim radom osigurali duhovnu hranu i nastojali ojačati pobožnost svojih vjernika.

No, od sredine 18. stoljeća Habsburška Monarhija je radi vlastitog interesa snažno promicala državni oblik prosvjetiteljstva, a paralelno je prema Crkvi stvarala novi odnos u obliku državne crkvenosti ili jozefinizma. U tome razdoblju, pa i u sljedećih stotinjak godina, Crkva je prema nalogu države usvojila mnoge odredbe koje su se u praksi vidjele u promjenama crkvenog i vjerskog života. Naravno, sve te odredbe donesene na bečkom dvoru, vrijedile su i primjenjivale su se u župi Brdovec. Što se tiče samog vjerskog odgoja,

ovdje valja naglasiti događaj koji je unio prvu veću promjenu u dugom vremenskom razdoblju između katoličke obnove Tridentskog koncila i uvođenja jozefinizma - novi jedinstveni školski zakon u Habsburškoj Monarhiji iz 1774. godine. Prema tom zakonu, katehizacija je preseljena iz crkava u škole, a svećenik djeluje kao državni službenik. To je značilo da svećenik više ne djeluje u ime Crkve te da je nositelj katehizacije škola (država). Kako bi se standardizirala naobrazba učenika, već par godina kasnije, 1777., Marija Terezija je *Austrijski jedinstveni katekizam* (kasnije u tekstu *Austrijski katekizam*) proglasila obveznim školskim i izvanškolskim vjeronaučnim priručnikom u cijeloj Monarhiji.

Izvorno izdanje tog *Austrijskog katekizma* glasi: *Der grosse Katechissmus mit Fragen und Antworten zu offentlichen und privaten Unterrichte der Jugend in den k. k. Staaten* i tiskano je u Beču 1777. godine. U sljedećih nekoliko godina pojavila su se tri različita izdanja na hrvatskome jeziku: mali, srednji i veliki katekizam. Mali katekizam bio je namijenjen osnovnom vjeronaučnom poučavanju, veliki je bio za vjeroučitelje, učitelje i roditelje, dok je srednji bio kombinacija prva dva. Neke od ovih ili sve katekizme su u svom radu sasvim sigurno koristili i brdovečki župnici krajem 18. stoljeća - Baltazar Mulih i Gjuro Vinc. Kobbe. *Austrijski katekizam* temelji se na katoličkoj obnovi i reformnom katolicizmu te prihvaća ideje prosvjetiteljske pedagogije. *Austrijski katekizam* bio je tako najviše tiskan katekizam na hrvatskome jeziku, a upotrebljavao se u gotovo svim biskupijama u Hrvatskoj – u sjevernoj Hrvatskoj od 1780. do 1860., a u južnoj Hrvatskoj od 1820. do 1914. godine.[316]

Što se tiče knjiga u župnoj knjižnici u Brdovcu, a na temelju provedenog istraživanja, one iz 17. i 18. stoljeća najčešće se odnose na temu teologije i religije, a tiskane su u Beču, Budimpešti, Padovi, Parmi, Rimu, Salzburgu i Veneciji, dok se s područja hrvatske javljaju samo one tiskane u Zagrebu. Najviše je knjiga na latinskom, talijanskom i njemačkom jeziku, dok je manji dio njih pisan na francuskom i hrvatskom jeziku. Prema sadržaju najviše je knjiga iz područja opće religije i teologije (39 primjeraka) te crkvenog prava (19 primjeraka). S obzirom na protok vremena te kako se ponekad nije vodilo računa o čuvanju knjiga, za njih 18 se ne može uopće ili barem sa sigurnošću

[316] Franjo Emanuel HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi,* Salezijanski provincijat, Zagreb, 1985., str. 140.-141., 176.-184.

utvrditi koji im je točan naslov. Naime, tim knjigama nedostaje cijela ili dio naslovnice. Zatim slijede molitvenici (16 primjeraka), bibliotekarski katalozi (sedam primjeraka) te knjige o filozofiji, logici, moralu i etici s po šest primjeraka. Biblija ima ukupno četiri, rimskih misala, hagiografija i knjiga o protestantizmu dvije, a o crkvenim redovima jedna. Ovdje valja dodati kako nisu sve knjige koje su župnici koristili bile isključivo ili djelomično vezane uz teologiju ili religiju, već je bilo i onih svjetovne tematike. Tako se do danas sačuvalo ukupno četiri jezičnih pomagala u vidu rječnika, leksikona i gramatika, te knjiga o govorima i pismima poznatih osoba. Čitala se i antička književnost (četiri primjerka) i povijest (dva primjerka), koristili su se priručnici iz matematike (dva primjerka) te svjetovnog prava i ekonomije (po jedan primjerak). Među svim izdanjima ističe se samo jedan rukopis.

Unatoč tome što su knjige tiskane u 17. i 18. stoljeću, za neke se vjerojatno ne može tvrditi da su ih u to doba i koristili brdovečki župnici, odnosno možda su nabavljene kasnije te pridodane postojećoj biblioteci. Ipak, kako bi bili sigurni da knjige pripadaju župi sv. Vida, njihovi vlasnici su katkada na trećoj stranici stavljali oznake poput *Eccla S. Viti in Berdovecz, cathalogo inscriptus* ili poput župnika Nikole Jellaka upisivali svoje ime i prezime označavajući na taj način da knjiga pripada brdovečkoj župi. Čak ima i knjiga koje su pripadale drugima, poput one gdje je uz naslikani plemićki grb napisano ime nekadašnjeg vlasnika - *Georgius Andreas Pfister S. R. J. Equos de Burgdorff, Phila et Med Doctor, 1698.* Bilo je tu i darovanih knjiga, a jedan od primjera je *Instructissima bibliotheca manualis concionatoria* (…) koju je u znak poštovanja župi Brdovec darovao njen nekadašnji župnik, a u to doba već biskup, Josip Antun Čolnić. No, osim tiskanog sadržaja, knjige katkad sadrže i druge "tajne" koje samo čekaju da ih se otkrije. Tako se u knjizi *Hrana duhovna* (…) iz 1723. sačuvao manji listić sa sljedećim tekstom: "Gpodin Nijih pozdravla y porucha da on peneze tak rad bi dati kak y oni prijeti (…) 1/ 4 funta nyim poszilyem. Yza szobothu prosim dabi rib priszkerbeti (…) Sztemosztajem Veren szinus." Ovaj mali detalj iz povijesti trgovanja u brdovečkom kraju, u koje je najvjerojatnije bio uključen i tadašnji župnik, ostao je sačuvan do danas.

S obzirom na ranije navedenu podjelu knjiga prema sadržaju, dalje u tekstu se za svaku od kategorija navodi barem jedna knjiga koja spada među značajnije, a može se sa sigurnošću pretpostaviti kako su ih koristili brdovečki svećenici. U najzastupljenijoj grupi

knjiga, o temama opće religije i teologije, ističe se ona o pravima univerzalne teologije pod naslovom *Assertiones dogmaticae, polemicae, criticae, historicae, selectae ex universa theologia* (…) blaženoga Johna Dunsa Scotusa (1266.-1308.) tiskana u Zagrebu 1771. godine.[317] Zatim, može se izdvojiti i knjiga o korizmenim propovjedima *Quadragesimale sive discurs praedicabiles in omnes totivs qvadragesimae dominicas et ferias* (…) autora Augustina Paolettija (1600.-1671.) tiskana u Kölnu 1664. godine.[318] U spomenutu kategoriju mogu se uvrstiti i *Theologia moralis universa* (…) Paula Gabriela Antoinea (1678.-1743.), tiskana u Veneciji 1792.,[319] i *Praxis sacramenti poenitentiae* (…) Ludovica Haberta (1636.-1718.), tiskana u Augsburgu 1750. godine.[320] Iz područja crkvenog prava i dogmatike, koje je po sadržaju također znatno zastupljeno među knjigama brdovečke župe, mogu se nabrojati sljedeće: *Institutiones scholastico - dogmaticae* (…) Josepha Redlhamera (1713.-1761.), tiskana u Beču 1769.,[321] o povijesti Tridentskog koncila u *Vera oecumenici concilii Tridentini* (…) autora Pietra Sforza Pallavicina (1607.-1667.), tiskana u Kölnu 1719.,[322] zatim o pitanjima osnovnog kanonskog prava u *Principia juris canonici* (…) P. Roberta Königa (1658.-1713.), tiskana u Salzburgu 1701.,[323] zatim o univerzalnom pravu

[317] *Assertiones dogmaticae, polemicae, criticae, historicae, selectae ex universa theologia juxta principia*, F: Joannis Duns Scoti, francisgani doctoris subtilis quas Varasdini in Ecclesia Fratrum Minorum sirictoris observantiae regularis provinciae S. Ladislai Regis publice propugnandae suscepit, V. P. Virgilius Widmann, ejusdem provinciae Alumnus, ac SS. Theologiae studens absolutus assistente P. F. Leonardo Potochnyak, ejusdem instituti, & provinciae lectore ordinario, Anno reparate salutis M. DCC. LXXI. Die Mense, Zagrabiae, typis Antonii Jandera, V. C. B. Z. Typographi.

[318] *Quadragesimale sive discurs praedicabiles in omnes totivs qvadragesimae dominicas et ferias,* avthore admodem referando et eximio P. Avgvstino Paoletti SS. Theologiae doctore, et ff. Eremitarum magni patris et patriciarchae S. Avgvstini provniciae senensis priore provinciale cum quatour indicieus (…), Coloniae Agrippinae, apod Joannem Busaeum (…), Anno M. DC. LXIV. (…).

[319] *Theologia moralis universa,* R. P. Gabrielis Antoine (…), Tomus primus, ex typographia Balleoniana, MDCCXCII.

[320] *Praxis sacramenti poenitentiae sive methodus illius utiliter administrandi* authore D. Ludovico Habert, S. facultatis Parisiensis Doctore (…) Olim Gallice edita jussu episcopi comitis Verodunensis ad usum confessariorum suae dioecesis, postea Latinitate donata, editio in Germania prima, juxta exemplar novissimae (…) cum licentia superiorum, Augustae et Herbipoli, (…) Anno 1750.

[321] *Institutions scholastico – dogmaticae*, quas in universitate Viennensi auditoribus suis exposuit Jospehus Redlhamer, (…) SS Theologiae doctor, ejusdemque professor publicus, et in sacra facultate caesaero – regius examinatur juratus, Tractatus de incarnatione verbi divini, editio tertia, Viennae, (…) 1769.

[322] *Vera oecumenici Tridentini,* sub pontisicibus Paulo III. Anno 1545. incepti, Julio III. (…) contra exurgentes Lutheri. Aliorumque haereses (…) Historia contra falsam Petri Suavis Polani (…) a P. Sfortia PallaVicino, societatis Jesu, postea S. R. E. Cardinale Presbytero (…), P. Joanne Baptirsta Giattino (…), Pars prima, Coloniae Agrippinae (…) Anno M. D. CC. XIX.

[323] *Principia juris canonici,* Libri I. & II. Decretalium Gregorii IX. Pontificis M, antehac In alma & Achiepiscopali Universitate Salisburgensi praeside et authore P. Robert König, ord. S. Bened, in monasterio Garstensi (…), publici juris facta nunc indice locupletissimo aucta, Tomus I. Anno (…) M. D. CC. I. Salisburgi (…).

crkve u *Praelectionum in Jus Ecclesiasticum universum* (…) Josepha Johanna Nepomuka Pehema (1740.-1799.), tiskana u Beču 1785.,[324] te na kraju o službama Crkve u *Officialis curiae Ecclesiasticae* (…) Augustina Matthaeuccija (umro 1722.), tiskana u Veneciji 1728.[325] i *Constitutiones pontificiae et Romanorum congregationum decisiones ad parochos* (…) Josepha Baptiste Pittona (1695.-1736.), tiskana u Veneciji 1737. godine.[326]

Brdovečki svećenici koristili su se u svom radu raznim propovjedničkim zbirkama poput *Instructissima bibliotheca manualis concionatoria* (…) isusovca Tobiasa Lohnera (1619.-1697.) tiskanim u Veneciji 1756.,[327] za filozofska razmišljanja čitali su djelo pod nazivom *Philosophia mentis & sensum* (…) Josepha Zanchija (1710.-1786.), tiskano u Beču 1750.,[328] a o filozofskim osnovama u *Elementa matheseos, philosophiae auditorum* (…) Johanna Bapt. Horvàtha (1732.-1799.), tiskanim u Trnavi 1772. godine.[329]

Manje zastupljene knjige u knjižnici su biblije i misali, vjerojatno zato što se o njima vodila velika briga te se nisu oštećivale i zbog toga su dugo trajale. No, svakako treba nabrojati neke radi njihove bogate grafičke opreme poput *Sacrorum Bibliorum* (…) tiskana u Beču najvjerojatnije 1617.,[330] a koje je po izlasku iz tiska postala stanovita konkurencija dotadašnjem Sv. Pismu, zatim *Biblia Sacra, vulgatae editionis* (…) tiskana u Baselu 1768.[331] te *Missale Romanvm ex decr. Sacrosancti concilii Tridentini restitutum*

---

[324] Jos. Joan. Nep. Pehem (…) *Praelectionum in Jus Ecclesiasticum universum*, methodo discentium utilitati adcommodata congestarum, Pars I., comprehendens Jus Ecclesiasticum publicum, permissu superiorum, Viennae, apud Antonium Gassler, 1785.

[325] *Officialis curiae Ecclesiasticae,* ad Parxim pro Foro Ecclesiastico, tum saeculari, tum regulari, utiliter aptatus, ac Summorum Pontificum Litteris, Oecumenicorum Conciliorum Decretis, Sacrorum Canonum Statutis, necnon recentioribus Sacrarum Congregationum Rescriptis opportunè instructus, auctore Augustino Matthaeucci (…), Venetiis, MDCCXXVIII (…).

[326] *Constitutiones pontificiae et Raomnarum congregationum decisiones ad parochos,* utriusque cleri spectantes, Jo: Baptista Pittono, sagerdote Veneto collectore, excudebat Venetiis, (…), Anno MDCCXXXVII.

[327] *Instructissima bibliotheca manualis concionatoria*, in qua de virtotibus, vitiis, sacra mentis (…), in sex tomos divisa (...) R. P. Tobiae Lohner societatis Jesu presbyteri, tomus primus (…), Venetiis, MDCCLVI.

[328] *Philosophia mentis & sensuum,* ad usus academicos accommodata, opera & studio Josephi Zanchi, S. J. sacerdotis, tomus primus, Logicam et metaphysicam complectens, Viennae Austriae, (…), M. D. CC. L.

[329] *Elementa matheseos, philosophiae auditorum,* usibus accommodata a Joanne Bapt. Horvàth e. S. J. in universitate Tyrnaviensi physicae professore publico ordinario, tomulus I, complecentes elementa aritmeticae et algebrae, Tyrnaviae (…) MDCCLXXII. Više o navedenom djelu u Ž. Dadić, *Egzaktne znanosti u Hrvata u doba prosvjetiteljstva*, Mat ica hrvatska, Zagreb, 2004., str. 126-146, 244-253.

[330] *Sacrorum Bibliorum vulgatae editionis concordantiae,* hugonis cardinalis ordinis praedicatorum; ad recognitionem, Jessu Sixti V. Pont. Max. Bibliis adhibitam (…) Vienna. Olovkom je na dnu stranice napisana 1617. godina.

[331] *Biblia Sacra, vulgatae editionis,* Sixti V. et Clementis VIII. pontif. Max, auctoritate Recognita uberrimis prolegomenis dogmaticis, et chronologicis, illustrata in hac novissima editione (…) Tomus primus, ex typographia Bassanensi MDCCLXVIII (…).

tiskan u Veneciji 1686. godine.[332] Među knjigama se uočava i priručna literatura poput rječnika *Dictionarium* talijanskog autora F. Ambrosija Calepinija,[333] u koju se kao vlasnik upisao župnik N. Jellak, zatim djelo o osnovama ekonomije *Compendium oeconomiae ruralis* (…) Mattheusa Pankla (1740.–1798.) tiskana u Budimpešti 1797.[334] ili *Idea sapientis philosophiae morum* (…) *Ethica, theo-politica, oeconomica* (…) Antonija Vanossija (1683.-1757.) tiskana u Trnavi 1746. godine.[335] Zbirci knjiga ne vezanih uz crkvenu tematiku može se dodati i ona o osnovama matematike poput *Elementa Algebrae* (…) Francisca Rauscha (1743.–1816.),[336] tiskana u Budimpešti 1799., zatim knjiga o anatomiji čovjeka *Anatomische Tabellen* (…) Johanna Adama Kulmusa (1689.-1745.) tiskana u Augsburgu 1745.,[337] ili o pravu u *Statv imperii Germanici* (…) glasovitog teoretičara države Samuela Pufendorfa (1632.-1694.), tiskanim u Leipzigu 1734. godine.[338]

Kako bi proširili svoje znanje o medicini brdovečki župnici i kapelani čitali su *Physiologia reformata* (…) Georga Wolffganga Wedelija (1645.-1721.), tiskana u Beču 1688.,[339] zatim o povijesti mađarskoga kraljevstva u knjizi *Regni Hungarici historia* (…) mađarskog povjesničara Nikole Ištvanfija (1538.-1615.), tiskana u Kölnu 1685.,[340] a o svecima u *Aggiographia veri ecclesiastici* (…) Sixta Carcana tiskanoj u Rimu 1621. godine i druge.[341] Kako je I. Kobbe u svojoj oporuci naveo, kada je počeo služiti kao župnik u Brdovcu, dočekalo ga je svega nekoliko knjiga, a kako je zadnja spomenuta među starijima u župnom uredu, možda je upravo ta koju je Kobbe kasnije spomenuo. Za sada su uočene

[332] *Missale Romanvm ex decr. Sacrosancti concilii Tridentini restitutum,* BPII V PONTIFICIS MAX, IVSSV EDITVM, Clementis VIII ac Vrbani VIII auctoritate recognitum (…), Venetiis, M. DC. LXXXVI.
[333] Naslovnica knjige nije sačuvana.
[334] *Compendium oeconomiae ruralis*, quo din usum suorum auditorem conscripsit Matthaeus Pankl (…), editio tertia (…), Budae (…) 1797.
[335] *Idea sapientis philosophiae morum, partes tres, Ethica, teho-politica, oeconomica,* (…) Antonio Vanossi (…) Tyrnaviae (…) Anno M.DCC.XLVI.
[336] *Elementa algebrae,* conscripta per Franciscum Rausch (…), Pestini (…) 1799.
[337] *Anatomische Tabellen*, nebst dazu gehörigen Anmerckungen und Kupffern, daraus des gantzen Menschlichen Cörpers, Beschaffenheit und Nutzen deutlich zu ersehen, welche den Anfängern der Anatomie zu bequemer Anleitung verfasset hat Johann Adam Kulmus (…), Augspurg (…) 1745.
[338] Sam. L.B. de Pvfendorf, antea Severini de Monzambano, *Statv imperii Germanici,* liber vnvs, olim cvra B. Titii cvm notis variorvm editvs, nunc denvo recvsvs et noti sad praesens secvlvm accomodatis, atque a Jo. Godofr. Schavmbvrg (…), Lipsiae (…), 1734.
[339] Georgi Wolffgangi Wedeli, med. Doctoris, consilliari et archiatri ducalis Saxonici, et professoris publici *Physiologia reformata*, Iennae (…) Anno M DC LXXXVIII.
[340] *Regni Hungarici historia* (…) Matthiae Corvini regis XXXIV (…) Libris XXXIV (…) Nicolao Isthuanffio (…) Coloniae Agripinae (…) Anno M. DC. LXXXV.
[341] *Aggiographia veri Ecclesiastici,* ex sacris verbis & sententiis instarcontinutae oratonis laboriose contexta, avthore F. Sixto Carcano, novocomen, ord. praed. episcopo & ilustrissimi (…) Romae sumptibus Andreae Brugiotti MDCXXI, ex typographia Iacobi Mascardi, superiorum permissu.

tri knjige tiskane u 16. stoljeću, a koje se smatraju najstarijima u brdovečkoj župnoj knjižnici: prva je ona Josepha Baptistae Montane *Medici Veronensis* (…) tiskana u Veneciji 1554.,[342] zatim *Beati Gregorii Papae Opervm* (…) tiskana u Veneciji 1583.,[343] a treća od autora Petra Bellonija *Cenomani Medici de neglecta Stirpium Cultura* (…) tiskana u Antverpenu 1589. godine.[344]

U slobodno vrijeme sasvim sigurno čitala su se djela antičkih autora poput *Metamorphosen* Publija Ovidija Nazona (43. pr. K.-17. po. K.), tiskana u Baselu 1748.,[345] zatim *Carmina expurgata* Q. Horacija Flaka (65. - 8. pr. K.) tiskana u Veneciji 1755.,[346] *Epistolarvm quae extant ad familiares* M. Tulija Cicerona (106. - 43. pr. K.) tiskana u Leipzigu 1713.[347] ili o tada suvremenoj temi - o Voltaireovim zabludama u *Die irrthumer des herrn von Voltaire* (…) tiskana u Presburgu (Bratislavi) 1781. godine.[348]

Ipak, kako se radi o kajkavskom kraju koji njeguje svoju baštinu, postavlja se pitanje ima li u župnom uredu knjiga na hrvatskom jeziku, odnosno na kajkavskom narječju? Do danas se sačuvalo njih nekoliko koje su brdovečki svećenici koristili u svome radu, a tiskane su na hrvatskom jeziku u zagrebačkim tiskarama. Ako je tekst naslovnice knjige napisan na latinskom ili kojem drugom jeziku, ovdje se navodi hrvatski prijevod istog koji je najčešće slijedio stranicu iza. Tako se u Brdovcu čuvaju čak tri sveska propovjedi *Hrana duhouna* (…) objavljeni 1723.,[349] 1727.[350] i 1734.[351] autora kapucina

---

[342] Jo. Baptistae Montani *Medici Veronensis, in tertium primi Epidemiorum fectionem Explanationes*, a Valentino Lvblino Polono collectae, cum Gratia et Privilegio, Venetis apud Balthasarem Constantinum ad signum divi Georgii M.D.LIIII.

[343] *Beati Gregorii Papae Opervm*, tomus secundus, complectens aliqvot sacrae sc(…)tvrae expositiones, tvm homilias svper ezechielem, et in evangelia, tvm eivsdem epistoals, cum quibusdam aliis, utiuersa facieapparebit (…), Venetiis, MDLXXXIII.

[344] Petri Belloni *Cenomani Medici de neglecta Stirpium Cultura, atque earum cognitione libellus*: Edocens qua ratione Siluestres arborescicurari & mitescere queant. Carolvs Clvsis Atrebas e Gallico Latinum faciebat, Antverpiae, ex officina Christofori Plantini, Architypographi Regii, M.D.L.XXXIX.

[345] Publii Ovidii Nasonis *Metamorphoseon*, libri XV, cum notis Thomae Farnabii, Patavii ac Bassani, MDCCXLVIII. (…).

[346] Q. Horatii Flacci, *Carmina expurgata,* (…) auctore Josepho Juvencio, societtis Jesuu (…), Venetiis, MDCCLV (…).

[347] M. Tvllii Ciceronis, *Epistolarvm quae extant ad familiares*, libri XVI, notis perpetuis ad modum Iohannis Minellii illustratarum, editio secunda revisa, cui praesigitur, praefatio de avctoribus classicis adhvc edendis (…), Lipsiae (…), Anno MDCCXIII.

[348] *Die irrthumer des herrn von Voltaire*, aus dem Franzosischen (…) Zweiter theil, Presburg (…) 1781.

[349] *Hrana duhouna ovchicz kerschanzkeh aliti razgovori duhouni Opominaichi, y vuchecsi Cloveka Kerschenoga pripravitisze k dobre, y szrechneszmerti, koitoi pridani ieszu Razgovori od hvale, y chazti zverhu nekoieh Szvetkov B. D. Marie Szvetczev, y Szveticz oszbuinesseh Patronussev naimre umiraiucheh lyudih, ove pak Nadozpeva kratek Razgovor z-Betesniki, za razveszelyenie, obiachenie, y na terpliunozt, kakti y nazadnie umrelo pripraulyenie nyhovo,* zkomponovani, y na szvetlo dani, P. Stefanu Zagrebczu,

Štefana Zagrebca (Zagrepca), odnosno pravim imenom Matije Markovića (1669.-1742.).[352] U razdoblju od gotovo 20 godina, Š. Zagrebec je objavio pet velikih svezaka propovijedi za sve nedjelje kroz crkvenu godinu čime njegov ukupni rad prelazi više od 3.000 stranica. Detaljnije, svesci su podijeljeni na nedjeljne propovjedi kroz godinu (prvi, četvrti i peti), zatim svetačke i blagdanske propovjedi (drugi) te eshatološko-korizmene propovjedi u trećem svesku. *Hrana duhouna* (…) obogaćena brojnim biblijskim pričama i događajima, osmišljena je, među ostalim, i kao privatni obrednik namijenjen pripremi Bogu ugodne kršćanske smrti. S obzirom na osnovne aktivnosti Bratovštine sv. Barbare, može se pretpostaviti kako su i ovo djelo, zajedno s *Poboznim molitvama* (…) koristili brdovečki svećenici kada su izvršavali pastoral u župi dodjeljujući umirućima posljednju pomast.

Sljedeća knjiga o propovijedima pisana na hrvatskom jeziku je ona Ivana Muliha (1736.- 1798.) pod naslovom *Prodestva kratka i gotova za vszem protuletne dobe nedelje* (…) tiskana u Zagrebu 1782. godine.[353] U svome djelu Mulih jednostavnim pričama nastoji

---

prodekatoru Capuczinu, Tertia ztran, na tri ztranke razdelyena, z dopusleniem gornieh. Zagrabiae, Typis Joannis Bartholomsei Pallas, Anno 1723.

[350] *Hrana duhovna ovchicz kerschanzkeh aliti Prodeke zverhu Nedely od Perve Adventa, do Perve po Duhovom: z- prilosenemi nekoiemi zoszebnemi za oszebuineh vremen potreboche; kakti Vu vremenu Jubileumzkoga Proschenia, Poszvetil Czirkveneh, nad Novomesniki, y vu koiehgod obchinzkeh potrebochah oszebuinum marlivoztium ukup szlosene*, y na szvetlo dane, po P. Stefanu od Zagreba Concionatoru Capucinu, Ztran Cheterta, z dopuscheniem gornieh, Typis Joannis Barthomaei Pallas, Anno 1727.

[351] *Hrana duhouna, ovchicz kerschanzkeh, aliti prodeke zverhu nedely trojachkeh, i zverhu deszetereh bosieh zapovedeh, od uszeh Paztirov Ovchicz Kerschanzkeh iz Prodekalnicz prodekuvane, ali unogo bolye vu Szpovedalniczah z Gresniki marlivo obchiniane; kuliko hasznovitesse, tuliko potrebnesse szugiene*; zato uszum mogochnum marlivoztiam zkomponuvane, y k sitku vekovechnemu Ovchiczam Kerschanszkem na szvetlo dine po P. Stefanu Zagrebczu, Prodekatoru Capuczinu. ztran peta, y naizadnia, z dopuscheniem gornieh. Zagrabia, typus Joannes Weitz, Anno 1734.

[352] Štefan Zagrebec (Matija Marković) rodio se 1669. u Zagrebu, gdje je i umro 1742. godine. Svete zavjete redovničkoga zvanja položio je 1689. u kapucinskom samostanu u Gorici, a kasnije je radio kao propovjednik u Zagrebu i Varaždinu. Za života je više puta obavljao dužnost gvardijana u Štajerskim samostanima. S obzirom na obujam svoga rada smatra se jednim od plodnijih kajkavskih pisaca 18. stoljeća - prozaista čiji rad karakterizira snažan i bogat barokni izraz. Brojne poučne priče koje je uvrstio u svoju *Hranu duhounu* prilagodio je čitateljima, s jedne strane opisujući pravednicima raskoš rajskog života, a s druge strane upozorava grešnike na paklene muke. Zagrebec, Štefan (Marković, Matija), *Hrvatski leksikon,* II. svezak, L-Ž, Naklada leksikon, Zagreb, 1997., str. 695; *Leksikon hrvatskih pisaca,* Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 796; Krešimir GEORGIJEVIĆ, *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni,* Matica hrvatska, Zagreb 1969., str. 208.-209; *Povijest Hrvatske književnosti,* knjiga 3, Od renesanse do prosvjetiteljstva, Liber Mladost, Zagreb, str. 333.-335.

[353] *Prodestva kratka i gotova za vszem protuletne dobe nedelje od perve korizmene do trojach*(…) iz Szvetoga Piszma i szvetih otczev izvadjena, poleg szadassnjega govoriti nachina razdelena i szlosena po Ivanu Mulih (…) z – dopuscheniem Poglavarov na szvetlo dana. Vu Zagrebu, szlovmi Ivana Thomassa pl. od Trattnikov C. K. A. (…) 1782. Ivan Mulih rodio se 1736. u Kranjskom mjestu Černomlju koji je tada spadao pod zagrebačku biskupiju, a sam je u tadašnjim zapisima zabilježen kao *Croata Csernomelensis.* U jezuitski red ušao je 1768, a nakon njegova ukidanja odlazi služiti kao svjetovni svećenik. Umro je 1798. godine. Krešimir GEORGIJEVIĆ, *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni,* str. 278.-279.

čitateljima prikazati temeljne kršćanske vrijednosti, upozoriti na grešna djela u društvu te ukazati na pravila dobrog ponašanja, odnosno upozoriti kako učinjeno zlo neće proći nekažnjeno. Zatim slijedi prvi kajkavski lekcionar *Szveti evangeliomi* (…) autora Nikole Krajačevića (1582 - 1653)[354], tiskan u Grazu 1651. kojemu je predgovor napisao zagrebački biskup Petar Petretić (1604.-1667.).[355] U tom predgovoru biskup Petretić negoduje radi lošeg obrazovnog stanja svećenika na području zagrebačke dijeceze, dapače dodaje kako neki ni ne znaju Božje zapovjedi.[356] Spomenuti *Szveti Evangeliumi* (…) tiskani su u više izdanja, a ono iz 1778. je bogato ilustrirano. Radi svoje kvalitete, djelo je gotovo dva stoljeća bilo službeni lekcionar Zagrebačke biskupije. Osim misnih čitanja iz Evanđelja, Krajačevićev lekcionar sadrži katekizam s duhovno-moralnim opomenama, pjesme i molitve. S manjim promjenama lekcionar je naknadno tiskan u Trnavi 1694., u Zagrebu 1730., u Budimu 1740. te ponovo u Trnavi 1759. godine. Tek će šesto izdanje iz 1778. imati znatnije izmijenjen sadržaj: izostavljen je katekizam, dodane su neke molitve, a ima i ilustracije nekih evanđelja. Sedmo izdanje iz 1787. je prvo kompletno izdanje osmišljeno kao potpuni lekcionar s uključenim čitanjima iz Evanđelja te poslanicama.[357]

---

[354] Isusovac Nikola Krajačević Sartorius (Sisak, 1581. – Zagreb, 1653.) jedan je od plodnijih kajkavskih pisaca prve polovice 17. stoljeća. Osim lekcionara *Sveti Evangeliomi*, u kojemu je uvrstio katekizam (*Katekizmuš detčinji*), duhovne poduke i pjesme, objavio je molitvenik *Molitvene knižice* (1630., 1640., 1657.), te danas izgubljene *Mali katekizam* (1628.) i *Ručne knižice za bratovčine* (1639.). Vidi Mijo Korade, „Katekizmuš detčinji" (1651.) Nikole Krajačevića Sartoriusa (1581.-1653.), Gazophylacium, god. XIII, Zagreb, 2008., br. 3-4. str. 49-80.

[355] *Szveti evangeliomi, Koteremi fzveta Czirkva Zagrebecska Szlovenzka, okolu godifcsa, po Nedelye te szvetke five,* z - jednem kratkem catechifmusem, za nevmetelne lyudi hafznovitem: szvetloga i vifzoko poftuvanoga gozpodina gozpodina Petra Petreticsa, bifkupa Zagrabecskoga, oblaztjum, i ztrofkom, i szlovenzkem fzlovom na fzvetlo vun dani, i ftampani z-dopufcsenjem gornyeh. Vu Nemskom Gradcze. na jezero fsezt zto petdefzet i pervo leto, pri Ferencze Widmanstadiuse. Petar Petretić rodio se u Žumberačkim Sošicama 1604., a umro je u Zagrebu 1667. godine. Školovao se u Zagrebu i Beču, a 1632. imenovan je kanonikom i upraviteljem hrvatskog kolegija u Beču. Od 1635. do 1637. djelovao je kao upravitelj sjemeništa u Zagrebu. Zagrebačkim biskupom postao je 1648., a kaločkim nadbiskupom 1667. godine. Kao biskup i nadbiskup radio je na povezivanju katoličke i pravoslavne Crkve u Hrvatskoj. Petretić, Petar, *Hrvatska enciklopedija,* 8, O-Pre, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006., str. 432.

[356] "Niftarmenye zato, né ga broja ni racfuna nevmetelnem lyudém, vu nafsem Szlovenzkom Orfzage; náyime po gorah i goriczah: po fzéleh, po krainah i njihoveh kotáreh, kii teh návukov niti znaju niti razmeju ; tak, da megy zto lyudmi jedva fze nahágya jeden, ki bi dobro znal cfteti Veru Apoftolzku, ali défzetere Zapovedi Bosje**;** te i onoga kay znaju jezikom zpocfitati, pametjum ne razmeju. Vnogi jefzu, kii od treh Perfón fzvetoga Troyztva; od Chriftufevoga Bofanztva, od krifa, od fzmerti, od nyegova vu Oltarzkom Sacramente nazocsi bítja; od hafzne i potrebocse fzvetoga Pricfefcsanja, i od vnogeh drugeh kotrigov Vere Kerfcsanzke, na dufsnó zvelicfenje *diftincté* znáti i koliko toliko razmeti potrebneh, nikay niti znaju, niti razmeju.", *Szveti evangeliomi* (…), str. 16.-17.

[357] http://kgzdzb.arhivpro.hr/index.php?doctype=2&docid=301004429&vrstadok=4#

Među knjigama brdovečke knjižnice je i ona koju je Josip Horvat preveo s njemačkog na hrvatski jezik i tiskao u Zagrebu *Kratka na zpodobu krschanszkoga navuka napravlyena prodechtva na vzse nedelye, y szvetke czeloga letta* (…) autora Josipa Polikarpa Schilchera.[358] Ta je knjiga razrada ranije spomenutog *Austrijskog katekizma*, odnosno njegovih propovjedi i vjeronaučne pouke. Zatim, knjiga koja je također tiskana u Zagrebu, ali nije napisana na hrvatskom jeziku već na latinskom, je *Controversiae ecclesiae orientis & occidentis* (…) Antuna Werntla (1710.-1790.) iz 1754. godine.[359] Werntle je bio austrijski isusovac koji je u prvoj polovici 18. stoljeća radio kao profesor teologije na zagrebačkom bogoslovnom fakultetu, a u spomenutoj knjizi bavi se pitanjima istočne crkve, odnosno pravoslavljem te crkvenim raskolom iz 1054. godine.[360] Zatim slijede dvije knjige propovjedi *Sermones morales super totius anni dominicas* (…) talijanskoga autora Joannisa Baptistae Campadellija iz 1770.[361] i 1772.[362] koje je na hrvatski preveo Baltazar Matković. Na kraju treba dodati i *Officium Rakoczianum* (…) iz 1760. godine.[363] Ovaj molitvenik, za koji još nije sa sigurnošću utvrđeno tko ga je priredio,

[358] *Kratka na zpodobu krschanszkoga navuka napravlyena prodechtva na vzse nedelye, y szvetke czeloga letta, (...)* ladanzkomu puku na (…) posztavleno po Jos. Polykarpu Schilcher, plebanussu vu Laszingi vu dolnyi Austrii; (…) pako iz nemskoga na horvatzki jezik prenessena, I. H., szlavne biskupie Zagrabechke (…), Ztran I., vu Zagrebu tiszkano vu czecz. Kraly. Szlo(…), 1796. Više o radu Josipa Horvata vidi u: *Leksikon hrvatskih pisaca,* Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 279., Franjo Emanuel HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi,* str. 182.

[359] *Controvesriae ecclesiae orientis & occidentis, disputationi publice propositae, in academia regia Zagrabiensi soc. Jesu*, Anno M.DCC.LIV, mense Augusto, respondente rev. nob. excell. erud. Ac perdocto domino Gregorio Aloysio Popjevacs, Almae Diecaesos Zagrabiensis Presbytero, SS. Theol. Aud. Emerito. Ex praelectionibus Antonii Werntle soc. Jesu presbyteri, Philosophiae Doctoris, SS. Theologiae Professoris publici, Ordinarii, Zagrabiae, Typis Antonii Reiner Inclyti Regni (…) Typographi Privilegiari.

[360] Antun Werntle rodio se 1710. u Grazu, a umro je u Zagrebu 1790. godine. Gimnaziju i studij filozofije završio je u Zagrebu, a u isusovački red ulazi 1728. godine. Radio je kao profesor filozofije i teologije u Zagrebu, zatim teologije u Trnavi, a u Grazu je bio profesor prava i dekan Filozofskog fakulteta. Nakon ukinuća isusovačkog reda, radio je kao profesor i dušobrižnik u Zagrebu do smrti. Werntle, Antun, *Leksikon Hrvatskih pisaca*, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 794.

[361] *Sermones morales super totius anni*, dominicas Joannis Baptistae Campadelli, in diocesi Paduana parochi, ac animarum curatoris zelantissimi, et theologiae doctoris capacitati plebis adaptati, jam per A. R. D. Balthasarem Mattakovich, collegiatae ecclesiae Chasmensis S. Spiritus canonicum, & alterius beatissimae Virginus Mariae visitantis in venerabili capitulo Zagrabiensi fundatae parochum, ex Italico in vernaculum vulgare Croaticum traducti, et in duas partes distincti. Pars altera a dominica pentecostes ad adventum domini. Zagrabiae, typus Antonii Jandera, Ven. Cap. Eccl. Zagr. Typ. 1770.

[362] *Sermones morales super totius anni*, dominicas Joannis Baptistae Campadelli, in diocesi Paduana parochi, ac animarum curatoris zelantissimi, et theologiae doctoris capacitati plebis adaptati, jam per A. R. D. Balthasarem Mattakovich, collegiatae ecclesiae Chasmensis S. Spiritus canonicum, & alterius beatissimae v. m. visitantis in venerabili capitulo Zagrabiensi fundatae parochum ex Italico in vernaculum vulgare Croaticum traducti, et in duas partes distincti. Pars prima ab adventu domini, ad dominicam pentecostes inclusive. Zagrabiae typus Antonae Jandera, Ven. Cap. Zagr. Typographie 1772.

[363] *Officium Rakoczianum,* (…)exercitia ordinata (…) Beata Virginis Mariae, (…), Zagrabiae, M.DCC.LX.

pisan je na latinskom jeziku, a izvorno potječe iz Mađarske. Spomenuti primjerak u brdovečkoj knjižnici je njegovo zagrebačko izdanje.

S obzirom na izloženi pregled knjiga koji se do danas sačuvao u brdovečkoj župnoj knjižnici, vidljivo je kako su svećenici stavljali veliku važnost na svoje cjeloživotno obrazovanje i duhovni rad sa svojim župljanima. Knjige koje su kupovali, odnosno koje su dobivali ili nasljeđivali, sadržajno su najviše vezane uz teologiju i crkveno pravo, zatim vjerske običaje i propovjedanje te pouke i rješenja moralnih pitanja. Informirajući se i učeći iz njih, vrlo je vjerojatno kako su brdovečki svećenici nove spoznaje primjenjivali u svakodnevnom radu te ih prenosili svojim župljanima. Radi interesa svećenika čitala su se i druga djela ne vezana uz crkvenu tematiku poput djela antičkih autora, leksikona i rječnika, anatomije čovjeka ili razmišljanja Voltaira. Upravo zahvaljujući knjigama, njihovi vlasnici su ostavili trag o sebi, a i o vlastitom viđenju duhovnosti i pobožnosti koja se može čitati nekoliko stoljeća kasnije. Stoga se i ovo poglavlje može završiti s kratkom pjesmom nepoznatog brdovečkog župnika ili kapelana rukom upisanom na korice jedne knjige koja u prijevodu glasi: "Bog čovjek, Majka djevica, kruh dragi, vino krv. Kroz tu divnu tajnu, čuva nas (pazi) naš Bog Otac † (ucrtan znak križa) i Sin i Duh Sveti. Amen."[364]

[364] Tekst je upisan na koricama knjige *Tribunalis confessariorum et ordinandorum* (…) P. M. Wigandta, tiskana u Veneciji 1746., i u izvorniku glasi: *Deus Homo, Mater Virgo, Panis caro, Vinum Sanguis. Per ista mirabilia mysteria, tueatur nos Deus Pather †, et Filius, et Sp. S. Amen.*

11) Demografska struktura župe sv. Vida u Brdovcu od 1672. do 1800. godine

Podaci za istraživanje demografske strukture stanovništva župe sv. Vida u Brdovcu od 1672. do 1800. potječu iz župskih matičnih knjiga – rođenih, vjenčanih i umrlih. Upravo su ti podaci ukazali na bitne demografske pokazatelje poput nataliteta, mortaliteta ili prirodnog prirasta.[365] Ipak, obradom podataka dobivaju se šture brojke koje ne djeluju zanimljivo. No, mogu li te brojke ispričati nešto više? Jesu li ratna zbivanja 17. i 18. stoljeća utjecala na broj rođene djece u župi Brdovec s obzirom da su muškarci bili na ratištu? Jesu li možda glad, epidemije ili kakve druge nepogode utjecale na broj vjenčanja, a time i na broj rođenja djece? Jesu li roditelji planirali začeće djeteta prema nadolazećim poljoprivrednim aktivnostima te jesu li kakvu ulogu imale vjerske aktivnosti ili propisi? Kako se tu uklapa pučka pobožnost? Cijeli niz dodatnih pitanja može se postaviti pri analizi podataka koje nude matične knjige.

Osnovicu za ovo poglavlje osigurao je ranije spomenuti rad A. Gabričevića o prirodnom kretanju stanovništva u župi Brdovec.[366] Kako je autor podatke obradio u periodu od 1672. do 1981., za potrebe ove radnje koristili su se i dodatno obradili podaci, uz izradu grafikona i popratnih komentara, od 1672. do 1800. godine. U ovu radnju nisu prenijete tablice iz kojih su uzimani podaci jer su cjelovite više puta objavljene, stoga ponavljanje ne bi imalo smisla. Ovdje valja i naglasiti kako je u promatranom 128-godišnjem razdoblju došlo do manje korekcije granica župe Brdovec. Korekcija se dogodila 1789. kada je od župe Brdovec odvojena i samostalnom proglašena ona u Mariji Gorici. Do promjene granice župe došlo je nakon odredbe Josipa II. da se sela koja su više od sat vremena hoda udaljena od središta župe imaju pripojiti drugoj. Novoosnovanoj marijagoričkoj župi pripalo je tako sedam naselja – Sveti Križ, Vukovo Selo, Kraj, (Marija) Gorica, Bela Gorica, Trstenik i Jošin Jarek s ukupno 691 stanovnikom. Prema mišljenju A. Gabričevića, odraz tih promjena nije vidljiv u matičnim knjigama.[367]

---

[365] Prvi pravi popis stanovništva Kraljevine Hrvatske učinjen je tek 1857. godine. Prije toga postojali su sporadični popisi stanovništva koje je carski dvor sastavljao radi potreba vojske (regrutacija) ili uzimanja poreza te crkva koja je na Tridentskom koncilu 1563. donijela odluku o vođenju knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih župljana.

[366] Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", str. 187.-308.

[367] ISTO, str. 228.

Opis demografske strukture započet će se opisom podataka iz matične knjige krštenih. Nakon krštenja djeteta, župnici su u knjige upisivali podatke o datumu krštenja, imenu i spolu djeteta, imenu i prezimenu roditelja i svjedoka (kumova) te mjesto stanovanja. Dodatna informacija bila je: je li dijete rođeno u bračnoj zajednici (zakonito, *legitimus*) ili van nje kao vanbračno dijete – *illegitimus*, odnosno radi li se o blizancima - *gemini*. Ovaj obrazac nije se uvijek poštivao, stoga postoje upisi s nepotpunim podacima. Razlog za to može biti što župnici nisu znali sve podatke ili pojedine nisu smatrali važnim zabilježiti. Pri analizi broja rođene djece važno je naglasiti kako su u matičnim knjigama zabilježeni datumi krštenja djece, odnosno da datum krštenja u pravilu nije jednak datumu rođenja. Krštenja su se odvijala nekoliko dana ili čak tjedana nakon rođenja djeteta. Radi toga, stvarno vrijeme rođenja djece, posebice one na kraju mjeseca ili godine koja su krštena u sljedećem razdoblju, prikazuje životnu dob kraćom od stvarne.

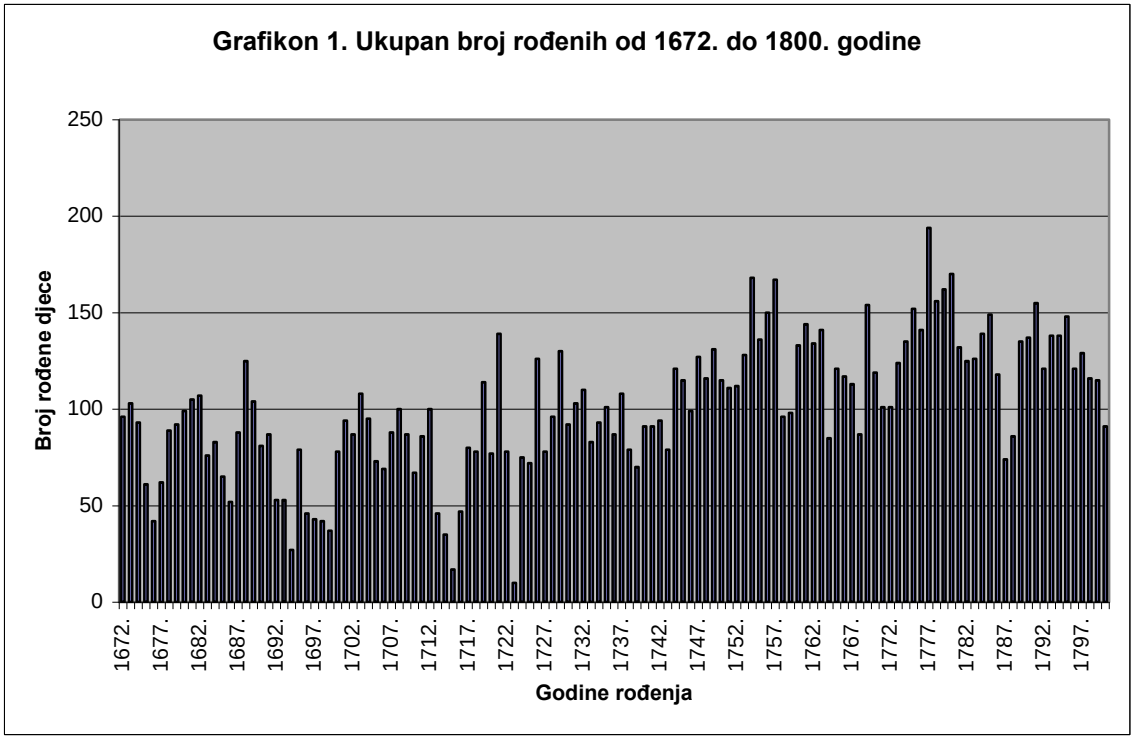

U župi sv. Vida u Brdovcu od 1672. do 1800. rođeno je ukupno 13.068 djece. Grafikon 1. prikazuje koliko je kroz navedeno razdoblje rastao ili padao broj rođenih. U promatranom razdoblju od 128 godina, prosječno se godišnje rađalo 102 djece. Najmanje rođenih bilo je 1723. – svega desetero. Premda je rat protiv Osmanlija od 1716. trajao dvije godine, njega se ne može povezati s tako malim brojem rođene djece nekoliko godina kasnije. Dapače,

broj rođene djece 1719. iznosio je čak 114. Nadalje, 1722. rođeno je 78, a 1724. 75 djece. Točan uzrok ovako malog broja rođene djece teško je odrediti. Najvjerojatnije se radilo o lošoj godini za proizvodnju u poljoprivredi (npr. izrazito hladna zima ili je tuča tokom ljeta uništila plod i uzrokovala privremenu nestašicu hrane), dok se mogućnost epidemije može isključiti jer ni jedna ne djeluje tako jako u tako kratkom vremenskom razdoblju. S druge pak strane, najviše je rođene djece bilo 1777. – čak 194. Taj broj predstavlja rezultat sigurnih i za poljoprivredu vrlo uspješnih godina na području župe Brdovec. Od polovice 18. stoljeća broj rođenih u župi Brdovec, uz povremeno manje opadanje, kontinuirano raste. Stoga je navedena brojka iz 1777. bila vrhunac u tome nizu. Nakon 1777. broj rođene djece se smanjuje do početka 19. stoljeća, no ne spušta se ispod 74 rođena djeteta po godini. Vremenske nepogode ostavile su svoj trag, a posebice 1786. kada je velika tuča poharala brdovečko područje i nanijela znatnu štetu. Kao posljedica toga sljedeće je godine, te 1787., rođeno navedenih 74-ero djece. Posljedice tuče osjetile su se i na širem području. Stjepan Krivošić je za godine od 1787. do 1789. naveo kako su za zagrebačko stanovništvo bile upravo kataklizmičke.[368] Loše žetve često su bile uzrokom gladi te su jedino fizički snažni pojedinci imali snage dočekati sljedeću žetvu, odnosno nove zalihe hrane. Stariji ljudi, mala djeca i drugi fizički oslabljeni pojedinci umirali su od pothranjenosti ili bolesti protiv kojih se, tako oslabljeni, nisu mogli boriti.

Kraj 17. stoljeća, koji je u političkom smislu na području Kraljevine Hrvatske obilježio rat protiv Osmanlija od 1683. do 1699., ostavio je trag i među brdovečkim stanovništvom. S prvom godinom rata natalitet je pao za čak 29 posto.[369] U tom 16-godišnjem razdoblju, samo dva puta (1688. i 1689.) broj rođene djece po godini viši je od

[368] Stjepan KRIVOŠIĆ, *Zagreb i njegovo stanovništvo od najstarijih vremena do sredine XIX. stoljeća,* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knjiga 19, Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, Zagreb, 1981. Povjesničari koji se bave proučavanjem društvenih zbivanja u Europi krajem 18. stoljeća sa sve većim zanimanjem prate posljedice erupcije islandskog vulkana Laki 1783. godine. Ta izuzetno snažna erupcija izbacila je oko 120 milijuna tona otrovnog sumpornog dioksida u atmosferu što je tri puta više nego količina industrijskog otpada proizvedenog u Europi 2006. godine. Izbacivanje tolike količine sumpornog dioksida stvorilo je gustu maglu koja se proširila zapadnom Europom, a kasnije sjevernom Amerikom, Afrikom i Azijom. Nakon erupcije, smrtno je stradalo više od 50 posto populacije stoke na Islandu, što je dovelo do gladi od koje je već sljedeće godine umrlo gotovo 25 posto stanovništva. Povećani broj smrtnih slučajeva ljudi i životinja zabilježen je u svim europskim zemljama, zima 1784. bila je izuzetno teška, a loše vrijeme nastavilo se nekoliko godina kasnije. U Francuskoj su velike tuče 1788. uništile usjeve što je izazvalo veliku glad, a zasigurno je imalo utjecaja i u pokretanju građanske revolucije smo godinu dana kasnije. U tom smislu, može se pretpostaviti kako je taj događaj imao vezu s pojavom gladi na zagrebačkom, a samim time i na brdovečkom području, krajem 18. stoljeća. http://en.wikipedia.org/wiki/Laki.

[369] Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", str. 225.

100, dok je 1694. rođeno tek 27 djece. Taj rat utjecao je i na broj sklopljenih brakova. Prve ratne godine sklopljeno je svega osam brakova. Radi usporedbe, godinu dana ranije bilo ih je 30. Uz povremeni rast broja brakova, najmanje ih je sklopljeno godinu dana prije završetka rata – svega četiri. Nakon što je rat završio vojnici se vračaju kući. Radost pobjede potvrdila se već 1700. kada je skok novorođene djece s 37 u 1699. porastao na 78 – dakle, za više od 100 posto. Može se zaključiti kako su se ratna zbivanja odrazila u padu nataliteta jer su muškarci (oženjeni ili oni po dobi spremni na vjenčanje) odlazili na ratište. S druge strane, moguće je pratiti kako višegodišnje izbivanje muškaraca od doma utječe na porast broja vjenčanja i rođenja djece nakon njihovog povratka. Od 1716. do 1718. vođen je novi rat protiv Osmanlija. Pred sam rat zabilježen je pad broja rođene djece sa 100 (1712.) na 17 (1715.). Nakon rata ponovno se bilježi veliki broj rađanja – 1719. rođeno je 114 djece, a 1721. čak 139 djece. Što se tiče brakova, 1714. zabilježen je najmanji broj sklopljenih brakova u cijelom 128 godišnjem razdoblju – svega dva. Zanimljivo je kako druge godine rata broj brakova skače na 30, a zadnje godine pada na osam. U kasnijem protuosmanlijskom ratu, od 1736. do 1739., nisu zabilježeni padovi. Vrlo vjerojatno muški stanovnici župe Brdovec nisu bili uopće ili u znatnijoj mjeri prisutni u tome ratu.

U vrijeme Marije Terezije i ratovima koji su se tada vodili, posljedice tih zbivanja osjetilo je brdovečko stanovništvo. U ratu od 1741. do 1748. broj novih brakova prepolovio se (u 1742. i 1744. godini). U sedmogodišnjem ratu od 1756. do 1763. dogodilo se slično – u prve dvije godine rata i u zadnjoj broj sklopljenih brakova je prepolovljen. Kada je nastupilo mirno razdoblje, isto se odrazilo i na broj rođene djece. U 17 mirnih godina, od 1769. do 1786., godišnje se rađalo više od 100-inu djece. Dapače, u tom periodu je i ranije spomenuta godina kada je rođeno najviše djece. Josip II., nasljednik Marije Terezije, započeo je novi rat od 1787. do 1791. protiv Osmanlija. Kao i ranije, rat je ostavio posljedice na brdovečko stanovništvo. Već prve godine rata broj rođene djece pao je na 74. Tek se u trećoj godini rata smanjio njegov utjecaj te se natalitet vratio u normalne okvire. Isto tako, u prvoj godini rata vjenčanja su pala na samo osam brakova godišnje. No i tu se stanje popravilo već sljedeće godine sa 35 novih sklopljenih brakova. Na samome kraju 18. stoljeća Habsburgovci su vodili još dva rata. Prvi, koji je trajao od 1792. do 1797., nije se značajnije odrazio na župu Brdovec. No, u vrijeme trajanja drugog rata, od 1799. do 1801., zabilježen je najveći broj smrtnosti u promatranom razdoblju – čak 312.

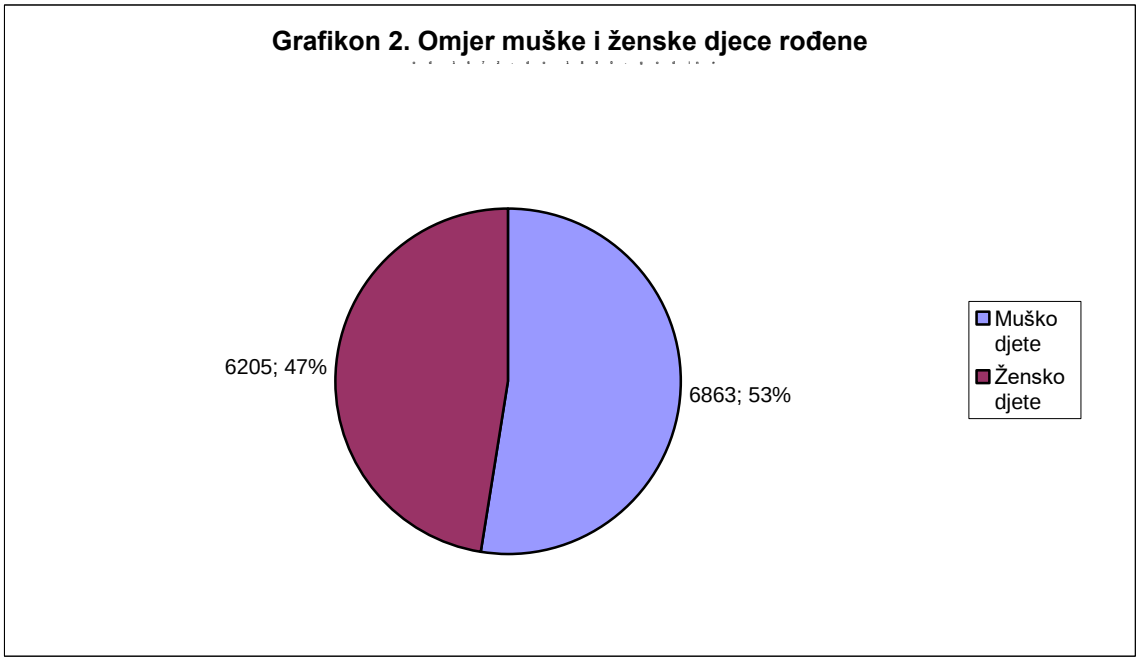

Što se tiče podjele rođenih prema spolu, u promatranom razdoblju rođeno je više muške nego ženske djece (vidi Grafikon 2.). Dječaci su činili ukupno 6.863 (ili 53 posto), a djevojčice 6.205 (ili 47 posto) rođene djece. Najveća razlika među spolovima u godini rođenja jest 1726 - 72 djevojčice prema 52 dječaka, te 1785. - 93 dječaka prema 56 djevojčica (vidi Grafikon 3.).

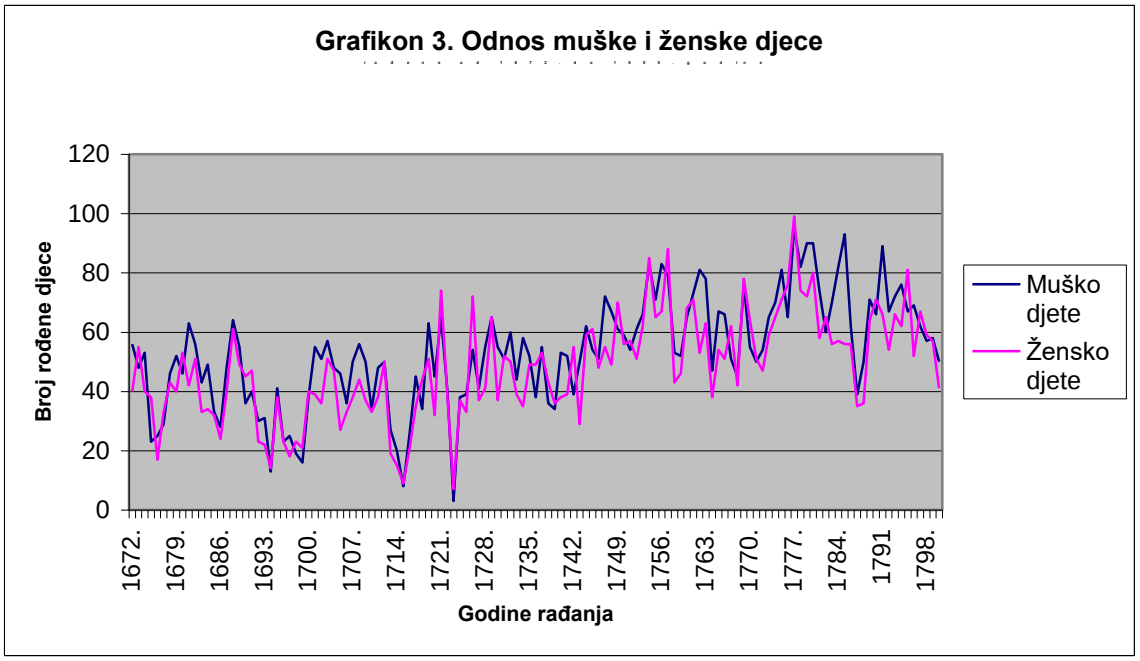

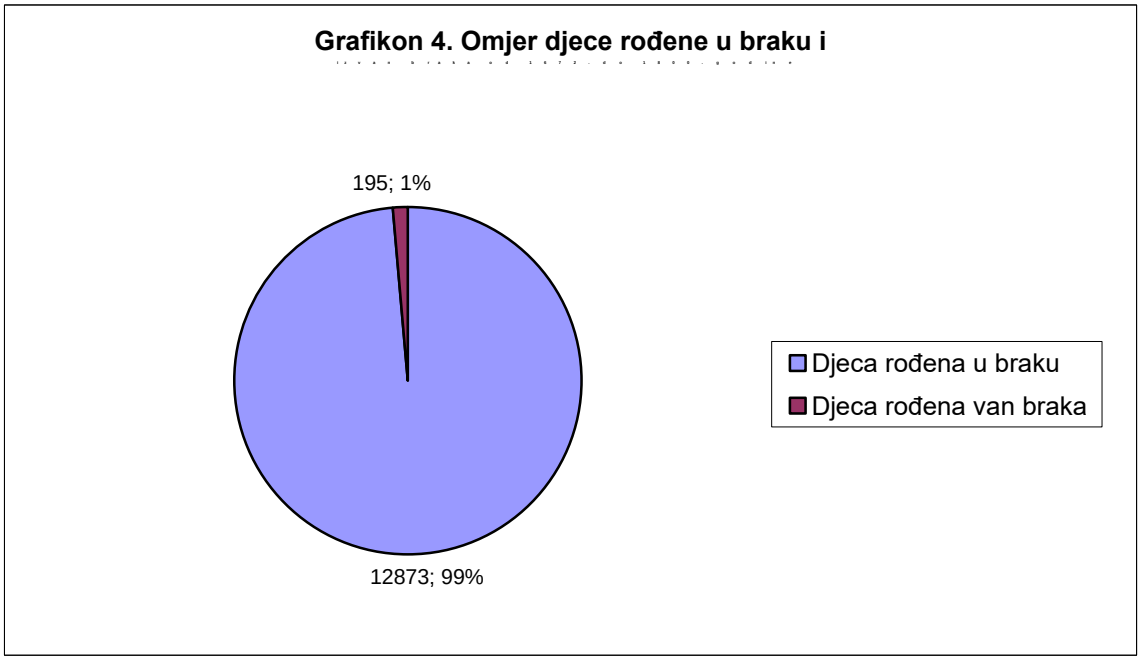

Zahvaljujući podacima iz matične knjige krštenih, sačuvani su i oni o vanbračnoj djeci, na kajkavskom području često pogrdno zvana *fačuk*.[370] U promatranom razdoblju ukupno je bilo rođeno 195 vanbračne djece koja čine svega jedan posto od ukupnog broja rođenih (vidi Grafikon 4). Do rata protiv Osmanlija od 1683. do 1699. sporadično su se javljala vanbračna djeca, i to ne više od troje godišnje. Stjepan Čikulin bio je vjerojatno zabrinut kada je njemačka vojska 1688. trebala prezimiti na njegovom brdovečkom imanju. U vrijeme trajanja rata, 1696. zabilježen je do tada najveći broj vanbračne djece – šestero. Taj broj će se javiti još dva puta – 1778. i 1783. godine. Do kraja proučavanoga razdoblja broj neće biti veći. U vrijeme dok su trajali ratovi od 1741. do 1748. i od 1756. do 1763. zabilježen je neprekinuti niz godina u kojima je rođeno čak 30 vanbračne djece (od 1744. do 1756.). U ranije spomenutih 17 mirnih godina, dok se nisu vodili ratovi, rođeno je 36 vanbračne djece. Dapače, 10 godina rađana su u neprekinutom nizu. Prema tome, može se zaključiti kako je ratno doba utjecalo na povećanje broja vanbračne djece, ali to ne umanjuje važnost mirnodopskog razdoblja kada ih se rađao nešto manji broj. Prema napucima seoskim sucima iz 1764., o svim trudnim ženama koje nisu imale zakonita muža, ili im je muž umro, morali su se brinuti ukučani kako trudnica "(…) nebi zbog bojazlivosti kastige, ali dete pogubila, ali szama szebe y porodu naskoditi sze tersila."[371] Ovdje se vidi

[370] Tomislav LIPLJIN, *Rječnik Varaždinskoga kajkavskoga govora,* Varaždin, 2002., str. 152.
[371] Stjepan LALJAK, "Kajkavski naputak seoskim sucima iz 1764. godine", str. 238.

kako je država, očito na temelju već postojećih slučajeva, vodila brigu o trudnicama, odnosno djeci koju je bezrezervno trebalo štititi. Takve mjere je sigurno podupirala i Crkva koja i danas napominje kako je život čovjeka svet.

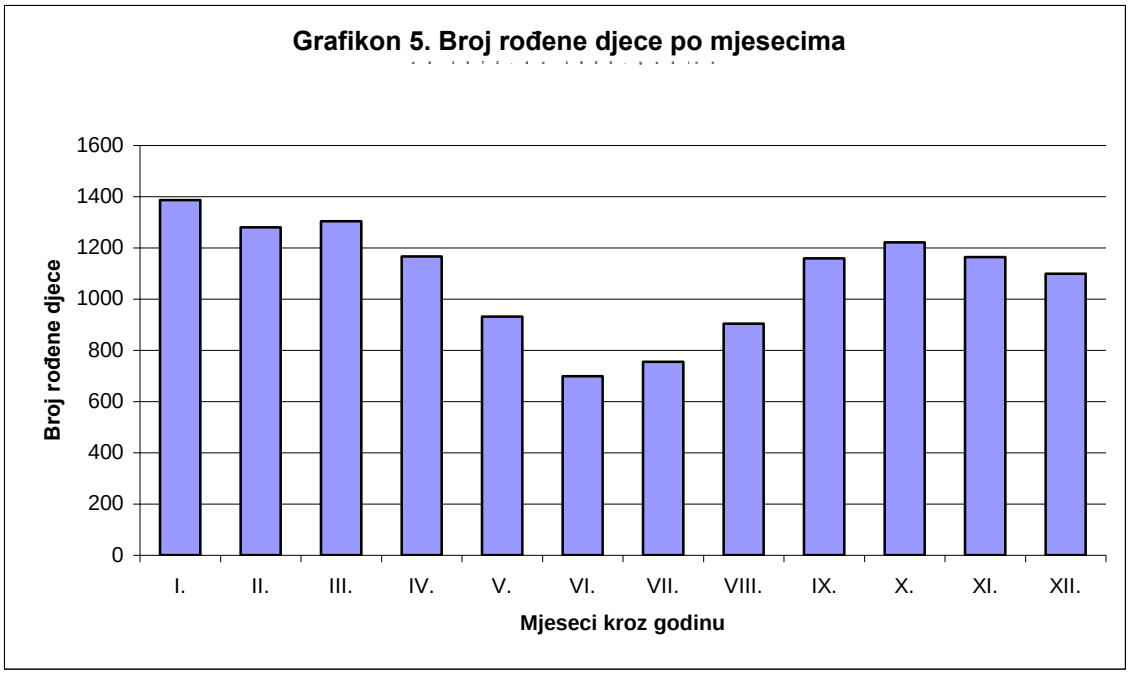

Termini rađanja djece kroz godinu, pretežito seljačke, ovisili su i o vremenu obavljanja poljoprivrednih radova (vidi Grafikon 5.). U župi sv. Vida u Brdovcu, u cijelom promatranom razdoblju najmanje djece rođeno je u lipnju, kada su poljoprivredni radovi u punom jeku, a najviše u siječnju kada se seljaci odmaraju od poljoprivrednih radova. U svakodnevici brdovečkoga stanovništva javio se društveni reciprocitet. "Što je broj ukućana manji i potreba za manualnim radom svakog člana veća, to se više dolazak potomka *usmjerava* u doba godine u kome će se privremeni izostanak žene-majke najmanje osjećati."[372] Dakle, uloga svakog člana domaćinstva u privređivanju bila je izuzetno važna te se izostanak radne snage snažno osjećao. Tako su budući roditelji nastojali voditi brigu kada će se djeca rađati tokom godine kako bi se taj, uvjetno rečeno *radni rizik,* najviše smanjio.

[372] Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", str. 239.

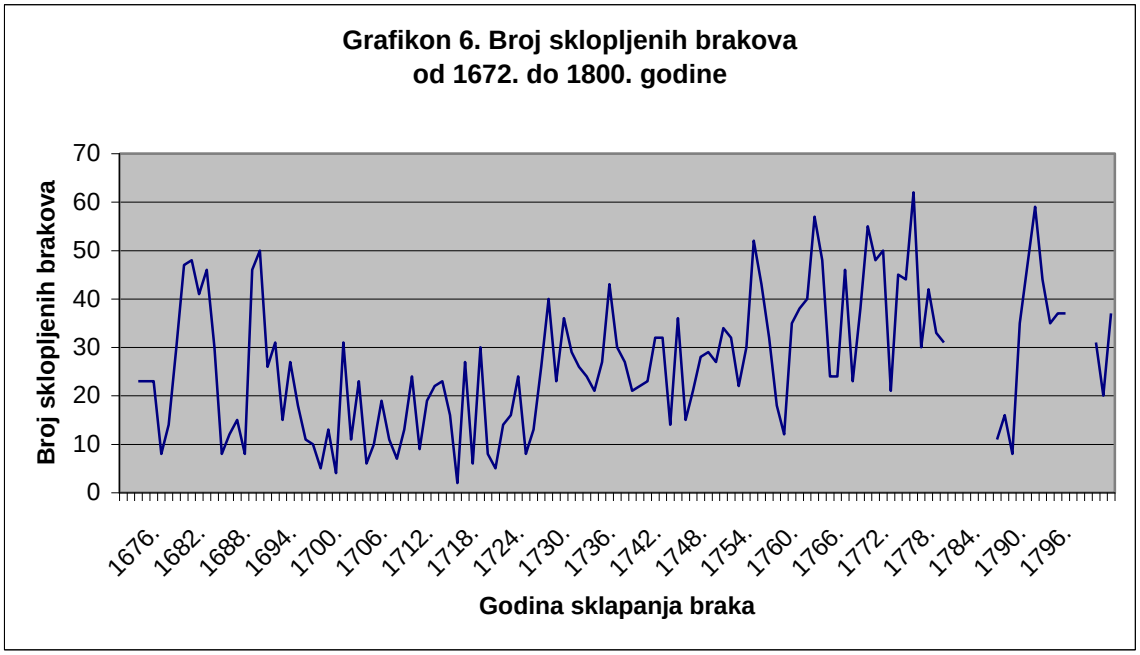

Druga važna vrsta matičnih knjiga koje su vodili župnici bile su one o vjenčanjima. U matične knjige vjenčanih župnici su unosili podatke o osobama koje su sklopile sakrament vjenčanja – njihovo ime i prezime, datum vjenčanja, imena kumova te ponekad naveli prethodno bračno stanje, odnosno stupa li osoba prvi puta u brak ili je već udovac/ica, te dob mladenaca. U župi sv. Vida u Brdovcu matične knjige vjenčanih vode se od 1672. godine. Valja napomenuti kako u knjigama vjenčanih nedostaju dva kraća razdoblja - prvo u trajanju od šest godina (1779.-1784.), a drugo od tri godine (1795.-1797.).[373] U razdoblju od 1672. do 1800. sklopljeno je 3.207 brakova ili prosječno 25,05 brakova godišnje (vidi Grafikon 6.).

Praćenjem broja sklopljenih brakova po godinama, može se pratiti i pojava gladi na određenom području. Naime, svadbene svečanosti, povezane s pučkom pobožnošću, trajale su i po nekoliko dana, stoga je bilo potrebno osigurati mnogo hrane i pića. Manje vjenčanja utjecalo je i na smanjenje broja novorođene djece. No, na smanjenje broja vjenčanja nije utjecala samo glad ili epidemija, već i ratno stanje kada su muškarci bili na bojištu. Možemo samo pretpostaviti u kojoj je mjeri rat za oslobođenje od Osmanlija utjecao na brdovečko stanovništvo. Naime, te 1683. ili prve godine rata sklopljeno je svega osam brakova. Za usporedbu, 1681. sklopljeno je 46, a 1682. 30 brakova. Ako se izuzme razdoblje bez upisa broja sklopljenih brakova, najmanje ih se sklopilo 1714. – dva, a

[373] U to vrijeme župnik u Brdovcu bio je Gjuro Vinc. Kobbe (1785.-1803.).

najviše 1774. – čak 62. Ovdje treba uzeti u obzir da broj godišnjih vjenčanja sasvim sigurno ovisi i o natalitetu pred dvadesetak godina. Dakle, što je više djece rođeno određene godine, to će dvadesetak godina kasnije biti velika vjerojatnost da će se sklopiti i velik broj brakova.

Grafikon 7. Stanje mladenaca prije stupanja u brak od 1750. do 1800. godine

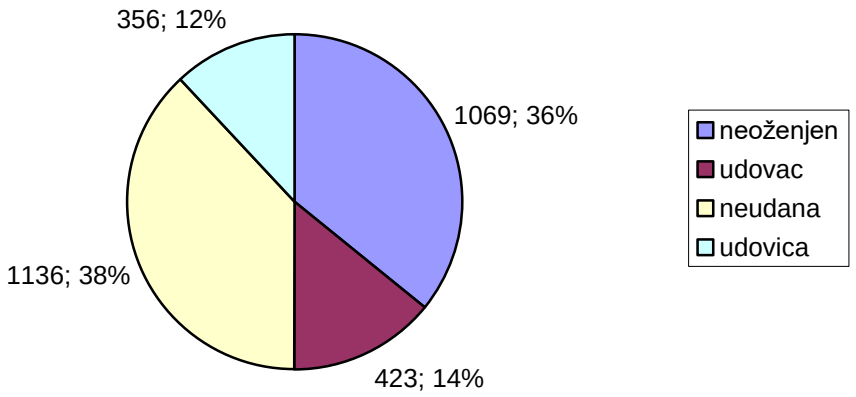

Što se tiče bračnog stanja mladenaca prije stupanja u brak, stanje je sljedeće: neoženjeni su činili 36 posto, a neudane djevojke 38 posto, dok su udovci činili 14 posto, a udovice 12 posto. Podaci za izradu Grafikona 7 korišteni su od 1750. do 1800. godine. Ranije razdoblje ima tek sporadično navođenje spomenutih osobnih podataka dok se kontinuirano javlja tek u drugoj polovici 18. stoljeća. Također, ovdje valja uzeti u obzir i ranije spomenute godine kada nema sačuvanih podataka o broju sklopljenih brakova.[374]

[374] Prema odredbi *urbara* za sela Harmica, Ključ i Šenkovec iz 1778. udovice koje se žele ponovno udati ne smiju napustiti svoju kuću bez odobrenja zemaljskog gospodara. Ako to učine, tada njihov imetak pripada zemaljskom gospodaru. Stjepan LALJAK, "O urbaru za sela Harmica, Ključ i Šenkovec (1778.)", str. 70.

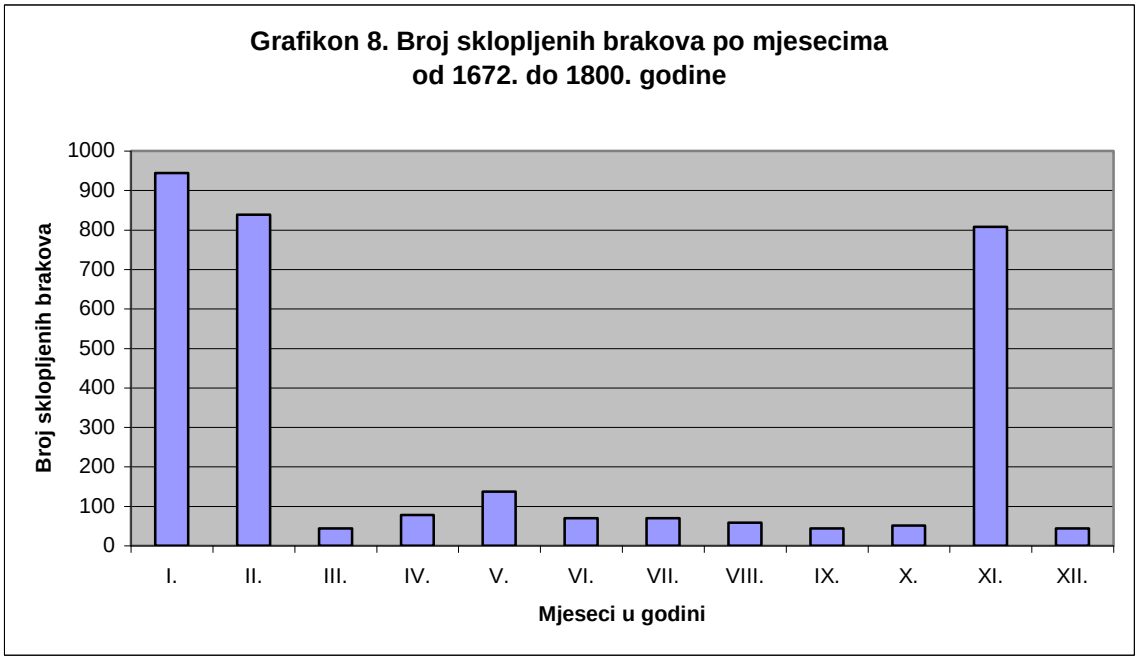

Najpopularniji mjeseci za sklapanje brakova (vidi Grafikon 8.) bili su siječanj, veljača i studeni. Upravo je u ta tri mjeseca sklopljeno 80,7 posto svih brakova u 128 godina dugom promatranom razdoblju. Razlozi zašto su ta tri mjeseca bila najpopularnija za vjenčanje odredila je Crkva i poljoprivredni radovi. Naime, u prosincu je vrijeme adventa kada nije bilo preporučeno imati velika slavlja, stoga je i proporcionalno smanjen njihov broj. Iznimka je bio samo 8. prosinac ili blagdan Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije kada je Crkva dozvoljavala vjenčanje.[375] Prema podacima iz grafikona 8, u promatranom razdoblju tijekom prosinca sklopljeno je ukupno 44 brakova. Drugi mjesec koji je bio iznimka u terminu vjenčanja bio je ožujak kada je ukupno sklopljeno 44 brakova. Naime, u ožujku je korizma/ post kada Crkva također brani vjenčanja, ali i tada je bilo iznimaka. Tako je 12. ožujka 1715. sklopljen brak između *presvijetlog i premilostivog gospodina* Ivana Hyacinthyja i *presvijetle gospođice* Marije Maksimilijane, *slobodne barunice* Moskon. No, iako je vjenčanje održano u vrijeme četrdesetnice, sve je prošlo bez svadbene svečanosti i buke.[376] Vrijeme kada se ne smiju održavati vjenčanja objašnjena su i u *Pobosnim molitvama* (…) Bratovštine sv. Barbare – od prve nedjelje Došašća (pada između 27. studenoga i 3. prosinca, odnosno nedjelju koja je najbliža blagdanu svetoga

[375] Marko DRAGIĆ, "Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata", *Crkva u svijetu,* vol. 43., br. 3, Zagreb, 2008., str. 414.
[376] Vjekoslav NORŠIĆ, "Genealoški podatci o plemićkim porodicama iz matica župe Brdovec", str. 259.

Andrije apostola) do Tri kralja (6. siječnja), zatim od Pepelnice (danom s kojim počinje korizma) do prve nedjelje nakon Uskrsa, a te odredbe vrijede i danas. Što se tiče obaveza seljaka prema zemaljskom gospodaru i Crkvi, u kasnu jesen i zimu najviše je slobodnog vremena (poljoprivredni radovi su privedeni kraju), a mladenka koja je nakon vjenčanja došla u kuću nova je radna snaga za nadolazeće ljeto i poljoprivredne radove koji slijede. Ovdje se ponovno vraćamo na tvrdnju kako su se birali termini za rađanje djece. Mladenci koji su sklopili brak u najpopularnijim mjesecima – siječnju i veljači, mogli su očekivati rađanje djeteta u rujnu i listopadu, dakle u vrijeme kada poljoprivredni radovi miruju, a kada se majka može u potpunosti posvetiti novorođenom djetetu. Kao što je navedeno, treći najpopularniji mjesec za sklapanje brakova bio je studeni, odabran vjerojatno nakon završetka radova kada je hrane i pića bilo u obilju te se sam čin mogao veselo proslaviti. No, to ne znači da su mladenci odmah krenuli ispunjavati svoje *bračne dužnosti,* nego su vrlo vjerojatno malo pričekali. Na kraju, treba dodati kako se pitanjem trajanja svadbenih svečanosti pozabavila i Zagrebačka županija koja je seoskim sucima 1764. naredila zabranu prekomjernog i dugotrajnog gošćenja. Prema tim odredbama slaviti se moglo jedan dan kod mladoženje i jedan dan kod mladenke i to najviše do šest osoba s time da su se do ponoći svi trebali razići.[377] Ovako stroge mjere donijete su radi ljudskog pretjerivanja te se vjerojatno sam čin vjenčanja htio dovesti u razumne (financijske) okvire proslava.

Treća vrsta knjiga koje su vodili župnici bile su one o umrlima. Matične knjige umrlih u župi Brdovec počele su se voditi zadnje – tek od 1704. godine. Premda su se podaci o umrlima počeli voditi tridesetak godina kasnije od rođenih i vjenčanih, u matičnim knjigama umrlih najveći je broj praznih ili neispunjenih godina, pa čak i neke knjige nedostaju. Što je tomu razlog teško je reći te se o tome može samo nagađati. Analiza umrlih u ovoj radnji izrađena je za razdoblje od 1750. do 1800. godine za koje postoje kontinuirani podaci (vidi Grafikon 9.). Ipak, ovdje valja upozoriti na neke specifičnosti koje su se pojavile u brdovečkoj župi, a tiču se postupka ukopa pokojnika zabilježenih u kanonskim vizitacijama. U vrijeme službovanja Franje Babnika, župnik se se žalio kako puk ne poštuje crkvene obrede pokopa, jer da sahranjuju mrtve bez svećenika, i to kraj kapela što je bilo zabranjeno. Premda se može vjerovati kako su svi rođeni radi vjerskih običaja bili i kršteni,

[377] Stjepan LALJAK, "Kajkavski naputak seoskim sucima iz 1764. Godine", str. 236.

a samim time ubilježeni u matične knjige, to se ne može tvrditi za sve umrle. Premda broj takvih slučajeva nije velik, u konačnoj računici bi ih ipak trebalo uzeti u obzir. O takvim slučajevima, u vizitacijama je zabilježeno sljedeće: "U tome se jedino požalio (župnik Franjo Babnik op. a.) protiv mnogih što usprkos svome gospodinu župniku mrtve sahranjuju pokraj kapela",[378] te "Krštene i one koji sklapaju brak popisuje u knjige, a umrle, budući da su se župljani navikli sahranjivati bez znanja i odobrenja ovog župnika, ne može zabilježiti. Većina sahranjuje bez prisutnosti župnika pokraj kapela. Tvrdoglavi su i nemarni za popravljanje i župnog doma i crkvenog groblja, niti se daju pokrenuti riječima niti ih gospodari mogu natjerati. [379] Ovdje se na kraju dodaje možda najteža optužba za brdovečko stanovništvo koje pokapa svoje bližnje bez sudjelovanja svećenika: "Također se štoviše poput divljaka sahranjuju kod veće kapele bez prisutnosti svećenika."[380] Kako je i navedeno ti događaji nisu izolirani slučaj, već su trajali gotovo cijelo desetljeće stoga se može pretpostaviti kako su svećenici vodili veliku "borbu" s narodom kako bi se ti događaji iskorijenili.

Grafikon 9. Kretanje broja umrlih od 1750. do 1800. godine

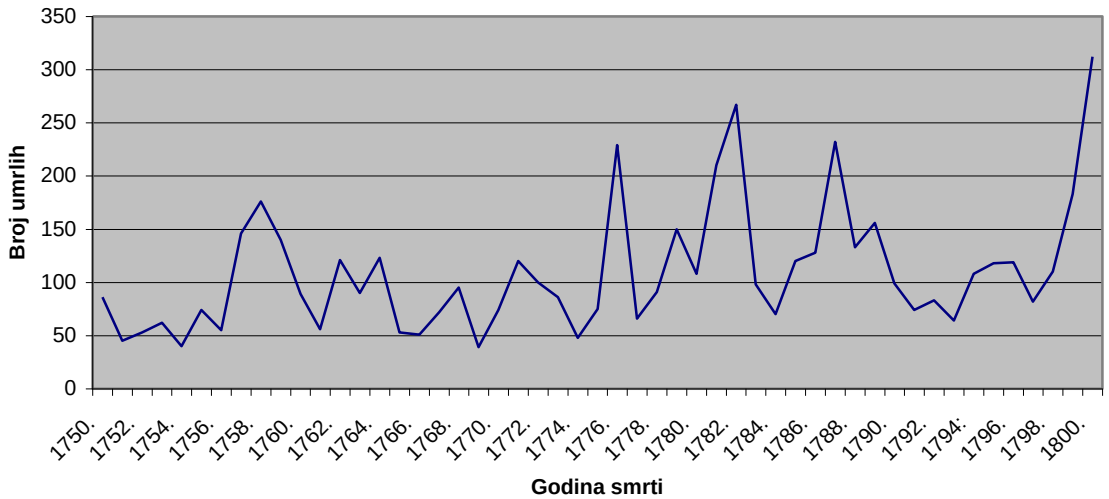

Iz Grafikona 9. vidljivo je kako je godina s najviše umrlih bila 1800. godina. Analiza podataka pokazuje kako je bilo godina kada je broj umrlih višestruko nadmašio broj živorođenih – 1782. živorođenih je bilo 125, a umrlih 267, zatim 1787. živorođenih je

[378] NAZ, Kanonske vizitacije, 1740. (55/ 11 418r).
[379] NAZ, Kanonske vizitacije, 1740. (55/ 11 410v, 417v, 418r).
[380] NAZ, Kanonske vizitacije, 1749. (58/ 14 32r).

bilo 74, a umrlih 232, te 1800. godina sa 91 živorođenom i 312 umrlih osoba. Ovdje valja spomenuti još tri godine koje se posebno ističu s velikim brojem umrlih – 1776. s 229 ukopa, 1781. s 210, 1782. s 267 te 1787. s 232 ukopa.[381] S obzirom da je rođeno više muške djece, muškarci su i zastupljeniji među umrlima (vidi Grafikon 10.) – 50 posto muškaraca naprema 44 posto žena. Preostali dio su osobe kojima u maticama umrlih nije naveden spol. Od ukupnog broja umrlih, u promatranom razdoblju, čak sedam posto bila je dojenčad, odnosno djeca do godine dana starosti. Visok stupanj pomora dojenčadi može se nazrijeti u većem pomanjkanju higijene i zdravstvene zaštite djece te razne epidemije. Dapače, smrtnost dojenčadi smatra se jednim od glavnih faktora ocjene životnog standarda društvene zajednice. U župi Brdovec je 1790. gotovo svaki četvrti ili 1791. gotovo svaki treći umrli bilo dijete do godine dana starosti. To sasvim sigurno nejde u prilog opisa kvalitete života u Brdovcu krajem 18. stoljeća.

Zahvaljujući sačuvanom troškovniku s kraja 18. stoljeća može se dobiti uvid na koji je način organiziran sprovod plemića u Brdovcu te koliko je sve koštalo. Naime, nakon smrti Petra Troilo Sermagea 1771. njegova udovica Ana Marija rođ. Drašković načinila je iznimno detaljni troškovnik u kojem se spominju i izdaci za pogreb. Tako je plačena *almuštva* (milostinja) za pokoj Petra Troila (fl. 40), svete mise zadušnice (fl. 1183 xr 18), crnina za udovicu i kći (fl. 28 xr 57), *flor* (žalobna crna traka) i *tafot* (sjajna tkanina) za lijes (fl. 63), zatim stolar za izradu lijesa (fl. 26), sedlar za lijes (fl. 14), te igle *flora, pantleke* (vrpce), rukavice i *branicle* (štitnike). Posebno je naručeno zvonjenje crkvenih zvona u Stenjevcu (fl. 12 xr 14), Stubici i u Šestinama (fl. 2) te na kraju izrada svijeća licitaru (fl. 17 xr 21), slanje obavijesti u Zagreb o smrti P. T. Sermagea (fl. 26 xr 25) i drugo.[382] Dakle, iz ovog je primjera vidljivo kako se vodila detaljna briga o organizaciji dostojnog sprovoda. S jedne strane, plačeni su majstori poput stolara, svječara ili krojača kako bi pokojnika i obitelj najbolje pripremili za sam čin sprovoda, a s druge strane zadovoljena je i pobožna potreba. Za dušu pokojnika služene su svete mise zadušnice, u njegovo ime predana je milostinja Crkvi ili siromašnima, a crkvena zvona u čak tri župe naviještala su spomenuti događaj.

[381] Podaci o velikom broju umrlih u župi Brdovec krajem 18. stoljeća povezani su s ranije objašnjenom pojavom gladi (op .a).
[382] Stjepan KRIVOŠIĆ, *Slike iz prošlosti zaprešićkoga kraja od 1209. do 1903*., str. 58.

Grafikon 10. Odnos umrlih muškaraca i žena od 1750. do 1800. godine

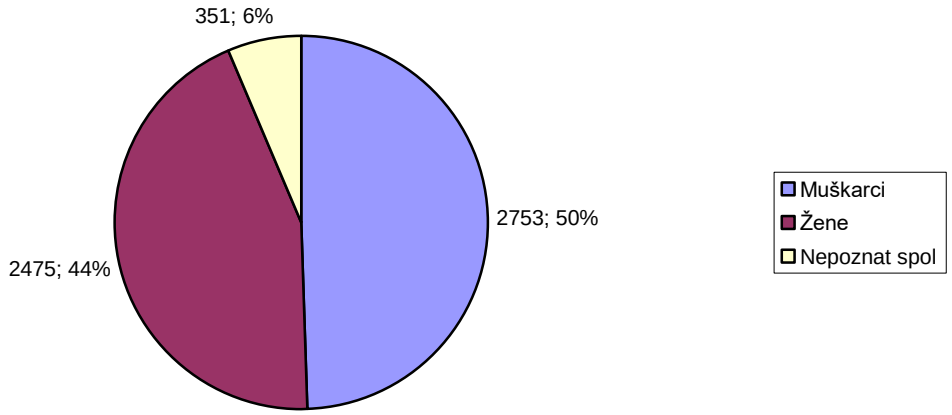

Grafikon 11. Broj umrlih po mjesecima od 1750. do 1800. godine

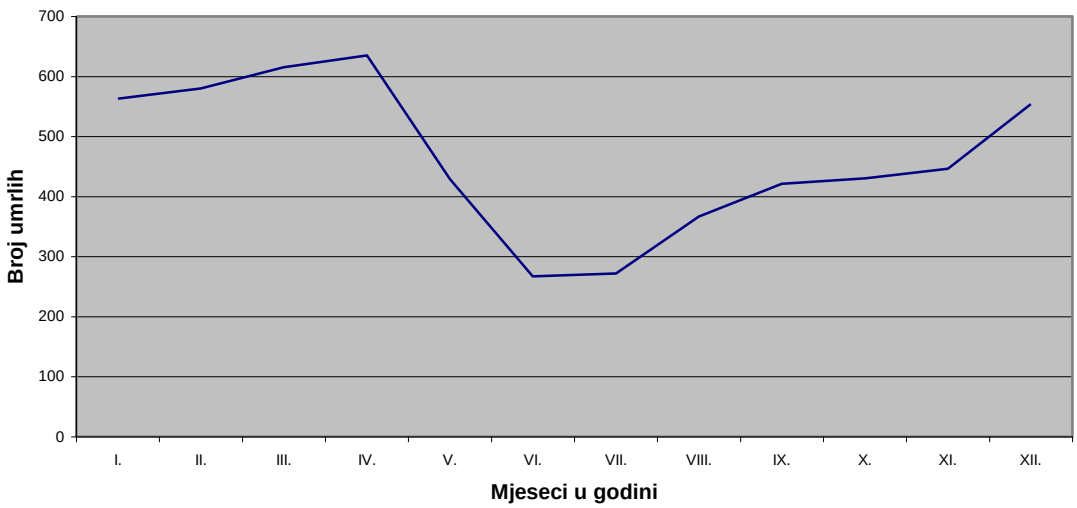

Prema podacima prikazanim u Grafikonu 11., broj umrlih varirao je prema godišnjim dobima. Broj umrlih rastao je u zimskim mjesecima - siječnju, veljači i ožujku, da bi svoj vrhunac imao u proljetnom travnju. S druge pak strane, najmanje umrlih bilo je u lipnju i srpnju. Nakon ljetnih mjeseci, sa zahlađenjem vremena, polako je rastao broj umrlih prema prosincu te se ciklus od siječnja, odnosno od početka godine, na dalje ponavljao.

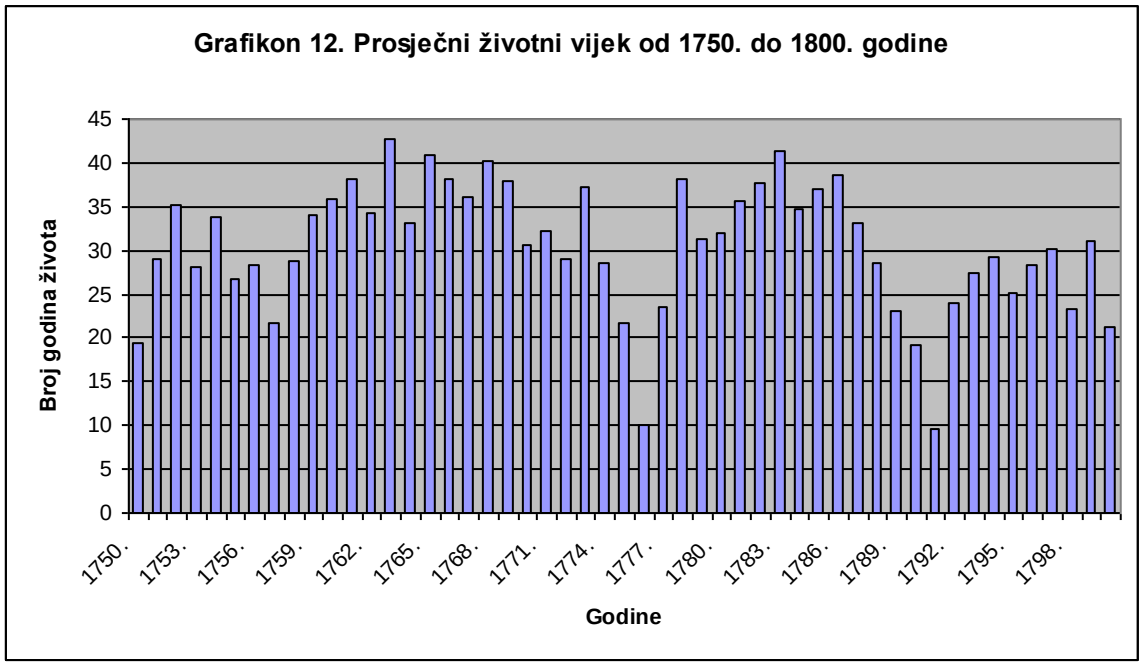

Ponovno zahvaljujući podacima iz matičnih knjiga umrlih, može se pratiti i prosječna životna dob stanovnika u župi Brdovec (od 1750. do 1800. godine). Prema Grafikonu 12. vidljivo je da prosječna životna dob snažno varira i to u velikim oscilacijama. Što je više umrlih u mladim godinama to je prosječna dob nekog stanovništva niža. Tako je najlošija godina bila 1791. s prosječnih 9,5 godina, a najbolja 1783. sa prosječnih 41,3 godina starosti. Razlog zašto je 1791. bila tako loša godina može se pronaći u ranijem stavu S. Krivošića kako je vrijeme od 1787. do 1789. za građane Zagreba, a time vjerojatno i bliže okolice što uključuje Brdovec, bilo kataklizmičko. Očito se na području župe Brdovec taj negativni trend nastavio i dvije godine kasnije, sa svojim vrhuncem u 1791. godini. Nakon te godine, prosječna životna dob raste te se do kraja 18. stoljeća ne spušta ispod 21,2 godine. U promatranom razdoblju od 50 godina, prosječna životna dob stanovnika župe brdovec, u drugoj polovici 18. stoljeća, bila je 31,1 godinu.

Grafikon 13. Ukupan broj umrlih prema dobnim skupinama od 1750. do 1800. godine

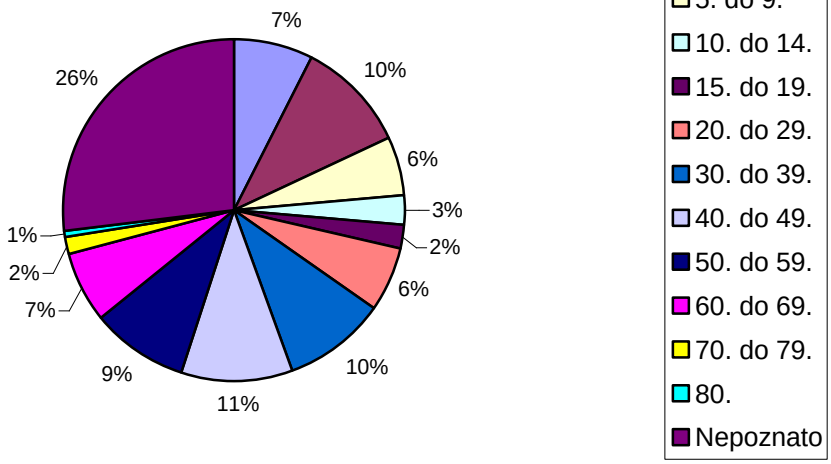

Za daljnje analize mortaliteta mogu se koristiti i podaci o životnoj dobi pojedine osobe prilikom ukopa. U pojedinim slučajevima visina starosne dobi nije navedena, stoga se u analizi koriste samo oni gdje je navedena (vidi Grafikon 13.). Tako je prosječna umrla dob stanovnika iznosila je 29,74 godina.

Grafikon 14. Omjer živorođenih i umrlih od 1750. do 1800. godine

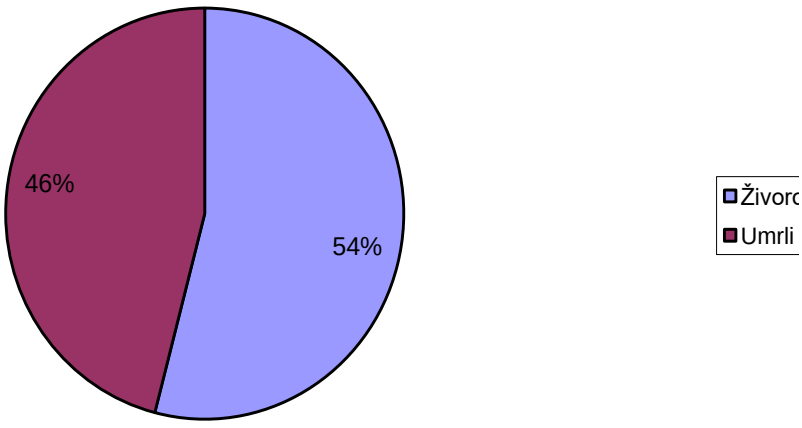

U promatranom razdoblju od 50 godina, za koje postoje potpuni podaci, rođeno je 6.558 osoba, a umrlo je 5.579 osoba. U ovome slučaju ostvaren je pozitivan prirodni prirast

u visini od 979 novih stanovnika župe Brdovec. U slučaju umiranja svih stanovnika prije svoje fertilne ili reprodukcijske dobi, to bi označavalo početak biološkog kraja određene zajednice što se na području župe Brdovec nije dogodilo. Odnos broja rođenih i umrlih po godinama prikazan je u Grafikonu 15.

Grafikon 15. Odnos broja rođenih i umrlih od 1750. do 1800. godine

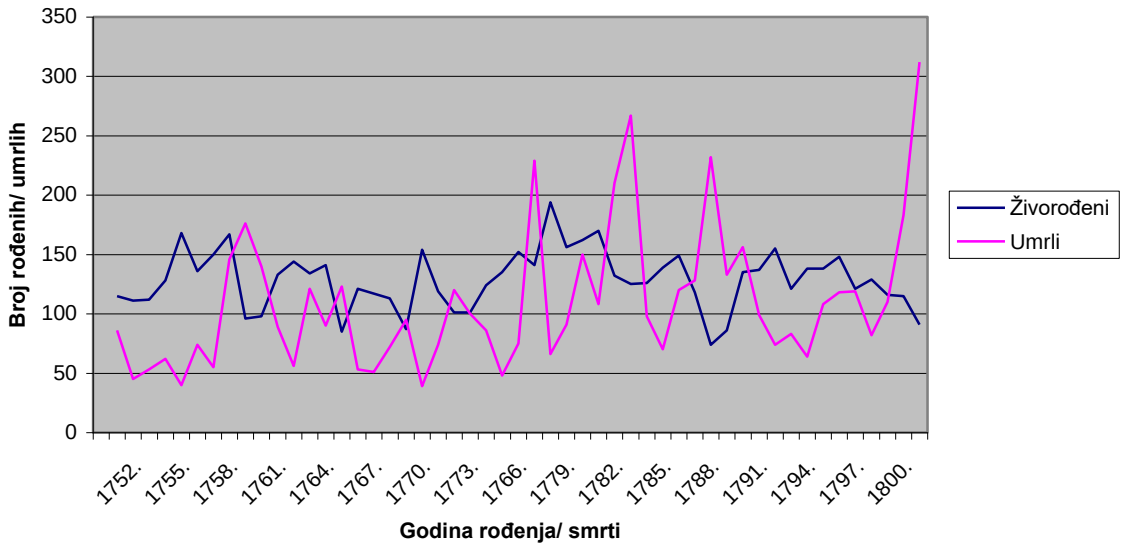

Razdoblje mira između završenoga sedmogodišnjeg rata 1763. i početka rata protiv Osmanlija 1787. pogodovalo je razvoju stanovništva. Tada je broj župljana povečan za 441 osobu ili 18,4 stanovnika godišnje. U razdoblju od 1784. do 1788. dolazi do naglog zaokreta u broju brdovečkog stanovništva. Tada se natalitet smanjio, vrlo vjerojatno zbog ranije spomenute gladi i rata protiv Osmanlija od 1787. do 1791., te je visoka smrtnost dovela do pada prirodnog gibanja stanovništva. U istom vremenu obavljeno je 117 ukopa više nego krštenja. Prema mišljenu A. Gabričevića tada je započeo proces odlaska ljudi s područja župe. "Povod tome uz ostalo je i patent Josipa II. iz 1785., koji (…) omogućuje bivšem kmetu slobodu kretanja, biranje zvanja, da uči zanat i slobodno raspolaganje pokretnom imovinom."[383]

Na kraju ovog poglavlja, sažetak demografske strukture župe sv. Vida u Brdovcu, u 128-godišnjem razdoblju od 1672. do 1800. godine, je sljedeći: rođeno je 13.068 djece ili godišnje oko 102 djece. Dječaci su činili 53, a djevojčice 47 posto rođenih. Svega jedan

[383] Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", str. 272.

posto rođenih bila su vanbračna djeca. Crkva sigurno nije naklono gledala na djecu rođenu u vanbračnoj zajednici jer su prekršeni njeni propisi o braku i zavjetu čistoće, no kako je svjetovnim zakonom bilo određeno da se uvijek morala voditi briga o trudnicama, bez obzira na bračno stanje, može se pretpostaviti kako su majka i dijete ipak bili zaštićeni. No, unatoč tome smrtnost dojenčadi je bila velika, ali to se u Brdovcu vjerojatno ne može pripisati nemaru već opće lošim higijenskim uvjetima.

Godina kada se rodilo najmanje djece bila je 1723. – 10, a najviše 1777. – čak 194. Najmanje djece rođeno je u lipnju, kada su poljoprivredni radovi bili u punom jeku, a najviše u siječnju kada su se seljaci odmarali. Godine 1750. u župi je živjelo 2.566 stanovnika čiji broj, uz povremeno manje opadanje, do kraja stoljeća kontinuirano raste - 1771. godine u župi je živjelo 2.739 stanovnika.[384]

U župi Brdovec, u promatranom razdoblju, sklopljeno je 3.207 brakova ili prosječno 25,05 brakova godišnje. Ako se izuzme razdoblje bez upisa, najmanje ih je sklopljeno 1714. – dva, a najviše 1774. – čak 62. Najpopularniji mjeseci za sklapanje brakova bili su siječanj, veljača i studeni kada je sklopljeno 80,7 posto svih brakova. Osim prirode, na ovu vrstu ljudskog povezivanja važnu ulogu imala je Crkva i obredi pučke pobožnosti. Naime, prosinac je vrijeme adventa kada nije bilo preporučeno organizirati velika slavlja, stoga je i proporcionalno smanjen njihov broj. U ožujku je korizma kada također nema vjenčanja. No, iz primjera je vidljivo kako je bilo manjih odstupanja od navedenih pravila.

Europski ratovi i prirodna gibanja 17. i 18. stoljeća ostavili su posljedice na stanovništvo župe Brdovec. S prvom godinom rata protiv Osmanlija, od 1683. do 1699., natalitet je pao za 29 posto, a brakovi za 26,6 posto. Ipak, radost pobjede potvrdila se već 1700. kada je skok novorođene djece, s 37 u 1699., porastao na 78 – dakle, za više od 100 posto. Može se zaključiti da su se ratna zbivanja odrazila u padu nataliteta, a višegodišnje izbivanje muškaraca od doma utjecalo na rast vjenčanja i rođenja djece nakon njihovog povratka. Također, ratovi su utjecali i na povećanje broja vanbračne djece, ali to ne umanjuje važnost mirnodopskog razdoblja kada se rađao svega nešto manji broj vanbračne djece.

[384] ISTO, str. 197.

Od ukupnog broja umrlih u promatranom razdoblju, gdje su muškarci zastupljeniji od žena, čak sedam posto bila je dojenčad. Godine 1790. gotovo svaki četvrti ili 1791. svaki treći umrli bio je dijete. Broj svih umrlih rastao je u zimskim mjesecima - siječnju, veljači i ožujku, a svoj vrhunac imao je u proljetnom travnju. S druge strane, najmanje umrlih bilo je u lipnju i srpnju. Prosječna umrla dob stanovnika iznosila je 29,74 godina, a u promatranom razdoblju od 50 godina - 31,1 godinu Zahvaljujući jednom sačuvanom troškovniku pogreba, vidljivo je kako se o tom događaju vodila velika briga, posebno o religioznom dijelu – za pokojnika su plaćene svete mise zadušnice, izrada svijeća, u njegovo ime predana je milostinja, a njemu u čast zvonila su i crkvena zvona.

Glede ukupnog broja stanovnika u vremenu koje je A. Gabričević proučavao, od 1672. do 1981., stanovništvo župe sv. Vida u Brdovcu raslo je za 59,9 osoba godišnje te je od 1750. i tadašnjih 2.566 stanovnika 1981. naraslo na 16.469. Ipak, nedavni ratni sukobi, kao i u prošlosti, ostavili su svoj trag. Prema popisu stanovništva Republike Hrvatske iz 2001., u općini Brdovec živi 10.287 stanovnika.

Brdovečko stanovništvo u 17. i 18. stoljeću svoje je životne aktivnosti provodilo zajedno s Crkvom i njenim obredima i pravilima. Stanovnici župe su kršteni i vjenčani u crkvi, a uz svećenika na lokalnom groblju i pokapani te se može reći kako je početak zemaljskog života bio u Crkvi, a kraj pored nje. Svi važni događaji u životu brdovečkih župljana bili su ispunjeni crkvenim običajima posebno osmišljenima za proslavu ili u slučaju smrti - dostajnu organizaciju sprovoda. U tim proslavama, događajima ili vjerskim blagdanima čovjek i Crkva bili su u prvom planu. Crkva koja je učila župljane kako postupati i biti aktivnim i priznatim dijelom zajednice, a čovjek vjernik i sljedbenik s nadom da će poštivanjem baš tih pravila biti dostojan života nakon smrti.

12) Pobožna djelatnost Bratovštine sv. Barbare Djevice i Mučenice u Brdovcu

Bratovštinu sv. Barbare Djevice i Mučenice u župi Brdovec utemeljio je 1675. župnik Ivan Kobbe koja je ukupno djelovala 138 godina - sve do 1813. kada je ukinuta. Unatoč dugogodišnjoj tradiciji, do druge polovice 19. stoljeća spomen brdovečkoga stanovništva na bratovštinu je nestao, a kapelan J. Cigler u svojoj je *Povijestnici* zabilježio kako se "(…) niti najstariji ljudi ne sjećaju, da bi im njihovi roditelji bili ikada išta o kakovoj bratovštini što napomenuli."[385] Osnutak i rad bratovštine 1675. potvrdio je papa Klement X. (papa od 1670. do 1676.), a iste godine odobrio ju je i zagrebački biskup M. Borković.[386] Bratovštinu je u Brdovcu u nedjelju pred blagdan Male Gospe 2. srpnja 1676. posvetio kanonik Gabrijel Križanić. Jedna od osnovnih zadaća vjerskih bratovština uopće bila je socijalna služba i usmjerenost prema karitativnoj djelatnosti. U to spada njega siromaha, bolesnika, međusobna pomoć i zaštita članova bratovštine, zatim poštivanje uspomene na pokojnike te organizacija hodočašća. Za Bratovštinu sv. Barbare u Brdovcu istaknuta karakteristika njenih članova bila je molitva za ozdravljenje bolesnika i priprema za Bogu ugodnu kršćansku smrt. Prvi detaljniji zapis o Bratovštini sv. Barbare javlja se u kanonskim vizitacijama tek 1740. godine. Tako je zapisano: "U ovoj crkvi postoji bratovština pod imenom sv. Barbare, djevice i mučenice, u njezinoj kapeli, a o njenom ustanovljavanju i privilegijima postoji u originalu povelja pape Klementa X., čuvana u istoj kapeli. Ona počinje: 'Klement, papa, X., na vječni spomen ovoga, kad smo uvećali u župnoj crkvi sv. Vida mučenika u Brdovcu u zagrebačkoj dijecezi (...)'. A ta je bratovština ustanovljena godine 1676. Matricu u koju se zapisuju imena braće i sestara, isto tako pravila i službene opaske prema običaju drugih bratovština, još nije imala. Osim službe poglavara, koju obavljaju uobičajena mjesna gospoda župnici, raspoređuju se povremeno neka gospoda među plemićima ili jednostavno među velikašima koji prihvaćaju službu upravitelja i prisjednika."[387] Nešto više podataka o bratovštini zabilježeno je u kasnijoj vizitaciji, onoj iz 1745. godine. "Ipak postoji bratovština pod imenom sv. Barbare, djevice i mučenice, za sretnu smrt, osnovana (posvećena) godine Gospodnje 1676., od strane pape Klementa X. obdarena vječnim oprostima. Ima album za zapisivanje subraće i susestara, isto tako i

[385] Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 51.
[386] Đurđica CVITANOVIĆ, "Župna crkva sv. Vida u Brdovcu", str. 86.
[387] NAZ, Kanonske vizitacije, 1740. (55/ 11 410v).

pravila pisana rukom koje je potpisao pokojni biskup Borković. Njen je poglavar ovdje gospodin Adam Filiarnik. Subraća i susestre ove kongregacije u svako od četiri godišnja doba slave jednu svetu misu rekvijema za mrtvu subraću i susestre i plaća se zadana milostinja. Bratovština nema nikakva vlastita dobra, pokretna ili nepokretna, koristi sve zajedno sa župnom crkvom."[388]

Tijekom vremena brojni pojedinci, među kojima mnogi plemići i građani, istaknuli su se kao darovatelji bratovštine. Darovnicu za oltar i kapelu osnovao je Franjo Čikulin, Elizabeta Erdődy rođ. Keglević od Bužina darovala je *ciboriumski velum* te mali srebrni *ciborium* iznutra pozlaćen za nošenje Svete pričesti bolesnicima i odijelo za kip sv. Barbare. Judita Čikulini rođ. Keglević 1676. za kip sv. Barbare darovala je odijelo zlatom izvezeno, zlatnu ružu ukrašenu s više dragulja te svilenu misnicu sa zlatnim vezom.[389] Isto tako, bratovštinu je crvenom *kazulom* darovala Barica Orehoczy.[390] Što se tiče nekih darova i darovatelja općenito, J. Cigler je zapisao: "Žalibože (…) krasnomu daru ne ima više ni traga ni glasa. (…) Premda je moje mnijenje da se ovakvi darovi nebi smjeli nikad ničim zamieniti a još manje prodati, jer je valjda darovatelj imao nakanu; ad perpetuam reim memoriam (*u trajno sjećanje,* op. a.)."[391]

U župnom uredu župe sv. Vida u Brdovcu danas se čuva knjiga regula i popisa članova bratovštine sv. Barbare koju je darovala Elizabeta Erdődy rođ. Keglević od Bužina. S obzirom na starost, knjiga je u relativno dobrom stanju očuvanosti. Korice su s vanjske strane presvučene crvenom kožom koja je po rubnim dijelovima ukrašena tankim crnim ornamentima. Na rubovima se vide ostaci dviju trakica koje su služile za zatvaranje knjige. Dimenzije knjige iznose 24,5 centimetara širina te 36 centimetara visine. Na prvih nekoliko

[388] NAZ, Kanonske vizitacije, 1745. (57/ 34v).
[389] *Benefactores et meliorata*, 2v. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.
[390] Bratovštinu sv. Barbare 1679. darovala je Ivana Marija grofica Drašković velikim oltarnim plaštom, dvijema *korporali* (komadi bijelog platna namijenjeni za obred euharistije), dvijema *palami* (pokrivalo za kalež) i *purifikatoriji* (kaležnjak ili rupčić), zatim jednom *albom* (duga bijela haljina od lanenog platna) i humeralom. Barbara grofinja Drašković darovala je jednu albu i humeral, *velum* (veo) za kalež te *kazulu* (misno odijelo) sa štolom i plaštem za kalež bijele boje. Grofica Helena Drašković udovica Muskon dala je plavo odijelo za kip sv. Barbare, žena Franje grofa Erdödyja bijelu kazulu, Barbara Viczaz antipendij izvezen od zlata, a 1680. vlastitu crvenu *pluvial* rukotvorinu za crkvu. Gospođa Szinkovicseva darovala je kalež, a Barbara grofica Drašković albu i humeral. Marija Julijana Muskon 1717. darovala je burzu iz Damaska za nošenje svete pričesti bolesnicima, a Anna Sofija Vaynezy 1730. kazulu i odijelo za kip sv. Barbare. Barunica Ivana Sermage rođ. Muskon 1735. kip sv. Barbare darovala je odjelom iz Damaska, a kip B. D. Marije onim plave boje. Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", str. 51., 53 te *Benefactores et meliorata*, Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.
[391] ISTO, str. 51.-53.

stranica vidi se veća tamna mrlja koja se proteže od dna prema sredini stranice, a koja ipak omogućava čitanje sadržaja. Spomenuta mrlja nastala je najvjerojatnije u doticaju knjige s vodom. Ostatak stranica nema većih oštećenja te se sadržaj može relativno lako čitati. Prva tri lista knjige nisu ispisana, a iza njih slijedi uvodna stranica s naslovom *Bratovchina Sz: Barbare Devicze i Much.,* zatim *Navuk Kratki Od ove Szvete Bratouchine,* iza toga su *Regule ove Bratouchine* te *Indulgentie iliti Proschenya*.[392] Nakon toga slijedi prijepis odluke o oprostu grijeha koje je bratovštini dao papa Klement X., a kako navodi autor rukopisa, u slučaju ako bi se ista izgubila. Iza toga počinje popis članova Bratovštine sv. Barbare u Brdovcu. Kako se knjiga ne čuva u arhivu, sama nije posebno označena (u smislu signature) niti su stranice pojedinačno označene (recto ili verso). Tekst je pisan latiničnim pismom na kajkavskom narječju hrvatskoga jezika, dok je manji dio pisan na latinskom jeziku. Ovdje valja naglasiti kako je tekst na pojedinim mjestima upisan vrlo čitko, razmak između redova je gotovo *geometrijski* točan što svjedoči kako su pojedini upisivači pridavali mnogo pažnje izgledu i značenju knjige za Bratovštinu sv. Barbare.

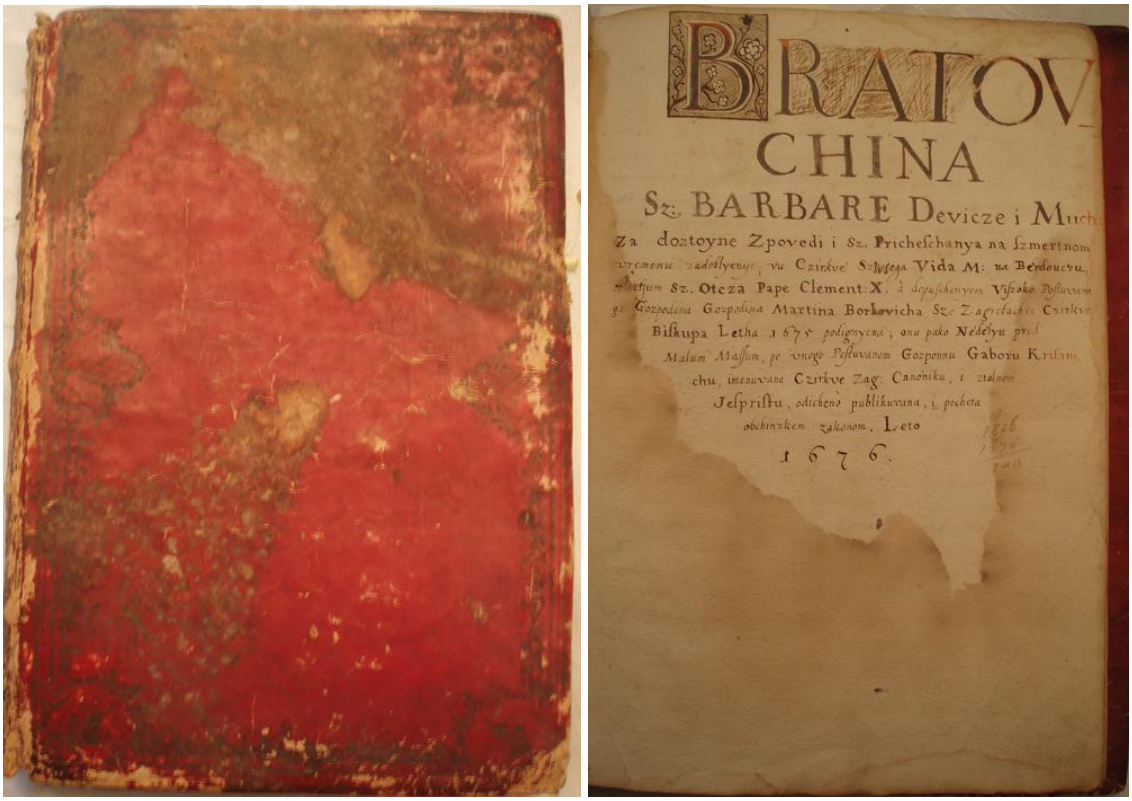
BRATOV
CHINA
Sz. BARBARE Devicze i Much
Za doztoyne Zpovedi i Sz. Prichestchanya na Izmertnom
vremenu zadollyenuje, vu Czirkve Szvetoga Vida M: na Berdoucu,
Auctum Sz. Oteza Pape Clement: X. Vu dopuschenyem Viszoko Posztavnom
ga Gozpodina Gozpodina Martina Borkovicha Sze Zagrebachke Czirkve
Biskupa Letha 1675 podignyena, onu pako Nedelyu pred
Malum Maszum, po vnogo Posztovanem Gozponu Gaboru Krisani
chu, ineszvene Czirkve Zag: Canoniku, i ztalnom
Jespristu, odicheno publikuvana, i pocheta
obchinzkem zakonom, Leto
1676.

Knjiga Bratovštine sv. Barbare: prednja strana korice i uvodna stranica

[392] Ovaj dio knjige, s izmijenjenim redoslijedom riječi, ali istim smislom, uvršten je i u molitvenik *Pobosne molitve* (…).

Uvodna stranica knjige jedna je od najljepše ukrašenih u knjizi, a na njoj je zapisan sljedeći tekst: "Bratovchina Sz: Barbare Devicze i Much. Za doztoyne Zpovedi i Sz. Pricheschanya na Szmertnom vremenu zadoblyenye, vu Czirkve Szvetoga Vida M: na Berdouczu, oblaztjum Sz. Otcza Pape Clement: X. à dopuschenyem Viszoko Postuvanoga Gozpodina Gozpodina Martina Borkovicha Sz: Zagrebachke Czirkve Biskupa Letha 1675 podignyena; onu pako Nedelyu pred Malum Massum, po vnoge Postuvanom Gozponu Gaboru Krisanichu, imenuvane Czirkve Zag: Canoniku, i ztolnem Jespriftu, odicheno publikovana, i pocheta obchinzkem zakonom. Leto 1676."[393]

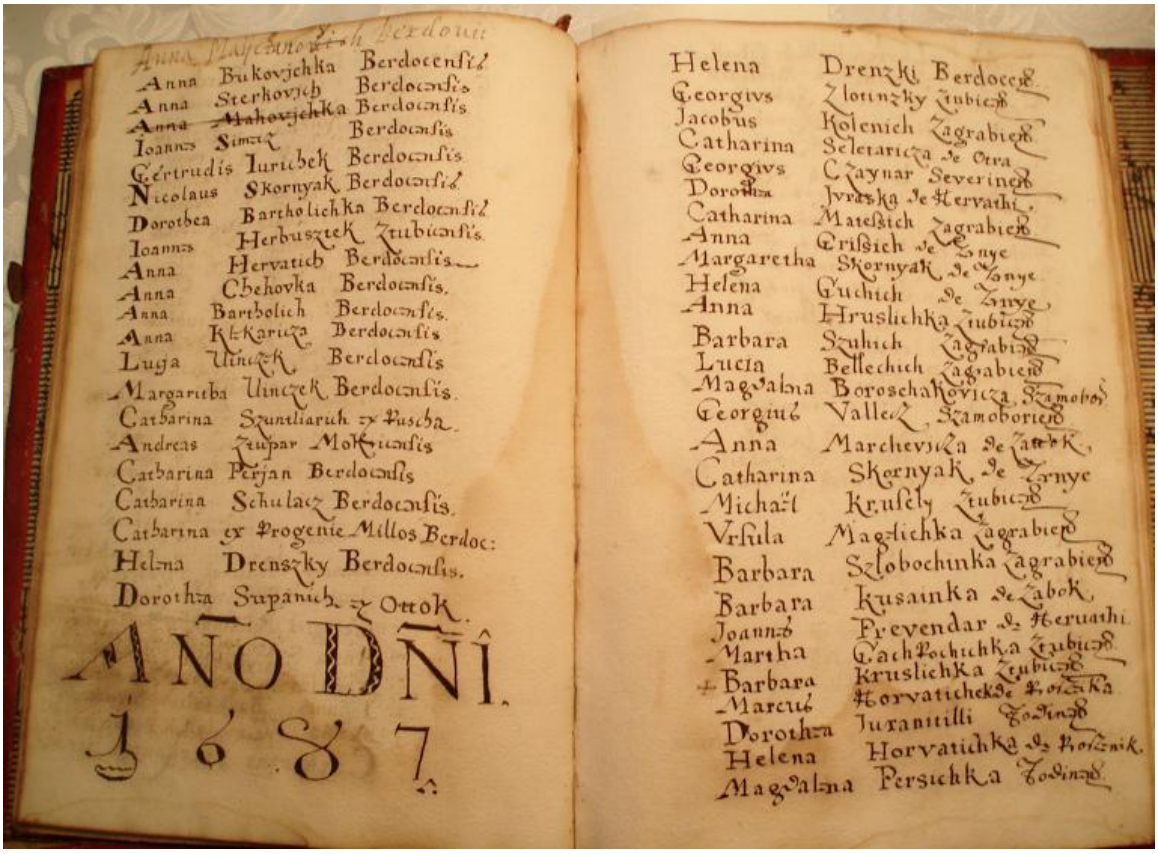

Knjiga Bratovštine sv. Barbare – primjer stranica s upisom članova bratovštine

Nakon kratkog uvoda slijedi dio pod naslovom *Navuk Kratki Od ove Szvete Bratouchine* gdje se u prvoj rečenici navodi kako je osnovna zadaća bratovštine osigurati članovima ispovijed i pričest prije smrti. Ovaj je postupak stavljen na prvo mjesto kako bi se naglasila osnovna duhovna zadaća. Članovi bratovštine poticani su na ljubav prema svima, a posebice bolesnicima koje neprestano moraju upozoravati na njihove kršćanske

[393] Knjiga bratovštine sv. Barbare, 4r.

dužnosti. Dapače, dodaje se kako bi trebali osigurati dolazak svećenika do bolesnika radi udjele posljednje pomasti i pričesti. Za svaku od ovih učinjenih pobožnih djela, članovi bratovštine dobit će do 60 dana oprosta grijeha. Drugi zadatak bratovštine jest da se ne samo unutarnja sreća, poštenje i hvala presvetom oltarskom sakramentu poveća, nego i da se vanjska hvala i poštenje "(…) kuliko nayveche bude moguche (…)" preda Kristu.[394] Svi članovi bratovštine, međusobno zvani braće i sestre, dužni su svakoga upozoravati na ta dva osnovna pravila. Nakon toga slijede *Regule ove Bratouchine* podijeljene u šest dijelova. Prema prvoj odredbi članovi bratovštine mogu biti osobe oba spola koje se prije učlanjenja moraju ispovjediti i pričestiti. Ako to ne bi učinili, tada se moraju pokajati za svoje grijehe te izmoliti molitvu *O Preszveta Devicza Barbara*.[395] Na kraju, potrebno je izmoliti pet puta molitve *Oče naš* i *Zdravo Marijo* za dostojnu ispovijed i pričest u smrtnom času, a koje će kasnije moliti svaki dan. Drugo pravilo nalaže da svi članovi bratovštine paze na bolesnike kojima je život u opasnosti te da ih pravovremeno upozoravanju na sakrament posljednje pomasti i ispovijedi. Isto tako, dužni su poticati bližnje na poštivanje pobožnosti Tijela Kristova. Po trećem pravilu svi članovi bratovštine učit će i opominjati svakoga, a posebno umiruće, na molitvu *Oče naš* i *Zdravo Marijo*, zatim na pobožno zazivanje imena Isusova te pomoći B. D. Marije i sv. Barbare. U četvrtom pravilu govori se o smrti članova bratovštine. Svakog umrlog člana treba ispratiti na ukop, za njega izmoliti pet puta *Oče naš* i *Zdravo Marijo*, a župnik će za prvi blagdan u propovjedi javno preporučiti sve umrle članove bratovštine da se za njih moli. Peto pravilo nalaže članovima da se nakon *kvarte* (trodnevnog posta koji traje u srijedu, petak i subotu) te na dan sv. Barbare ispovjede. U ponedjeljak nakon *kvarti* na misama zadušnicama svaki član sa sobom neka nosi krunicu ili molitvenu knjižicu. Na kraju slijedi šesto pravilo koje poziva članove na darovanje bratovštine u vlastitim mogućnostima. U nastavku se svi

[394] Knjiga bratovštine sv. Barbare Djevice i Mučenice u Brdovcu, Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

[395] ISTO. Molitva sv. Barbari zabilježena u *Pobosnim molitvama* glasi: "*O preszveta Devicza Barbara, kuliko naivech ziakoztium Zaruchnika tuoga Christvssa mores, pomozime nevolynoga gresnika, da vu greheh nevumrem, poniznotisze molim, daimi to po prosnie tuoje zadobiti poleg Christvsevoga obechania, tebe onda vuchinienoga, gdaszi szvetu niegovu Sz. Kervium tuojum valuvala, y poszvetila; naisze onda zpomene Zaruchnik tuoi Preilublieni Jesvs iz Kervi tuoje, kojuszi za niegovu veru proleiala, y iz velike tuoje liubavi, zarad koje naisze neda duse moje od tela razluchiti, doklamsze pravedno nezpovem, y Sacramentum Tela Bosiega kszebe nevuzmem: vuko ime ja tebe za pomochniczu danasz izbiram, na szlusbutisze aldujem, y konecz sitka moga tebe preporucham. Amen.*" *Pobosne molitve: iz vnogeh molitveneh knyig izebrane, vsem pobosnem i bogaboiechem dussam kruto hasznovite: z-dopufchenyem Gornieh stampane v-Bechu 1678.*, Župa sv. Vida, Općina Brdovec, Brdovec, 2007.

članovi bratovštine pozivaju na činjenje dobrih djela kako bi Bog svakome po njegovoj zasluzi dao plaću "Kojunam obilnu po prosnie Sz. Barbare Dev. Much. y zdoztoinum Zpovedium, y Sz. Pricheschaniem, na szmertnom vremenu dai Christus zadobiti, y prez szmertnoga greha iz toga szveta preminuti, Amen."[396]

Iza pravila bratovštine slijede *Indulgentie iliti Proschenya* (oprosti) koje je zauvjek Bratovštini sv. Barbare dao papa Klement X., a potvrdio zagrebački biskup M. Borković. Prema toj odredbi oprost od svih svojih grijeha dobit će oni koji se na dan upisa u bratovštinu ispovjede i pričeste. Oprost će također dobiti i oni članovi koji se pred smrt ispovjede i pričeste, pa i oni koji to nisu učinili te ni oni koji nisu mogli izreći ime Isusovo, već su ga čutili u svome srcu i za grijehe se pokajali. Na kraju, potpuni oprost grijeha dobit će svi članovi koji se na dan sv. Barbare u crkvi sv. Vida ispovjede i pričeste te mole Boga za kršćanski mir, postojanost kršćanskih poglavara, jačanje Katoličke crkve i rušenje heretika.

Oprost grijeha može se dobiti i na vremenski rok od sedam godina i 40 dana ako se član bratovštine ispovijedi i pričesti u crkvi sv. Vida te moli za potrebe Crkve na blagdan - Kristovog obrezanja, dan sv. Vida, dan novog posvećenja crkve sv. Vida (kada je na nju prenijeto ime župe Brdovec 1672.) i na nedjelju prije Male Gospe kada je bratovština osnovana. Poglavlje završava s oprostima koji se mogu dobiti za 60 dana. Za to je potrebno učiniti sljedeće: sudjelovati na procesijama i duhovnim okupljanjima bratovštine, prisustvovati misama u crkvi sv. Vida, primiti siromahe i putnike, pomiriti neprijatelje, pokopati tijelo katolika ili ga otpratiti na pokop, hostiju u procesiji nositi bolesnome (ili u to vrijeme moliti *Oče naš* i *Zdravo Marijo)*, zatim posjetiti bolesnika, nahraniti gladnog i napojiti žednog, moliti oprost, dobrovoljno trpiti, moliti za neprijatelje, izmoliti pet *Oče naša* i *Zdravo Marijo* za mrtvog člana bratovštine, grešniku ukazati na kršćanski život, drugoga naučiti Božjim zapovijedima te bolesnike podsjećati na ispovijed i osigurati im svećenika. Ove odredbe završene su mišlju kako će svaki član bratovštine koji po svojoj savjesti i iz ljubavi prema Bogu učini dobro djelo također dobiti oprost.

Kako je jedna od važnih dužnosti bratovštine bila molitva za bolesnikovu mirnu smrt, poziv na molitvu članova bratovštine započinjao je zvonjavom. Kao što je već ranije navedeno, crkva sv. Vida ima dva zvona. Veliko zvono izliveno je 1687., a iste godine

[396] ISTO.

Bratovština sv. Barbare načinila je manje zvono. Godine 1717. odlučeno je da se upravo to manje zvono javi kada svećenik s posljednjom pomasti ide bolesniku, a zvuk bi potaknuo druge vjernike na molitvu za ugodnu smrt ili ozdravljenje bolesnika. Međutim, J. Cigler kaže: "Zaista prekrasna misao i lijepi zaključak, vriedan naših starih nabožnih Hrvata. Žalibože taj se liepi običaj više ne vrši. Ja ga bar nisam više našao. Čijom je krivnjom prestao toga kazati ne mogu, ali vjerojatno je da je početnik toga nehajstva odgovarao već zato gospodinu Bogu, i da će oni još odgovarati kojih se tiće, te bi ga opet lahko mogli usvesti, kad bi samo htjeli."[397] Kada je 1706. umrla Elizabeta Keglević, u matičnoj knjizi umrlih, zabilježeno je kako je bila dobročiniteljica kongregacije crkve sv. Barbare i sv. Vida za čiju su dušu kroz jedan tjedan udarala zvona.[398] U crkvi sv. Vida izgrađene su i kripte u koje su pokapali plemiće i članove Bratovštine sv. Barbare. Kako je kripta danas zatvorena, jer se iznad nje nalazi prezbiterij, ne može se znati tko je sve u njoj pokopan, koliko se točno u njoj nalazi tijela te u kakvom je stanju općenito.

Ono po čemu je dodatna važnost značaja Bratovštine sv. Barbare jest njeno djelovanje i popularnost van župe. Članovi bratovštine dolaze iz raznih krajeva, a suradnja je ostvarena i sa zagrebačkom Bratovštinom Muke i smrti Isusove pri crkvi sv. Katarine na Gornjem Gradu utemeljene 1652. godine.[399] Obje bratovštine imale su ista pravila u smislu produbljenja svakodnevnog kršćanskog života i priprave za Bogu ugodnu kršćansku smrt.[400] No, tko su sve bili članovi Bratovštine sv. Barbare u Brdovcu? Do sada je o njima pisao J. Barlè u ranije spomenutom članku gdje je odabrao samo neke, kako sam kaže, *odličnije* članove. Radi se zapravo o vrlo malom broju članova jer knjiga bratovštine sadrži vrlo dug popis koji daje iznimno zanimljive informacije.

Prilikom upisa novog člana, upisivač je zabilježio njegovo ime i prezime te mjesto stanovanja, gdje potonje u pojedinim razdobljima nije uopće bilježeno. No, kod primjera Anne N. iz Zagreba ili dotična nije znala svoje prezime ili je htjela ostati anonimna. Osobe plmenitog roda, koje čine ukupno četiri posto članova, posebno su označavane atributima poput *Domicella, Nobilis Generosa* ili *Clarisimma* za žene te *Perillustris Dominus* za muškarce. Za neke je članove navedeno da su *Civis* ili *Studiosus Zagrabiensis* ili im je

[397] ISTO, str. 53.
[398] Vjekoslav NORŠIĆ, "Genealoški podatci o plemićkim porodicama iz matica župe Brdovec", str. 278.
[399] U *Pobosnim molitvama* opisana su pravila, nakana i cilj djelovanje bratovštine Muke i smrti Isusove.
[400] Agneza SZABO, "Franjo Plemić i Juraj Turković-Hrvatski velikani rodom iz Brdovca", str. 41.

zabilježeno i zanimanje. Tako je Dorotea Turković brdovečka mljekarica, Ivan Soczi brdovečki trubač, Juraj Horvat kapelan, Blaž Petrič zagrebački kapetan itd. Bilo je i onih siromašnih koji nisu imali doma. Blaž Kozuh i Juraj Strugarić označeni su kao *mendicus* – prosjaci. Zanimljivo je da su imena nekih članova prekrižena poput Katarine Kuzmičke iz Stubice ili Katarine Serček, dok je Martin Muder označen kao *mortus est* odnosno mrtav je. Također, vrlo se često javlja i oznaka križa ispred imena članova bratovštine (vidi u Tabeli 3.).

U prvim desetljećima postojanja bratovštine, upisivači su godine navodili samo brojkom, zatim s punim nazivom *Anno Domini* ili skraćenicama *Anno* ili *Anno Dni*. Početkom 18. stoljeća počinju se navoditi i datumi primitka u bratovštinu poput blagdana sv. Barbare 4. prosinca i drugi primjeri. No, polovicom 18. stoljeća navodi se samo godina, katkad jedva vidljivo zabilježena u tekstu. No, krajem 18. stoljeća godina upisa zabilježena je znatno uočljivije i opširnije npr. *Anno Domini 1795, In Anniversario dedicationis Ecclessiae, S. Vitti in Berdovecz.*

Od svoga osnutka 1675. i početka djelovanja 1676. godine, pa sve do 1813. kada je Bratovština sv. Barbare prestala djelovati, u njoj je bilo ukupno 3.327 članova.[401] Grafikon 1. prikazuje kako se tijekom desetljeća kretao broj upisa. Najviše ih je primljeno u prvom desetljeću - od 1676. do 1686., čak 1.103 člana. Godina koja bilježi rekordan upis jest 1677. sa 166 članova, a iza nje slijedi 1678. s 144 novih članova. Nakon toga broj članova pada te se u desetljeću od 1742. do 1752. spušta na 101. Iza toga slijedi razdoblje od 20 godina kada nema upisa, a prvi novi članovi dolaze tek u desetljeću od 1786. do 1796 – njih 124. Ovaj nagli interes za bratovštinu možda bi se mogao naći u tzv. gladnim godinama 1787.-1789. kada su ljudi suočeni s oskudicom u hrani i smrti pojačali svoje vjerske aktivnosti. Zadnje godine postojanja bratovštine, od 1808. do 1813., obilježila su svega četiri nova člana. Očito je kako je svoj vrhunac bratovština imala u vrijeme osnutka, odnosno kada je župom sv. Vida upravljao župnik Ivan Kobbe i njegovi prvi nasljednici.

[401] Podaci su preuzeti iz knjige članova bratovštine sv. Barbare u Brdovcu. Popis svih članova bratovštine nalazi se u poglavlju Prilozi, Tabela 3.

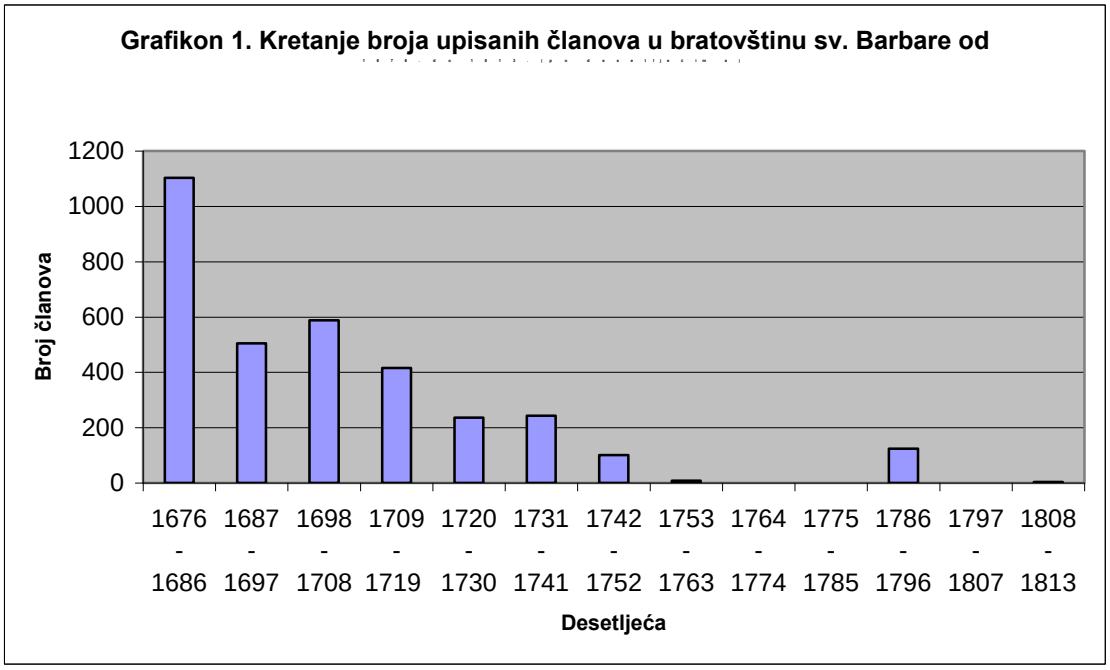

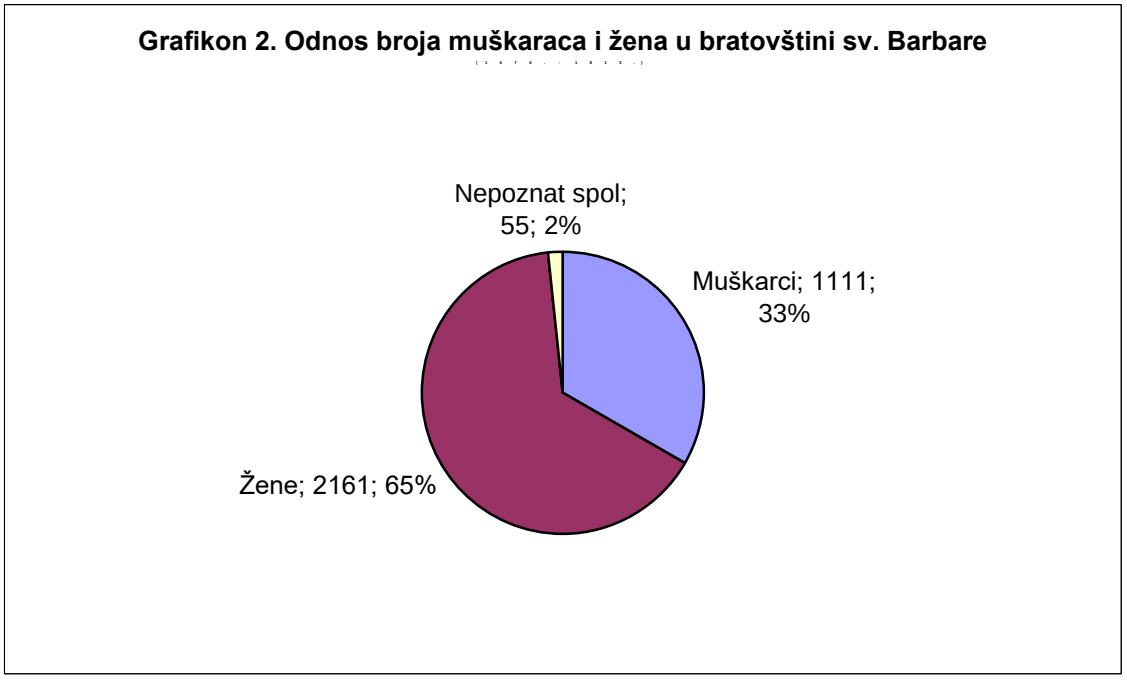

Daljnja obrada podataka ukazuje i na omjer muškaraca i žena u bratovštini. Iz Grafikona 2. vidljivo je kako su žene činile čak 65 posto od ukupnog broja članova, muškarci 33 posto, a osobe kojima se nije mogao odrediti spol dva posto članova. Naime, kako se istraživanje radilo na izvornom dokumentu neki podaci se nisu mogli iščitati bilo radi mrlja na stranici, lošeg rukopisa ili nedostatka djela stranice. Ovdje valja još ukazati i na stanovitu nepravilnost. Naime, prilikom listanja knjige godine upisa idu kronološki od 1676. do

1749. nakon čega se upisi vraćaju na 1744. godinu. Iza te godine slijedi nastavak do 1746., a onda prelazak na 1690. godinu. Nakon toga, popis se nastavlja do 1755. kada se ponovo vraća u 17. stoljeće i to u 1676. godinu. Iza toga upisi članova kronološki idu sve do 1813., odnosno do zadnje godine upisa. Najvjerojatnije su se stranice tijekom vremena odvojile i ispale iz knjige te su nespretno vraćene natrag.

Od velikog broja upisanih članova često se javljaju pojedina prezimena, najčešće iz same brdovečke župe i bliže okolice. Neka od često spominjanih prezimena su: Bartolić, Bukovina, Filipčić, Gregurić, Horvat, Jelaković, Kalamir, Katušić, Klinčić, Kosić, Krkač, Polešćak, Šafranić, Šimunić, Turković, Vincek i Vlahović (popis svih članova bratovštine vidi u Prilozi, Tablica 3.). Ono što je možda najzanimljivije jesu podaci od kuda sve potječu članovi Bratovštine sv. Barbare. Iz čitljivih podataka razabire se da su članovi bili iz više od 150 mjesta u Hrvatskoj i van nje.

Na niže navedenoj zemljopisnoj karti strelicama su označene lokacije iz kojih su mjesta dolazili članovi Bratovštine sv. Barbare (vidi i Grafikon 3.). Većinu tih članova činili su stanovnici župe Brdovec i njene najbliže okolice – čak 30 posto.[402] Iza njih slijede stanovnici Samobora[403] (22 posto) i Zagreba[404] s okolicom (16 posto) te u manjem omjeru Krapina i Zabok s okolicom (osam posto).[405] Najmanje članova dolazi iz Varaždina i Križevaca s okolicom (jedan posto),[406] Karlovca s okolicom, Like i Rijeke (jedan posto)[407] te Siska i Turopolja također s jedan posto.[408]

[402] Pod Brdovec i okolicu spadaju sljedeća mjesta: Bartolić Selo, Bistra, Drenje, Farof, Ivanec, Jablanovec, Jakovlje, Javorje, Ključ, Kraj, Laduć, Lužnica, Mickovo, Novi Dvori, Opačnik, Pojatno, Prigorje, Prudnice, Pušća, Rozga, Sveti Križ, Šibice, Trstenik, Veliki Vrh, Vukovo Selo, Zaprešić i Zdenci.

[403] Pod Samobor i okolicu spadaju sljedeća mjesta: Bregana, Brestovje, Domaslovec, Horvati, Kladje, Kostanjevec, Okić, Oštrc, Otok, Plešivica, Rakovica, Rude, Savršćak, Slapnica, Strmec, Sveta Nedjelja i Tomaševec.

[404] Pod Zagreb i okolicu spadaju sljedeća mjesta: Bedenica, Bisag, Brezovica, Dubrava, Drežnik, Gradec/ Gradišće, Ivanja Reka, Jamnica, Kerestinec, Kopčevec, Kupčina, Kupinec, Mihaljevec, Mikulići, Moravče, Pantovčak, Podsused, Prekrižje, Rakovec, Remete, Stenjevec, Stupnik, Sveta Helena, Sveti Duh, Šestine, Trnje, Vrapće i Vrhovec.

[405] Pod Krapinu i okolicu spadaju sljedeća mjesta: Bedekovčina, Horvatsko, Klanjec, Mirkovec, Pregrada, Slani Potok, Stubica (Gornja i Donja) i Tabor, a Zabok i okolicu: Borkovec, Cesargrad, Gubaševo, Klokovec, Kraljevec, Merenje, Špičkovina, Tuhelj (Toplice), Veliko Trgovišće te Zlatar.

[406] Pod Varaždin i okolicu spadaju sljedeća mjesta: Bukovec, Lobor, Mali Otok, Selnica, Sobotica, Vidovec i Vinica, a Križevce i okolicu: Cerje, Cirkvena, Kuzminec, Molve i Reka.

[407] Pod Karlovac i okolicu spadaju sljedeća mjesta: Jastrebarsko, Draganić i Klinča Sela, pod Liku Severin i Turković Selo, a zasebno se navodi i Grad Rijeka.

[408] Pod Sisak i okolicu spadaju sljedeća mjesta: Letovanić, Lipovica, Martinska Ves, Petrinja i Vrbina, a pod Turopolje: Buzin, Gorica i Lomnica.

Grafikon 3. Podjela članova bratovštine sv. Barbare prema mjestu dolaska

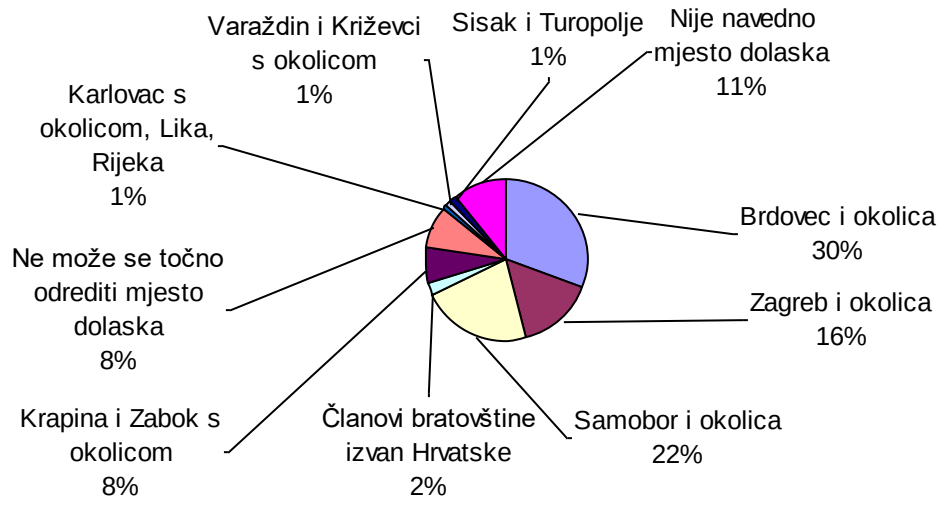

Ipak, u čak 11 posto slučajeva nije navedeno od kuda su članovi stigli, dok se za njih osam posto to ne može sa sigurnošću utvrditi. Zabilježeno je npr. da je Juraj Pavalić iz Bosne, Juraj Caspar iz Mađarske, Dorothea Orehoczy iz Turopolja ili *Plemenita djevica* Suzana Veczkouich iz Zagorja. S druge strane, kod nekih upisa ne može se jasno pročitati naziv mjesta. Članovi bratovštine dolazili su i izvan Hrvatske te čine dva posto od ukupnog broja. Najviše ih je bilo s područja Slovenije[409] - čak 71 osoba, a onda u znatno manjem broju iz Mađarske,[410] Slovačke[411] i Bosne.[412] Ovdje se može postaviti i još jedno pitanje - jesu li hodočasnici koji su posvjedočili čudesna ozdravljenja u Brdovcu postali članom Bratovštine sv. Barbare? Zagrebački *purgar* Andreas Koren je 15. lipnja 1681. posvjedočio u Brdovcu kako je nakon dva tjedna sljepoće čudesno ozdravio. Isto ime, uz opis *Civis Zagrabinensis,* javlja se godinu dana kasnije među članovima Bratovštine sv. Barbare (vidi Tabela 3, red. br. 2915). Naravno i darovatelji bratovštine su bili njeni članovi. Tako je npr. Doroteja Horvatić iz Krapine, koja je bratovštini darovala mnoge darove, bila i njena članica, a u knjizi članova posebno navedena kao *Congr. Benefastrix* (vidi Tabela 3, red. br.

[409] Mjesta u Sloveniji su: Celje, Jesenice, Jezero, Kranj (Kranjska), Leskovec, Ljubljana, Mokrice Novo Mesto, Obrežje i Brežac.
[410] Nije navedeno mjesto.
[411] Požun (Bratislava).
[412] Nije navedeno mjesto.

2577).[413] Sasvim sigurno je brdovečka Bratovština sv. Barbare imala značajnu popularnost što potvrđuje velik broj članova tijekom njenog postojanja te, kao je već navedeno, više od 150 različitih mjesta iz kojih su isti stizali u Brdovec.

Danas možda najvrednija duhovna ostavština Bratovštine sv. Barbare je knjiga molitava pod naslovom *Pobosne molitve: iz vnogeh molitveneh knyig izebrane, vsem pobosnem i bogaboiechem dussam kruto hasznovite*, posvećena pokroviteljicama bratovštine Barbari i Mariji Ivani Drašković od Trakošćana.[414] Jedina dva poznata originala, dimenzija 17 x 13 centimetara, čuvaju se u depou Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Za javnu Božju službu ili privatnu pobožnost koristio se upravo molitvenik kao zbirka pobožnih tekstova, molitava i pjesama, koji su predstavljali blago duhovnog života. Time su sami molitvenici postali vrlo važni u prikazu vjerskog života pojedine zajednice, u ovom slučaju vjernika župe sv. Vida u Brdovcu, pa i šire. Usporedbom s ranijim kajkavskim molitvenicma, pretpostavlja se da je autor ovoga isusovac Baltazar Milovec (1612.-1678.).[415] S obzirom na broj stranica, 536 plus 44 nepaginirane, molitvenik se može svrstati u one srednje veličine. Ukupni sadržaj molitvenika određuje ga kao mješoviti molitvenički tip jer uz privatni oblik molitve sadrži i oficije,[416] odnosno "Ovaj molitvenik možemo smatrati prvim počecima Hrvatskog misala, jer je svaki vjernik imao u rukama liturgijsku molitvu dotičnog blagdana."[417]

Bratovština sv. Barbare objavila je molitvenik kako bi se njeni članovi molili zajedno ili pojedinačno. Privatna molitva obilježena je svakodnevnim molitvama za bližnje, za zdravlje, urod, zatim molitvama namijenjenim pojedinim svecima (sv. Barbari ili sv. Katarini), Isusu, B. D. Mariji i drugo. Neke od molitvi uzete su iz molitvenika *Putni Tovaruš* Katarine Zrinske objavljen 1661. godine. Za ovaj molitvenik nisu se prepisivale postojeće molitve već se pomno odabirala molitvena građa raznog porijekla i iz više jezika,

---

[413] *Benefactores et meliorata*, 3r. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.
[414] *Pobosne molitve: iz vnogeh molitveneh knyig izebrane, vsem pobosnem i bogaboiechem dussam kruto hasznovite: z-dopufchenyem Gornieh stampane v-Bechu 1678.*, Župa svetog Vida, Općina Brdovec, Brdovec, 2007.
[415] Miroslav Vanino isključuje mogućnost da je autor molitvenika Baltazar Milovec. Miroslav VANINO, *Isusovci i Hrvatski narod,* I. dio, str. 406.-408.
[416] ISTO, str. 335.
[417] Alojz JEMBRIH, "Pušlec cvetja duhovnoga skup spravljen (1678.): molitvenik bratovštine sv. Barbare u Brdovcu", u *Pobožne molitve iz vnogeh molitveneh knjig izebrane vsem pobožnem i Bogaboječem dušam kruto hasnovite,* Župa sv. Vida u Brdovcu, Općina Brdovec, Brdovec, 2007., str. 327.

a ono što je posebno zanimljivo jest da je tekst pisan u ženskom rodu. U zbirkama tih pobožnih molitvi pojedinci se obraćaju Bogu s potpunim povjerenjem svjesni kako su, zapravo, svjetovni gospodari slabi zaštitnici. Do svoga kraja, članovi bratovštine će aktivno raditi na promicanju kršćanske duhovnosti. Nema zabilježenih podataka zašto je ukinuta. Možda je vrijeme Napoleonskih ratova, osnutka obližnjih Ilirskih provincija i snažna sekularizacija imala svoj obol u ukidanju jedne vjerske zajednice koja je više od stoljeća bila snažan duhovni pokretač brdovečke župe.

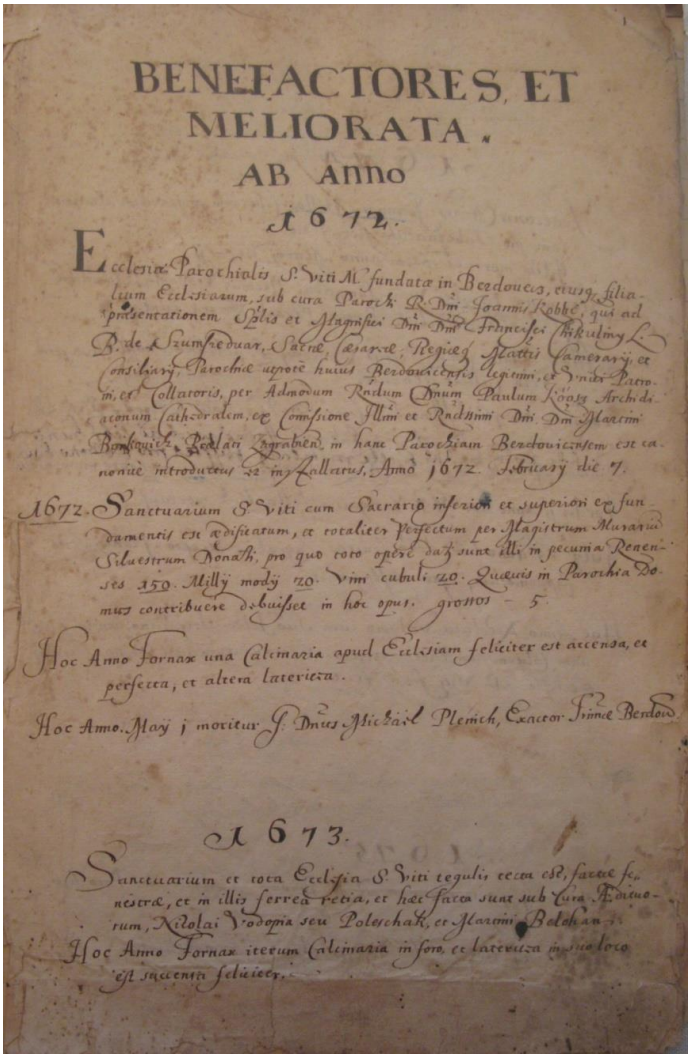

BENEFACTORES ET MELIORATA.
AB ANNO
1672.

Ecclesiae Parochialis S. Viti M. fundatae in Berdovecz, eiusq. filialium Ecclesiarum, sub cura Parochi R. Dni Joannis Kobbe, qui ad praesentationem Splis et Magnifici Dni Dni Francisci Chikulinj L. B. de Szumszeduar, Sacrae, Caesareae, Regiaeq. Mattis Camerarij, et Consiliarij, Parochiae utpote huius Berdovicensis legitimi, et Vnici Patroni, et Collatoris, per Admodum Rndum Dnum Paulum Köösz Archidiaconum Cathedralem, ex Commissione Illmi et Rndssimi Dni Dni Martini Bonkovich Praelati Zagrabien. in hanc Parochiam Berdovicensem est canonice introductus et installatus, Anno 1672. Februarij die 7.

1672. Sanctuarium S. Viti cum Sacrario inferiori et superiori ex fundamentis est aedificatum, et totaliter perfectum per Magistrum Murarium Silvestrum Donath, pro quo toto opere datj sunt illi in pecunia Renenses 150. Millij modij 20. Vini cubuli 20. Quaevis in Parochia Domus contribuere debuisset in hoc opus. grossos - 5.

Hoc Anno Fornax una Calcinaria apud Ecclesiam feliciter est accensa, et perfecta, et altera laterizia.

Hoc Anno. Maij 1 moritur G. Dnus Michael Plenich, Exactor Trinae Berdov.

1673.

Sanctuarium et tota Ecclesia S. Viti tegulis tecta est, factae fenestrae, et in illis ferrea retia, et haec facta sunt sub Cura Aedituorum, Nicolai Vodopia seu Poleschak, et Martini Belohan.

Hoc Anno Fornax iterum Calcinaria in foro, et laterizia in suo loco est succensa feliciter.

Naslovna stranica knjiga troškova (darivanja) župe od 1672. do 1754. godine.[418]

[418] Knjiga troškova (darovanja) župe pod naslovom *Benefactores et meliorata* sastoji se od 17 stranica, formata A4 i nema sačuvanih korica. Tekst je čitko pisan na latinskom jeziku, osim na par stranica gdje je čitanje otežano. Stranice su u vrlo dobrom stanju očuvanosti. Sadržaj ovog dokumenta (darovatelji i darivani predmeti) spomenuti su u radnji. Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

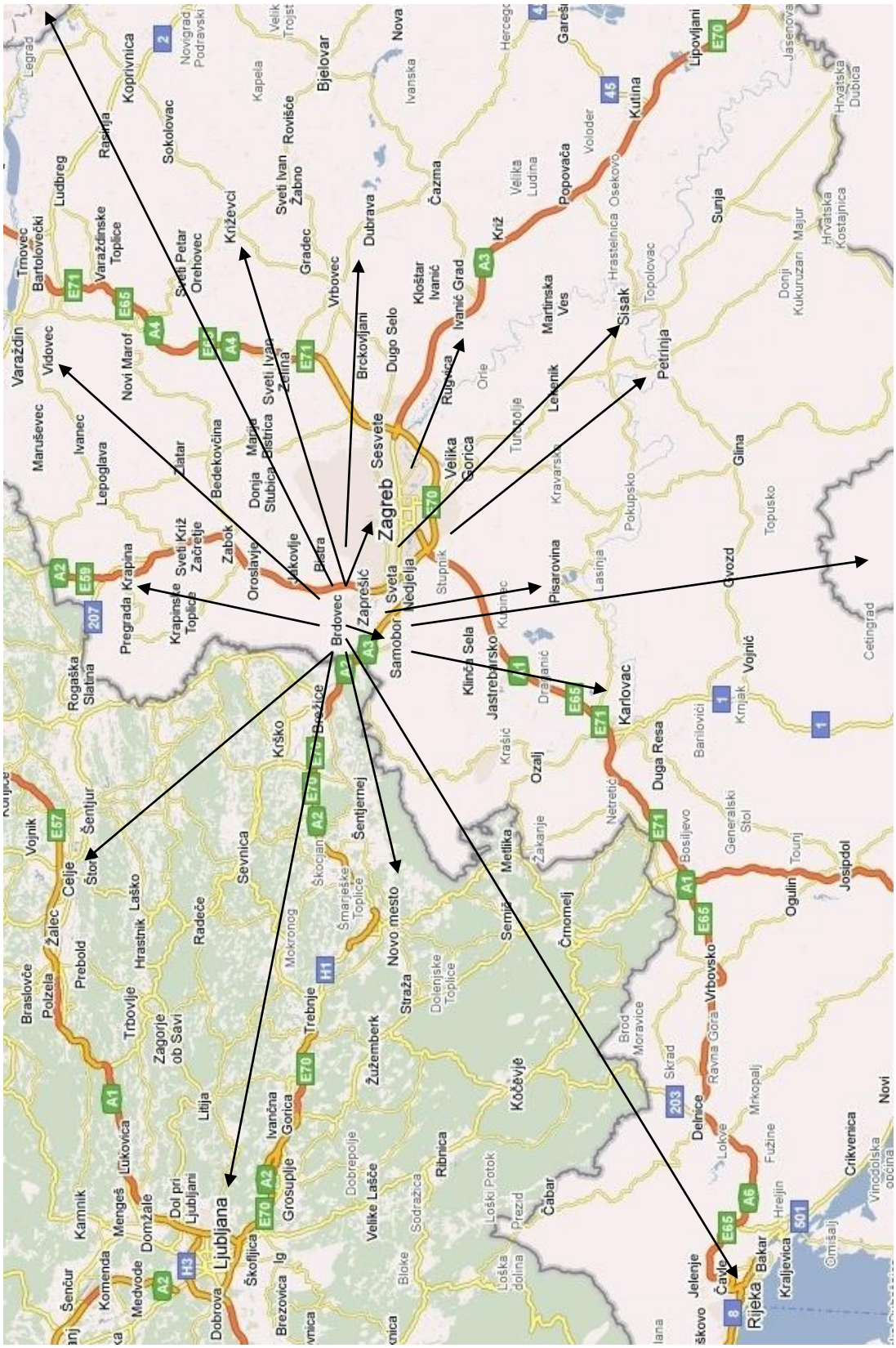

Mjesta dolaska članova Bratovštine sv. Barbare u Brdovec

13) Zaključak

Današnji Brdovec sastavni je dio istoimene općine koja teritorijalno graniči s Gradom Zaprešićem. Povoljan položaj na važnoj prometnici Zaprešić – Brdovec – Harmica – Slovenija pruža uvjete za razvoj trgovine i ugostiteljstva, dok zavidna kulturološka baština osigurava značajan turistički potencijal. Na brdovečkom području velik je broj vrijednih sakralnih (crkvenih) i svjetovnih (stambenih) objekata koji datiraju od antike do početka 20. stoljeća. Koliko je kulturna dimenzija prisutna pokazuje postojanje lokalnog muzeja, a od literarnih izdanja svakako treba izdvojiti *Brdovečki zbornik* i radove lokalne Matice hrvatske koji spašavaju od zaborava brojna narodna blaga. Premda je Brdovec danas općina, a susjedni Zaprešić kao višestoljetna župna filijala spletom povijesnih okolnosti izrastao u grad, mogućnosti za razvoj tek se otkrivaju. Možda se današnje stanje ne razlikuje mnogo od trenutka kada je područje crkve sv. Križa bilo podređeno župi Brdovec - sa sjedištem u crkvi sv. Vida. Tada je u crkvi sv. Križa pomalo sjetno ostala poruka - *Nekad majka, danas kćerka.*

Prvi sačuvani dokumentarni podaci o području današnjeg šireg brdovečkog područja nalaze se u ispravi Ugarsko-hrvatskog kralja Andrije II. iz 1209. godine. Tom ispravom su susjedgradskom vlastelinu Vratislavu darovani krajevi između Save, Sutle i Medvednice koji će se kasnije razviti u susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo. Nešto kasnije, u 14. stoljeću, Vratislavovi nasljednici dobit će prostor između Krapine i Sutle zvan *Zakrapina* ili *Krapina,* a koji će se kasnije radi specifične bregovite konfiguracije terena nazvati Brdovec.

Pisani oblik mjesta Brdovec kojim se danas služimo prvi puta se u sačuvanim dokumentima navodi 1439. i to u ispravi zagrebačkog kaptola kojim se Doroteja, kći Ivana Tota Susjedgradskog, uvodi u posjed susjedgradsko-stubičkog i zelinskog vlastelinstva. Ovdje se ime Brdovec koristi kao naziv kraja između Krapine i Sutle, a koji se do tada zvao *Zakrapina* ili *Krapina.* Samo naselje Brdovec spomenut će se nešto kasnije - 1446. kao seoska općina ili *sučija* (teritorijalno-organizacijska jedinica) u sklopu susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva. Pod brdovečku *sučiju* tada su spadala sela: Brdovec, Donji Laduć, Donji Šenkovec, Drenje, Gornji Laduć, Gornji Šenkovec, Ključ, Kraj, Matiješevec, Prigorje

i Trstenik. Zahvaljujući povijesnom razvoju, u 16. stoljeću zabilježena su i nova sela: Dolac, Javorje, Otočac, Otok, Prudnice, Samoborščak, Vukovo selo, Zapruđe i Zdenci.

Društveni život u brdovečkoj *sučiji*, koja se podudarala s teritorijem brdovečke župe, odvijao se u kućama, crkvama i u plemićkim kurijama i dvorcima. Na seoskim kućama stil gradnje nije se stoljećima mijenjao, a dugotrajniji i izdržljiviji materijali počeli su se koristiti tek krajem 18. stoljeća. Zato se do danas očuvalo vrlo malo rustikalne arhitekture, a kao jedan od oglednih primjera je kuća iz obližnje Marije Gorice s pripadajućom gospodarskom zgradom preseljena u dvorište Muzeja Brdovec. No, s druge strane plemenitaške obitelji ostavile su za sobom dublji trag (u smislu arhitektonske baštine) – kurije i dvorci Januševac, Laduč, Lužnica ili Novi Dvori samo su neki od njih.

Seljačka buna 1573. bila je važan događaj za brdovečki kraj jer su ustanici iz tog područja činili jezgru pobunjenih seljaka koje je prevodio i lokalni Ilija Gregorić. Premda sam zemljoposjednik, potporu seljacima dao je i tadašnji brdovečki župnik Ivan Babić. Ovaj je podatak važan jer osim prvog sačuvanog pismenog spomena župe u 14. stoljeću i popisa župa početkom 16. stoljeća, ovo je prvi važniji podatak koji govori o društvenoj ulozi brdovečkog svećenika. Nakon što je buna završila uslijedila je odmazda velikaša, a S. Krivošić smatra da se broj stanovnika na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu smanjio toliko da je 25 godina nakon bune bio manje nego prije nje. Kako bi se u budućnosti spriječile ovakve bune, započeo je proces podjele susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva što se odrazilo i na poimanje naziva Brdovec. Naime, naziv kotara Brdovec mogao se zadržati za cijeli kraj od Krapine do Sutle sve dok je postojalo jedinstveno susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo. Kada je ono 1574. podijeljeno, više nitko u svom vlasništvu nije imao cijeli posjed od Krapine do Sutle te ga stoga i više nije mogao zvati Brdovec. Tek u 17. stoljeću s okrupnjivanjem su započeli Čikulini, a u 18. stoljeću Sermagei. Tada je Brdovec postao sjedište ladanjskog života plemića - u crkvi sv. Vida su se vjenčali i krstili, a na obližnjem groblju pokapali.

Kako je izgledao Brdovec i okolna mjesta krajem 18. stoljeća? Prema sačuvanoj topografskoj karti iz druge polovice 18. stoljeća, Brdovec se sastojao od dva djela - *Dorf Berdovecz* s petnaestak domaćinstava i *Dorf Pfarof* s desetak domaćinstava. Karta zapravo pokazuje mjesto gdje su tadašnji svećenici imali svoje podložnike *colone* zvane i farofani također spomenuti i u kanonskim vizitacijama. Tako su u svojoj ranijoj fazi Brdovec

razvijalo na nekoliko dislociranih selišta koja su u 17. i 18. stoljeću prerasla u zaseoke duž ceste. Na taj se način Brdovec postupno razvio u naselje cestovnog tipa ili *Strassendorf*. U selu je važan dio svakodnevice bila crkva sv. Vida, njeni župnici i kapelani koji su s vjernicima nastojali provoditi aktivan vjerski život, a katolički svjetonazor čim više uključiti u svjetovne aktivnosti. Brdovečka crkva sv. Vida prvi puta spominje se u sačuvanim dokumentima 1334. kao *ecclesia sancti Viti de Crapina*. Uz osnutak župe vezana je i legenda - crkva je nastala na onome mjestu savskog rukavca gdje su kip sv. Vida pronašli brdovečki seljaci. No, možda ova legenda i nije samo priča? U Republici Sloveniji postoji velik broj crkvi i župa posvećenih sv. Vidu. Ako je koja bila blizu rijeke Save, kakvim nezgodnim slučajem moguće je da je kip sv. Vida pao u rijeku i struje su ga dovele sve do današnjeg Brdovca. Isti primjer je i s crkvom B. D. Marije u Dobovi koja je izgrađena na mjestu gdje je Sava izbacila kip na obalu. Sljedeći važan historiografski podatak o župi Brdovec je u ispravi iz 1361. sastavljenoj u povodu podjele posjeda Acha. U njoj se navode četiri župne crkve – sv. Križa (u Križu), sv. Jurja (u Pušći), sv. Petra (u Zaprešiću) i sv. Vida (u Brdovcu). Do danas najstarije sačuvano ime brdovečkog župnika potječe iz 1501. – Mathei koji je naveden i kao privremeni upravitelj župe Pušća. Ovdje valja podsjetiti kako je prije preseljenja na današnju lokaciju, crkva sv. Križa bila župna crkva župe Brdovec. Kako je župa Brdovec bila prevelika, 1672. je podijeljena na četiri manje: Marija Gorica, Rozga, Pušća te Brdovec kada je na crkvu sv. Vida u Javorju načelno prenijeta uprava, a time i ime župe Brdovec. Novi župnik u crkvi sv. Vida bio je Ivan Kobbe koji je služio od 1672. do 1681. godine. On je, također, i prvi počeo voditi matične knjige te je 1675. osnovao Bratovštinu sv. Barbare Djevice i Mučenice.

Kakav je oblik crkva sv. Vida imala prije nego li je postala župnom ne može se točno odrediti jer nema sačuvanih podataka. Može se pretpostaviti kako je starija srednjovjekovna crkva barokizirana u prvoj polovici 17. stoljeća, a njeni obrambeni dijelovi uključeni u buduće uređenje. Crkva je svoj današnji oblik dobila krajem 17. i početkom 18. stoljeća, a kao župnu posvetio ju je zagrebački biskup Martin Borković 1679. godine. Tada je realna uprava župe Brdovec iz crkve sv. Križa prenesena na crkvu sv. Vida. Kao što je i bio običaj, članovi plemenitaških obitelji aktivno su sudjelovali u darivanju župe – plaćali su izgradnju i uređenje samostana, crkava, oltara, služenje sv. misa za spas svojih duša, darivali su misna odijela, crkvene kaleže, odjeću za kipove i drugo, a sve od najfinijih i

najskupljih materijala. Do danas se malo toga sačuvalo, a ono što postoji nalazi se u brdovečkom župnom uredu – uglavnom su to kaleži i pokaznice koji se u ovome radu po prvi puta objavljuju. Kako bi crkva sv. Vida bila što važnija, iz Rima su dovedene i moći sveca zaštitnika župe, kojima danas nema traga, te ostaci križa na kome je raspet Isus Krist. Od te relikvije do danas se sačuvao samo relikvijar i Papina potvrda. Neki plemenitaši su radi svojih velikih zasluga u darivanju, poput Judite Keglević, bili proglašavani i zaštitnicima župe. Darivanju su se pridružili i drugi stanovnici župe koji su, ako nisu imali novaca, dobrovoljno radili na izgradnji, uređenju ili održavanju crkvenih objekata. Mnogo godina kasnije, kapelan J. Cigler u svojoj je *Povjestnici* naveo kako je bilo mnogo darovatelja, ali ne treba navoditi sva njihova imena jer ih je dobri Bog već nagradio.

Župna crkva sv. Vida po načinu gradnje pripada najstarijoj srednjovjekovnoj fazi, a njena unutrašnjost je bogato ukrašena oltarima i zidnim slikama. Posebno se ističu kapela sv. Barbare sa šest stropnih slika s prikazom života svetice dodatno ukrašene štukaturama i kipovima svetaca te kraj oltara sv. Vida slika s rijetkom temom usnuća sv. Josipa. U crkvi su izgrađene i kripte za župnike, plemiće, članove Bratovštine sv. Barbare i druge važnije župljane, no kako su sve ispod prezbiterija u njih se ne može ući. Prema sačuvanim podacima, u kripti se nalazi oko petnaestak tijela. U fazi barokne izgradnje i preuređenja župnik I. Kobbe bio je jedan od najzaslužnijih osoba koje su doprinijele njenoj obnovi. Ipak, nisu svi župnici bili tako vrijedni. Josip Cigler smatra da je župnik Nikola Jellak iz aristokratske nadutosti odbio ponuđenu gradnju novog župnog ureda jer da on ničiji *špan* neće biti. Ipak, taj je župnik kupovao knjige, u njih upisivao svoje ime kako bi se znalo kome i kojoj župi pripadaju, a sačuvale su se sve do danas.

Na području brdovečke župe primjenjivali su se i svjetovni zakoni kojima su vjerski blagdani određivali početak ili završetak određenih radnji. Napuci seoskim sucima iz 1764. ili odredbe urbara iz 1778. samo neki od primjera. Prema njima, seljak je točno znao koje su njegove obveze prema svjetovnom gospodaru i crkvi, ali i obratno. Premda oba propisa nisu primarno povezana s pobožnošću ili imaju naglasak na odnos župljana prema crkvi, neki se detalji ipak odnose na to. Konkretno, dani kada su slavljeni pojedini sveci služili su kao orijentir do kada su se pojedine radnje mogle izvršavati npr. u trgovini. Kako je većina brdovečkih seljaka bila nepismena, u crkvi su sasvim sigurno čuli za koliko dana dolaze pojedini blagdani te su jednostavnije, i bez straha od kazni, mogli organizirati svoje

poslove i obaveze. S druge strane, tim propisima su određena, ili bolje rečeno reducirana, slavlja poput vjenčanja. Njih su radi čestog pretjerivanja u hrani i piću od gotovo sedam dana, sveli na svega dva dana na kojima se moglo okupiti do najviše šest osoba. U nekim propisima se išlo još i dalje. Svi oni koji nisu poštivali vjerske blagdane, molitvu i odlazak u crkvu, mogli su biti bičevani i na kraju odvedeni na sud u Zagreb. Dapače, ne pridržavanje vjerskih odredbi izjednačavano je s lopovlukom ili pijančevanjem. Oba dokumenta mnogo govore o odnosu feudalnog gospodara i podložnika te njihovih međusobnih obveza, a u njima se samo ovaj mali navedeni dio može povezati s običajima religioznosti ili pučke pobožnosti. Premda su to bili svjetovni zakoni, ipak su imali dodirnih točaka s crkvenim pravilima primjenjivanim na teritoriju Brdovca. Sama brdovečka župa tijekom vremena nije se mnogo teritorijalno mijenjala. Prve promjene nastat će tek krajem 18. stoljeća kada će se osamostaliti župa u Mariji Gorici. Nakon toga promjena neće biti sve do polovice 20. stoljeća kada će se 1945. od brdovečke župe odvojiti i postati samostalnom zaprešićka župa sv. Petra Apostola.

Osmanlijska osvajanja ostavila su velik trag u Hrvatskoj povijesti, a on je primjetan i na području Brdovca. Dio iseljenog stanovništva s područja zapadne Bosne naselio se na brdovečko područje i danas su poznati kao sutlanski ikavci. Njihova jezična posebnost sačuvala se te predstavlja pravo vrelo za jezikoslovna istraživanja. Za ovu radnju zanimljivo je da su s njima, u razdoblju od 1523. do 1527., stizali bosanski franjevci koji su odmah započeli s vjerskim aktivnostima – gradnja crkve i samostana, vođenje župe, osnivanje bratovština i drugo. Prema sačuvanim podacima, franjevačke bratovštine su bile – *Bratovština od pojasa Svetoga Franje – Treći red*, zatim *Škapularska bratovština* i *Bratovština Križnog puta*. Članovi tih bratovština mogli su biti muškarci i žene koji su se sastajali jednom mjesečno te su vodili brigu o pokojnim članovima i za njih su dali služiti svete mise. Prema podacima iz kanonskih vizitacija suradnja između franjevaca i brdovečkih župnika gotovo je uvijek ocijenjena kao vrlo pozitivna. Franjevci su surađivali sa svećenicima i nisu donosili važnije odluke, koje se tiču pobožnosti i odnosa prema župljanima, a da to svećenici nisu znali ili odobrili. Doduše, kao što je već ranije spomenuto, bilo je slučajeva kada su župljani na vlastitu inicijativu poduzimali korake koji nisu bili odobreni od strane brdovečkih svećenika. Što se tiče spomenutih franjevačkih bratovština, o njima nema sačuvanih podataka u kanonskim vizitacijama. Ne spominju se

više ni u 19. stoljeću kada je Cigler pisao svoju *Povjestnicu* stoga se može potvrditi kako je ona sv. Barbare najdugovječnija i najpopularnija brdovečka bratovština od druge polovice 16. do prve polovice 19. stoljeća. Što se tiče samih franjevaca, prvi im je smještaj bio uz crkvu sv. Križa, ali zabranom boravka na toj lokaciji, susjedgradski vlastelini su o svom trošku 1527. u današnjoj Mariji Gorici sagradili novu crkvu - sv. Petra apostola (od 1682. B. D. Marije) i samostan, jednostavno zvan – brdovečki samostan. Franjevci su vodili župu sv. Križa sve do 1640. kada ju je zagrebački biskup B. Vinković ujedinio sa susjednom - sv. Vida. No, 1789. teritorij nekadašnje župe sv. Križa će se odvojiti od župe sv. Vida i pripojiti župi Marija Gorica u sklopu koje se nalazi i danas. Brdovečki samostan je tijekom vremena primio mnoštvo darova, a želja je bila postati i lokalno prošteništе, međutim Josip II. je 1783. ukinuo samostan i raspustio redovnike. Novom župom u Mariji Gorici franjevci su upravljali do 1829. kada je smrću posljednjeg srušen samostan, a 1837. na njegovom mjestu izgrađen novi župni dvor, vidljiv i danas.

U ovoj radnji po prvi je puta objavljen popis čudesnih ozdravljenja ostvarenih po zagovoru sv. Vida i sv. Barbare. Te popise radili su župnici, počevši od I. Kobbea koji je i ovim činim potvrdio želju za promicanjem vjere i isticanjem Brdovca kao hodočasničkog središta. U razdoblju od 102 godine zabilježeno je 60 slučajeva ozdravljenja gdje se najveći broj odnosi na razne oblike bolesti i tegoba povezanih s vidom. Ozdravljene osobe, zahvalne na pomoći, rado su dolazile u Brdovec i darivale crkvu te javno svjedočile o svojim iskustvima. Ovdje treba naglasiti kako su svećenici, barem od 1669. detaljnije, imali upute o tome koliko se smije zadržati za sebe, a koliko ide crkvi. Kako je crkva sv. Vida sasvim sigurno jedna od najvećih u brdovečkoj okolici, može se pretpostaviti u kojim je sve količinama bilo njeno darivanje. Ipak, tek se u četvrtini slučajeva navodi da je crkva primila dar, a u svega nekoliko točno koji. Zašto su svećenici negdje navodili vrstu primljenog dara, a negdje ne teško je pretpostaviti. Mnoga čudesna ozdravljenja sadrže poruke o požrtvovnosti, lijenosti pa i ekskluzivnosti Brdovca kao hodočasničkog središta. Muškarcu iz Ruda vraćen je sluh, a on se obvezao svake godine na blagdan sv. Barbare pohoditi Brdovec kako bi ispunio zavjet i izrazio zahvalnost. Slijepi Matthias Berkouich je ozdravio i obećao izvršiti zagovor, a kako to nije učinio, sljepoća mu se vratila. Kada je spoznao svoju lijenost čvrsto je odlučio doći u Brdovec i tada je ponovno progledao. Neki se mladić iz okolice Klanjca, koji pet godina nije vidio, zagovarao po drugim crkvama

svijeta, ali nigdje nije bio uslišan. Tek kada se zagovorio sv. Vidu u Brdovcu, preko noći je progledao. Hodočasnici koji su dolazili u Brdovec uglavnom su stizali iz hrvatskih krajeva, dok u svega par slučajeva izvan Hrvatske (npr. Ugarska). Na temelju istraženih izvora može se reći kako su zabilježena brdovečka čudesa za sada jedinstven primjer pučke pobožnosti na istraživanom području. Njihovo značenje može biti višestruko – bilježenje istinitih događaja koji su svojom poukom utjecali na živote ljudi, kako sudionika tako i onih kojima su ta svjedočanstva bila namijenjena da bi osnažili vlastitu vjeru, te s druge strane, priče ukrašene čudesnim elementima koje su mogle privući mnoge hodočasnike u Brdovec koji će svojim darivanjem doprinijeti ekonomskom napretku župe. Bilo kako bilo, ovakvi se izvori ne mogu jednostrano okarakterizirati, no saznanja koja smo dobili iz njih upućuju da su imala važan utjecaj na svakodnevicu brdovečkih župljana i onih koji su došli moliti se u nadi za duhovnom utjehom ili tjelesnim ozdravljenjem.

Kao posebna cjelina radnje obrađeni su već objavljeni podaci o broju rođenih, umrlih i vjenčanih u župi Brdovec, ali u vremenskom razdoblju od 1672. do 1800. godine. U tih 128 godina rođeno je 13.068 djece ili godišnje 102, od kojih su dječaci činili 53, a djevojčice 47 posto. Svega jedan posto rođenih bila su vanbračna djeca. Kao što je istraživanje potvrdilo, djeca u župi Brdovec rađana su najviše u zimsko doba kada se seljaci odmaraju od velikih radova. S druge strane, najmanje djece rođeno je ljeti kada su radovi bili u punom zamahu što potvrđuje kako se vodila briga o terminu začeća. Slijedeća važna stavka u istraživanju su brakovi – ukupno ih je sklopljeno 3.207 ili 25,05 godišnje. Najpopularniji mjeseci za sklapanje brakova bili su siječanj, veljača i studeni kada je sklopljeno 80,7 posto svih brakova. Osim osobnog odabira termina vjenčanja, na ovu vrstu ljudske aktivnosti važnu ulogu imala je crkva i obredi pučke pobožnosti. Prosinac je vrijeme adventa kada nije bilo preporučeno organizirati velika slavlja, stoga je i smanjen njihov broj, a u ožujku je korizma kada također nema vjenčanja.

Europski ratovi 17. i 18. stoljeća ostavili su svoj trag u Brdovcu. S prvom godinom rata protiv Osmanlija, 1683., natalitet je pao za 29 posto, a brakovi za 26,6 posto. S druge pak strane, radost pobjede potvrdila se već 1700. kada je skok novorođene djece porastao za više od 100 posto nego godinu prije! Ratna zbivanja odrazila su se u padu nataliteta, a višegodišnje izbivanje od doma utjecalo je na rast vjenčanja i rođenja nakon povratka muškaraca. Ratovi su utjecali i na veći broj vanbračne djece, ali to ne umanjuje

mirnodopsko razdoblje kada se rađao nešto manje vanbračne djece. Upravo zato što se rođenje vanbračnog djeteta smatralo obiteljskom sramotom i grijehom, mnoge mlade majke u očaju su ubijale djecu ili sebe. No, prema odredbama *Naputka* iz 1764. svi ukućani su morali voditi brigu o trudnicama bez obzira na budući status djeteta. Koliko god da se život pokazao uspješnim, podaci o broju mrtvih pokazuju drugačiju sliku - od ukupnog broja umrlih, sedam posto bila je dojenčad. Radilo se vrlo vjerojatno o lošim zdravstvenim i higijenskim uvjetima koju dojenčad nije mogla izdržati te je u velikom broju umirala. Ipak, prosječna umrla dob stanovnika, kada se ona sa sigurnošću mogla izračunati, u razdoblju od 1750. do 1800., iznosila je 31,1 godinu. Ipak, ovdje treba upozoriti i na pojedine slučajeve pokapanja pokojnika bez nazočnosti svećenika, s obzirom na to da te osobe nisu uvrštene u matice umrlih. Kao što je već spomenuto, ti su pojedinci u kanonskim vizitacijama ocijenjeni kao "divljaci". Glede ukupnog broja stanovnika od 1672. do 1981., stanovništvo župe sv. Vida raslo je za 59,9 osoba godišnje te je od 1750. i tadašnjih 2.566 stanovnika, 1981. naraslo na 16.469. Ipak, nedavni ratni sukobi, kao i u prošlosti, ostavili su svoj trag. Prema popisu stanovništva Republike Hrvatske iz 2001., u općini Brdovec živi 10.287 stanovnika.

Vjerska Bratovština sv. Barbare Djevice i Mučenice u župi Brdovec djelovala je 138 godina - sve do 1813. kada je ukinuta. Premda je u brdovečkoj župi tijekom promatranoga razdoblja postojalo više bratovština, poput one Kršćanskoga nauka, ona sv. Barbare najdugovječnija je i najutjecajnija te je ostavila najdublji trag u duhovnosti i pučkoj pobožnosti brdovečkog stanovništva. No, iako je trajala više od stoljeća, sjećanje na nju i njeno djelovanje zamrlo je ubrzo nakon prestanka rada što potvrđuje i sam Josip Cigler koji već u drugoj polovici 19. stoljeća kaže kako se ni najstariji u selu ne sjećaju da su im njihovi roditelji išta pričali o ikakvoj bratovštini. Naime, zadnjih pet godina postojanja bratovštine upisana su svega četiri nova člana. Očito je kako je svoj vrhunac bratovština imala u vrijeme osnutka, odnosno kada je župom sv. Vida upravljao I. Kobbe i njegovi prvi nasljednici. Drugo vrijeme "buđenja" bratovštine bilo je krajem 18. stoljeća kada se na širem zagrebačkom području javlja glad. Možda je baš to nesigurno i traumatično vrijeme poslužilo kao poticaj za novu duhovnu obnovu. No, s kojim je ciljem uopće osnovana? Osnovna zadaća bratovštine bila je osigurati članovima ispovijed i pričest prije smrti. Članovi su poticani na karitativni rad, ljubav prema svima, a posebice

bolesnima koje neprestano moraju upozoravati na kršćanske dužnosti. Drugi važan zadatak bratovštine bio je da se religijskim obredima najviša pohvala posveti Kristu. Kako bi se članovi potaknuli na vjerski rad, objavljen je i popis oprosta koje će dobiti za učinjena djela. I u ovom slučaju, brojni brdovečki plemići i seljaci uključili su u darivanje bratovštine te njen vjerski i karitativni rad, a kao posebnost ističe se objava svih 3.327 članova u ovoj radnji - žene su činile 65 posto, muškarci 33 posto, a osobe kojima se nije mogao odrediti spol dva posto članova. Članovi su stizali iz više od 150 mjesta u Hrvatskoj i van nje. Većina je bila iz Brdovca, dok su ostali stizali iz bliže okolice te današnje Bosne i Hercegovine, Mađarske, Slovačke i Slovenije. No, brdovečka bratovština nije djelovala samo lokalno - ostvarila je suradnju s Bratovštinom Muke i smrti Isusove pri crkvi sv. Katarine na zagrebačkom Gornjem Gradu. Ovdje se može postaviti još jedno pitanje - jesu li hodočasnici koji su posvjedočili čudesna ozdravljenja u Brdovcu postali članovima Bratovštine sv. Barbare? Jesu! Zagrebački *purgar* Andreas Koren 15. lipnja 1681. posvjedočio je kako je nakon dva tjedna sljepoće čudesno ozdravio. Isto ime, uz opis *Civis Zagrabinensis,* javlja se godinu dana kasnije među članovima bratovštine. Na kraju, valja dodati kako je možda najvrednija kulturna ostavština bratovštine bila 2007. ponovno tiskana knjiga molitava *Pobosne molitve* (…) iz 1678. koja i danas može poslužiti svojoj prvotnoj svrsi. Bratovština je ukinuta 1813. godine. Možda je vrijeme napoleonskih ratova i opće sekularizacije utjecalo i na društveno-religiozna kretanja u župi brdovec te je na taj način i njeno djelovanje bilo ukinuto.

Brdovečki župnici i kapelani te marijagorički franjevci tijekom dvostoljetnog razdoblja bili su glavni pokretači duhovnosti i pučke pobožnosti u brdovečkom kraju. Njihov rad prepoznali su mnogi župljani, uključujući i plemiće, koji su na razne načine pomagali rad Crkve. Duhovnost svećenika u ovome radu predstavljena je izvornim zapisima kanonskih vizitacija i popisom knjiga iz župne knjižnice. Informacije iz kanonskih vizitacija koje se odnose na pobožnost te popis odabranih knjiga iz brdovečke knjižnice u ovome se radu po prvi puta objavljuju. Prema tim podacima, brdovečki svećenici su u većini slučajeva vrlo pozitivno ocijenjeni za svoj rad – voljeli su održavati mise diljem župe, vodili su bratovštine, dijelili sakramente i brinuli se o materijalnim potrebama crkve. Među njima je bilo i izuzetaka poput pijanaca, članova viteškog reda, pa i kasnijih biskupa. Svi su oni kupovali i čitali razne knjige, mahom one o duhovnosti i

religiji koje su ostale sačuvane sve do današnjih dana. Čitala se i antička književnost, povijest, upotrebljavali su se leksikoni i rječnici. Brdovečki svećenici imali su brojne mogućnosti za uspješan razvoj duhovnosti i pučke pobožnosti u svojoj župi, a prema dobivenim podacima, sve su ih i koristili.

Na kraju ove radnje može se zaključiti kako je župa Brdovec u 17. i 18. stoljeću imala snažan vjerski potencijal – teritorij župe je povećan, završena je barokna obnova crkve, vodile su se matične knjige, a u župi je djelovalo nekoliko vjerskih bratovština. Svi stanovnici župe, odnosno društveni slojevi, nastojali su se uključiti u vjerske aktivnosti – od plemića koji su darivali crkvu, do seljaka – podložnika koji su rado za spas svojih duša radili na izgradnji i održavanju vjerskih objekata, pa čak i skitnice koji su postajali članovi vjerskih bratovština. Svi su nastojali dati svoj doprinos vjerujući kako na taj način rade za dobrobit svojih duša i društvene zajednice uopće.

14) Prilozi

14a) Prijepis ostvarenih čudesa sv. Vida i sv. Barbare zabilježenih u matičnoj knjizi krštenih župe sv. Vida u Brdovcu s ilustracijom izvornog dokumenta

Vota iliti oszebvine Bosie milosche w wnogeh nevoliah, naimre pako w szlepote ijezhne boli, po zagovoreh k chirkve ove sz: Vida na Berdovczv, zadoblijene, ij ovde nekoije, zmed wnogeh, po zapovedi dvhovneh glavarov, popiszane od leta 1677[419]

[419] Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Matična knjiga krštenih župe Brdovec 1672.-1722. str. 1v.

VOTA

ILITI

OSZEBVINE BOSIE MILOSCHE

W VNOGEH NEVOLIAH, NAIMRE
PAKO W SZLEPOTE IJ CZHNE BOLI,
PO ZAGOVOREH K-CHIRKVE,
OVE SZ: VIDA NA BERDOVCZV,
ZADOBLIJENE, IJ OVDE NEKOIJE, ZMED
VNOGEH, PO ZAPOVEDI DV-
HOVNEH GLAVAROV,
POPISZANE OD LETA
1677

Anno 1677. na godovni dan sz: Vida, ovi zagovori, zmed oztaleh
wnogeh pobosno ovdi ieszv valvvani.

1 Dora duranich iz Sztubicze, devet let bilaie na obedve ochi szlepa, zagouor szimo uuchiniusi k Czyrkue sz: Vida M: na Berdouecz, na obedue ochi ozdrauela ie, zagouor obuersila, y dar doneszla.

2 Dora Horsichka od Jaszterberszkoga, na poliu seniuch, na obedue ochi na naglom uiienie bila ie pogubila, onak kak ti szlepa na zemlju opadsi, k ouoi Czyrkue zagouor uuchiniusi, taki ie progledala y ozdrauila kak ie to szama oude polek dusze szuoie uoluuala.

3 Matthiu Sestiniaka od Zagreba, unogo uremena iako szuga ochi bolele, szimo zagouor uuchiniusi ozdrauil ie y dar szam doneszel.

4 Nekoiu Agnes Leszkouachku, tak szu iako ochi bolele da szama szuoiega deteta kotero ie uu zibke ispala, ni mogla uideti, szimo sze zagouoriusi, ozdrauela ie na ochi y dar szimo doneszla.

5 Sena Petra Wdouicha iako betesnoga szimo ie bila zagouorila y pomoch mu zadobila.

6 Nekoy Matthias Krisanich na naglom ie bil ieden uedkor na iedno oko uiienie zeuszema pogubil, zagouor szimo taki onda uuchiniusi, drugi dan uu iutro, zdravo y chitouato oko zachutilie, y szimo dar poszlal.

7 Jurai Koziak purgar Zagrebachki tri meszecza nister ni uidel, szimo sze zagouoriuszi, ozdrauil ie y dar poszlal.

8 Helena Marakouich od Zagreba na naglom ie bila na iedno oko uiienie pogubila, szimo sze zagouoriuszi ozdrauela ie y dar doneszla.

9 Nekoi Mihalj Bartholich iz Petrinszke kraine, od letniega Juania do Bosicha, na obedue ochy zauszema nistar ni uidel, nego onak kak ti drugi sziromak szlepecz, znanczem szuoiem y szuszedom tusechi sze, zpitaual ie, kaibi mu zacheti, onda nekoi szuszed niegou, koteri ie peruo chul za ouu Milosztiunu Czyrkuu szuetoga Vida, rekel muie, da nekasze zagouori knoi, sto on (…) zuelikem uffaniem uuchiniusi, le k mesztu ie progledal, y zauszema na obedue ochy ozdrauel: kako ie to sam recheni Mihalj Bartholich po szuete szpouedi, polek duse szuoie zpozniania pred Plebanuszem oudesniem ualuual y z uelikom zahualom szuoiom dar szimo doneszel.[420]

[420] ISTO, str. 2v.

ANNO 1677.

NA GODOVNI DAN SZ: VIDA, OVI ZAGOVORI ZMED OZTALEH W NOGEH POBOZNO OVDI IESZV VALVVANI.

1 Dora duranich iz Stubicke, deuet let bilavie na obadue ochj slepa, zagouor szimo vszchiniusi k Czyrkue sz: Vida M: na Bardouecz na obedua ochj odranula ie, zagouor obuenila, j dar doneszla.

2 Dora Horsichka od Jaszlorberszkega na polju saniush, na obedua ochj na naglom. vi ianie bila ie pogubila, onak kak ti szlepa na zemliu opadsi k ouoj Czyrkue zagouor vszchiniusi, taki id mu, togdal j odranilo, kak ie to szama doda polak dobe szuoie vdouala.

3 Matthiu Sestiniaka od Zagreba, unogo uramena iako szuga ochj bolale, szimo zagouor vszchiniusi odranil ie j dar szam doneszel.

4 Nekoiu Agnes Lepkouachku, tak szu iako ochj bolale, da szama szuoiga deteta, kotero ie vu Zibke igrala, ni mogla videti, szimo se zagouoriusi, ozdranula ie na ochj, j dar szimo doneszla.

5 Sena Petra Wdouicha iako betesnoga szimo ie bila zagouorila, j pomoch mu zadobila.

6 Nekoj Matthias Krisanich na naglom ie bil ieden vuzhor na iedno oko vi ianie zauszema pogubil, zagouor szimo taki onda vszchiniusi, drugi dan szuoi iuter, zdrauo j chilodato oko zachuhilie, j szimo dar poszlal.

7 Jurtiij Koziak pdurgar Zagrebachkj tri meszeze nister ni uidel, szimo se zagouoriusi, odranil ie j dar poszlal.

8 Helena Mirakouich od Zagreba, na naglom ie bila na iedno oko vi ienie pogubila szimo se zagouoriusi ozdranula ie j dar doneszla.

9 Nekoj Mihalj Bartholich iz Petrinszke krajne, od lelniega Jurdia do Bosicha, na obedua ochj zauszema sistar ni uidel, nego onak kak ti drugi szivomoh szlepec, znancem szuoiem j szuhadom niegou, koteri ia pevicu chul zagoru Miloszhunu Czyrkue sz: Vuelikam vszaniem vszhiniusi, la knyghu ie prez dal j zauszema na obedua ochj ozdranul: kakoie to szam vidhel Mihalj Bartholich po szuale szpouedi, polak dusa szuoia pred Olabunyham grisnikom vskuual j Vuelikem vszaniem dar szimo doneszel.

10 Mihalj Grusaniecz od Jasztreberszkoga tri tiedna ieuszema nistar ni uidel, szimosze zagouoriusi, progledal ie, y na obedue ochi ozdrauel. Na zahualnoszt Gozpodinu Bogu, y Szuetomu Vidu uszako leto ouu Czyrkuu pohaia y dar donasza.

11 Mikulu Rugolju bilo ie iedno navse tak iako ua glauu uudrilo da szumusze obedue ochi uan bile zpuchile, szimo zagouor uuchiniuszi, ozdrauil ie y szimo dar doneszel.

Anno 1680. na dan sz: Vida Muchenika.

1. Matthias Berkouich uu Kriseuachke krajne blizu Czyrkuenoga sztoiechy uu uelike szuoie ochne boli, tak da zeuszema nistar vunogo vremena uideti ni mogel, pred duanajsztemi leti szimo zagouor uuchiniuszi taki iebil na ochy ozdrauel gdabi pako bil (prekriženo: duanaiszt lett) odluchil zagouor szuoy izuersiti y Czyrkeu ouu pohoditi, nazopet szuga tak iako ochi zabolele, da zeuszema nistar uideti ni mogel, onda zpoznauszi lenoszt szuoiu uu izuerseniu zagouora szuoga, nazopet szeie szimo tak tverdno zagouoril, da zeuszema ouo letto hoche ouu Czyrkeu sz: Vida Na dan niegou godouni pohoditi, koi zagouor drugi put uuchiniuszi, nazopet ie zeuszema na ochi ozdrauel, zagouor szuoy izuerszil, y dar doneszel na Vidouo, naiti muie rauno ono yszto ureme bila zapoued iti uu Krajnu.

2. Nekoi mladenecz duadeszety milj dalko odouud uu Wgerszke zemlie sztoiechy, uu szuoie uelike ochne boli, tak da zeuszema nister uideti ni mogel, k oue Czyrkue zagouor wchiniuszi, tak ie na ochi ozdrauel, y iz tak dalke zemlye szimo ie denesz doszel y dar doneszel.

3. Nekoy poglauit chlouek od Szamobora ueliku ochnu bol terpechy unogo uremena, szlepote sze boiechy, szimo ie zagouor uuchinil, y lekmesztu na ochi ie ozdrauel, y szam szimo dar doneszel, na zahualnoszt Gospodinu Bogu y sz: Vidu.[421]

[421] ISTO, 2r.

10. Mihelj Grusanicar od Jarueberskega tri tedne zaupema nistar
mi videl, pomoc se Zagouorila, pred dal se, yna obadne ochj ordrauel.
na Zahualnoſt Gorſpodinu Bogu ỹ Suetemu Vidu yſtako leto
oũu Cyrkui poſtria ỹ dar doneſla.

11 Mikulu Dugobiu bilo je ridno zrelo tako tako na eden mudrilo da
ſrumeſe obedue ochj zan bile zrushilo, pomo Zagouor ũuchi=
niuſi, ordrauil ſe, ỹ pomo dar doneſel.

ANNO 1580.

NAIDAN SZ. VIDA. MVCHENIRA.

1 Matthias Berkouich ũu Krisenaſke krajne blizu Cyrkuenoga
ſtoieſhj ũu velike ſrusie ochne bolj, tak da Zaupema
nistar Vũnogo vremena videlj ni mogel, pred duanajſtemj
Lelj, pomo Zagouor ũuchiniuſi, takſe je bil na ochj ordrauel
ỹ dar poſlal bil manjſh Leta odlachil zagouor ſuojj iruerſich
ỹ Cyrkeu oũu poſrodilj, na zopet ſuga tak iako ochj Za=
bolele, da Zaupema nistar videlj ni mogel, onda Spoznauſhi
ſe noſt ſrusiu ũu Iruerſeniu zagouora ſuoga, na zopet ſraie
pomo tak tuerdno Zagouoril, da Zaupema ono Letto koſke
oũu Cyrkeu ſe vida. Na dan niegou godouuj poſrodiſ, koj
Zagouor drugi put ũu ſhiniuſi, na Zopet je Zaupema na ochj
ordrauel, Zagouor ſuojj iruerſil, ỹ dar doneſel na Vidouo,
naiti muie rauno onoyſto vrſene bila Zapoued ich ũu krajnu.

Z Nekoj mladenez duadeſetj Milj dalko doũud ũu Wgerſke
zemlie ſtoieſhj, ũu ſrusie velike ochne bolj, tak da Zaupema
nistar videlj ni mogel, k- One Cyrkue Zagouor Wſhiniuſi,
takj je na ochj ordrauel, ỹ je iz tak dalke Zemlye pomoże
danes doſhal ỹ dar doneſel.

3 Nekoj poglauil chlouek od ſamo bora veliku ochnu bol
terpeſhj unogo vremena, ſklenoſe ſe boieſhj pomoje
zagouor ũuſhinil, ỹ Cekmaſtu na ochi je ordrauel, ỹ pom
pomo dar doneſel, na Zahualnoſt Gorſpodinu Bogu ỹ Sv. Vidu.

Anno 1681 na dan Sz: Vida Mvchenika.

1. Nekoy chlouek blizu Zagreba sztoiechi, imenom Mihalj Persich, pol leta nister ni mogel uideti, zagouor szimo uuchiniusi zdarom koga niemogel, bude na potlam cez petnaiszt dan pregledal ie y zeuszema na ochi szuoie ozdrauel; y szam szimo denesz doneszel dar.

2. Jedno dete dua tiedna, poklam bisze bilo rodilo ni pregledalo, gdaszu ie pako roditeli niegoui szimo zagouorili, chez malo uremena po prosnie Sz: Vida pregledalo ie: uu ko ime dar szimo ieszu doneszli.

3. Nekoia sena od Remeth unogo uremena nistar ni uidela, szimo sze zagovoriusi, y dar obechausi (koga ie szama denesz szimo doneszla) pregledala ie y na ochi ozdrauela.

4. Andras Koren purgar Zagrebechki, dua tiedna nister ni uidel, szimo zagouor wchiniusi, y dar obechausi (koga ie szam denesz szimo doneszel) pregledal ie, y na ochi ozdrauel.

5. Jure Markoz iz Sztubicze na obodue ochi due lete nister ni uidel, gda bi pako bil szimo sze zagouoril, iz hisze szuoie ponochi van iziduchy, taki ie na iedno oko pregledal y dar denesz szimo poszlal.

Anno Domini 1682

1mo. Mladenecz nekoi iz Czeszarzkoga, koi pet letth ne uidel, zagouarial szeie po drugeh Czyrkquah szueteh, nigder ne bil uuszliszan, nego zagouoriuszisze szimo k Szuetomu Vidu chez noch pregledalie, y szimoie sza szuoiem darom doszel.

2. Diak nekoj koteri czela due lette nistar ne uidel, bilie za szuoie zdrauie zduoil. Szimosze k Sz. Vidu zagouoriuszi zdrauie ie dobil.

3. Nekoia sena iz Gubasseuoga, koieszusze bile vusznice na zaporilek obernule, buduchi onak szkoro letto dan zagouorila sze szimo k Sz: Barbare, odkuda zpouedauszi sze zdrauie (do...).[422]

[422] ISTO, 3v.

ANNO 1681

NA DAN SZ: VIDA MVCHENIKA

1. Nekoj chlouek blizu Zagreba sztoiechj, imenom Mihal Persich, pol leta nister ni mogel uidetj, Zagouor szimo uuchiniusi zdarom koga premogel bude, na potlam cez petnaisel dan, pregledal ie y Zeuszema na ochi szuoie ozdrauel, y szam szimo denesz donesel dar.

2. Iedno dete dua tiedna, poklam bisze bilo rodilo ni pregledalo, gdaszu ie pako roditeli niegoui szimo Zagouorilj, chez malo uremena po prosnie sz: Vida pregledalo ie: uuko ime dar szimo iesu donesli.

3. Nekoia sena od Remeth unogo uremena nistar ni uidela, szimo sze Zagouoriusi, y dar obechausi (koga ie szama denesz szimo donesla) pregledala ie y na ochj ozdrauala.

4. Andras Koren purgar Zagrebechkj, dua tiedna nister ni uidel, szimo Zagouor Wchiniusi, y dar obechausi (koga ie szam denesz szimo donesel) pregledal ie, y na ochi ozdrauel.

5. Jure Markoz iz sztubicze na obodue ochj due lete nister ni uidel, gda bi pako bil szimo sze zagouoril, iz hisse szuoie ponochi uan iziduchj, taki ie na iedno oko pregledal y dar denesz szimo poslal.

Anno Domini 1682

1mo. Mladenecz nekoi iz Czeszarzkoga, koi pet letth ne uidel, Zagouarialszeie po drugch Czirguas Szuetch, nigder ne bil Cuuszlissan, nego Zagouoriusisze szimo k. Szueromu Vidu chez noch pregledalie, y szimoie szam szuoie darom dossel.

2. Diak nekoj koteri czela due lette nistar ne uidel, bilie za szuoie Zdrauie zduoil, szimosze k. Sz. Vidu Zagouoriussi Zdrauie ie [illegible]

3. Nekoia sena iz rabassenoga, koie szusze bile Vuszniczke na [illegible] potilek obernule, buduchi onak szkoro letto dan Zagouorila [illegible] szimo k. Sz: Barbare, odkuda zpouedaussisze Zdrauie [illegible]

[illegible]

4. Chloueka nekoiega iz Poszauia suchiszu iako bantuuale na rukah y nogah, szimszeie k Sz. Barbare zagouoril, zdrauie poztal, y z szuoiem darom szim doszal.

5. Diak nekoj imauuchi dve lette tresiachu zimliczu, zagouorilszeie uu ouu Sz. Brattouchinu zapiszati, zapiszauszisze beh oszloboien.

6. Dua mladencza iz Czeszarzkoga, koiaszu bila na szmert uu uelikoi szuade, tak dakadesze goder szkupa stanu, ieden ali drugi mertau bude, pripetiloszeie daszusze morala uu iednom klanyczu zkupa zesztati, Zagledalie prauichen mladenecz kriuoga, miszliliedamu bude poginuti od nepriatela, preporuchilszeie szimo k Sz. Barbare, y niegou nepriatel ie mimo niega koti szlep preshel; malo potlam chul ie glaz od puske, iz koie ie od toluailie niegou nepriatel uubit, koi mladenecz prauichni ie szimo szuoiem darom doszal, hualechi Goz: Boghu y Szuete Barbare.

7. Doszalie szimo ieden chlouek iz rud od mladosti szuoie gluh, koi uidechi unoge dare dohaiaiuche na oltar y Prodekalniczu, kupilie duplericz, y dal na Prodekalniczu, zagouorivszisze u szako letto dohaiati na poszuetilische Sz. Barbare, dobilie szuoieh uuh chuienie.

8. Nekoie sene iz Puschichke fare muchileszusze unogo dneuou z szuoium deczum, szimosze zagouoriuszi k Sz: Barbare srechen szu porod imele.

Anno Domini 1683.

1. Sena nekoia porodilaie dete na iedno oko szlepo, koie zagouoriuszi szimo k Sz. Vidu, y k Sz. Barbare doneszti, y oltare snim obkaditi na goleh koleneh, na putuie pregledalo.

2. Detetu nekoiega chloueka iz Poszauia ieszu bile kozicze ochi pokruauile, szimoie zagouoriuszi, lekmeztuie pregledalo.

3. Chlouek nekoj iz Letouanichke krajne imalie szina iedinoga, koi szeie okolo Jakopoua issal zdrau kupat, aliszeie chez malo chaszi utopil, koiega zgresziuszi isliszu iskat, mertuoga naiduchi na bregszu postauili, szimoga zagouorili, y chez iednu vuru siu ie poztal, y szimo szam dossal z darom.

4. Rimlyan nekoj iz Vugerszkeh Horuatou odprauiuszisze ua Rim pohoditi szueta meszta, nauernulszeie szim k Bosie sluzbe na (…) szuetiste Sz: Barbare, zuelikem ueszeliem odhajiaiuch dossalie na morie[423]

[423] ISTO, 3r.

4. Chloueka nekoiega iz Polßauia Suchißu iako banxuuale na rukahy
nogah, primoßeie k- ßß. Barbari Zagoreil, Zdrauie porval, y
z Hruoid darom Hrn dostal.

5. Diak nekoj imaiuchi due lette Fretiachu Zimlicßu, Zagouoriloßeie
uú ouú Hr: Drattouchinu zapißaty, zapißanihße beh otklobien.

6. Dua mladenca iz Cetßarßkoga, koiatßu bila na Hrmere uú uelikoi
Hruade, tak da kadetße goder srkupa stanu, iden ali drugi mertau
bude, popetilotreie dabuße morala uú iednom klanyetu zkupa
zetßtaj, Zagledalie grauichen mladenca kniuga, mißlilie dama
bude pogenuj od negriatela, preporuchilßeie Hrmo k- Hr: Barbari,
y niegou negriatel ie mimo niega koj srlep pretkel; nalo porlßchal,
ie glaz od Putke, iz koie ßie od Hruaieu niegou negriatel uúbie,
koi mladenca grauichmi ie Hrmo Hruoid darom dobal, hualechi
Boz: Boghu y Hruete Barbare.

7. Dobralie Hrmo ieden chloueh iz rad od mladosti Hluoie gluh, koi ui„
dechi unoge dare dohriaiuche na oltar y Prodekalnicßu, kupilie
duplerich, y dal na Prodekalnicßu, Zagouoriuchißeie uprako letto do,
Laiaj na Potruetilßche Hr: Barbari, dobilie Hrubich úúh chuienie.

8. Nekoie Hene iz Luschichke fard muchile Bubb Hunogo Hrenou Z Hrno„
ium dechu, Hiedeße Zagouoriußi k- Hr: Barbari Hrechegßu ko„
iod iuele.

Anno Domini. 1683.

1. Hena nekoia Prodilaie dete na iedno oko slepo, koie Zagouoriu„
ßi Hrmo k- ßß. Vidu, y k- ßß. Barbari donesßoj, y oltare Hrim obkla„
dagolch kolenech, na putuie pregledalo.

2. Deretu nekoiega chloueka iz Polßauia ietßu bile kosiche ochi Polua„
rike, Hrmoie Zagouoriußi, lekmeßtuie Pregledalo.

3. Chloueh nekoj iz Letouanichke krajne imalie Hrina jdinoga, koi
Hreie okolu Jakopoua ithal Hrma Hupak, alißeie chek Calo chaßu
potopil, koiega Zgrethußi ithßu itßkac, nertuega naiduchi na bregßu
Postauilj, Hrinoga Zagoreßij, y chek iednu Vuru Hiu ie Potral, y
Hrmo tu dobral Z- darom.

4. Hiudyan nekoj iz Vugerßkeh Horuatou odpraußichße uú Hrim
potkrilj Hruets mesta, nauernulßeie Hrim k- Dobre srlubbe na to,
Hruetlo Hr: Barbare, Zaeliken negrelie odkagiauech dostalie na mo

koszeie z velikemi szlapi burkati pochelo, na toliko daszu zduoili da hotte uszi poginuti, pokleknulie on Rimlian, y pochel preporuchati Sz: Barbare, kadeie uidel unoge zagouore uuszliszene, y le kmestu szeie morie potiszalo, y szrechnoie tamo zaszel, y szimo dole nazad iduchi zahvaliti Sz: Barbare.

5. Chlouek nekoi iz Oboroua imaiachi unogo uremena noge szkluchene y ruku desznu, zagouoriuszisze szimo k Sz. Barbare, zdravie posztal y szam szimo dar szuoi doneszal.

6. Nekoia sena iz Krainzke Zemlie buduchi szlepa pet leth, zelelaie pohoditi ouu szvetu Brattouchinu, na putuie pregledala.

Anno domini 1684.

1. Iz Rud sena nekoia porodilaie mertuo dete, proszilaie Goz: Bogha dabimu dal ditek konche onomu, prie peruo troie mertueh imela, zmisliu szisze na Sz. Barbaru, zagovorilaie szimo dete, koie y biloie y szimo doneszeno.

2. Nekoiega mladencza, koi ie bil zanemel ieszu szimo k Sz. Barbare zagouorili, pregouorilie, y ouda szeie zpouedal, besse pako iz fare Breske.

3. Diuoiku nekoiu iz Turouoga Polia trapilie Duh nechisti czelo letto, tak daiu nigdar ne prepusztil, bolie rechi rechi; prepusztiliuie uendar od toga traplenia ieden fertaly vure, uu koiem uremenu szimszeie zagouorila, y od Bogha poszluhniena szimo dossla.

4. Nekoiemu iz oue fare poglavitomu chloueku betegom pohogienomu nesudnoga urachtua kasznila, zuana dahozneh; koiega zagouoriuszisze szimo Goz. Bog ie po prosnie Sz: Barbare neuolie oszlobodil.

5. Nekuliko pestor iz oue y Ztenyeuechke fare na szkadniem uremenu neszu mogli rechi pregouoriti, doklam ne redounik z szuetem sacramentom knim doszal, koi prichesztiustisze pregouorili ieszu, y ualuuali da im Sz: Barbara ne dala prez pricheschami preminuti, y potlamszu pobosno preminuli. D.

Anno Domini 1685 et sequentibus usque ad annum 1690.

Iuan Benkouich iz Desinecz buduchi tak iako betesen, da tri dni y tri nochi nigdor ne mogel poznati aliie siu ali mertau, zagouoriuszisze szimo k Sz: Barbare doszelie k szebe, y ozdrauel.[424]

[424] ISTO, 4v.

kofreie z Velikem strapi burkarj pochele, na taliko dafen zdreis
da kotte nfri Gospouej, poklekuale ou Rimlian, y pochel proſe
ruchati fr: Barbare, kdeie nibel unoge Zagouore nie ſprisſene, y b
kmeſtu freie morie koriſtale, y frechodie tamo Zattel, y ſelmo dej
narad iduchi Zahualiti K: Barbare:

5. Chloueck neki iz Oborona inaiarki unogo uremena noge ſtkluchene
y ruku detenu, Zagouoriuchſe ſrimo K-ſi: Barbari, Zdraule Pol
Z fra ſrimo dar ſuoi donesſral.

6. Nekoia kna iz krainzke Zemlie buduchi ſrlega per beh, ſe
lelaie Pohoditi oiie ſruetu Brattouchinu nk Zurnie pregledala.

Anno Domini 1684.

1. Iz Rud Sela nekoia porodilaie mertuo dete, koſrilaie Pol: Boglu
Dabimu dal Sitek konche onomu, arie peruo troie mertuch imela,
Zmisliu ſtibze na ſi: Barbaru, Zagorilaie ſrimo dete, koie y oſtiloie,
y ſrimo donesſeno.

2. Nekoiega mladenicha, koi ie bil Zanemel iesru ſrimo K- ſr. Barbare
Zagouoriti, pregouorilie, y oudetleie Zpouedal, beſe Zako it Fare
Dretke.

3 Diuoika nekoiu iz Turonoga Polia trapilie Duh nechiſti ezeh leta, tak
daiu nigdar ne prezuetil Boſie reichi reichi; prepuſtilucie uendar
od toga traplenia ieden ſertaly vure, iiu koie uremena ſrimtleie Zago,
uorila, y ob. Boga Zoſtuchmiena ſrimo doſtla.

4. Nekoiemu iz oue Fare koglauitoma chloueku beregom Prhogienomu ne
unoga uruchtua kaſtkila, Zuana Zahoranek; koiega Zagouoriuchſe
ſrimo Poſt: Boga ie Zo ſrotnie Sz: Barbare neuolie oſlobodil.

5. Nekuliko Serkou iz oue y Zrengeuechke Zare na Serkadniem uremenu ne
ſru mogli reichi pregouoriti, dokle ne redouniк Z- ſruetu Sacramenta
knim doſtal, koi ſtichel Rtuchſe pregouorili ieſra, y ualuualj,
daim ſr: Barbara ne vala prez Zricheſchenia Zpreminuti, y Z
tlamzu Zobosno preminuli. 8.

Anno, Domini 1685 & Segueñtibus
utque ad annum 1690.

Iuan Denkouich iz Defineh buduchi tak iako bereden, do
ſri dni y ſri nochi nigdor ne mogel Zoznati ahie ſru ali mertua,
Zagouoriuſſre ſrimo K-ſi: Barbare doſſelie K-Sebe, y z Zdrauh.

Anno Dni 1685

Iedan chlouek tri tiedne ne uidel szuncza ni meszecza, zagouoriusisze k Sz. Vidu ozdrauel ie na szuoie ochi.

Catharina Martinichka iz Ztubicze koiuszu ochi pol letta bolele, zagouorilaszeie k Sz: Vidu y Sz: Barbare taki ie lese pochutila.

Laurentius Franchich iz Jasztrebarszke czel tiedan ne dobro uidel, szimoszeie k Sz: Barbare y k Sz: Uidu zagouoril, takimuie lese bilo.

Iue Jankouicz uu szuoiem uelikom betegu ure ne ni govoriti mogel, szimoszeie zagovoril, taki mu ie lese bilo.

Chlouek iz Poszauia 12. letteh ni uidel, tak damuie chiszta keru iz ochiu tekla, szimoszeie zagouoril, y taki ie peruo zdrauie y uigienie dobil, tak daie taki chez tri dni szam chez urata pogodil.

Nekoi chlouek od Karloucza deuet letth ne uidel dneua, kak szeie szimo zagouoril, takimuie Goz: Bog dal peruo uigienye.

Od Uarasdina iedan chlouek tri letta ne uidel, szimoszeie zagouoril y Boghmuie zdrauie y uigienie dal.

Chlouek nekoi iz Turouoga Polya bilie tri letta uesz od suchi szklyuchen, szimoszeie zagouoril, y Goz: Boghmuie zdrauie dal.

Iz Kraine nekoi chlouek imalie 12. letth ueliki beteg, szimo szeie zagouoril, y takiie zaspal, y pochutilie da iz niega kakoti iedan cheru izeszel ie, y Boghgaie oszlobodil.

Nekoi dechak iz Petrinye bilie uu uode tri dni y tri nochi, kada szuga iz uode znely szimoszuga zagovorily, y takije Duh uu niega doszal y ozdrauelie y szada sivie.[425]

[425] ISTO, 4r.

Ano Dni

1685

Iedan Chlouek tri tiedne ne uidel szuncza ni meszecza, Zagouo-
riusisze k. sz. Vidu ozdrauelie na szuoie ochi.

Catharina Martinichka iz Ztubicze Koiuszu ochi pol-letta
bolele Zagouorilaszeie k. sz: Vidu y sz: Barbare taki
ie lese pochutila.

Laurentius Franchich iz Jasztrebarszke czel tiedan ne
dobro uidel, szimoszeie k. sz: Barbare y k. sz: Vidu
Zagouoril, takimuie lete bilo.

Jue Jankowics uu szuoie uelikom betegu ure ne ni gouoriti
mogel, szimoszeie Zagouoril, takimuie lese bilo.

Chlouek iz Poszauia iz. letth ne uidel, tak damuie chiszta-
keru iz ochiu lekla, szimoszeie Zagouoril, y taki ie
peruo Zdrauie y uigienye dobil, tak daie taki chez
tri dnj szam chez urata pogodil.

Nekoj chlouek od Karlouczа deuet letth ne uidel dneua, kak-
szeie szimo Zagouoril, takimuie Gos: Bogh dal peruo ui-
gienye.

Od Varaldina iedan chlouek tri letta ne uidel, szimoszeie Zagouo-
ril y Boghmuie Zdrauie y uigienie dal.

Chlouek nekoj iz Turouoga Polya bilie tri Letta uesz od Suchj
szklyuchen, szimoszeie Zagouoril, y Gos: Boghmuie Zdrauie
dal.

Iz Kraine nekoi chlouek imalie iz. letth uelikj beteg, szimo-
szeie Zagouoril, y takije Zazgal, y pochutilie da iz niega
kakoti iedan Cheru izesselie, y Boghgaie oszlobodil.

Nekoi dechak iz Petrinye bilie uu uode tri dni y tri nochi, kada-
szuga iz uode Znelj szimoszuga Zagouorilj, y takije Duh
uu niega dossal, y ozdrauelie y szada siue.

Letta Goszponovoga 1756to dan 15 juniussa

Jedna diuoichicza 7 lett sztara iz Zagreba goradnijega varosza (na margini: od oteza Mikule Szlouincza i maike Catharine imenom Anna) imalaje kosze od koteri iz vrachena bila iz dochiszta, poklam pako chesz dva miszecza doszla je jedna kakti kosza na szamo oko zreche, kotero oko roditelli daliszu vrachiti, po vnogeh persona i barbiri, zatim kaiti nigdo ni mogel pomochi, daliszu szamomu doktoru /: szvojimi velikimi troszki:/ vrachiti, koteri dugo vrimena ovo oko vrachil je, ali umiszto zaprtuju, roditeli videchi dete szvoje vu velikoi szaloszti y szlipoti vekivecne, ne znajuchi kambisze vtekli plachuch jednym darom vtekliszusze ovde kovomu chudnovitomu kipu Sz. Vida, y taki le k mesztu ona kosza aliti muszol iz oka je proszla presz vszake boli y divoichicza zdrava posztala y zahvaliti szvojom maikom szimo je doszla # vu 14 letta sztara # koju vesz puk je vidil, ovak pred pukom valovalaie divoichicza y mati y osztali iz meszta iz toga gori rechenoga. Ovo sze ie pripetilo letta 1742. (na margini: iz Turovoga Polja)

Jedna takai divoichicza okolo 19 lett staroszti szvoje koja szama pred chiervkom valovala y priszeglaie da 10 chele lett ni vidila szunca niti miszecza, kak ju ie ovde szamo lyucztvo vidilo daszuju ochi bolile :/ szimoszeie szama zagovorila y ovde k Sz. Vidu Mucheniku, koja taki natuliko je pregledala da szama presz vodjenya szimo je doszla i ovde zahvalila G. Bogu i Sz. Vidu. Valovala je letta 1756.

1757. Jure Lecko iz Zachertya iz fare Sz. Krisza na Vali tak ono vrime z drivom szeie bil pobil, koje drivo pripoede vudrilogaje, od kojega pobijenya chelle 16 let jednov niti szuncza niti niti miszecza niti dneva niti nochi viditi ni mogel nego kamoszuga drugi prepeliali koteri po vszuda ischuchi milosch zagovori szvojemi y nigdir ni mogel milosche dobiti, nego kadaje vre pochel zazavasti Sz. Vida Muchenika na Berdovczu govorechi milosztivni Bosze y Sz. Vid Muchenik szmilujmisze, onda tako pochelje na ochi szvoje zposznavati bolsze, y tak preporuchajuch pregledalie na obadvi ochi. Koi chlovek za zahvalnost Sz. Vidu doneszalie duplir veliki na 4 rede szebe y nadalje preporuchajuchi da ga G. Bog po proszni Sz. Vida od szlipocze obchuva.[426]

[426] ISTO, 5v.

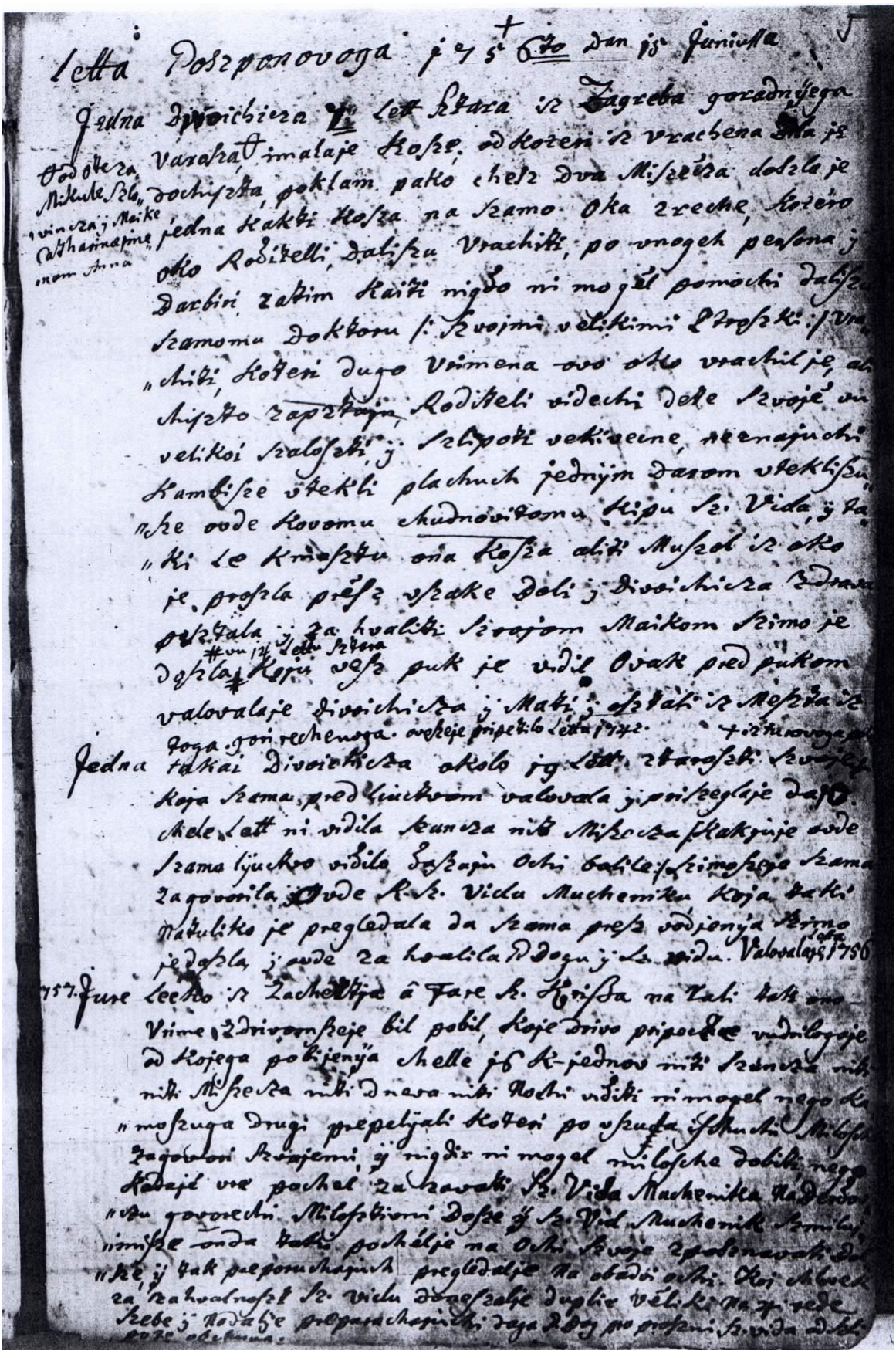

Letta Gospodnovega ⁊ 57 6to dan 18 Junivsa

Jedna Divoichiza 12 Let Stara iz Zagreba gorodnjega
Od Okra Varasha imalaje Koshe, od Koteri iz vrachena Zhla je
Nikole Sh„ dochiszka, poklam pako chesz dva Misszeza dosla je
vinczaj Maike Catharinapine jedna kakbi kossa na szamo Oka zrecshe, kotero
mom Anna Oko Roditelli, dalissu Vrachiti, po vnogeh pesona ⁊
Darbini zatim kaiti nigdo ni mogel pomochi dalisze
Szamomu Doktoru ⁊ Svojimi velikimi Stroshki ⁊ Vra
„chibi, Koteri dugo Vimena ovo Oko vrachil je, ali
Nisszto zapszteja Roditeli videchi dele Szvoje ve
velikoi Szalosczi ⁊ Szlipoti vekiczine, Szenajuchi
Kambisze vteklli plachuch jednim Darom vteklissu
„sze ovde Kovomu chudnovitomu klipu Sz. Vida, ⁊ da
„ki le Knosztu ona Kossa obli Muszol iz Oko
je, prosla presz vszake Deli ⁊ Divoichiza Zdrava
pszstala ⁊ za hvaliti Szvojom Maikom Szimo je
dosla #von 14 Let Stara Koja vesz puk je vidil Ovak pred paikom
valovalaje divoichicza ⁊ Maki ⁊ obtali iz Mesza iz
toga ⁊ on vechenega ovesheje pripetilo Letu 1756 ⁊ 12 novega
Jedna tekai Divoichicza okolo 19 Lett Starosczi Szvojej
koja Szama, pred Kuchom valovala ⁊ poiszeglaje dal
okele Lett ni vidila Szunicza nit Miszeca plakajuje ovde
Szama ljuczko vidila Szasza Oczi bahlesczimesze Szama
Zagovorila ovde K. Sz. Vidu Muchenika koja Vsaki
Natulitko je pregledala da Szama presz vodjenja Szimo
jedosla ⁊ ovde za hvalila Dogu ⁊ Sz. Vida. Valovalaje 1756
1757. Jure Lecsko iz Zachetja â Tare K. Krissa na Vsaki Vsak Sa
Vime, Zdivonsheje bil pobil, koje drivo pripecske vudilovaje
od Kojega poklenja Shelle jo K. jednov niti Szenize nit
niti Mesheca niti dneva niti Nochi vditi ni mogel nego da
„mosznga drugi prepelyali koteri po vszeha Szhuchi Milosti
Zagovori Szvojemi ⁊ nigdir ni mogal miloshe dobiti nego
Kadaje vse pochal Zakovati Sz. Vida Muchenika Nadesto
„stu govoreczi Milosztivomi dosze ⁊ Sz. Vid Muchenik Szmilo
nimshe ovda Vsaki pochélje na Oczi Szvoje Zpodnavati Da
„ke ⁊ Vsak pepomshajuch pregledalje Na obadi oczi. Koi shlovek
Za Zahvalnoszt Sz. Vidu dosztalje duglie véliki na ti rede
Szebe ⁊ Nodasze prepanshajuchi Boga Dog po prosenji Sz. Vida dobi
vsze oczhenma.

Miraculum secundario descriptum in anno 1757 quod contigit Anno Domini 1697 die 27. Januarii pripetiloseje chudo! Miraculum z Petrom Braje farnikom Berdovackim da gaje vrag celo letto tental vu kipu vnogeh person na tuliko da ni hotel nikomu povidati gori pako na piszani dan y letto, vu ztanovitoga goszpona perszoni, pokazalszeie vrag rechenomu Petru Braj vu nyegovoi hiszi presente Fabiano Baiszi et Thoma Filipchich ac tota familia eiusdem, govorechi nyemu jaszam tvoi Bog, hodi zmanom, jate hochu bogatoga vuchiniti, koje richi chuvszi lyudi vu hiszi zacheli szu ga /: Variis instrumentis nagovarjati :/ sztoga: Spiritum capere non possunt, natuliko dagaje vrag rechenoga gospodara, presentibus supra scriptis, iz hisze nyegove izvabil y izpelial y na breg gliboke struge zapelial, kadi prehitivszisze zazval je imena Jesus, Maria y Sz. Barbara. Poklam pak vrag y vu gluboku vodu iega porinul vuchinivszisze guszkom kade sziromah chlovek zdvojechi za szvoje sivljenje opet zazganom ljubavjom y ufanyem tverdnym zazva Jesus, Maria y Szveta Barbara patronuszicza, moja pomocznica, y le k mesztu Milostivni Gdin Bog po prosznye Sz. Barbare y Maike szvoje ljublyene vuchinil je veliko chudo z nevailnym chlovekom dagaje B. D. Maria y Sz. Barbara vszaka szvoje strani prijemszi, na szto velmi jos korachajev izneszle iz gluboke vode y izpelyale zdravoga, kacaiuchi sze z vragom B. D. Maria, odhajai beschtia, moi je, a i meni szluszi, Sz. Barbara tulikoie, odhajai, moi je, a i dabi niszter vech dobra vuchinil, dalje chisztoga szercza na moje kapellicze zidanye ztertinku slika, y onak na obadve pregovaryanje y zagovor moralje vrag oditti, y kak ie chlovek videl da vu guszkinom kipu po vode presumil, y tko leti vu ztraszno velike zime, doklam je y druszina szuszedmi priszpela koiszuga domom odpeliali. Et zverhu chessu y szam, y szvidoki priszegliszu. Concordat in suo originali post folium ii.[427]

[427] ISTO, 5r.

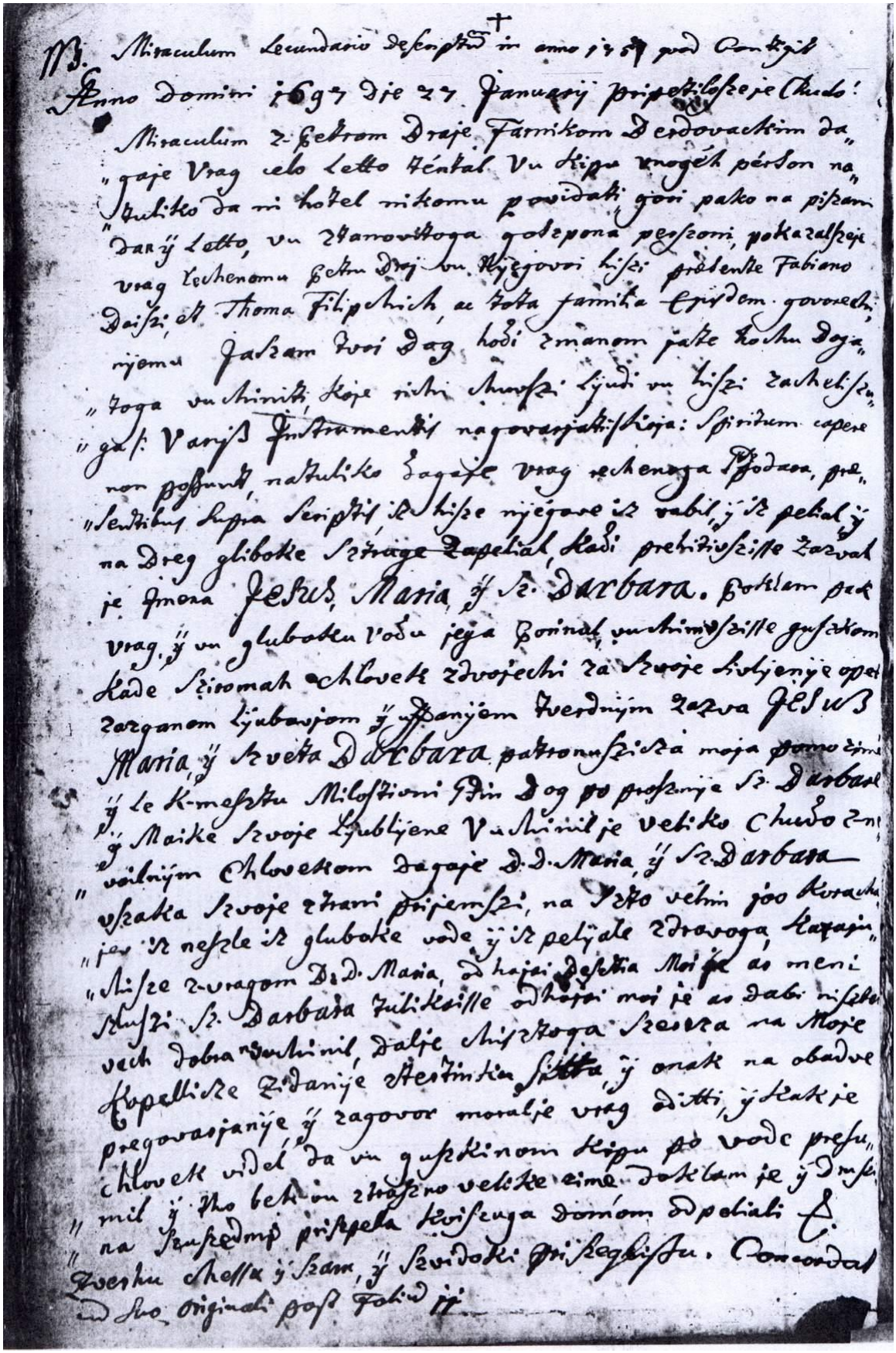

M. Miraculum Lecundario descriptū in anno 1697 pod Cantzil
Anno domini 1697 Die 27 Januarij pripetilose je Chudo!
Miraculum z Petrom Draje Farnikom Derdovaczkim da
"gaje Vrag celo Letto Tental. Vu kipe mogeh perſon na
"Stulitko da ni hotel nikomu povidati gori pisano na
"dan ij Letto, vu Zharovitoga godepona pegcom, pokazalsche
vrag Lechenomu Petru Draj vu Rizgovori liſti prebenike Fabiano
Daiſi, et Thoma Filipchich, ac tolta farnika Eyſdem govorech,
rijema Jaczam dvoi dag hodi zmanom jatke koshu doja
"zoga vu Stiriti, koje nisti Stuſti ljudi vu liſti zachelisa
"gal: Varuj Inſtramentih nagovarjatiſchija: Spiritum capere
nor poſſunt, natulike Zagaje vrag Lchenoga Pboda, pre
"Sentibus hipra Scriptih, ik liſte njegove iz vabil, j iz pekal j
na Dreg globoke Strage Zapelial, kadi prebitiſzille Zazval
je Imena Jeſus, Maria, j S. Darbara. Poklam pak
vrag, j vu globoku vodu jega Poinal, vuchimſzille guſchtom
kade Szivomah chlovek zdvojechi za Svoje Livljenje opet
Zorganom Ljubavjom j upanjem Tverdnim zazva Jeſus
Maria, j Sveta Darbara patronuſzicza moja pomozi
j le k-meſztu Miloſztivni Bdin Dog po proſnje S. Darbare
j Maike Svoje Ljubljene Vuſtrinil je veliko Chudo zni
vsakim Chlovekom dagaje D.D. Maria, j S. Darbara
"vsaka Svoje Stvari prijemſzi, na Dzto velim joo kovacha
"jen iz neſzle iz globoke vode, j iz pelyale zdravoga, kazaje
"Nisze z vragom D.D. Maria, d hajei Deſetia Moje as meni
Stuſzi S. Darbara Zulikeille odhaja moi je as dabi niſzte
vech dobra vstinil, dalje Stiszkoga Szvesa na Moje
Kapellisze Zidanje Sestinsica Sitta, j onak na obadve
pregovarjanije j zagovor moralje vrag ditti, j stak je
chlovek videl da vu guſtkinom Lcipu pod vode preſu
"mil j tho bestin z trazno veliko zimo dokler je j druſi
"na Szuſzedni prikpela Lvisenga domom dpeliali &
Zverhu Schlla j Szam, j Szvidoki prisagliſtu. Concordat
cum suo originali post Fabid ij.

Anno Domini 1755to vu Zagrebu pri pechenie, jedno dete vu zibke leszeche kojemu sze v neszrichi vreteno prav vu zreche oko je opalo y otar prebole, koje vreteno od roditelyov, barberov y od szameh doktorov ie vadieno bilo, ali kak szu za vreteno potegnuli tak y oko z vretenom van izpaszti je hotilo, nikak onda niszu ga van mogli izneti, doklam roditely zagovorom szvoim szimo k Szvetomu Vidu Mucheniku (...), y rech oderszeli, szu sze szim utekli, tak po prosznie y miloschi Sz. Vida szamo vreteno van je opalo y oko zdravo osztalo. Koie dete vidilo ie vszeh lyudstvo z prodikalnicze od prodikatora pokaszano.

1756to Anna Sallaticki de Bistra 9 annis passa cum dolores oculorum et per unam integram hiemem nihil vidit non sciuit quo se misera vertisset huc ad S. Vittum confugit et ad primum diem (…) confessit ad votum fecisset, facta (…) quo ad (…) actionem visitauit hanc (…) ecclesiam et (…) hanc misam (…) s. Vitti.

1760 Pella Besich iz fare Szvete Marie Zagr. imalla ie dete mertvo 2. vure, tuszna matti kamsze hoche vtechi, doslo ie nie na pamet Sz. Vid na Berdovczu, kniemu sponiznom serczem je sze zagovorilla, y nut po prosnie y pomochi Sz. Vida dete ie osivello, y zatem okerscheno ie; y potlam szama matti zagovor doneszla, y ova z priszegum billa ie gotova potverditi.

1761. Anna Laurenchich iz fare Dolne Ztubicze tri tjedne ni vidella szuncza ni meszecza zvnayerni vrachtoi i probuvala ie vrachiti, ali vsze zauvszemy tusna y salosztna kam sze hoche obernuti, zmiszlilla sze ie na velikoga patronusza Sz. Vida na Berdovczu, kam vszako letto imala ie pobosnu navadu czrikvu Sz. Vida zdrugemi pohoditi. Zatem kniemu sze ie vtekla, zagovorilla zjednom Sz. Massom, y nut po pomochi y prosnie, dobilla ie pervo vichenie od G. Boga, y szama zagovor doneszla, y ovo priszegum hotela ie potuerditi. Coram me B. Mulih parocho loci.[428]

[428] ISTO, 6v.

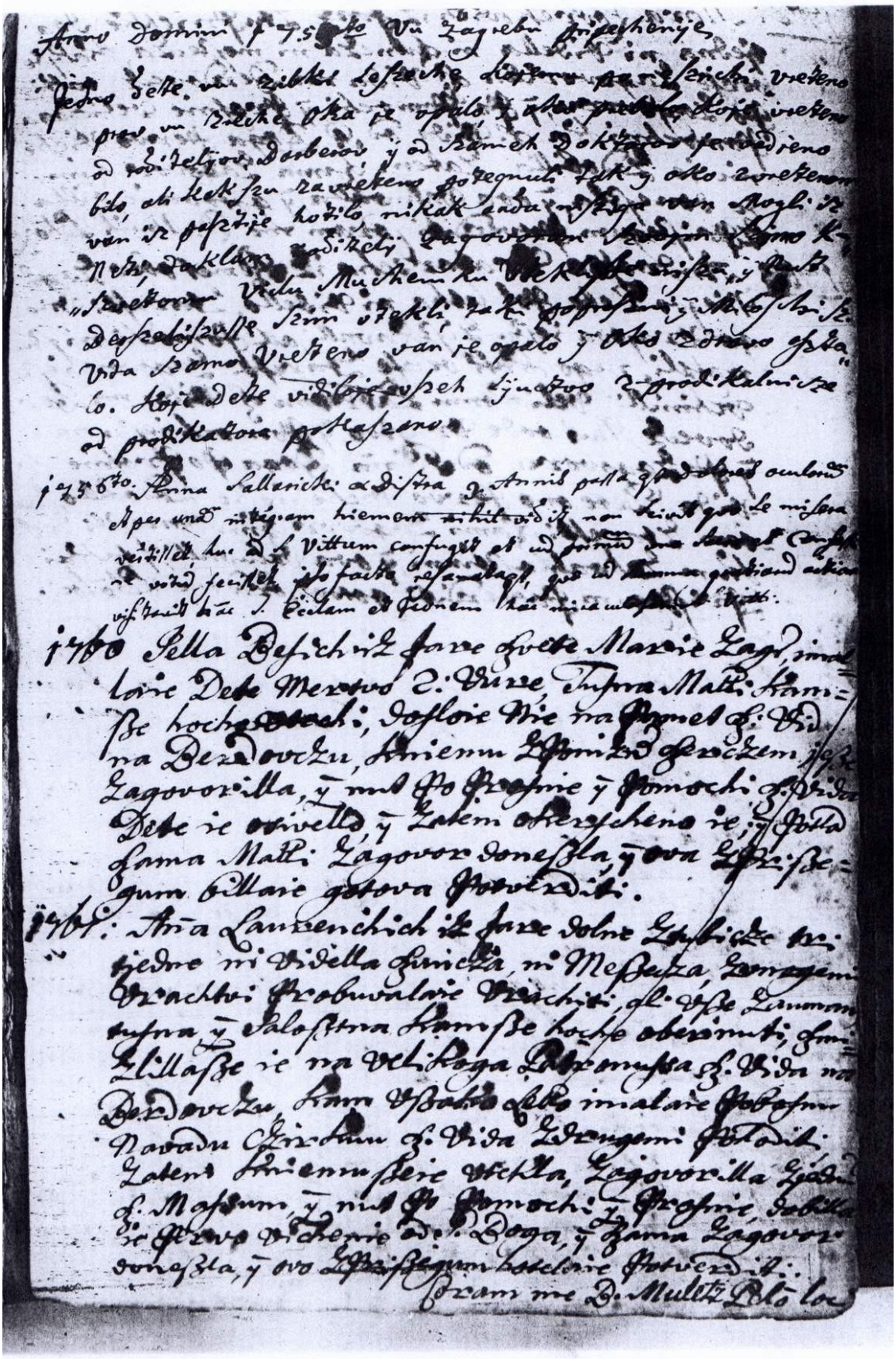

1762. Mara Lovrekovich iz fare Ztupnichke dva tjedna ni vidella ni szuncza ni meszecza, kak sze je berse zagovorilla Sz. Vidu na Berdovecz, tak po zagovoru y po pomochi y prosnie velikog pomochnika Sz. Vida od G. Boga pervo vichenie ie zadobilla, zatem szama zagovor szim ie doneszla, y ova valuvalla, y gotova ie billa z priszegum potverditi coram me B. Mulih parocho.

1763 Andrasza Vratarícha iz Remet ober Zagreba niegvo dete pol lettia ni vidello, ztareszi vnega vrastva ieszu ziszkavalli, alli pomochi niszu naszli, nego kak berse ztarszi zagovor ieszu vchinilli velikomu patronu Sz. Vidu na Berdovecz, nur ovde vrastvo, y pomoch ieszu naszli y po zagovoru od Gospodina Boga po prosznie sz. Vida dete ono pervo vichenie ie zadobillo, zatem ztareszi szami zagovor szim doneszli z velkum zahvalnosztium, y ova valuvalli, y takai z priszegum potverditi gotovi coram Parocho loci.

1779. Dan 28 ali 29 izkazal ie Gospodin Bog miloschu iednomu chloveku iz fare sz. Mikule izpod P(...)e gde ov iszti chlovek vu betegu postavlen dugo vremena, gda mu sze ie pripetilo presz sz. szpovedi vumreti, y gda bi bil vre dve vure y duse nester na besz(...) lesal, zato zena nyegovi poklenula ie na zemlyu y zagovor vuchinila Sz. Vidu, y Sz. Barbare da bi mu Gospodin Bog po prosny njihovi dal tu bi osiveti, da bi sze mogel izpovidati y zato chlovek vre mertav sztal je sze na vzei ochi y osivel y izpovednika pozval, izpovidivszi sze y prichestil, y zatem szrechno vumerl je, valovala je sena nyegova, koja szimo zagovorne tri duplere ie doneszla na zahvalnoszt Sz. Vidu y Sz. Barbari.[429]

[429] ISTO, 6r.

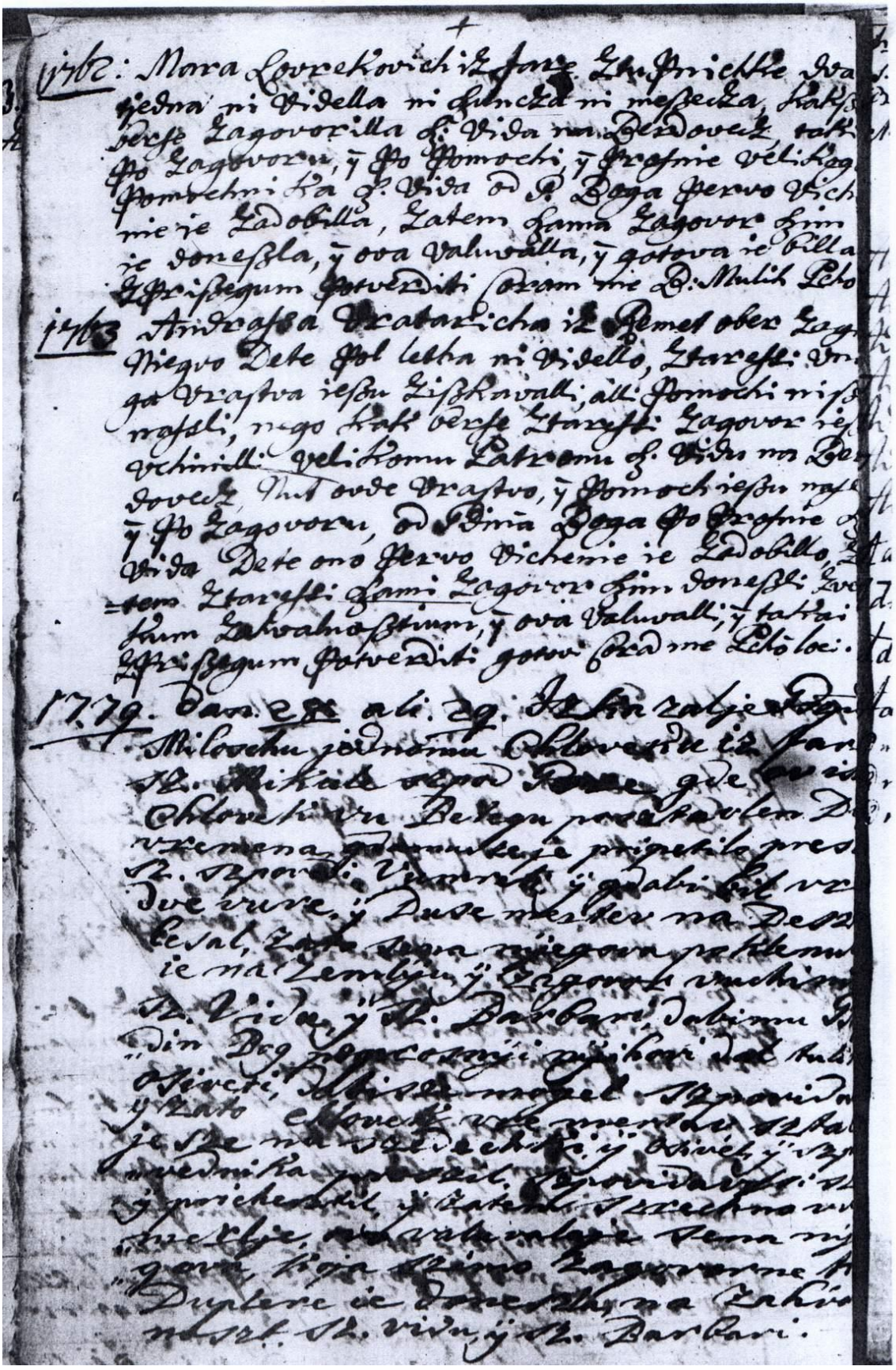

14b) Tablica 1. Popis župnika i kapelana u Brdovcu (do 19. stoljeća) s ilustracijom izvornog dokumenta[430]

Župnici	**Služba**	**Kapelani**	**Služba**
Mathei	1501.		
Ivan (Babić?)	1567.		
Ivan Babić	1573.		
Pavao Stančić	1595.		
Petar Illinchich	1622.		
Nikola Vrbanoci	1633.		
fr. Antun Vitellius	1634.-1642.		
Lovro Želec	1653.-1671.		
Ivan Kobbe	1672.-1682.	Ivan Vlianka	1673.-1677.
		Nikola Brozović	1677.-1687.
Gjuro Kobbe	1682.-1693.	Toma Valić	1687.-1693.
		Stjepan Janković	1693.-1694.
		Pelar Jelenski	1694.-1694.
Gregorij Župski	1693.-1714.	Marko Lakuš	1694.-1695.
		Mijo Gjuranić	1695.-1697.
		Ivan Puhek	1697.-1702.
		Mato Mušić	1702.-1702.
		Nikola Cvetaš	1702.-1705.
		Antun Mugjer	1707.-1709.
		Gjuro Horvat	1709.-1711.
		Ivan Kovačić	1711.-1712.
		Stanislav Hudak	1712.-1713.
		Ivan Maković	1713.-1716.
Gjuro Mikulić	1714.-1727.	Ivan Šantić	1716.-1721.
		Andrija Banić	1721.-1725.
		Nikola Carek	1725.-1726.
Josip Antun Čolnić	1726.-1729.	Andrija Tomašić	1726.-1728.
		Nikola Stepanić	1728.-1728.
Franjo Babnik	1729.-1759.	Nikola Bernardić	1728.-1730.
		Stjepan Stolneković	1730.-1732.
		Franjo Terihaj	1732.-1735.
		Franjo Kišl	1735.-1737.
		Matija Vučetić	1737.-1738.

[430] Vrijeme služenja pojedinog župnika ili kapelana u župi Brdovec nije sa potpunom sigurnošću utvrđeno.

		Gjuro Marković	1738.-1738.
		Josip Stjepan Novosel	1738.-1739.
		Antun Lemić	1739.-1743.
		Matija Hrnčević	1744.-1744.
		Ivan Bosiljevac	1744.-1745.
		Juraj Roos	1745.-1745.
		Gregorij Matasić	1745.-1748.
		Grgur Polović	1749.-1755.
		Ivan Sirčić	1756.-1757.
		Ivan Cvetković	1758.-1759.
		Baltazar Mulih	1758.-1759.
		Lacko Čegetek	1759.-1760.
		Adam Mikulić	1760.-1761.
Baltazar Mulih	1759.-1785.	Nikola Serčić	1761.-1761.
		Gjuro Kralić	1761.-1762.
		Jakov Štefančić	1762.-1762.
		Nikola Slojković	1762.-1763.
		Josip Gestić	1763.-1764.
		Ivan Šipušić	1764.-1764.
		Gjuro Laurenčić	1764.-1765.
		Gjuro Kovačić	1765.-1768.
		Juraj Laurenčić	1769.-1769.
		Nikola Tustić	1769.-1770.
		Nikola Kobbe	1770.-1772.
		Mijo Klinović	1772.-1773.
		Ivan Dobrinić	1773.-1777.
		Nikola Zbukvić	1777.-1782.
		Lovro Kocijančić	1782.-1787.
		Nikola Perpić	1787.-1793.
Gjuro Vinc Kobbe	1785.-1803.	Ivan Temus	1793.-1794.
		Ivan Birling	1794.-1798.
		Petar Laurenčić	1798.-1799.
		Franjo Švarc	1799.-1803.

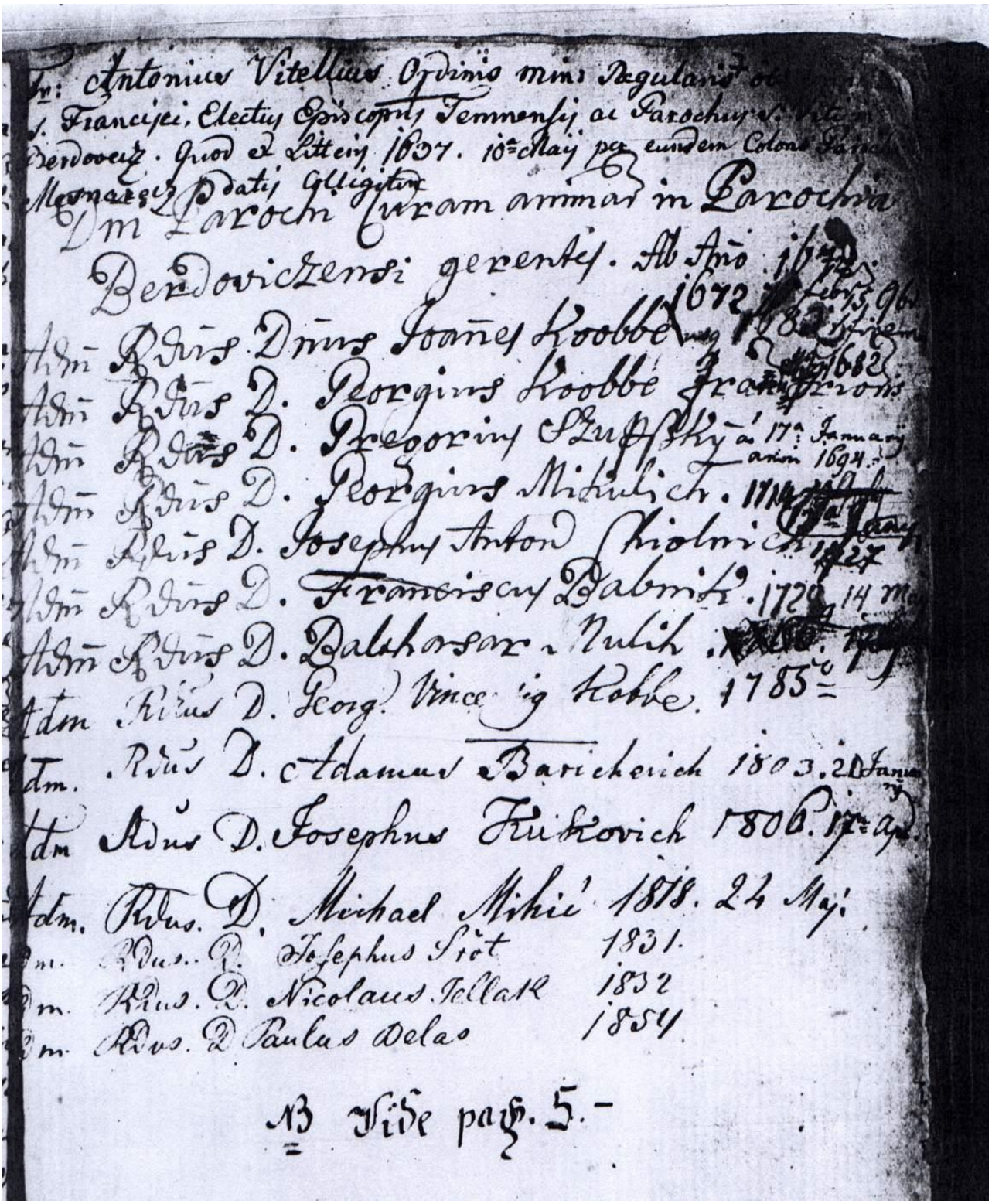

Fr: Antonius Vitellius Ordinis min: Regularis ob[illegible]
S. Francisci, Electus Episcopus Temnensis ac Parochus S. Vit[illegible]
Berdovicz. Quod ex Litteris 1637. 10a Maij per eundem Colonos Parochi
Mesnarecz datis colligitur

Dni Parochi Curam animar in Parochia
Berdoviczensi gerentes. Ab Anno 1672

Adm Rdus Dnus Joannes Koobbe 1672 [illegible] febr 15 96 [illegible] 1682
Adm Rdus D. Georgius Koobbe Franciscanus
Adm Rdus D. Gregorius Szupsky a 17a Januarij anni 1694.
Adm Rdus D. Georgius Mikulich. 1714 [illegible]
Adm Rdus D. Josephus Anton Chiolnich 1727
Adm Rdus D. Franciscus Babnik. 1729 14 Maij
Adm Rdus D. Balthasar Mulih. [illegible]
Adm Rdus D. Georg. Vincentius Kobbe. 1785
Adm. Rdus D. Adamus Baricherich 1803. 20 Januarij
Adm Rdus D. Josephus Kukovich 1806. 17a Apr.
Adm. Rdus. D. Michael Mikić 1818. 24 Maj.
Adm. Rdus. D. Josephus Stöt 1831.
Adm. Rdus. D. Nicolaus Tellak 1832
Adm. Rdus. D. Paulus Delas 1854

NB Vide pag. 5.-

14c) Tablica 2. Prirodno kretanje stanovništva župe Brdovec (od 1750. do 1800.)

Godina	Živorođeni	Umrli	Prirodni	
			rast	pad
1750.	115	86	29	
1751.	111	45	66	
1752.	112	53	59	
1753.	128	62	66	
1754.	168	40	128	
1755.	136	74	62	
1756.	150	55	95	
1757.	167	146	21	
1758.	96	176		80
1759.	98	140		42
1760.	133	89	44	
1761.	144	56	88	
1762.	134	121	13	
1763.	141	90	51	
1764.	85	123		38
1765.	121	53	68	
1766.	117	51	66	
1767.	113	72	41	
1768.	87	95		8
1769.	154	39	115	
1770.	119	74	45	
1771.	101	120		19
1772.	101	100	1	
1773.	124	86	38	
1774.	135	48	87	
1775.	152	75	77	
1766.	141	229		88
1777.	194	66	128	
1778.	156	91	65	
1779.	162	150	12	
1780.	170	108	62	
1781.	132	210		78
1782.	125	267		142
1783.	126	98	28	
1784.	139	70	69	
1785.	149	120	29	
1786.	118	128		10
1787.	74	232		158
1788.	86	133		47
1789.	135	156		21
1790.	137	99	38	
1791.	155	74	81	
1792.	121	83	38	
1793.	138	64	74	
1794.	138	108	30	
1795.	148	118	30	
1796.	121	119	2	
1797.	129	82	47	
1798.	116	110	6	
1799.	115	183		68
1800.	91	312		221
Ukupno	**6558**	**5579**		

14d) Tabela 3. Popis članova Bratovštine sv. Barbare Djevice i Mučenice (od 1676. do 1813. godine)

Red. br.	Godina upisa novog člana	Ime	Prezime
1	1676.	Lucia	Mlekanka
2		Catharina	Sasinecz
3	1677.	Helena	Katussichka
4	†	Joannes	Bartolich
5	†	Margaretha	Bartolich
6		Anna	Petrichak
7		Nicolaus	Bartolich
8		Margaretha	Paleschacka
9		Anna	Hergovichka
10		Joannes	Poleschak
11		Lucas	Peterchich
12		Anna	Szadnovich
13	†	Barbara	Kovachichka
14	†	Georgius	Kovachich
15	†	Dorothea	Dorachichka
16		Catharina	Ostreska
17		Mathias	Bartolich
18		Dorothea	Szankovichka
19		Dorothea	Poleschaka
20	†	Georgius	Mayczenovich
21	†	Georgius	Katussich
22		Georgius	Kerkach
23	†	Matthias	Babojevich
24		Margaretha	Benichka
25		Agatha	Benichka
26	†	Barbara	Podvorchich
27	†	Margaretha	Dujekovichka
28		Margaretha	Szvilanovichka
29		Margaretha	Szebatichka
30		Helena	Katussichka
31		Catharina	Prelchicza
32		Michael	Mathkovich
33		Michael	Doktorich
34		Margaretha	Doktorichka
35		Catharina	Machkovichka
36	†	Petrus	Krulich
37		Stephanus	Zadrovich
38	†	Joannes	Petrichek
39	†	Barbara	Bartolichka
40	†	Catharina	Saffranka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
41		Anna	Blasichka
42	†	Georgius	Saffran
43		Margaretha	Saffraka
44		Matthias	Philipchich
45		Catharina	Bartholich
46		Georgius	Kurek
47		Georgius	Sivoder
48		Anna	Horvath
49		Petrus	Bartholich
50		Petrus	Prachinecz
51		Matthias	Koprivich
52		Helena	Pokupchicza
53		Magdalena	Bartholichka

54		Barbara	Barbichka
55		Dorothea	Bezuska
56		Gregorius	Chichko
57		Magdalena	Wkoli
58		Barbara	Vlahovichka
59		Catharina	Vlahovichka
60	†	Barbara	Jelakovichka
61		Joannes	Brje
62		Margaretha	Bukovinka
63		Margaretha	Bartholich
64		Helena	Jagustovich
65		Catharina	Oblachichka
66		Matthias	Pokupecz
67	†	Martinus	Bolchan
68		Catharina	Polsechachka
69		Matthias	Prigorecz
70		Dorothea	Paulichevichka
71		Catharina	Kurek
72	*Prekriženo ime i prezime*	Catharina	Kuzmichka
73		Helena	Semichich
74		Barbara	Philipchichka
75	†	Nicolaus	Duiakouich
76		Gregorius	Lagustouich
77		Catharina	Spiczkouicza
78		Michael	Szugecz
79		Anna	Kerner
80		Catharina	Nouoszelichka
81		Georgius	Mihalich
82		Catharina	Machkouich
83		Barbara	Kerznarka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
84		Dorothea	Mahalichka
85		Dorothea	Dellakouich
86		Thomas	Stermeczky
87		Eltrus	Meznarich
88		Anna	Mihalich
89		Ioannes	Saffran
90		Georgius	Sandar
91	†	Marcus	Dellakouich
92		Barbara	Punczeliachka
93		Georgius	Kunczeliak
94		Petrus	Blasekouich
95		Catharina	Hergouichka
96		Petrus	Marar
97		Matthias	Pulianich
98		Matthias	Martinecz
99		Margaretha	Kunichka
100	†	Marcus	Varisk
101		Georgius	Varisk
102		Matthias	Sigullinchich
103	1678. †	Dorothea	Vurisk
104		Catharina	Passarichka
105		Hellena	Vudouichka
106		Matthias	Tuderich
107		Matthias	Nouak
108		Catharina	Iaras
109		Hellena	Bartholichka
110		Margaretha	Herncheuichka
111	†	Margareta	Sosztarka

112		Ioannes	Klerkar
113		Franciscus	Lastouchich
114		Michael	Hernchouich
115		Dorothea	Paunnecz
116		Ioannes	Kruviel
117		Agatha	Golubichka
118		Stephanus	Horvath
119		Georgius	Philipchich
120		Dorothea	Iuricuichka
121		Catharina	Blasichka
122	†	Margaretha	Phrichkouichka
123		Catharina	Goliachka
124		Margaretha	Modrinka
125		Margaratha	Modrinka
126		Martinus	Rosich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
127	Mendicus	Blasius	Kozuh
128	Mendicus	Gregorius	Strugarich
129		Margaretha	Czuiliachka
130		Marcus	Kouachich
131		Catharina	Mlinarichka
132		Michael	Mallick
133		Barbara	Machek
134		Georgius	Scherbecz
135		Hellena	Gerdaska
136		Barbara	Stigicza
137		Michael	Thomaskouich
138		Margaretha	Vulachouich
139		Martinus	Stupich
140		Joannes	Szlauich
141		Georgius	Siselich
142		Michael	Szuinjarich
143		Margaritha	Buuin
144		Ambrosius	Tkalchichek
145		Petrus	Kerkach
146		Dorothea	Pokupecz
147		Dorothea	Petrekouich
148		Mattheus	Turkouich
149		Hellena	Kerpich
150		Georgius	Kassich
151		Barbara	Turkouich
152		Agatha	Prigorchich
153		Ioannes	Banffi
154		Hellena	Blasekouich
155		Anna	Lauzkouich
156		Georgius	Kunich
157		Georgius	Borouecz
158		Nicolaus	Skornyak
159		Ambrosius	Pradichky
160		Margaritha	Horvatich
161		Lucia	Zuoiszky
162		Dorothea	Bartolich
163		Margaritha	Vinczek
164		Anna	Liepuhan
165		Dorothea	Mlekar
166		Dorothea	Kokot
167		Matthias	Sebek
168		Joannes	Blasekouich
169	†	Hellena	Klinchich

Red. br.	Godina upisa novog člana	Ime	Prezime
170		Anna	Juriss
171		Dorothea	Kalamer
172		Blasius	Jagustouich
173		Hellena	Dragachich
174		Hellena	Puchich
175		Anna	Golubich
176		Hellena	Reschich
177		Michael	Prigorecz
178	†	Catharina	Huzyan
179		Anna	Chichkouich
180	†	Nicolaus	Petrichak
181		Hellena	Poleschak
182		Catharina	Turchich
183		Joan:	Sterkouich
184		Michael	Heruoy
185		Barbara	Duiakouichka
186	†	Margaritha	Jellakouichka
187		Margaritha	Gyurakouich
188	Anno Domini 1679.	Mirsael	Turkouich
189		Margareta	Zersztiska
190		Anna	Czaulek
191		Stephanus	Skorniak
192		Agnes	Szalkouicz
193		Helena	Laczkouich
194		Elizabeta	Kermeliczka
195		Anna	Belszka
196		Helena	Piluka
197		Anna	Laczkouich
198		Anna	Sokinka
199		Dorothea	Paukouich
200		Dorothea	Tomaskouich
201		Catharina	(…)maczicza
202		Catharina	Krozlauka
203		Helena	Hauetub
204		Anna	Hunger
205		Martinus	Vratiouich
206		Dorothea	Lebpa(…)
207		Thomas	Santrak
208		Laurenzius	Klemen
209		Vrsula	Juaniardek
210		Margareta	Jurianicza
211		Nicolaus	Pilaricz
212		Margareta	Maidachichka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
213		Catharina	Koszicza
214		Ioannes	Kush
215		Petrus	Kolman
216		Helena	Vranchich
217		Marcus	Karalmon
218		Joannes	Machkouich
219		Georgius	Bernouich
220		Georgius	Primosich
221		Helena	Kusenka
222		Matthias	Karalmon
223		Matthias	Genusich
224		Margaretha	Alibalinchich
225		Barbara	Oblachich
226	†	Barbara	Brajz

227		Magdalena	Jellakouichka
228		Ioannes	Gabriel
229		Petrus	Keczesia
230	1680. †	Stephanus	Mlekan
231		Georgius	Tuke
232		Catharina	Drozd
233		Magdalena	Prigorszka
234		Ioannes	Konczelyak
235		Barbara	Drauinichka
236		Agatha	Kerkacz
237		Helena	Milchichka
238		Matthias	Simunich
239		Ioannes	Hromusztek
240		Paulus	Pyurgienich
241		Margaretha	Pyurgienich
242		Helena	Vranessich
243		Martha	Martinich
244		Catharina	Smagucz
245		Dorothea	Tallekouich
246		Anna	Pollubicz
247		Dorothea	Czar
248		Martinus	Liszak
249		Thomas	Simunkouich
250		Dora	Czop
251		Ioannes	Tollez
252		Mariana	Trumbetich
253		Helena	Pollicz
254		Helena	Klinchich
255		Barbara	Lusky
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
256		Helena	Juanchich
257		Anna	Kraniecz
258		Mariana	Kunich
259		Ioannes	Czirkueni
260		Catharina	Vorich
261		Jacobus	Turchich
262		Margaretha	Turchich
263		Michael	Tkalchich
264		Apollonia	Cherniak
265		Catharina	Trenich
266		Michael	Czrkar
267		Margaretha	Czuetkouich
268		Catharina	Goszpochichka
269		Anna	Hezich
270		Gregorius	Goszpodich
271		Apollonia	Klenkar
272		Barbara	Mallek
273		Ioannes	Szitar
274		Jacobus	Nouak
275		Gregorius	Meert
276		Lucas	Kralich
277		Franciscus	Harapinouich
278		Ioannes	Maurek
279		Magdalena	Kirin
280		Margaretha	Simunich
281		Georgius	Vdouich
282		Helena	Gollyachky
283		Adamy	Turkouich
284		Joannes	Ambreuchich

285		Helena	Drempetich
286		Gertrudis	Drempetich
287		Magdalena	Krisanich
288	†	Barbara	Bellohan
289		Agattha	Gyurgyeuich
290		Magdalena	Droczecz
291		Philippus	Glauach
292		Stephany	Jaksich
293		Catharina	Iurieuich
294	1681.	Dorothea	Bassichka
295		Magdalena	Bassichka
296		Catharina	Bassichka
297		Anna	Lizi
298		Magdalena	Borouschak
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
299		Anna	Guchichka
300		Barbara	Skornyak
301		Elizabetha	Komorszka
302		Matthias	Szitar
303		Barbara	Lipchanich
304		Magdalena	Stabuyicza
305		Georgius	Varsich
306		Catharina	Dubkouich
307		Margaretha	Czuetkouich
308		Ioannes	Duiakouich
309		Helena	Szouich
310		Helena	Sunecz
311		Margaretha	Szmok
312		Stephano	Gmaz
313		Michael	Gergechich
314		Catharina	Zouoranich
315		Catharina	Louasich
316		Margaretha	Prigorecz
317		Helena	Kozekouich
318		Thomas	Drobilo
319		Georgius	Gugkatch
320		Ioannes	Zorkouich
321		Blasius	Magdalenich
322		Helena	Kelkouich
323		Georgius	Deerk
324		Magdalena	Saren
325		Catharina	Perlinka
326		Anna	Golubich
327		Catharina	Nouak
328		Dorothea	Duiakouich
329		Margaretha	Sayen
330		Dorothea	Jstuanich
331		Andreas	Belinich
332		Margaretha	Fabechich
333		Georgius	Kalamer
334		Ioannes	Thomassecz
335		Staphanus	Breachun
336	1682.	Margaritha	Lieskouich
337		Catharina	Trauinich
338		Lucia	Liubich
339		Anna	Mlinarich
340		Anna	Kichkouich
341		Margaritha	Garuszich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**

342		Margaritha	Czeszarzky
343		Anna	Czeszarzky
344		Martinus	Bezuh
345	†	Grigorius	Loncharich
346		Christina	Kerchelichka
347		Lucia	Karabhicza
348	†	Anna	Illiasich
349		Michael	Mlinarich
350		Dorothea	Liubich
351		Catharina	Guby
352		Anna	Kuhanich
353		Anna	Bukouinka
354		Margaritha	Bukouinka
355		Stephanus	Voyuodich
356		Lacal	Wrinouich
357		Zacharia	Broiych
358		Margaritha	Blasekouich
359		Michael	Stanter
360		Catharina	Szarmicha
361		Magdalena	Telnyer
362	1683.	Margaritha	Szeuer
363		Barbara	Millyanik
364		Margaritha	Perkouich
365		Georgius	Lipsich
366	*Prekriženo ime i prezime*	Catharina	Serchek
367		Anna	Fraczekouich
368		Barbara	Fraczekouich
369		Catharina	Voykouich
370		Anna	Terchkouich
371		Michael	Leustak
372		Vrsula	Leustak
373		Thomas	Trubentich
374		Matthias	Wallechich
375		Dorothea	Gergaska
376		Georgius	Debogovich
377		Anna	Bartolichka
378		Margaretha	Huzian
379		Catharina	Huzian
380		Anna	Bartolichka
381		Nicolaus	Verbanich
382		Michael	Gorseuich
383	†	Georgius	Bukovina
384		Magdalena	Vlahouicz
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
385		Magdalena	Bukovina
386		Hellena	Bukovina
387	†	Georgius	Norsich
388		Michael	Bacha
389		Hellena	Pocugrecz
390		Dorothea	Voisek
391		Catharina	Baczinka
392		Gregorius	Teur
393		Catharina	Teur
394		Adamy	Vlahouicz
395		Wolfgang	Gurak
396	1684.	Michael	Matasz
397		Magdalena	Vzunak
398		Nicolaus	Mench
399		Catharina	Szlonunshi

400		Margaretha	Kramarich
401		Catharina	Machecz
402		Hellena	Gibchich
403		Margaretha	Gmaz
404		Hellena	Gmaz
405		Nicolaus	Turkouich
406		Philippus	Sigulinchich
407		Catharina	Luesky
408		Andreas	Gasganichich
409		Helena	Jankouich
410		Catharina	Jankouich
411		Hellena	Dundi
412		Michael	Hurinecz
413	†	Dorothea	Pozninszki
414		Catharina	(…)ara(…)
415		Anna	Glashichka
416		Michael	Loncharich
417		Barbara	Padarchich
418		Margaritha	Lueranka
419		Hellena	Valechich
420		Barbara	Tortich
421	1685.	Lucia	Katrichka
422		Catharina	Katrichka
423		Anna	Humorka
424		Catharina	Zrinszky
425		Ioannes	Brakel
426		Petrus	Vlahouicz
427		Hellena	Brahe
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
428		Margaretha	Kouachich
429		Andrei	Bukaiecz
430		Anna	Sipek
431		Barbara	Sipek
432		Catharina	Sipek
433		Catharina	Sipek
434		Matthias	Szimichich
435		Barbara	Turkouich
436		Catharina	Vriszek
437		Barbara	Skendelich
438		Nicolaus	Bamics
439		Catharina	Bamichka
440		Helena	Katushics
441		Catharina	ferenchachka
442		Nicolaus	Boranics
443		Nicolaus	Bernardich
444		Georgius	Mikulecz
445		Ioannes	Szlauinecz
446		Petrus	Diakouich
447		Anna	Braie
448		Barbara	Blasich
449		Petrus	Klinchich
450		Barbara	Bellohan
451		Nicolaus	Debegouicz
452		Andreas	Kunich
453		Barbara	Dunanicz
454		Ioannes	Gerlichiczen
455		Martinus	Norsich
456		Ioannes	Ruchucz
457		Martinus	Kouachich

458		Anna	Kalamerka
459		Juraj	Szlunszky
460		Barbara	Antolouicz
461		Anna	Vrsinszky
462		Margaretha	Glabinichka
463		Anna	Siranouichka
464		Barbara	Bartolich
465		Michael	Nouina
466		Michael	Koszeuz
467		Margaretha	Nouakouich
468		Vrsula	Jagathiska
469		Barbara	Laczkouicz
470		Matthias	Kossicz
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
471		Michael	Philipchich
472		Petrus	Turkouich
473		Margaretha	Ferlichka
474		Matthias	Potunicza
475		Petrus	Mallich
476		Catharina	Vallechichka
477	†	Catharina	Zpehnyachka
478	†	Helena	Horuatichka
479	†	Margaretha	Vranekouich
480		Georgius	Kattussich
481	†	Catharina	Obiruarieb
482		Michael	Vrisk
483		Helena	Sterkouich
484		Margarita	Kallamirka
485		Martinus	Jaksich
486		Petrus	Braie
487		Georgius	Miskouich
488		Margaretha	Trakachich
489	†	Margaretha	Baboielich
490	†	Helena	Perianka
491		Paulus	Duiakouich
492		Dorothea	Perianka
493		Catharina	Perianka
494		Helena	Bartolich
495		Margaritha	Soska
496	†	Dorothea	Wlahouich
497		Andrei	Hruszreniak
498		Margaretha	Kozlouacz
499	†	Magdalena	Kramaricz
500		Helena	Szouecz
501		Barbara	Baletich
502		Gertrudis	Vriszek
503		Catharina	Petrichak
504		Anna	Zkendrouicz
505		Margaretha	Palachiricz
506		Margaretha	Lehpa
507		Catharina	Filipchich
508		Vrsula	Burfaniklin
509		Barbara	Rormanicza
510		Helena	Kunczeliak
511		Helena	Bosich
512		Catharina	Bukovina
513		Catharina	Mikouicz
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
514		Barbara	Tissich

515		Michael	Hrenek
516		Helena	Loncharich
517		Ioannes	Sirovicz
518		Andreas	Huszrenyak
519		Maretha	Koszolounacz
520		Magdalena	Kramarich
521		Helena	Szamecz
522		Barbara	Bartolich
523	†	Gertrudis	Vriszek
524		Catharina	Bertrichak
525		Anna	Szkendrouich
526		Margaretha	Galadinichka
527		Margaretha	Lehpa
528		Catharina	Philipchich
529		Adamy	Szkok
530		Anna	Sterkouich
531		Helena	Sterkouich
532		Catharina	Verbanich
533		Margaritha	Sterkouich
534		Margaritha	Kossich
535		Lucas	Vlahouicz
536	†	Franciscus	Dunay
537		Michael	Breszarich
538		Magdalena	Sterkouich
539		Georgius	Predacz
540		Bara	Horvatich
541		Matthias	Bukovina
542		Ioannes	Petrichak
543	Anno Domini 1686.	Paulus	Maichenovich
544		Paulus	Sterkouich
545		Nicolaus	Klucharich
546		Anna	Klinchich
547		Dorothea	Polsechak
548		Helena	Kalamer
549		Matthias	Barbich
550		Helena	Bukovina
551		Matthias	Barbich
552	†	Nicolaus	Kozolai
553		Fabianus	Bais
554		Barbara	Berdar
555		Anna	Pilarich
556		Eva	Habranouka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
557	Mortus est	Martinus	Muder
558	Etiam mortus est	Georgius	Muder
559	Etiam	Christina	Muder
560	Etiam	Barbara	Szkendrouich
561		Barbara	Prekrit
562		Georgius	Szlatko
563		Lucia	Philipchich
564		Michael	Ostres
565		Thomas	Brozovich
566		Helena	Zarenga
567		Magdalena	Mukovich
568		Jacobus	Surel
569		Helena	Piskovicza
570		Catharina	Oszekovich
571		Catharina	
572		Thomas	Karaszan

573		Agnes	Vaszelouka
574		Andreas	Gergelich
575		Thomas	Merich
576		Magdalena	Merich
577		Helena	Krussel
578		Nicolaus	Domitovich
579		Catharina	Philipchich
580		Helena	Hersinka
581		Anna	Vitkovich
582		Catharina	Vitkovich
583		Ioannes	Hursich
584		Helena	Sorman
585		Georgius	Klepach
586		Helena	Turkovich
587		Helena	Suppanich
588		Magdalena	Vinkovich
589		Magdalena	Baszan
590		Catharina	Novak
591		Dorothea	Gergurich
592		Ursula	Chresty
593		Catharina	Jagustich
594		Franciscus	Ursetich
595		Helena	Chernich
596		Soffia	Bizlouzka
597		Nicolaus	Ostres
598		Anna	Drasomerich
599		Lucia	Chedich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
600	Mortus est.	Barbara	Vuinovichka
601		Catharina	Salkovich
602		Barbara	Belohan
603		Michael	Szelyan
604		Margaritha	Kalyusz
605		Dorothea	Vratarich
606		Christa	Kukovicza
607		Magdalena	Lesevicza
608		Laurentius	Zpehnyak
609		Helena	Pernyan
610		Magdalena	Oxtanaricza
611		Catharina	Sigricza
612		Michael	Oblachich
613		Dorothea	Budovechky
614		Lucia	Ikferner
615		Gertrudis	Skalicza
616		Ioannes	Poleschak
617		Lucia	Philipchich
618		Georgius	Poleschak
619		Anna	Huschich
620		Nicolaus	Szvi(…)novich
621	†	Ioannes	Bartolich
622		Anna	grudak
623		Catharina	Sterkouich
624	*Naknadno upisano (tanja slova)*	Anna	Majiczanovich
625		Anna	Bukovichka
626	*Prekriženo ime i prezime*	Anna	Mahovichka
627		Ioannzs	Simecz
628		Gertrudis	Iuricbek
629		Nicolaus	Skornyak
630		Dorothea	Bartolichka

631		Ioannzs	Herbusztek
632		Anna	Hervatich
633		Anna	Cbehovka
634		Anna	Bartholich
635		Anna	Kizkaricza
636		Lucia	Uinczek
637		Margaritha	Uinczek
638		Catharina	Szuntliarich
639		Andreas	Ztupar
640		Catharina	Perian
641		Catharina	Schulacz
642		Catharina	ex Progenie Millos
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
643		Helena	Drenszky
644		Dorothea	Supanich
645	Ano. Dni. 1687.	Helena	Drenzki
646		Georgius	Zlotinzky
647		Jacobus	Kolenich
648		Catharina	Seletaricza
649		Georgius	Czaynar
650		Dorothea	Iuraska
651		Catharina	Matessich
652		Anna	Grissich
653		Margaretha	Skornyak
654		Helena	Guchich
655		Anna	Hruslichka
656		Barbara	Szuhich
657		Lucia	Belsechich
658		Magdalena	Boroschakovicza
659		Georgius	Vallecz
660		Anna	Marchevicza
661		Catharina	Skornyak
662		Michael	Krusely
663		Vrsula	Maglichka
664		Barbara	Szlobochinka
665		Barbara	Kusainka
666		Ioannesz	Prevendar
667		Martha	Gachpochichka
668	†	Barbara	Kruslichka
669		Marcus	Horvaticheks
670		Dorothea	Juranitilli
671		Helena	Horvatichka
672		Magdalena	Persichka
673		Lucia	Lovrenchich
674		Anna	Simunich
675		Dorothea	Kruslicka
676		Barbara	Kehnata
677		Lucia	Dianich
678		Margaretha	Leztolich
679		Matthias	Milchich
680		Ioannes	Krussich
681		Michael	Kossich
682		Jacobus	Jaizky
683		Catharina	Chrkovich
684		Margaretha	Larich
685		Catharina	Hervatich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
686		Georgius	Bachaz
687		Catharina	Jankovich

688		Matthias	Prekrith
689		Dorothea	Ladesich
690		Michael	Wrechichich
691		Helena	Valetich
692		Magdalena	Nemanich
693		Margaretha	Hersich
694		Joannes	Sagar
695		Barbara	Kalamer
696		Anna	Bartolich
697		Anna	Chomorich
698		Elizabet	Galin
699		Gertrudis	Jakovlich
700		Joannes	Zkender
701		Joannes	Kovach
702	Ano. Dni. 1688.	Barbara	Pozunsky
703		Michael	Tikvich
704		Margaretha	Lukicza
705	†	Susanna	Novachich
706		Lucia	Salichka
707		Anna	Bersechich
708		Michael	Mihalich
709		Joannes	Salecz
710		Susanna	Plenich
711	†	Michael	Gallavich
712		Helena	Babich
713		Margaretha	Wsinka
714		Vrsula	Anchicza
715		Joannes	Horvatich
716		Margaretha	Peterchich
717		Agatha	Turkovich
718		Michael	Turovacz
719		Margaretha	Millohevich
720		Margaretha	Perjanka
721		Andreas	Dorchich
722		Helena	Dorchich
723		Andreas	Skofflianecz
724		Michael	Vukacz
725		Vrsula	R(…)ata
726		Helena	Czuetichich aliter Bachany
727		Marcus	Horvatich
728		Catharina	Jankouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
729		Catharina	Seszek
730		Andreas	Wchkouich
731		Stephanus	Sischanich
732		Vrsula	Thomasich
733		Dorothea	Vzdni
734		Clara	Vidmanich
735		Dorothea	Deianich
736		Martinus	Posesan
737		Vrsula	Sekula
738		Margaretha	Matkouich
739		Joannes	Malechouich
740		Matthias	Novak
741		Michael	Tugyan
742	Anno Domini 1689.	Agatha	Kouachich
743		Joannes	Bukouina
744		Margaritha	Skledar
745		Agatha	Kosanich

746		Andreas	Serstich
747		Magdalena	Sukachich
748	Mendicus	Stephanus	Maidak
749		Stephanus	Neszeieuh
750		Susana	Oketich
751		Anna	Niklin
752		Georgius	Szkendrouich
753		Georgius	Motecz
754		Barbara	
755		Barbara	Serdossich
756		Anna	Krisichka
757		Nicolaus	Belohan
758		Nicolaus	Belohan
759		Margaritha	Duiakouich
760		Michael	Karaszman
761		Vrsula	Kesenicza
762		Dorothea	Koschenicza
763		Peter	Cheh
764		Catharina	Marczelouich
765		Michael	Martinchich
766		Petrus	machkouich
767		Margaretha	Gallouicz
768		Nicolaus	Vinczek
769		Dorothea	Gallouicz
770		Helena	Bedekouicz
771		Martinus	Tirchich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
772		Barbara	Roschachka
773		Thomas	Saffranich
774		Nicolaus	Reskouich
775		Michael	Czuerkouich
776		Catharina	Verbanichka
777		Dorothea	Gallouich
778		Anna	Brechch
779		Emericus	Virkouich
780		Chrostophorus	Dimjakouicz
781		Vrsula	Cheruasich
782		Gregorius	Mlekan
783		Michael	Verbanich
784		Helena	Chukouich
785		Catharina	Bugatouich
786		Paulus	Bartholich
787	Anno Domini 1690.	Barbara	Szinkouich
788		Margaretha	Mihalich
789		Helena	Klinchich
790		Barbara	Tissich
791		Helena	Katich
792		Dorothea	Turchich
793		Catharina	Belohan
794		Anna	Barbich
795		Margaritha	Pstanichka
796		Barbara	Philipchich
797		Barbara	Kerchan
798		Joannes	Kussan
799		Catharina	Kerkach
800		Matthias	Kalamar
801		Elizabet	Turchich
802		Catharina	Polischak
803		Barbara	Polischak

804		Magdalena	Machkouich
805		Nicolaus	Petrichek
806		Catharina	Wehinich
807	Mortus. *Prekirženo ime i prezime*	Michael	Kouachich
808		Helena	Sbesich
809		Catharina	Gallouich
810		Anna	Hermogran
811		Dorothea	Bichar
812		Anna	Meahk
813		Nicolaus	Mihalich
814		Margareta	Grasarich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
815		Barbara	Bischan
816		Joannes	Stusich
817		Margaretha	Okrunschak
818		Andreas	Murisich
819		Anna	Pitrasich
820		Helena	Safran
821		Marta	Maicinouich
822		Helena	Vlahouich
823		Barbara	Teuur
824		Michael	Vrgulin
825		Agata	Wkouich
826		Catharina	Krismanich
827		Georgius	Lursich
828		Lucia	Puksar
829		Joannes	Kychich
830		Anna	Videkouich
831		Georgius	Videkouich
832		Barbara	Safran
833	Anno Domini 1692.	Paulus	Spiecz
834		Margaritha	Vidakouich
835		Margaritha	Turschich
836		Anna	Andrakuich
837		Catharina	Melha
838		Joannes	Kurchelich
839		Catharina	Gasp(…)michich
840		Lucia	Vlasnich
841		Gertrudis	Luca
842		Anna	Tomich
843		Georgius	Hudelecz
844		Helena	Petolaz
845		Joannes	Znanecz
846		Catharina	Kosar
847		Magdalena	Perhich
848		Agatha	Blaseuich
849		Helena	Szkledar
850		Catharina	Jurkouich
851		Matthias	Babbich
852		Margaretha	Mikulinka
853		Catharina	Krusliak
854		Catharina	Zorlouka
855		Margaretha	Koziak
856	Anno Domini 1693.	Margaretha	Selchichka
857		Martinus	Zkondrouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
858		Vrsula	Lengel(…)
859		Helena	Kuhary
860		Margaretha	Bichanka

861		Margaretha	Sornouich
862	Mortus est. *Prekriženo ime i prezime*	Jacobus	Zk(…)
863		Catharina	Diakouich
864		Martha	Zorkanich
865		Georgius	Korasz
866		Helena	Monorzel
867		Thomas	Philipchich
868		Margaretha	Turkouich
869		Laurentius	Zkondrouich
870		Catharina	Marinkouich
871		Marcus	Bernek
872		Dorothea	Mlinarkouich
873		Dorothea	Mikulany
874		Margaretha	Stiglin
875		Dorothea	Zirchich
876		Barbara	Zt(…)reszer
877		Catharina	Belchich
878		Helena	Trube(…)as
879		Catharina	Jurkouich
880		Susana	Blasich
881		Dorothea	Boszetich
882		Dorothea	Theuur
883		Lucas	Kouachich
884		Helena	Kouachich
885	Anno Domini 1694. †	Catharina	Skendrouich
886		Bartholomeus	Halinchich
887		Ive	Bischan
888		Barbara	Stoyanichka
889		Dorothea	Marusich
890		Georgius	Pavalich
891		Catharina	Vuicekocka
892		Margaritha	Buckovicka
893		Michael	Bischan
894		Anna	Busichka
895		Catharina	Sostar
896		Anna	Skendrouich
897		Helena	Ferchovka
898		Bare	Jellerucka
899		Orla	Tarogicka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
900		Mare	Tip
901		Anna	Moucselich
902		Horvata	Lukacha
903		Margaretha	gergas
904		Barbara	Sufflay
905		Catharina	Nouak
906		Helena	Szuysanich
907		Catharina	Latinouich
908		Georgius	Kocianich
909		Catharina	Turkouich
910		Catharina	Joanko
911		Dorothea	Braye
912		Helena	Duiakouich
913		Magdalena	Daichich
914		Barbara	Mlekar
915		Petrus	Hrenek
916		Helena	Jellakouich
917		Michael	Poleschak

918		Helena	Koszich
919		Barbara	Babich
920	Anno Dni 1695.	Ursula	Terschek
921		Michael	Sterkouich
922		Simon	Norsich
923		Georgius	R(…)itar
924		Barbara	Rubinich
925		Dorothea	Bischan
926		Dorothea	Gergatka
927		Matthias	Orlosich
928		Catharina	Protkouich
929		Catharina	Pavlovichka
930		Mare	Sztanichka
931		Margaritha	Tkalec
932		Matthias	Bacha
933		Nicolaus	Szelenkouich
934		Ladislaus	Hranilouich
935		Nicolaus	Popiach
936		Catharina	Paulich
937		Margaritha	Boramich
938		Anna	Kusseuich
939		Nicolaus	Guethkouich
940		Georgius	Szouachich
941		Nicolaus	Kerkacz
942		Barbara	Vunetich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
943		Catharina	Homor
944		Margaretha	Kakouich
945		Maria magdalena	M(…)rchka
946		Michael	Kossich
947		Dorothea	Bukovina
948		Hellena	Poleschak
949		Michael	Ostress
950		Paulus	Ja(…)ch(…)
951		Barbara	Boranich
952		Ireneisen	Vulachiuich
953		Dorothea	Vulachiuich
954		Barbara	Beszarich
955		Thomas	Tur(…)
956		Petrus	Malikouich
957		Catharina	Kerkach
958		Anna	Szimericza
959		Barbara	Horvatich
960		Anna	(…)lanka
961		Thomas	Horvath
962		Anna	Kozpentaricza
963	Anno Dni 1696.	Joannes	Kurpecz
964		Hellena	Giurrassin
965		Anna	Kokorsza
966		Catharina	Patthachich
967		Barbara	Stinar
968		Anna	Barbarich
969		Vrsula	Barbarich
970		Mare	Anikolouich
971		Anna	Limerhozer
972	†	Barbara	Stanchich
973		Michael	Verbanich
974		Catharina	Simunich
975		Hellena	Sassicka

976		Barbara	Philipchich
977		Anna	Klinchich
978		Catharina	Perga
979		Catharina	Szluer
980		Catharina	Zuonarich
981		Joannes	Petrekouich
982		Marcus	Vuriszk
983		Hellena	Horvath
984		Mikula	Roschak
985		Margaretha	Iuanko
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
986		Anna	Dorachich
987	Anno 1699. 31. Junij	Barbara	Mallekouich
988		Hellena	Budnih
989		Georgius	Chescko
990		Dora	Daranih
991		Catharina	Sztruynih
992		Dora	Budnih
993		Dorothea	Mesnarich
994		Barbara	Szpm(…)h
995		Magdalena	(…)
996		Catharina	Perc
997	*Prekirženo ime i prezime*	Joannes	Chernich
998	*Prekirženo ime i prezime*	(…)Hany	Manko(…)
999		Matthias	Vuranchich
1000		Stephanus	Blasekouich
1001	†	Georgius	Poleschak
1002		Barbara	Dorachich
1003		Anna	Leuaks
1004		Hellena	(…)udrin
1005		Hellena	Skilian
1006		Thomas	Durassich
1007		Anna	Gerleuich
1008		Margaretha	Kouachich
1009		Catharina	Mudrin
1010		Catharina	Antolkouich
1011		Georgius	Antolkouich
1012		Georgius	Horuatich
1013		Paulus	Filipchich
1014		Catharina	Ztossich
1015		Catharina	Trumbetich
1016		Catharina	Suger
1017		Matthias	Sigulinchich
1018		Lakach	Jellich
1019		Georgius	Dolenecz
1020		Anna	Tomich
1021		Joannes	Znantcz
1022		Hellena	Koorz
1023		Hellena	Lipomar
1024		Catharina	Pussich
1025		Hellena	Buntich
1026		Magdalena	Turka
1027		Vrsula	Badouchich
1028		Joannes	Chernkouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1029		Catharina	Medich
1030		Margaretha	Leuah
1031		Catharina	Safranka
1032		Margaretha	Grgarich

1033		Joannes	Blacha
1034		Catharina	Viuin
1035		Hellena	Szopich
1036		Barbara	Seunissich
1037		Andreas	Poszauecz
1038		Joannes	Poszauecz
1039		Hellena	(…)ska
1040		Matthias	Chubchich
1041		Margaretha	Duiakouich
1042		Joannes	Kopric(…)
1043		Anna catharina	Hergar
1044		Paulus	Perian
1045		Georgius	Perian
1046		Petrus	Bachan
1047		Hellena	Kosser
1048		Matthias	Szidlar
1049		Petrus	Gozpodchich
1050		Hellena	Gozpodchich
1051		Barbara	Brzyiski
1052	Anno Domini 1698. 6 July	Matthias	Sisko
1053		Nicolaus	Sisar
1054		Georginis	Vlahouich
1055		Catharina	Paulikouich
1056		Margaretha	Raraich
1057		Barbara	Obranich
1058		Joannes	Grmich
1059		Hellena	Tomakouich
1060		Barbara	Ung(…)
1061	†	Anna	Pa(…)
1062		Barbara	Ozgulan
1063		Dorothea	Pehsuchka
1064		Martinus	Skrecz
1065		Lel(…)na	Plahran
1066		Anna	Kuhrich
1067		Barbara	Kriszich
1068		Margaritha	Sergach
1069		Anna	Sergach
1070		Barbara	Ferkin
1071		Catharina	Czerian
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1072		Margaritha	Gergusich
1073		Barbara	B(…)rezkouich
1074		Margaritha	Rozgar
1075		Dorothea	Bakalich
1076		Anna	Marienich
1077		Elizabetha	Braininch
1078		Barbara	L(…)amar
1079		Joannes	Suszar
1080		Dorothea	Luzjan
1081		Anna	Ve(…)domichka
1082		Joannes	Perlienich
1083		Catharina	Bratanichka
1084		Helena	Antolouich
1085	Anno 1699. Die 5 Jully	Anna	Bachan
1086		Gregorius	Sostarich
1087		Matthias	Begich
1088		Margaretha	Horvatichka
1089		Anna	Bognaricza
1090		Catharina	Franczeskouich

1091		Mari	Czerinka
1092		Barbara	Vuriskouicza
1093		Nicolaus	Oblachich
1094	Anno Dni 1700. Die 3. July	Barbara	Fuchiak
1095		Jacobus	Ferkerhnar
1096		Joannes	Ferkerhnar
1097		Helena	Bischan
1098		Catharina	Muder
1099		Laurentius	Hichich
1100		Margaretha	Artaych
1101		Anna	Ferdirhar
1102		Magdalena	Artaych
1103		Anna	Szlikonta
1104		Anna	Vranchich
1105		Dorothea	Lehparmar
1106		Marcus	Runtar
1107		Nicolaus	Runtar
1108		Margaretha	Vlahouich
1109		Helena	Marleienich
1110	Anno Dni 1701. Die prima Januari	Paulus	Mihalich
1111		Petrus	Kertan
1112		Joannes michael	Gregurich
1113		Barbara	Hervoy
1114	Anno Dni 1701	Barbara	Pertelichka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1115		Helena	Kerkazkolichka
1116		Michael	Dupkouich
1117		Nicolaus	Kerpich
1118		Barbara	Supanich
1119		Barbara	Barcholich
1120		Jelena	Jankouich
1121		Anna	Gmaz
1122		Joannes	Orssich
1123		Nicolaus	Mayerenouich
1124		Joannes	Mayerenouich
1125		Joannes	Radoianich
1126		Barbara	Mayerenouich
1127		Dorothea	Kouachich
1128		Barbara	Martinich
1129		Catharina	Lehkmar
1130		Margaretha	Oblakouich
1131		Lucia	Triszlin
1132		Marta	Kouachich
1133		Anna	Kouachich
1134		Barbara	molitoris
1135		Catharina	Szmendrouich Nobilis
1136		Catharina	Turouecz
1137		Jacobus	Krisichka
1138		Catharina	Szitouicza
1139		Anna	Kosselecz
1140		Juray	Hervoy
1141		Catharina	Defusich
1142		Dorothea	Denusich
1143		Barbara	Mudrouha
1144		Magdalena	Burz
1145		Anna	Mackouich
1146		Janko	Sirchich
1147		Jellena	Gersich
1148		Gerter	Duratich

1149		Susana	Loparicka
1150		Miko	Shimonich
1151		Magdalena	Shimonich
1152		Matha	Jurasich
1153		Anna	Grauiska
1154		Catharina	Bredinka
1155		Joannes	Maiathich
1156		Margaretha	Musinich
1157		Anna	N
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1158		Getrus	Korssu
1159		Margaritha	Kouachich
1160		Michael	Lurkouich
1161		Georgius	Wiussign
1162		Michael	Gyurgan
1163		Mara	Szassiko
1164		Joannes	Bachan
1165		Barbara	Krulich
1166		Georgius	Gizdanich
1167		Nicolaus	Zbukich
1168		Mare	Zbukich
1169		Georgius	Zbukich
1170		Hellena	Sedanka
1171		Barbara	Perian
1172		Petrus	Colarich
1173		Mathus	Vrabich
1174		Catharina	Rusichka
1175		Catharina	Jaglichcka
1176		Michel	Oblachich
1177		Joannus	Jurchich
1178		Margda	Juankouich
1179		Andreas	Gorienich
1180		Dorothea	Berkouich
1181		Joannes	Dusgani
1182		Dorothea	Dusganka
1183		Dorothea	Ostrechka
1184		Mla(…)	Doranichka
1185		Matha	Gusrichka
1186		Matha	Kol(…)
1187		Anna	Possan
1188		Zusana	Valentouicka
1189		Stanislaus	Sinko
1190		Joannes	Jerebinecz
1191		Catharina	Sandar
1192		Georgus	Mlekan
1193		Hellena	Jayanich
1194		Martinus	Goranich
1195		Georgius	Jurassich
1196	Anno Domini 1702	Michael	Blasich
1197		Catharina	Blasich
1198		Barbara	Trebussich
1199		Catharina	Tkalchevich
1200		Joannes	Bartolich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1201		Margaritha	Bukovina
1202		Susanna	Paukovich
1203	*Prekirženo* "Stephina"	Mathias	Mlekan
1204		Michael	Bukovina
1205		Anna	Sztoplichich

1206		Magdalena	Barich
1207		Ana	Juchecz
1208		Margareta	Terihay
1209		Helena	Miculich
1210		Barbara	Krisich
1211		Helena	Horvat
1212		Ana	Zimich
1213		Agata	Andrichich
1214		Jacobus	Chemerchich
1215		Margareta	Bogati
1216		Nicolaus	Philipchich
1217		Matthias	Terihay
1218		(…)A	Hansek
1219		Catharina	Trubetich
1220		Barbara	Terihay
1221		Anna	Katusich
1222		Gasparius	Lehparmar
1223		Barbara	Jurechich
1224		Anna	Spitiar
1225		Andreas	(…)ngofelnar
1226		Vrsula	Sztipan
1227		Agata	Miuklin
1228		Andreas	Szkendrouich
1229		Andreas	Poszauecz
1230		Agata	Grubach
1231		Catharina	Budzinich
1232		Margareta	Terchak
1233		Marina	Vugrinecz
1234		Helena	Kerkach
1235		Magdalena	Krasely
1236		Andreas	Szuisztar
1237		Nicolaus	Sorlin
1238		Catarina	Bartolich
1239		Magdalena	Silecz
1240		Anna	Augustouich
1241		Magdalena	Greghichka
1242		Catarina	Jelenouich
1243		Vrsula	Gergurich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1244		Magdalena	Pitnar
1245		Petrus	Graczky
1246		Dorothea	Beziachich
1247		Barbara	Skilian
1248		Barbara	Miklich
1249		Ana	Sostak
1250		Catarina	Jakop
1251		Maria	Mayzikar
1252		Barbara	Kok
1253		Maria Terezia	Ansich
1254		Joannes	Brin
1255		Helena	Milohevich
1256		Jacobus	Szechen
1257		Helena	Pihliar
1258		Ana	Kozianich
1259		Barbara	Milkin
1260		Catarina	Milchich
1261		Catarina	Tatayka
1262		Helena	Kouachich
1263		Helena	Sztanich

1264		Helena	Kouachich
1265		Catarina	Kelekouich
1266	Anno Dni 1702 die 4 octobris	Anna	Philipchich
1267		Dorothea	Bachan
1268		Helena	Vinczek
1269		Barbara	Wriszk
1270		Margaretha	Vitka
1271		Catharina	Philipchich
1272		Agata	Wriszk
1273		Helena	Juanko
1274		Margaretha	Wlahouich
1275		Margaretha	Kipchich
1276		Magdalena	Saofran
1277		Anna	Saofran
1278		Anna	Janchich
1279		Matthias	Koossich
1280		Catharina	Juychecz
1281		Petrus	Augustouich
1282		Anna	Paskrich
1283		Paulus	Kouachich
1284		Anna	Frankeuich
1285		Catharina	Durchich
1286		Judith	Duiakouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1287		Dorothea	Hervaiecz
1288		Andreas	Bussanich
1289		Catharina	Mihalich
1290		Paulus	Erigan
1291		(…)Inus	Kerkach
1292		Helena	Huzian
1293		Catharina	Budzinich
1294		Joannes Michael	Greguorich
1295		Nicolaus	Palischak
1296		Thomas	Katussich
1297	1703 †	Barbara	Spehnik
1298		Helena	Szusich
1299		Matthias	Pris(…)
1300		Barbara	Peturicza
1301		Anna	Norsich
1302		Margaretha	Lepnaricza
1303		Marcus	Belehan
1304		Anna	Belehan
1305		Vrsula	Zue(…)
1306		Magdalena	Szkendrouich
1307		Catharina	Solanka
1308		Helena	Miletich
1309		Joannes	Bartolich
1310		Vrsula	Vachich
1311		Vrsula	Szkendrouich
1312		Agata	Dragouichka
1313		Catharina	Bartolich
1314		Helena	Dich(…)ichka
1315		Michael	Perkouich
1316		Matthias	Osz(…)
1317		Gregorius	Gihler
1318	*Prekriženo* "Szamoboriensis"	Matthias	Norsich
1319		Dorothea	Maichenouichka
1320		Catharina	Grabiaka
1321		Nicolaus	Baboichich

1322		Catharina	kuhar
1323	†	Lucia	Szkendrouich
1324		Catharina	Paus
1325		Lucia	Krisich
1326		Helena	Krisich
1327		Matthias	Moder
1328		Barbara	Bartholich
1329		Catharina	Hanker
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1330		Martinus	Muder
1331		Paulus	Kossich
1332		Margaretha	Pihlaricza
1333		Catharina	Leptinamar
1334		Matthias	Tjainer
1335		Barbara	Koczian
1336		Anna	Szkendrouich
1337		Barbara	Lorglav
1338		Catharina	Zusich
1339		Catharina	Lourenchich
1340		Joannes	Horvat
1341		Barbara	Millizarka
1342		Catharina	Obraunik
1343		Helena	Vinczek
1344		Juditha	Chak
1345		Magdalena	Melinka
1346		Gregorius	Blagusseuich
1347		Laurentius	Maymer
1348	1704 Die 1 July	Juan	Zkendrouich
1349		Katarina	Hervoy
1350		Vrsula	Supanchich
1351		(…)	Domink
1352		(…)	Siorik
1353		Helena	Teusich
1354		Matthias	Zkendrouich
1355		Anna	Stanklich
1356		Lucia	Piontar
1357		Georgius	Rusichka
1358		Catarina	Geusich
1359		Margaritha	Geusich
1360		Catharina	Maurouichka
1361		Nicolaus	Mander
1362		Matias	Boyner
1363		Vrsula	Denuatich
1364		Catarina	Ostarouicza
1365		Margaritha	Neznanouich
1366		Anna	Lehtimar
1367		Anna	Tomchich
1368		Catharina	Paladinich
1369		Nicolaus	Vodopia
1370		Elizabet	Jurichka
1371		Margaretha	Treszlia
1372		Barbara	Dorchich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1373		Margaretha	Pranji
1374		Marieta	Gesztichka
1375		Catharina	Sekendroich
1376		Anna	Sztanich
1377		Dorothea	Grabnar
1378		Margaritha	Maiczerovich

1379		Matias	Kaligar
1380		Geor	Geusich
1381	Anno Domini 1705 die quinta (…)	Georgius	Sostar
1382		Anna	Gergich
1383		Barbara	Krisichka
1384		Martinus	Krisich
1385		Vrsula	Jurnich
1386		Barbara	Groszonka
1387		Helena	pokupecz
1388		Franciscus	Gressich
1389		Georgius	Szkendrouich
1390		Suana	Terrachich
1391		Vrsula	Durgatich
1392		Anna	Thomaskouich
1393		Georgius	Brebiar
1394		Barbara	Szkendrouich
1395		Dorothea	Vrsat
1396		Agata	Nouselich
1397		Margaretha	Mrakulich
1398		Lucia	Matthesich
1399		Helena	Matthesich
1400		Magdalena	Horvat
1401		Catharina	Horgler
1402		Matthias	Sasek
1403		Andreas	Phyker
1404		Michael	Zepkouecz
1405		Joannes	Maychenoucih
1406		Michael	Purgar
1407		Margretha	Maychenoucih
1408		Georgius	Huzian
1409	Die 4 Marty	Barbara	Sisaunichka
1410		Catharina	Szuinanichka
1411		Helena	Horvath
1412	Anno Dni 1706 Octaua Marty	Matthias	Kerpet
1413	Die 6 July 1706	Gregorius	Keliminich
1414		Martinus	Thomichich
1415		Anna	Golubichka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1416		Martinus	Fabianich
1417		Dorothea	Miklouichka
1418		Catharina	Oziczuga
1419		Margaritha	Luslaczka
1420		Helena	Bodenichka
1421		Anna	Martiniuska
1422		Barbara	Mlinaricz
1423	Die 5	Petrus	Delenich
1424	Die 5 July	Anna	Vlassich
1425	Sequentes (…) Die		Rubinich
1426		Catharina	Budechky
1427		Josephus	Nouoszel
1428		Andreas	Merzliak
1429		Margaritha	Hervoy
1430		Catharina	Kerkach
1431		Catharina	Maleszicz
1432		Catharina	Malaricz
1433		Helena	Gergelka
1434		Georgius	Foszaricz
1435		Susanna	Terrichaicka
1436		Catharina	Poszauchicka

1437		Anna	Hudrouka
1438		Helena	Taszich
1439		Dorothea	Norsich
1440	Die 5 Juny	Dorothea	Glauichicka
1441	Die 6 Decembris	Petrus	Vinczek
1442		Joannes	Susich
1443		Petrus	Sinko
1444	Ano Dni 1707 Die 4 Juny	Petrus	Sandar
1445	1708	Martinus	Prigorich
1446	Die 30 Juny	Dorothea	Boboielich
1447	Anno Dni 1708 Die Prima July	Anna	Martinkouich
1448		Marko	Tomaskouich
1449		Anna	Kellekouich
1450		Catharina	Pihlaricza
1451		Catharina	Hrasztouich
1452		Gregorius	Vranich
1453		Anna	Stibahar
1454		Anna	Sicilin
1455		Barbara	Muder
1456		Paulus	Miklin
1457		Ladislaus	Gyorff<
1458		Marcus	Kraiachich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1459		Barbara	Klemenouich
1460	December Die 4	Helena	Aerkouich
1461		Barbara	Szuinarich
1462	1709 Die 4 Marty	Michael	Bartolich
1463	Die 6	Paulus	Bartolich
1464	Die 10 Marty	Martinus	Simechich
1465	Die 15	Vrsula	Mikllin
1466	Die 15 Juny	Barbara	Samack
1467	Die 29 Juny	Barbara	Berkouich
1468	Die 29 Juny	Barbara	Bosniachka
1469	1709. Die 30 Juny	(…)Osus frater andreas	Priszell
1470		(…)Giosus p. Franciscus	Bobouecz
1471		Georgius	Fike
1472		Thomas	Stenglin
1473		Stephanus	Joanchecz
1474		Michael	Miholinich
1475	Generosus dni	Ladislaus	Gereczy
1476		Anna	Grabnar
1477		Catharina	Mrakulichka
1478		Dorothea	Vlasich
1479		Anna maria	Gerzorolin
1480		Lukach	Nauertek
1481		Joanis	Szkendrouich
1482		Barbara	Maurouichka
1483		Magdalena	Fenuska
1484		Helena	Ostres
1485		Michael	Terhiay
1486	1709 die 4 Decembris	Petrus	Poleschak
1487	Virgo	Barbara	Poleschak
1488		Petrus	Wlahouich
1489		Matthias	Horvath
1490		Helena	Turkouich
1491		Catharina	Kossich
1492		Barbara	Polesky
1493		Anna	Perga
1494		Dorothea	Sipus

1495	Die 16 xbris	Anna	Kaszichka
1496	Anno Dni 1710 Die decima Marty	Joannis	Philipchich
1497	Die 6. July	Jacobus	Kovach
1498		Nicolaus	Oblachich
1499	Die 6. July	Helena	Gr(…)gosich
1500	Die 6. July	Lucia	Val(…)chich
1501		Gasparus	Skendrouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1502		Gertrudis	Resetar
1503		Ana	Barisich
1504		Dorothea	Terikar
1505		Barbara	(…)chichka
1506		Barbara	(…)
1507		Barbara	Kollar
1508		Apolonia	Grabnar
1509		Margaritha	Blanklar
1510		R. D. Matthias	Kellechich
1511		Margaritha	Frisly(…)
1512		Joannes	Basich
1513	Domicella	Vrsula	Gergorich
1514	Anno Dni 1710 Die (…) 4. Decembris	Catharina	Juricz
1515		Matthias	Juricz
1516		Anna	Jalszeuachich
1517		Barbara	Barinecz
1518		Margaritha	Szuiniavichla
1519		Joannes	Chernich Wlahouich
1520		Joannes	Klucharich
1521	Rdus Dnnus Capellanus loci	Georgius	Horvath
1522		Joannes	Poleschak
1523		Barbara	Vlahouich
1524		Michael	Poleschak
1525	Anno Dni 1711 die pri(…) July	Georgius	Dunouich
1526		Margaretha	Zarengarica
1527		Georgius	Malich
1528		Dorothea	Sirovichka
1529		Catharina	Budinhky
1530		Margaretha	Phyler
1531		Nicolaus	Terihay
1532		Gertrudis	Gergaska
1533	Perillis Dna	Elizabeth Barbara	Gereczy (…) Chernkoczy
1534	Perillis Dna	(…)	Chernkoczy
1535		Barbara	Kartelecz
1536		Vrsula	Hockemar
1537	†	Helena	Lehpamar
1538		Margaretha	Lehpamaricza
1539		Margaretha	Stengel
1540		Anna	Stengel
1541		Franciscus	Krusel
1542		Michael	Kriszich
1543		Catharina	Niklouchka
1544		Andreas	Ko(…)lon(…)
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1545	†	Maria	Sremicza
1546		Georgius	Nikol
1547		Paulus	Shibahar
1548		(…)	Mahkouina
1549		(…)	(…)
1550		(…)	(…)
1551		(…)	Borouecz

1552		Margaretha	Kosanich
1553		Apolonia	Hostainier
1554		Martinus	Spilicek
1555		Barbara	Poponichka
1556		Magdalena	Wkouichka
1557	Anno Domini 1712 Die 12 February	Nicolaus	Pasznich
1558	Anno 1712 Die 22 Febr. Nobilis	Catharina	Missich
1559	Die 13 Marty	Catharina	Giuranich
1560	Rntus Dnis. Capellanus loci est (…)	Georgius	Fikely
1561	Die 15 Aprily Anno 1712 reparta salutis	Catharina	Perigoricza
1562		Nicolaus	Houear
1563		Barbara	Sanglar
1564		Andreas	Pavlesich
1565		Barbara	Fabianich
1566		Barbara	Gergapirha
1567		Barbara	Szo(…)olomich
1568		Georgius Laurentius	Furam
1569		Petrus	Bankouich
1570		Bartholomeus	Bankouich
1571		Barbara	Klincheuicza
1572		Anna	Liszkouicza
1573		Margaretha	Norsich
1574		Michael	Szkendrouich
1575		Margaretha	Lenchich
1576		Catharina	Chrepichka
1577		Georgius	Szkendrouich
1578		Anna	Szkendrouich
1579		Anna	Taniszka
1580		Helena	Babich
1581		Dorothea	Nouoszel
1582		Georgius	Kouachich
1583		Magdalena	(…)floruachich
1584		Barbara	Nach(…)ar
1585		Petrus	Ladisich
1586		Margaritha	Gusicka
1587		Matthias	Laparnay
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1588		Matthias	Szirovina
1589		Catharina	Sizrovichka
1590		Barbara	Katusichka
1591		(…)	Granliarin
1592		Barbara	Vodopia
1593		Anna	Simunich
1594		Martinus	S(…)enyely
1595		Dorothea	Turkouich mlikarka
1596	Anno dni 1712 Die 8 xbris	Mathias	Mlikan
1597	1713.	Georgius	Nouosel
1598		Helena	Nouosel
1599		Lucia	Perihay
1600		Margaritha	Jelenich
1601	†	Matthias	Szreuendar
1602		Barbara	(…)
1603		Jacobus	(…)
1604		Petrus	Rogan
1605		Franciscus	Suflai
1606		Lucia	Bartolichka
1607		Anna Maria	Spingaricza
1608		Anna Magdalena	Fayeron
1609		Barbara	Czalarich

1610		Catharina	Braynka
1611		Barbara	Filipinka
1612	1717	Joannes	Leskouar
1613		Georgius	Vidakouich
1614		Margaretha	Czikulovich
1615		Dorothea	Chymasinka
1616		Petrus	Machkouich
1617		Dorothea	Machkouich
1618		Michael	Sandar
1619		Helena	Sussich
1620		Anna	Cathusich
1621		(…)	Mihalinka
1622		Barbara	Pretlichka
1623		Sigismundus Antonius	Greklichky
1624		Joannes	Polleschak
1625		Dorothea	Bartolich
1626		Barbara	Ban(…)aika
1627		Catharina	Bartolich
1628		Catharina	Kobbe
1629		Catharina	Polleschak
1630		Barbara	Bellohan
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1631	Anno 1715. †	Magdalena	Milonica
1632		Thomas	Terihay
1633		Barbara	Gorichka
1634		Vrsula	Stermecka
1635		Anna	Pachich
1636		Barbara	Priklinka
1637		Anna	Prissich
1638		Catharina	Kurekovich
1639		Barbara	Chichkouich
1640	(…) Bar	Wolfganus	Vojnovich
1641	Ilustrissima Dna Bar	Helienera	Gall
1642	(…) Domicella	Veronica	Vojnovich
1643		Martinus	Szkendrouich
1644		Catharina	Gerfenp(…)
1645		Anna	Vranichich
1646		Margaritha	Vinczek
1647		Margaritha	Brozta(…)nica
1648	†	Magdalena	Girsich
1649	†	Dorothea	Gegushichka
1650		Magdalena	Ruch
1651		Dorothea	Ivankouich
1652		Margareta	Simunich
1653	Nobilis Dna	Martha	Magiar
1654	Nobilis Dna	Susanna	Preblichky
1655		Anna	Britaricz
1656		Joanns	Szkiorcz
1657	Nobilis et Generosa	Magdalena	Mikulich
1658		(…)	(…)
1659		(…)Gorshka	Leponech
1660		Helena	Lihtarchich
1661		Barbara	Kerkach
1662		Hellena	Pokupecz
1663		Jure	Bartolich
1664		Catharina	Drenyhky
1665	Anno Dni 1717.	Ursula	(…)
1666		Margaretha	Goigonich
1667		Stephanus	Skucicz

1668		Hellena	Peliczek
1669		Ursula	Szitar
1670		Catharina	Szukachinensis
1671		Anna	(…)
1672		Magdalena	Szama(…)
1673		Barbara	Brunes
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1674		Barbara	Cerchich
1675		Thomas	Tr(…)
1676		Barbara	Sztumicz
1677		Anna	Pecharich
1678		Barbara	U(…)skopni
1679		Susana	Papa
1680	Anno Dni 1718	Margaretha	Dimnianich
1681		Michael	Gmaz
1682		Catharina	(…)
1683		Anna	Barech
1684		Hellena	Sorlouka
1685		Agata	Cziglanicz
1686		Barbara	Cz(…)zely
1687		Margaritha	(…)
1688		Margaritha	(…)
1689		Hellena	Runcz
1690		Anna	Szkendrouich
1691		Catharina	Pananchicz
1692		Hellena	Mungier
1693		Joannes	Mli(…)
1694		Anna	(…)
1695		Barbara	Pirhcz
1696		Michael	Rubinich
1697		Hellena	(…)
1698		Catharina	Grunchich
1699		Georgius	Maszmik
1700		Michael	Ville
1701		Margaretha	Fabianecz
1702		Therezia	An(…)
1703		Apolonia	Brebri
1704		Joannes	Oblachich
1705		Hellena	Crossar
1706		Dorothea	Bachany
1707		Hellena	Lapszkovich
1708		Margaretha	(….)
1709		Magdalena	Stru(…)
1710		Hellena	L(…)amar
1711		Catharina	Vrabecz
1712		Susana	Stenglin
1713		Dorothea	(…)
1714		Elizabeta	(…)
1715		Margaretha	(…)
1716		Hellena	Machkouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1717		Elizabeta	Laurenich
1718	1719.	Catharina	Safran
1719		Anna	Bukupecz
1720		Margaretha	Russich
1721		Barbara	Sornouka(…)
1722		Martinus	Mikulich
1723		Stephanus	Poleschak
1724		Catharina	Kouachich

1725		Nicolaus	Plessich
1726		Barbara	Plessichka
1727		Maria	Planko
1728		Margaretha	Babichka
1729		Catharina	Hilakouicza
1730		Andreas	Gerdakouich
1731		Barbara	Koschicza
1732		Lucia	Andrichichka
1733		Anna	Orglasica
1734		Georgius	Pilar
1735		Helena	Merka
1736		Catharina	Barichka
1737		Anna	Szelnik
1738		Margaretha	Szkendrouich
1739		Barbara	Magdichka
1740		Catharina	Krisichka
1741		Michael	Kouachich
1742		Joannes	Passul
1743		Barbara	Persich
1744		Barbara	Szkendrouich
1745		Catharina	Norsich
1746		Nicolaus	Tandarich
1747		Georgius	Prudnar
1748		Michael	Budischak
1749		Dorothea	Piskouichka
1750		Simon	Ruch
1751		Anna	Saffranka
1752		Dorothea	Wlahouich
1753		Catharina	Nouak
1754		Susana	Pauchinouichka
1755		Georgius	Juranchich
1756	1720 Die 15. Juny	Anna	Mihanouich
1757		Hellena	Funich
1758		Joannes	Spoljar
1759		Susana	Co(…)
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1760		Georgius	Saffran
1761		Anna	Vranchich
1762		Marcus	Passarich
1763	Anno 1720 4 iobris	Joannes	Keczofia
1764		Joannes	Philipchich
1765		Joannes	Szelek
1766		Barbara	Szpehnik
1767		Joannes	Czar
1768		Catharina	Bezuh
1769	Generous Dni	Nicolaus Ladislaus	Horuatich
1770		Catharina	Czer(…)icza
1771		Susana	Jagodich
1772		Helena	Krusich
1773		Dorothea	Saffranka
1774		Michael	(…)uerkouich
1775		Helena	Kunicz
1776		Michael	Bezuh
1777		Dorothea	Gernyak
1778			(…)uich
1779			(…)kupecz
1780			Katussich
1781		Barbara	Bartolich
1782		Anna	Simunich

1783		Michael	Zrinian
1784		Michael	Pokupecz
1785		Anna	Katussich
1786		Anna	Filipchichka
1787		Joannes	Kerkach
1788		Helena	Harmichka
1789	Organista Loci Primus	Filicianus	Belich
1790		Margaretha	Diak
1791		Joannis	Kruplyanich
1792		Elizabetha	Kunin pedissequa Miczkov
1793		Getrus	Szkledar
1794		Helena	Juanko
1795		Anna	Urbas
1796	†	Barbara	Szkender
1797		Anna	Bolichak
1798		Getrus	Vinczek
1799		Anna	Bolichak
1800		Marina	Jarniczka
1801		Andreas	Balaskouich
1802		Helena	Kertlyar
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1803		Joannes carolus	Kertlyar
1804		Tercha	Kertlyar
1805		Joannus	Czar
1806		Anna	Kalamirka
1807		Stephanus	Bartolich
1808	1721.	Dorothea	Brintelouchka
1809		Barbara	Szplehniek
1810		(…)	(…)
1811		(…)	(…)
1812		Catharina	Turchich
1813		Dorothea	(…)
1814		Joannes	Kru(…)
1815		Barbara	(…)chich
1816		Petrus	Ochuirck
1817		Margaretha	Juchecz
1818		Michael	Harmich
1819		Michael	Seterek
1820		Margaretha	Kelemenich
1821		Anna	Pattaich
1822		Magdalena	Herchich
1823		Magdalena	alia Herchich
1824		Martinus	Szukanovich
1825		Michael	Novoszel
1826		Margaretha	Prahlin
1827		Michael	Junisz
1828		Dorothea	Vinczek
1829		Dorothea	Tomich
1830		Gregorius	Loncharich
1831		Nicolaus	Klossich
1832		Ursula	Bischan
1833		Anna	Dominko
1834		Dorothea	Lepinyak
1835		Dorothea	Dominko
1836		Marcus	Dolenicz
1837		Andreas	Dolenicz
1838		Joannes	Babich
1839		Barbara	Brebrich
1840		Barbara	Jelenich

1841		Lucia	Devunich
1842		Ursula	Devunich
1843		Barbara	Krishich
1844		Barbara	Birahich
1845	1721	Magdalena	Kosar nata Glavach
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1846		Catharina	Drenpetich
1847		Magdalena	Gmaz
1848		Hellena	Gmaz
1849		Catharina	Sillecz
1850		Anna	Bichanichka
1851		Georgius	Behtakouich
1852		Paulus	Mihalinchich
1853		Dorothea	Kn(…)
1854		(…)	Huchich
1855		(…)	Purgarich
1856		Joannes	Sziber
1857		Anna	Szkusich
1858		Georgius	Sziber
1859		Mariana	Mihanovich
1860		Catharina	Ribnich
1861		Helena	Tabirich
1862		Dorothea	(…)
1863		Catharina	Hersinka
1864		Petrus	Thalkevich
1865		Helena	Martek
1866		Helena	Krisrich
1867		Anna	Trillaka
1868		Matthay	Husar
1869		Susana	Grl(…)ecz
1870		Ursula	(…)iak
1871		Margaretha	Kyrinchichka
1872		Catharina	Lepo,ar
1873		Margaretha	Kouachich
1874		Helena	Miklya
1875		Barbara	Vinkovich
1876		Marcus	Karaszman
1877		Dorothea	Karaszman nata Magyer
1878		Thomas	Lourchovich
1879		Dorothea	Jankouich
1880		Catharina	Joanko
1881	*Prekriženo* "Joannes Novak"	Barbara	Jaranievich
1882		Margaretha	Klu(…)
1883		Petrus	Katussich
1884		Barbara	Plusak
1885		Joannes	Plusak
1886		Barbara	Busanich
1887		Barbara	Drensky
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1888		Michael	Horvatich
1889		Margaretha	(…)
1890		Helena	Klinchich
1891		(…)	(…)
1892		Helena	Mihalich
1893	Anno Dni 1722.	Catharina	Jekanachka
1894		Joannes	(…)
1895		(…)	(…)
1896		(…)	(…)

1897		(…)	(…)
1898	Anno Dni 1725. 15 Juny	Dorothea	Kukaricz
1899		Catharina	Chestetich
1900		Catharina	Szach(…)
1901		Joannes	Ekergouich
1902		Michael	Geuszich
1903		Apolonia	Kouapsich
1904		Helena	Reugdiha
1905		Catharina	Sustericza
1906		Catharina	Palasinchka
1907		Catharina	(…)
1908		Anna	Chu(…)
1909		Margaritha	Kosternich
1910		Elizabetha	Kym
1911		Catharina	kym
1912	die 4 Nobris	Anne	(…)
1913		Ivan	Markouich
1914		Catharina	Bartolich
1915		Jure	Zbukvich
1916		Magdalena	Valentin
1917		Catharina	Peryaz
1918	Anno Domini 1726. Die 30 Juny	Helena	Terosanich
1919		Barbara	Lehpamanich
1920		Barbara	Bacha
1921		Susana	Duiakouich
1922		Dorothea	(…)
1923		Matthias	(…)
1924		Mara	(…)
1925			
1926			
1927	Anno eodiem die vero ima Septembris	Barbara	Bacse
1928		Miko	Martek
1929		Mare	Summich

Red. br.	Godina upisa novog člana	Ime	Prezime
1930		Marcus	Mihalicvies
1931		Catharina	Martinches
1932	Anno Dni 1727. Die (…) Juny	Dorothea	Gargez
1933		Helena	Mutanich
1934	Anno 1727. 4 Decembris	Peter	Svecz
1935		Jurke	Klinchich
1936		Jure	Poleschak
1937		Ursula	Katr(…)
1938		Juan	Radek
1939	Anno Dni 1728. Martius	Juro	Szkuender
1940	4. July	Margaritha	Martinchich
1941		Margaretha	Harmich
1942		Margaretha	Gariavich
1943		Catharina	Skendrouich
1944	1729. Die 3 July	Magdalena	Kerpich
1945		Michael	Kohar
1946		Marcus	Gregurich
1947		Catharina	Sorga
1948		Georgius	Szkendrouich
1949		Anna	Krissich
1950		Nicolaus	Wgrin
1951		Helena	H(…)tchan

1952		Anna	N(…)
1953		Magdalena	Novhka
1954		Margaritha	Krznar
1955		Barbara	Dre(…)ak
1956		Anna	Busich
1957	Die 4 iobris	Catharina	Marchovich
1958		Barbara	Pokupchich
1959		Margaretha	Gregurich
1960		Helena	Kludhovich
1961		Catharina	Gregurich
1962	R: Pater Capuci	Rogerius	
1963	1730	Peter	Palzul
1964		Anna	Kullevich
1965		Dorothea	Ruller
1966		Georgius	Blasevich
1967		Georgius	Bacha
1968		Catharina	Pringer
1969		Helena	Szerbrebcka
1970		Georgius	Ozukovich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
1971		Barbara	Danich
1972		Helena	Jurkouich
1973		Margaretha	Franzekouich
1974		Barbara	Pokupich
1975		Barbara	Mikla
1976		Catharina	Simunich
1977		Barbara	Szelyan
1978		Nicolaus	Jerzevich
1979		Catharina	Lovoichich
1980		Georgius	Millasinchich
1981		Anna	Vironich
1982	Anna 1731 Sexta May	Georgius	Mlekan
1983	Decima (…) Juny	Anna	Berechka
1984	Die 1 Juny	Barbara	Franczekouich
1985		Barbara	Kullanich
1986	Die 1 Septembris (…)	Barbara	Millasinchich
1987		Anna	Millasinchich
1988		Susana	Novoszel
1989		Susana	Poleschak
1990		Dorothea	Poleschak
1991		Magdalena	Bukovina
1992		Barbara	Barchich
1993		Joannes	Teuer
1994		Anna	Muglich
1995		(…)	(…)
1996		(…)	(…)
1997		(…)	Janchich
1998		Joannes	Katussich
1999		Philipus	Brinyak
2000		Barbara	Bernyak
2001	Die 4 ietris 1731	Barbara	Ivanko
2002		Thomas	Poleschak
2003		Dorothea	Busanich
2004		Barbara	Szever
2005		Nicolaus	Gregourich
2006		Blasius	(…)ssich
2007		Barbara	(…)
2008		Hellena	Paleschak
2009		Susana	Katassich

2010		Petrus	(…)
2011	Die 6. July 1732	Matthias	Ivanichich
2012	Die 31 August	Dorothea	Rasem
2013		Helena	Stegar
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2014		Helena	Mareczhen
2015		Dorothea	No(…)hich
2016		Susana	Poleschak
2017		Anna	Dreguzet
2018		Nicolaus	Linko
2019		Anna	Brai
2020		Dorothea	Kallanich
2021		Helena	Hervoy
2022		Helena	Hervoy
2023		Catharina	Vlahouich
2024		Barbara	Braie
2025		Anna	Harmich
2026		Georgius	Zupan
2027		Joesphus	Gragorich
2028		Barbara	Simunich
2029	1733. Die 5 July	Georgius	Rubinich
2030		Barbara	Gerussich
2031		Petrus	Gregurich
2032		Nicolaus	Joanich
2033		Georgius	Joanich
2034	Die 4 Decembris	Joannes	Lavich
2035		Anna	Kerkach
2036		Anna	Turkovich
2037		Barbara	Kerkach
2038		Helena	Unichak
2039		Margaretha	Bartolich
2040		Barbara	Marsek
2041		Catharina	Silanchich
2042		Antonius	Jerczek
2043	1734 Die 5 january	Anna	Barbich
2044		Anna	Pokupecz
2045	Die 5 July	Margaretha	Kouachich
2046		Barbara	Masich
2047		Barbara	Sufflaika
2048		Nicolaus	Polak
2049		Magdalena	Polak
2050		Magdalena	Manich
2051		Magdalena	Bieranka
2052	Die 1. Novembris	Joannes	Janchich
2053	Die 4. Decembris	Margaretha	Matlin
2054		(…)	Bellohan
2055		Georgius	Palkevachki
2056		Barbara	Levoi(…)
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2057		Catharina	Boranich
2058		Helena	Jalsovachky
2059		Lucia	Stephanich
2060		Barbara	Dielegovich
2061		Dorothea	Pegarovich
2062		Anna	Bukovina
2063		Dorothea	Szkledar
2064		Margaretha	Duiakouichka
2065		(…)	(…)
2066		(…)	(…)

2067		(…)	(…)
2068		(…)	(…)
2069	1735 Die 4 january	Michael	Katussich
2070	Julius (…)	Anna	Turkovich
2071		Lucia	(…)
2072		Barbara	Grabnyer
2073		Anna	Manich
2074		Barbara	Nasrinka
2075		Barbara	Koprivich
2076	Die 4 September	Susana	Jagustovich
2077		Margaretha	Petrichich
2078		Barbara	Duaichkovich
2079		Helena	Santonichka
2080		Barbara	Simunich
2081	December	Dorothea	Sinkovecz
2082		Helena	Bukovina
2083		Georgius	Koszsich
2084		Agnes	Spanchovka
2085		Anna	(…)
2086		Helena	Jurich
2087		Theresia	Varhovezin
2088	1736	Matthias	Zilanchich
2089		Barbara	Turkovich
2090		Barbara	(…)
2091		Anna	(…)
2092		Hellena	Masznik
2093		Anna	Spohar
2094		Barbara	Kanszach
2095		Barbara	Regovich
2096		Barbara	Bachina
2097		Maria	Basichka
2098		Anna	Pra(…)
2099		Barbara	D(…)chich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2100	Die 2 Juny 1736	Dorothea	Turkovich
2101		Anna	Zrinyan
2102		Margaretha	Klyucharich
2103		Matthias	Katusich
2104	Die 4 Decembris	Nicolaus	Zbuchich
2105		Barbara	Zubuchich
2106		Thomas	Simunich
2107		Susana	Skledar
2108		Michael	Jouranich
2109		Anna	Babink
2110		Margaretha	Silanchich
2111		Anna	Vodapni
2112		Catharina	Andriovecz
2113		Anna	Vinczek
2114		Dorothea	Prachich
2115		Joannes	Kokl(…)
2116		Joannes	R(…)
2117		Maria	Saiko
2118	1737 Die 15 Juny	Barbara	Horvatichka
2119		Georgius	Klynchich
2120		Stephanus	Mattesich
2121		Joesphus	Spenichich
2122		Margaretha	Spenichich
2123		Susana	Degegovich
2124		Barbara	P(…)solen

2125		Margaretha	(…)
2126	Anno 17(…)	Jacobus	Dui(…)
2127		Barbara	(…)
2128		Barbara	Zizunovich
2129		Barbara	Chichko
2130		Barbara	Matezlinicz
2131		Barbara	Katussich
2132		Joannes	Milchich
2133		Anna	Domovich
2134		Lucia	Domovich
2135		Barbara	Thomaskouich
2136		Georgius	Simunich
2137	December. Die 4 Decembris Anno 1737	Joannes	Bacha
2138		Anna	Babichka
2139		Catharina	Kerkach
2140		Margaretha	(…)
2141		Hellena	(…)
2142		Margaretha	(…)
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2143		Catharina	Vinczek
2144		Matthias	Janchich
2145		Anna	Szbukich
2146		Barbara	(…)vich
2147		Barbara	Turchan
2148		Barbara	Kalar
2149	Die 5 July 1738.	Barbara	Vodopia
2150		Nicolaus	Bacha
2151	1739.	Bare	Szkorbeska
2152		Lucia	(…)
2153		Maria	(…)
2154		Helena	Kouachich
2155		Catharina	Jurich
2156		Joannes	Kophak
2157		Maria	Poleschak
2158		Barbara	Rukach
2159		Susana	Rukach
2160		Dorothea	Nassich
2161		Barbara	Szalay
2162		Joannes	Zrinyan
2163		Dorothea	(…)
2164		Barbara	Nassich
2165	Anno 1740. Die 3. July (…)	Helena	Pokupichka
2166		Helena	Kerkach
2167		Maria	(…)
2168		(…)	Kossich
2169		Maria	Georg(…)
2170		Dorothea	(…)
2171		Barbara	Pokupecz
2172		Susana	Poleschak
2173		Helena	(…)
2174		Bartholomeus	(…)
2175		Magdalena	(…)
2176		Hellena	Novoszel
2177		Barbara	Poleschak
2178		Georgius	(…)ovich
2179		Catharina	(…)
2180		Dorothea	(…)
2181		Mikula	Herzeg
2182		Maria	(…)

2183		Anna	(…)
2184		Franciscus	Gerdessich
2185		Maria	Szkok
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2186		Franciscus	Po(…)
2187		Catharina	Preglaz
2188		Paulus	Filipchich
2189		Susana	Kernich
2190		Dorothea	Jurich
2191		Dorothea	Perk(…)
2192		Anna	(…)
2193		Susana	(…)
2194	Die 4 (…)	Catharina	Iuanchich
2195		Catharina	Horvatich
2196	Anno 1740. Die 6. July (…)	Dorothea	Andrechecz
2197		Mary	(…)
2198		Catharina	Sik(…)
2199		Dorothea	Gamaz
2200		Barbara	(…)
2201		Michael	Thomaseuich
2202		Joannes	(…)
2203		Catharina	(…)
2204	Die (…)	Barbara	Sandar
2205		Joannes	Kerkach
2206		(…)	(…)
2207		Ianna	Rergar
2208		Hellena	Hlaschi
2209		(…)	(…)
2210		Gregorius	Zrinyan
2211		Gregorius	Polleschak
2212		Petrus	Kerkach
2213		Barbara	Klycharich
2214		Barbara	Kossich
2215		Barbara	Bachany
2216		Catharina	Poleschak
2217		Maria	St(…)
2218		Anna	Buha
2219		Barbara	Kerkach
2220		Dorothea	Jadrovecz
2221		Petrus	Zrinyan
2222	Anno 1742. Inscripti sunt leguere	(…)	Zadrouich
2223		Barbara	Iurchich
2224		Iue	Defogovich
2225		Margaritha	Kochianchich
2226		Casparus	Kochianchich
2227		Hellena	Transzekovich
2228		Joannes	Bacha
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2229		Barbara	Drempetich
2230		Barbara	Durakouich
2231		Catharina	Heruatich
2232		Margaretha	Katthussich
2233		Dorothea	Kosztelecz
2234		Dorothea	Keczessra
2235		Catharina	(…)
2236		Barbara	Lieskach
2237		(…)	Dreguinsch(…)
2238		Joannes	Zbukkich
2239		Barbara	Czerinszky

2240		Mihaly	S(…)
2241	Anno 1743. Die 30. Juny	(…)	(…)
2242		Anna	(…)
2243		Susana	Kilnich
2244		Susana	Meszner
2245		Susana	(…)
2246		Dorothea	(…)
2247		Margaretha	(…)
2248		Barbara	(…)
2249		Hellena	Pu(…)
2250		(…)	(…)
2251	1745. Die 4 Decembris	Michael	Poleschak
2252		Macus	Radek
2253		Barbara	Bartolich
2254		Hellena	Szlatkouich
2255		Anna	Bartolich
2256		Anna	Kerkach
2257		Barbara	Krulich
2258		Joannes	Turkouich
2259		Michael	Zrinyan
2260		Joannich	Sznidar
2261		Hellena	Simunich
2262		Jouannus	Krulich
2263		Georgius	Hervoiuch
2264		Lucia	Lukuszan
2265		Margaretha	Pokupecz
2266		Helena	Pokupecz
2267	Anno Domini 1748 Die 4 Mensis Decembris	Miho	Bacha
2268		Ive	Turkouich
2269		Catharina	Jekleuacki
2270		Maricza	Milosinchichi
2271		Mattha	Vincheck
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2272		(…)	Matusin
2273		(…)	Mlikan
2274	1749. Die 4 Juny	Margaretha	Obradich
2275		Barbara	Kulnus(…)
2276		Margaretha	Simunich
2277		Nicolaus	Klinchich
2278	Anno 1744 Die 4 July	(…)	(…)
2279		(…)	Szinicha
2280		(…)	Koncharich
2281		(…)	Obranich
2282	Anno 1745 Die 4 July	Thomas	Kervarich
2283	Podaie (…) u bratovchinu sz. Barbare	Jurai	Brezar
2284		Anna	Mav(…)
2285		Barbara	Jurinich
2286		Catharina	Jurinich
2287	(…)	Magdalena	Szn(…)lovich
2288	(…) D.	Stephanus	Bellich
2289		Helena	Szklutar
2290		Helena	Ravek
2291	Die 4 iobris 1745 (…)	Georgius	Katussich
2292		Barbara	Obranich
2293		Anna	Santtarich Maritata
2294		Anna	Iveicz
2295		Georgius	Paplarich
2296		Dorothea	Tuskan
2297		Barbara	Jureiss

2298		Barbara	Zrinian
2299		Georgius	Koprivecz
2300		Catharina	Radeki
2301		Matthias	Belluhan
2302	17 September (17)46. Hic nomen dedit	Petrus	Brachin
2303	Eod die. Confratesnitati nomen dedit	Dorothea	Kofin
2304	Eod die. Confratesnitati nomen dedit	Catharina	Grackiy
2305	Eod die. Confratesnitati nomen dedit	Joannes	Sudecz
2306	1746 December. Introsertuset huic (…)	Matthias	Rodck
2307	Eod. Introperta est hic	Mary	Zbukich
2308	Eod	Barbara	Koprovicz
2309	Nobilis	Dorothea	Orehoczy
2310	Nobilis	Susanna	Druskoy
2311	Nobilis	Casparus	Siszinachky
2312	Nobilis	Nicolaus	Siszinachky
2313		Stephanus	Gellouich
2314		Paulus	Gellouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2315		Jacobus	Pallenich
2316		Georgius	Bartolich
2317		Joannes	de Jaugossoerg
2318		Adamus	Stetar N(…)ilis
2319	Anno Domini 1690 Nobilis Domina	Anna	Dersanich
2320	Nob:	Francisca	Balogh
2321	Nob:	Magdalena	Pavunich
2322	Nob: D.	Anna	Horvatich
2323	Nob: Domicella	Anna Maria	Fodroczy
2324	Anno Domini 1692 Nobilis	Elizabetha	Protkouich
2325	Nobilis	Franciscus	Raykouich
2326		Petrus	Gorup
2327		Martinus	Fortun alite Pupich
2328		Paulus	Medved alite Audini
2329		Petry	Verbanich
2330		Franuszuh	Puskarich (…)
2331	Nobilis Virgo	Anna	Horvath
2332	Nobilis Virgo	Catharina	Skarichka
2333	Nobilis Jouannes	Michael	Kassich
2334	D.	Johannes	Zumnenschak
2335	Nobilis	Helena	Kassich
2336	Nobilis Virgo	Maria	Lukauicza
2337	Nobilis	Joannes Stephanus	Rom(…)os
2338	Egr.	Gregorius Lucas	Kzaiachich
2339	Anno 1693. Nobilis	Franciscus	Szaich
2340		Gregorius dni Joannes	Naisich
2341		(…) Barbara	(…) Horvatich
2342	Anno 1694	Martinus Josephus	Hundersinga
2343		Anna Maria	Bellavich
2344	Generus Dnus †	Ladislaus	Orehoczy
2345		Elizabetha	Zlanko
2346		Catharina	Kralich
2347	Dnus	Georgius	Millos
2348	Dnus	Joannes	Barchich
2349	Generous Dominus	Josephus	Voikouich
2350		Matthias	Raich
2351	1695 Domicella	Anna	Stapanich
2352	Domicella	Juliana	Mnemanich
2353		Margaretha	Balscich
2354		Petrus	Piszachich
2355	Anno Domini 1696	Barbara	Jurichich

2356	Anno 1697	Gabriel	Tessanoczy
2357		Anna	Vulmerouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2358		Joannes	Poklechcky
2359		Joanna Magdalena	Pronsperger
2360		Barbara	Ozulin
2361		Margaritha	Berky
2362		Georgius	Plemich
2363		Helena	Pallouich
2364		Michael	Kassich
2365		Joannes	Hollaky
2366		Franciscus	Voikouich
2367		Petrus	Szoetkovicz
2368		Michael	Befar
2369	Anno Domini 1698 N: D:	Nicolaus	Merzlyak
2370	N: Virgo	Barbara	Merzlyak
2371	N: D:	Martha	Mirth
2372	N: D:	Matthias	Kuhar
2373	N: Virgo	Susanna	Dorsanich
2374	N: D:	Barbara	Bahvay
2375	N: D:	Susanna	Nemanich
2376	1699	Marry Joannes	Szaychen
2377	Dna	Dorothea	Vuerbanich
2378		Barbara	Jellachich Millossiana
2379		Anna	Dugan
2380		Barbara	Vulamas
2381		Catharina	(…)apichich
2382	Nobilis Generosa Domicella	Mariana	Michanouich
2383	Anno Dni 1700 die 3. July	Franciscus	Kouacheny
2384		Vrsula	Ztrahin
2385		Barbara	Goriczay
2386	Nobilis	Franciscus	Jaranichich
2387		Barbara	Bogati
2388		Barbara	Benko
2389		Maria anna	Ulama
2390		Stephanus	Ga(…)
2391		Dorothea	Vukmerouich
2392	Gens: Dna	Barbara	Jellachich
2393	1726 Domicella	Izabella Barbara	Mallenich
2394	Domicella	Theresia Regina	Mallenich
2395	1702 †	Andreas	Baselius
2396	†	Agata	Szupszky
2397		Anna	Goranszky
2398		Catharina	Dedinszky
2399		Helena Barbara	Baksay
2400	Nobilis Dnus	Andreas	Kraiachich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2401	Nobilis	Nicolaus	Kerchelich
2402	Anno Domini 1704 Die 6 July	Judit	Turnpich
2403	Nobilis Virgo	Susanna	Veczkouich
2404	1705 Die 20 January Nobilis Dnus †	Gasparus	Goriczay
2405	Die 21 Maii Nobilis Dnus	Georgius	Mattekouich
2406	Die 21 Maii Nobilis	Petrus	Blasich
2407	Die 21 Maii Nobilis Virgo	Agnes	Frankin
2408	Die 4 Marty Nobilis Virgo	Barbara	Turopolecz
2409	1706 Die 5 July Generosa Dna. *Prekirženo ime i prezime*	Barbara	Wkmerainich
2410	Die 5 July Generosa Dna	Helena Barbara	Heruoicz
2411	Die 5 July Domicella	Anna	Legradi

2412	Generosa Dna	Dorothea	Jagusich
2413	Die 4 Gosa' Domicella	Susanna	Poklechkya
2414	Die es etiam Domicella	(…) Mariana	(…)
2415	1707 Die 6 February	Matthias	Simunich
2416	Die 4 ibris	Anna	Vukouich
2417	Die 4 xbris	Michael	Geraczay
2418	Die 4 xbris	Joannes	Szpehniak
2419	Die 4ta iobris Generosius Dominus	Ladislaus	Vinek
2420	Die 4ta iobris Generosius Dominus	Antonius	Magdalenich
2421	1708 Die 8 July Generosius Dominus	Ladislaus Laurentius	Grossec
2422	Die 8 July Generosius Dominus	Nicolaus	Raffay
2423	Die 13 (…) Generosius Dominus	Andreas	Rogadich
2424	1709 Die 22 Decembris Generosus Strennus ac Nobilis Dnus	Georgius Christophorus	Aparnik
2425	(…) Generosi Dni Carissimus Filius Nobilis	Joannes Josephus	Aparnik
2426	Item eiusdem Clarissima Conthoralia Dna	Anna maria	Aparnik
2427	Anno Dni 1711 Die quinta July nobilis Dna	Sofia	Zauerszky
2428	Die qta Decembris	Catharina	Braie
2429	Eadem die	Barbara	Braie
2430	Eadem die	Mare	Katussich
2431	Eadem die	Iuan	Horvatich
2432	Eadem die	Catharina	Poleschak
2433	Eadem die	Martinus	Bartolich
2434	Eadem die	Jalsa	Horvatich
2435	Eadem die	Helena	Vunetich
2436	Eadem die	Lucia	Zar(…)
2437	Eadem die	Catharina	Prigorecz
2438	Eadem die	Matthias	Bartolich
2439	Eadem die	Michael	Klucharich
2440	Eadem die	Anna	Bartolich
2441	Eadem die	Helena	Simunich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2442	Eadem die	Mare	Bartolich
2443	Eadem die	Mare	Jursri(…)
2444	Eadem die	Michael	Gyuv(…)
2445	Eadem die	Joannes	Poleschak
2446	Eadem die	Georgius	Duiakouich
2447	Eadem die	Matthias	Herg(…)evich
2448	Eadem die	Georgius	Fortum Hunagrius
2449	Eadem die	Jacobus	(…)
2450	Eadem die Nobility	Anna	Kerchelich
2451	Anno Dni 1712 Generosus Dni	Nicolaus	Puhan
2452	Anno Dni 1713 Die 2 July Generosus Dominus	Nicolaus	Voikouich
2453	Generosus Dni	Franciscus Franciscus	Wilhorst
2454	Perillustris ac Genersoa Dna	Anna maria	Illiachich nata Budachky
2455	Perillustris ac Genersoa Dna	Barbara Eleonara	relicta Gotthaly nata vero B
2456	Gen. Dmnus	Paulus	Pogledich
2457	Anno Domini 1714 Generosa Domina	Catharina	Marich
2458	Generosa Domina	Barbara	Darich
2459	Perillustris ac Generosa Domina †	Susanna	Busziakovich
2460	Anno 1716 Perillistris Generosa ac Egregia Domina	Barbara	Deszputovich
2461	Perillustris et Generosus Dominus	Ladislaus Vincentius	Vinek
2462	Generosus	Nicolaus	Keczenin
2463	Anno Dni 1717 Domicella Virgini	Anna Maria	Milloss
2464		Barbara	Milloss
2465		Catharina Veronica	Milloss
2466	1718 Dominus. AA CC (…) Auditor suni Congregationi (…) Anno Dni 17(…)	Adamus Alexander Nocolaus Vuczan	de Beeslincz

2467	Perillu. ac Generosus Dominus. Huic S. Conssat(…) suam memoria dedit ac (…) Ano 1718	Nicolaus Antonius	Magyar de Farnass
2468	Nobilis Dna	Anna Dorothea	Czollavich
2469			
2470	Nobilis Dna	Elizabetha	Mihalich
2471	Genericus Dmnus †	Martinus	Turnay
2472	(…)	Ladislaus	Mikulich de Brokunievecz
2473	(…) Dna	Barbara	Bedekouich
2474	G. Dna	Maria anna	Magyar (…) Bedekouich
2475	Generosus Dnus	Adamy	Wkmanich de Visovlye
2476	(…) Generosa Domina	Helena	Krajachich nata Zaversky
2477	Genrosa Domicela	Juliana	(…)
2478	(…) G. Domina	Theresia	Mikulich
2479	1722. Die 12. July Generosa Dna	Juditha	Buszan
2480	Generosus Dnus	Joannes	Kenczel
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2481		(…)	(…)
2482	1726. 2 gbris Perillustry Generosus Dominus	Franciscus Antonius	Cholnich de Cholka
2483		Margaret	Perich
2484	D.	Joannes	Magdalenich
2485	D.	Anna	Kerchelich
2486	D.	Anna	Bachany
2487	1737. D.	Juditha	Hagyn
2488	Anno 1739. Die 4ta. xbri D.	Antonius	Sayner
2489	Anno 1741.Die 4. July	Urbanus	Parholcz
2490	Anno 1745 Nobilis	Barbara	Thozlevin
2491	1749 Die 4 Decembris	Anna	Klofter
2492		Barbara	(…)
2493		Georgius	Malkesich
2494	Anno Dni 1754 Die 4 Decembris (…) Generosus Dmns	Joannes	Chek
2495	Anno Dni 1756 Die 4 xbris Generosus Dnus	Petrus	Kouachich
2496	Generosus Dmns	Georgius	Deuchich
2497	Anno Domini 1754 Die 4 Decembris (…) Dnus	Nicolaus	Domitrovich
2498	Anno Domini 1755 die 20 Decembris Nobilis Domina	Barbara	Raulivoi
2499	Nobilis	Anna Maria	de Tromihnarinata
	A Die Publicationis, Id est A Dominica praecedente Festum Nativitatis		
	Beatissima Virginis Mariae Anno 1676 Inseripti sunt Cives & Libertini		
	Purgari i Szlobodni lyudi obodvojega zpola		
2500	Egregius	Matthias	Selezmitin
2501		Catharina	Selezmitin
2502	†	Nicolaus	Speharovich
2503		Georgius	Golubich
2504		Catharina	Fenchich
2505		Daniel	Clemenchich
2506		Matthias	Valchevich
2507		Lucas	Bradulya
2508		Michael	Krisan
2509		Margaretha	Krisan
2510		Anna	Korjanich vel Rameschak
2511		Margaretha	Wkovich
2512		Helena	Sintich
2513		Barbara	Bukovich
2514		Barbara	Bihchan
2515		Georgius	Blasinich

2516		Anna	Kafman
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2517		Georgius	Kafman
2518		Joannes	Bradulya
2519		Margaretha	Bradulya
2520		Margaretha	Kasmon
2521		Nicolaus	Jurinich
2522		Franciscus	Pribichevich
2523		Andreas	Belchich
2524		Joannes	Milich
2525		Georgius	Blasinich
2526		Franciscus	Klungeszar
2527	†	Elisabetha	Okornave
2528		Petrus	Bogovich
2529		Barbara	Szinkovich
2530		Matthias	Juranich
2531		Bartholomaeus	Skergatich
2532		Margaretha	Passich
2533		Michael	Turschich
2534		Joannes	Pozvinzki
2535	†	Joannes	Laurenchich
2536	†	Dorothea	Chehouka
2537	†	Michael	Gyurgyan
2538		Helena	Dussen
2539		Dorothea	Horvath
2540		Ambrosius	Piskorich
2541		Petrus	Lukinovich
2542		Georgius	Karvanich
2543		Nicolaus	Mallekovich
2544		Michael	Verhovecz
2545		Michael	Martiachich
2546		Georgius	Szacherich
2547		Petrus	Norsich
2548		Franciscus	Broszovich
2549		Thomas	Benchich
2550		Joannes	Kervarich
2551	1677. †	Joannes	Marussich
2552	†	Anna	Marussich
2553		Martha	Szomogyi
2554		Martinus	Jallowy
2555		Matthias	Szablich
2556		Petrus	Glavich
2557		Joannes	Falecz
2558		Catharina	Ternko
2559		Magdalena	Grasenicza
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2560		Andreas	Czarek
2561		Stephanus	Benkovich
2562	†	Andreas	Kosar
2563	†	Georgius	Jakoulich
2564	†	Joannes	Soczi
2565		Helena	Sziver
2566		Stephanus	Jagustovich
2567		Catharina	Jalouka
2568		Georgius	Porovich
2569		Martinus	Malyak
2570		Georgius	Horvath
2571		Andreas	Kuharich
2572		Barbara	Kelbin

2573		Michael	Turopolecz
2574		Georgius	Kuharich
2575	†	Nicolaus	Orlovich
2576		Anna	Kuharich
2577	†	Dorothea	Horuatichka
2578		(…)	Sztergar
2579		Anna	Berdechka
2580		Martha	Tergouchich
2581		Georgius	Terdak
2582	Virgo	Catharina	Gerdakouichka
2583		Margaretha	Gerdakin
2584	†	Andreas	Erker
2585		Barbara	Erkorin
2586		Paulus	Horuatin
2587		Vrsula	Horuatinka
2588		Michael	Medos
2589	†	Joannes	Pintarich
2590		Matthias	Kolloszarich
2591		Vrsula	Drukchich
2592		Barbara	Dellisimunouich
2593		Margaretha	Koloszarichka
2594		Magdalena	Kolloszarich
2595	†	Georgius	Vehtel
2596		Dorothea	Horlichka
2597	†	Michael	Gerzanecz
2598		Margaretha	Segudouich
2599	†	Martha	Vitkouichka
2600		Anna	Gergurinichka
2601	†	Catharina	Znidar
2602		Vrsula	Maiarichka
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2603		Helena	Kupinich
2604		Agattha	Bedekouich
2605		Barbara	Supanichka
2606	†	Petrus	Bernarchich
2607		Marcus	Zlodich
2608		Marcus	Kesse
2609		Matthias	Krizanich
2610		Georgius	Zabukouich
2611		Margaretha	Planinich
2612		Georgius	Zoros
2613		Georgius	Kozer
2614		Vrsula	Klanderka
2615		Catharina	Vrechich
2616		Dorothea	Vetter
2617	Anno 1678.	Joannes	Nbarrich
2618		Margaretha	Herzanich
2619		Margaretha	Vukouich
2620		Barbara	Hinger
2621		Martinus	Pintar
2622	†	Barbara	Grubessich
2623	†	Barbara	Humanich
2624		Andreas	Franczekouich
2625		Hellena	Zabukouich
2626		Franciscus	Vinkouich
2627		Petrus	Rabelli
2628		Catharina	Gracecz
2629		Susana	Balogh
2630		Andreas	Lonchar

2631	†	Catharina	Iuranich
2632		Anna	Bihchan
2633		Matthias	Srinior
2634		Catharina	Dellisimunouich
2635		Barbara	Niklosichka
2636		Hellena	Ternska
2637		Margaretha	Turkouich
2638		Stephanus	Supanich
2639		Catharina	Telekouich
2640		Anna	Bihchan
2641		Barbara	Luraich
2642		Georgius	Debeliak
2643		Andreas	Puskar
2644	†	Hellena	Stuparich
2645		Margaretha	Padarchich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2646		Hellena	Puskarka
2647		Anna	Skendrouich
2648		Michael	Flegarich
2649		Vrsula	Elmerinka
2650		Christina	Mudrin
2651		Jacobus	Sostarich
2652		(…)Bias	Klandecz
2653		Dorothea	Uerbanich
2654		Catharina	Machek
2655		Susana	Krizanichka
2656		Ioannes	Orlovich
2657		Franciscus	Czeszarich
2658		Georgius	Kodra
2659		Michael	Bornardics
2660		Iudith	Fabrouicza
2661		Catharina	Znika
2662		Hellena	Koncharicza
2663		Barbara	Koncharicza
2664	†	Catharina	Karabel
2665		Matthias	Czarich
2666		Hellena	Monte
2667	Virgo	Elizabeth	Monte
2668		Nicolaus	Szussich
2669		Joan:	Szussich
2670		Lucia	Krisanich
2671		Georgius	Oraznur
2672		Barbara	Szaimerin
2673		Joan:	Szenkouich
2674		Judith	Laklak
2675	†	Gasparus	Skaly
2676	Anno 1679	Nicolaus	Szuly
2677		Helena	Kesztelecz
2678		Barbara	Perkicz
2679		Paulus	Szkendrouich
2680		Catharina	Kadouich
2681		Anna	Kouachich
2682		Georgius	Jellachich
2683		Joannes	Cnuchich
2684		Matthias	Pozuinsky
2685		Michael	Budei
2686		Jacobus	Zariniar
2687		Thomas	Karloczi
2688	†	Barbara	Janesicz

Red. br.	Godina upisa novog člana	Ime	Prezime
2689	Virgo	Barbara	Janesicz
2690		Martinus	Philipchich
2691		Stephanus	Vaschich
2692		Vrsula	Saimarin
2693		Dorothea	Magdouich
2694		Margaretha	Maratok
2695		Agnes	Zternenicza
2696		Magdalena	Vinkouich
2697		Catharina	Tergouichich
2698		Vrsula	Lopitiucz
2699		Vrsula	Uliassich
2700		Catharina	Loncharich
2701		Joannes	Ladicheuich
2702		Ana	Kaoicheuich
2703		Apollonia	Prelecz
2704		Vrsula	Verbontoliar
2705		Dorothea	Poleschak
2706		Margaretha	Pirbulin
2707		Joanne	Lukevich
2708	†	Thoma	Krainchich
2709		Dorothea	Paulellichka
2710		Elizabetha	Blasichka
2711	Virgo	Catharina	Saba
2712	†	Andrea	Machanich
2713		Petrus	Molitoris
2714		Georgius	(…)
2715		Simon	Pisartianchich
2716		Anna	Persichka
2717		Magdalena	Thomkouich
2718	†	Adamis	Pubner
2719		Magdalena	Thomkoucih
2720		Helena	Padanchich
2721		Lucia	Lugar
2722		Margaretha	Kronus
2723		Catharina	Kermanouich
2724		Catharina	Piblianicza
2725		Margaretha	Koschichka
2726		Catharina	Sztuparich
2727		Susana	Horvath
2728		Catharina	Beziak
2729		Helena	Penturka
2730		Barbara	Jankouich
2731		Lucia	Jankouich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2732		Barbara	Koczianouka
2733		Catharina	Preslinka
2734		Margaretha	Szirachka
2735		Marcus	Klinecz
2736	†	Barbara	Vinouich
2737		Magdalena	Merzlachka
2738		Catharina	Eberle
2739		Barbara	Szkendrouich
2740		Anna	Szkendrouich
2741		Dorothea	Paulouich
2742		Catharina	Milchich
2743		Helena	Szmendrouich
2744		Franciscus	Miklechich
2745		Georgius	Sipek

2746		Farkas	Krulchicz
2747		Jure	Szpehnyak
2748	1680	Barbara	Vranchich
2749		Barbara	Missicha
2750		Matthias	Domitrouicz
2751		Petrus	Kouachich
2752		Joannes	Leskouich
2753		Magdalena	Szenko
2754		Georgius	Berczko
2755	Virgo	Barbara	Vinosganich
2756		Anna maria	Orlouschich
2757		Anna	Rempolth
2758		Martinus	Muder
2759		Helena	Odengrabnar
2760		Magdalena	Hersakouichka
2761		Joannes	Lokanich
2762		Susana	Filipouich
2763		Barbara	Nouak
2764		Anna	Poredan
2765		Helena	Kellekouicz
2766		Anna	Vugrinouich
2767		Helena	Vukouich
2768		Dorothea	Budy
2769		Margaretha	Vukouich
2770		Petrus	Lehpanar
2771		Joannes	Lehpanar
2772		Helena	Mateassichka
2773		Georgius	koludrich
2774		Anna	Koczian
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2775		Helena	Sarlin
2776		Margaretha	Janussich
2777		Joannes	Janessich
2778		Joannes	Konbbe
2779		Michael	Mungyer
2780		Vrsula	Punkert
2781		Barbara	Rakarecz
2782	1681	Vrsula	Verbouich
2783		Joannes	Gallouich
2784		Agnes	Perkouicza
2785		Helena	Berkouichka
2786		Gertrudis	Berkouichka
2787		Margaretha	Chuken
2788		Barbara	Kusicz
2789		Elizabetha	Lehpomer
2790		Anna	Szkendrouichka
2791		Maria	Pauorka
2792		Michael	Oszlobodich
2793		Catharina	Mesich
2794		Andreas	Baseliy
2795		Michael	Pollak
2796		Lucia	Babichka
2797		Joannes	Pozar
2798		Marcus	Benkouich
2799		Magdalena	Peretich
2800		Magdalena	Meresich
2801		Sydonia	Peretich
2802	†	Wolfgang	Fridericz
2803		Georgius	Treszecz

2804		Michael	Koztelecz
2805		Thomas	Lourechek
2806		Catharina	Farkasich
2807		Dorothea	Frankouich
2808		Catharina	Kusseuich
2809		Catharina	Pozuinczki
2810		Barbara	Pozuinczki
2811		Barbara	Janesich
2812		Thomas	Gradechki
2813		Petrus	Tusztich
2814		Catharina	Maynouich
2815		Joannes	Orlouschich
2816		Georgius	Magierich
2817		Petrus	Rudar
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2818		Matthias	Vitkouichka
2819	†	Michael	Maiczenouich
2820		Joannes	Klay
2821		Martha	Kunsztich
2822		Helena	Kellchich
2823		Thomas	Juanchich
2824		Dorothea	Mihanouich
2825		Joannes	Jurassich
2826		Georgius	Wgrinchich
2827		Petrus	Orlouich
2828		Georgius	Szedlar
2829		Susana	Rauenschak
2830		Matthias	Bezuh
2831		Margaretha	Pucz
2832		Helena	Rouachich
2833		Nicolaus	Maurouich
2834		Joannes	Gessinprungar
2835		Joannes	Kuarich
2836		Lucas	Heek
2837		Antonius	Sitko
2838		Catharina	Pernouecz
2839		Martha	Kuarich
2840		Helena	Juanchich
2841		Anna	Simunich
2842		Helena	Koosz
2843		Catharina	Dragania
2844		Marcus	Jakopich
2845		Joannes	Koosz
2846		Helena	Prach
2847		Vrsula	Dagmeim
2848		Helena	Kristalin
2849		Gregorius Paulus	Kobbe
2850	Augusti 15	Margaretha	Tabor
2851		Magdalena	Wlahouich
2852		Michael	Borauecz
2853	1682	Elizabetha	Predouich
2854		Georgius	Goby
2855		Catharina	Goby
2856		Joannes	Korich
2857		Helena	Hlemich
2858		Georgius	Gergechich
2859		Stephanus	Vertarich
2860		Gertrudis	Vertaricza
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**

2861		Anna	Hervoika
2862		Margaretha	Vitkovich
2863		Dorothea	Vitkovich
2864		Margaretha	Budossich
2865		Helena	Kuchiska
2866		Anna	Prekrit
2867		Matthias	Kossekouich
2868		Michael	Szirouin
2869		Ioannes	Kouachich
2870		Emericvs	Pluschak
2871		Barbara	Banich
2872	†	Anna	Persak
2873		Catharina	Prekriska
2874		Catharina	Chavlouichka
2875		Ioannes	Supanich
2876		Barbara	Orlouich
2877		Catharina	Marinich
2878		Dorothea	Skolnichka
2879		Catharina	Medouichka
2880		Helena	Mussichka
2881		Martha	Pilar
2882		Elizabetha	Sarkouichka
2883		Catharina	Sigulinka
2884		Vrsula	Rihtarich
2885		Margaretha	Tudorka
2886		Helena	Stanglyar
2887		Elizabetha	Kraiachichka
2888		Anna	Franczekouich
2889		Helena	Korenouichka
2890		Paulus	Miseria
2891		Helena	Bogner
2892		Catharina	Barouichka
2893		Joannes	Petrasich
2894		Martinus	korporich
2895		Petrus	Prelecz
2896		Margaretha	Pelceuffa
2897		Georgius	Radich
2898	†	Matthias	Rakjkouich
2899		Barbara	Babechka
2900		Blasius	Tullay
2901	†	Blasius	Petrich
2902		Petrus	Simunouich
2903		Martha	Chernich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2904		Vrsula	Selischeuich
2905		Barbara	Simunich
2906		Barbara	Skali
2907	†	Hellena	greganich
2908		Margaritha	Szabolich
2909	†	Barbara	Tinodi
2910		Judith	Selischeuich
2911		Catharina Mariana	
2912		Anna	Fabekouich
2913		Joannes	Vlassich
2914		Antonius Nicolaus	Huziak
2915	†	Andreas	Koren
2916		Matthias	Gallouich
2917		Barbara	Cuetkouich
2918		Catharina	Wkouich

2919	†	Paulus	Gallouich
2920		Marcus	Kmethy
2921		Andreas	Gallouich
2922		Michael	Szabarich
2923		Franciscus	Heruoich
2924		Matthias	Heruoich
2925		Nicolaus	Boschy
2926		(…)	(…)
2927		Catharina	Dragouan
2928		Anna	Zauerska
2929		Joannes	Henerle
2930	†	Anna	Eberle
2931		Margaretha	Humernofer
2932		Michael	Polokouich
2933		Georgius	Korticz
2934		Vrsula	Morauchak
2935		Joannes	Sirouicz
2936		Anna	Librichka
2937		Catharina	Zagaticz
2938		Lucia	Heruars
2939		Dorothea	Gomindecz
2940		Dorothea	Zuonarics
2941		Helena	Periak
2942		Joannes	Zuonarics
2943		Catharina	Mermyauchich
2944		Susana	Komileuz
2945		Margaretha	Vlassics
2946		Helena	Stephanics
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2947	*Prekriženo ime i prezime. Dodano* "In numero pleb(…)"	Barbara	Tiffics
2948	*Prekriženo ime*	Helena	
2949		Georgius	Szustlichich
2950		Stephanus	Jankouich
2951		Helena	Szischanka
2952		Paulus	Mascian
2953	Anno Domini 1686	Barbara	Skali
2954		Matthias	Roisak
2955		Helena	Ravenschak
2956		Elizabetha	Laczkovich
2957	†	Helena	Berczkovicza
2958		Barbara	Rogovich
2959	Anno Dni 1687	Catharina	Maidak
2960		Georgius	Fichkurin
2961	†	Susana	Ress
2962		Joannes	Kalechich
2963		Andreas	Kraiachich
2964	Anno Dni 1688	Franciscus	de Francisci
2965		Paulus	Jurkouich
2966		Nicolaus	Kouachenich
2967		Joannes	Philipouich
2968		Margaritha	Philipouich
2969		Catharina	Wgrin
2970		Agnes	Kolkouich
2971		Dorothea	Trumbetich
2972		Margaritha	Miscich
2973		Vrsula	Damianich
2974		Anna	Pintarich
2975		Anna	Bosnyak
2976		Helena	Telyan

2977		Martinus	Fortun aliter Pupich
2978		Joannes	Znanecz
2979		Helena	Augustou(…)
2980		Margaritha	Valenrinchich
2981		Barbara	Lasztouich
2982	Anno Domini 1689	Catharina	Mukrouich
2983		Margaritha	Angarchich
2984		Susana	Germouka
2985		Magdalena	Skendrouich
2986		Anna	Gregouich
2987		Catharina	Koczian
2988		Margaritha	Oszian
2989		Daniel	Szdelecz
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
2990		Agnes	Senies
2991		Lucia	Terehkouich
2992		Dorothea	Sechen
2993		Dorothea	Donauchich
2994		Helena	Gallupich
2995		Dorothea	Wkouich
2996		Anna	Wkouich
2997		Anna	Iagatich
2998		Helena	Zubich
2999		Paulus	Premos
3000		Michael	Premos
3001		Anna	Stephanich
3002		Helena	Pernar
3003		Marcus	Orlouich
3004		Ioannes	Iandrisseuich
3005		Helena	Koroscheuek
3006		Barbara	Picheuich
3007		Barbara	Piszter
3008		Anna Maria Regina	hunnly
3009		Magdalena	Sidak
3010		Catharina	Jagatics
3011		Gertrudis	Knobics
3012		Paulus	Vodopia
3013		Magdalena	Laczkouics
3014		Catharina	Simechka
3015		Michael	Mussinich
3016		Marcus	Medued
3017		Margaretha	Bukoichka
3018		Michael	Senyey
3019		Dorothea	Luchich
3020		Dorothea	Dimianich
3021		Catharina	Bendekovicz
3022		Helena	Szechi
3023		Helena	Fabianich
3024		Margaretha	Kuzmich
3025	Anno Domini 1693.	Agatha	Szlouachka
3026		Susana	Persichka
3027		Nicolaus	Nouoszel
3028		Lucia	Tominich
3029		Margaretha	Turkouich
3030		Michael	Szamech
3031		Dorothea	Berczkouich
3032		Dorothea	Nouachich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3033		Catharina	Loncharich

3034		Margaretha	Vnuk
3035		Catharina	Dolrer
3036		Martinus	Kaissar
3037		Georgius	Jankouich
3038		Helena	Poturich
3039		Catharina	Szlakouivh
3040		Catharina	Parunich
3041		Barbara	Turouchich
3042		Margaretha	Tiber
3043		Gertrudis	Oblakouka
3044		Lucia	Kuhris
3045		Margaretha	Kasztarich
3046		Joannes	Petrouich
3047	Anno Domini 1694.	Andreas	Verlin(…)
3048		Anna	Machiek
3049	Anno Dni 1695.	Catharina	Makouich
3050		Susana	Merkouszki
3051		Elizabetha	Puczak
3052		Gertrudis	Roszopasz
3053		Nicolaus	Tomich
3054		Nicolaus	(…)
3055		Dorothea	Mikanich
3056		Gertrudis	(…)
3057		Helena	Bognar
3058		Martha	Szkendrouich
3059		Helena	Kuhar
3060		Lucia	Le(…)
3061		Catharina	Worin
3062		Anna	Kossich
3063		Catharina	(…)
3064		Gregorius	Zbrla
3065		Georgius	Petrassich
3066		Catharina	Ba(…)
3067	Anno 1695	Nicolaus	Vincellich
3068		Catharina	(…)
3069	Anno Domini 1696	Barbara	Kouachich
3070		Magdalena	(…)
3071	Anno Domini 1697.	Georgius	Blsich
3072		Barbara	Bosniak
3073		Catharina	Turrih(…)
3074		Catharina	Verbanich
3075		Dorothea	Papecz
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3076		Georgius	Ruszarich
3077		Vrsula	Vuerbanich
3078		Joannes	Drussich
3079		Anna	Sinior
3080		Susana	Chachuk
3081		Catharina	Sorsa
3082		Barbara	Bosniak
3083		Margaretha	Szamen
3084		Matthias	Sopecz
3085		Margaretha	Sk(…)bin
3086		Susana	Dorichich
3087		Georgius	Szopanich
3088		Georgius	Haniek
3089	Anno Domini 1698	Franciscus	Magdich
3090		Barbara	Mu(…)nch
3091	Anno 1699 Die 5 (…)	Dorothea	Synior

3092		Margaretha	Brathsouich
3093		Margaretha	Blasinchich
3094		Hellena	Pozuinzky
3095		Barbara	Symanouich
3096		Hellena	Saimaricza
3097		Hellena	Terlib
3098		Catharina	Oparenska
3099		Barbara	Vulahouich
3100		Margaretha	Supanich
3101		Dorothea	Jussich
3102		Hellena	Horvath
3103		Matthias	Vundrouich
3104		Marcus	Vuchiak
3105		Barbara	Vulodvok
3106		Catharina	Papissina
3107		Bartholomaeus	Tribar
3108		Barbara	Trumbert
3109	Anno Domini 1700 Die 3. July	Helena	Orlouich
3110		Helena	Sischan
3111		Helena	Lenak
3112		Helena	Benchakouich
3113		Joannes	Martinchich
3114		Vrsula	Krisanichka
3115		Franciscus	Struheny(…)
3116	†	Franciscus	Inkoulich
3117		Joannes Josephus	Franter Tabich
3118	1701 die 3 July Nobilis †	Barbara	Galiuff
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3119	†	Michael	Tilich
3120		Catharina	Gurgeuich
3121		Margaretha	Faier(…)
3122		Barbara	Skerlecz
3123	Anno Dni 1703	Petrus	Herzeg
3124		Georgius	Blagisseuich
3125	1704 Die 6 july	Anna	Letina
3126		Barbara	Grenchevicza
3127		Helena	Wichenkovka
3128	1705. 21. mai †	Georgius	Caspar
3129	21. Mai	Fabianus	Bellarich
3130	1706	Barbara	Keczefia
3131	1706. Die 2. February Generosus Dnus	Joannes Erasmus	Steklen
3132	Anno Dni 1706. Die decima tertia Aprilia	Franciscus	Jurinchich Petrinensis
3133	Anno Dni 1710 Die xbris	Constantia Francisca Elionora	Wolyperini
3134	Anno dni 1715	Helena	Dusyak
3135		Jure	Pokupecz
3136		Jure	Vinczek
3137		Thomas	Lacskouich
3138		Jure	Krulich
3139		Lucia	Barbich
3140	Anno 1716	Helena	Gerissuch
3141		Margaritha	Filipchich
3142		Margetha	Gasparichka
3143		Dorothea	Kussevich
3144		Agatha	Bossich
3145		Mara	Cissuta
3146		Iuan	Czkendrouich
3147		Ursulla	Boscouich
3148		Catharina	Irachin

3149		Anna therezia	Sternkroffel
3150		Barbara	Planich
3151		Mare	Mudrouka
3152	Nobilis Dna	Margaritha	Augustich
3153	Nobilis Dna	Joanna maria	Augustich
3154		(…)	(…)
3155		Care	Kierpich
3156		Barbara	Bachian
3157		Lucia	Krulichka
3158		Dore	Radozich
3159		Bare	Straieska
3160	Egr	Lucas	Santich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3161	Nbls Dna	Anna	Mikulich
3162	Nbls Dominus	Michael	Mikulich
3163		Anna	Vlahovich
3164		Magdalena	Poleschak
3165		Anna	Kerkach
3166		Anna	Simunich
3167		Barbara	Vodopiecz
3168		Matthias	Jellakovich
3169		Barbara	bartolich
3170		Barbara	Kerkach
3171		Susana	Keifessia
3172		Joannis	Poleschak
3173		Michael	Kerkach
3174	1717.	Matthias	Vinczek
3175		Margaretha	Vodopia
3176		Anna	Gyzen
3177		Dorothea	Slabunicza
3178		Anna	Kralicha
3179		Catharina	Elludychka
3180		Anna	Solasinchichka
3181		Barbara	Palladinich
3182	*Prekriženo* "Hor"	Barbara	Bahoczy
3183	Nobilis	Anna	Hene(…)
3184		Hellena	Vulich
3185		Catharina	Anduchich
3186		Hellena	Medak
3187		Margaritha	Uallechich
3188		Susanna	Roszich
3189		Georgius	Terihay
3190		Thomas	Skrigel
3191		Joannes	Cuhar
3192		Elizabetha	Etlier
3193		Barbara	Herendich
3194		Petrus	Jurkouich
3195		Petrus	Mattela
3196		Joannus	Drenszki
3197		(…)	Zrini
3198	*Desno se nalazi pet prekriženih imena (teško čitljivo)*	Gertrudis	Frankouics
	Anno Domini 1795 In Anniversario dedicationis Ecclessiae		
3199	S. Vitti in Berdovecz	Matthias	Hlay
3200		Joannes	Banessich
3201		Michael	Zbutich
3202		Matthias	Norssich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3203		Jacobus	Horsag
3204		Michael	Kerhach

3205		Catharina	Juriss
3206		Barbara	Novak
3207		Dorothea	Prelecz
3208		Anna	Rupar
3209		Catharina	Horvatich
3210		Barbara	Capelarka
3211		Barbara	Malekouich
3212		Barbara	Koosz
3213		Dorothea	Horvatich
3214		Barbara	Mikulyan
3215		Catharina	Dojchich
3216		Anna	bartolich
3217		Anna	Dorotich
3218		Barbara	Kerkach
3219		Dorothea	Spruk
3220		Helena	Szmurovicza
3221		Barbara	Horvatich
3222		Barbara	Oztresska
3223		Barbara	Bartolichka
3224		Catharina	(…)sska
3225		Joespha	Glihooka
3226		Anna	Mesnarich
3227		Marko	Jolik
3228		Dorothea	Bukovina
3229		Dorothea	Juriss
3230		Mikula	Reckach
	Anno Domini 1792 In Anniversario dedicationis Ecclessiae		
3231	S. Vitti in Berdovecz	Joannes	Laimer
3232		Michael	Go(…)pecz
3233		Michael	Bacha
3234		Michael	Bacha
3235		Anna	Bukich
3236		Barbara	Kalessichka
3237		Clara	Vinczek
3238		Susana	Jelakovich
3239		Catharina	Osztreska
3240		Barbara	Simonich
3241		Helena	Chunichka
3242		Helena	Sunichka
3243		Anna	Ralami(…)
3244		Barbara	Rat(…)ich
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3245		Barbara	Santolich
3246		Theresia	Hiemerin
3247		Maria	Bachinka
3248		Catharina	Viliochicza
3249		Barbara	Markolichka
3250		Catharina	Klinchich
3251		Anna	Klinchich
3252		Catharina	(…)chevka
3253		Jella	Kollarich
3254		Bara	Prachich
3255		Jana	Vinczeg
3256	Anno Domini 1792 in festo S. Barbara	Joesph	Zbukuich
3257		Jella	Krussin
3258		Janna	Filipchich
3259		Mara	Szmolchich
3260		Kata	Bezjak
3261		Peter	Katussich

	Anno Domini 1793 In Dominica Anniversarium Dedicationis		
3262	Ecclesiae Parochialis S. Viti M.	Bara	Bartolich
3263		Catha	Kalamirka
3264		Bara	Katusich
3265		Maria	Galarichka
3266		Catha	Gregurovich
3267		Andraszh	Simonich
3268		Bara	Radikovich
3269		Catha	filia Czalkovich
3270		Catha	Czalkovich
3271		Jellich	Kalli(…)
3272		Catha	Kossich
3273		Catha	Russichka
3274		Julliana	Thomasovich
3275		Jure	Kallnich
3276		Jure	Gergach
3277		Jure	Janssevach
3278		Miko	Gregurich
3279		Ive	Pinnek
	Anno Domini 1794 In Die Anniversarium Dedicationis		
3280	Ecclesiae S. Viti M. in Berdovecz	Josef	Miharecz
3281		Mihaly	Dolich
3282		Joannes	Kattusich
3283		Franciscus	Hobendorfer
3284		Jacobus	Chaneher
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3285		Jacobus	Bartolich
3286		Matthias	Klinchich
3287		Georgius	Zajecz
3288		Bara	Mallekovich
3289		Kata	Izanichka
3290		Kata	Korenkovka
3291		Anna	Mihalinchich
3292		Anna	Horvatich
3293		Bara	Benich
3294		Hellena	Tolacz
3295		Hellena	Bogorelecz
3296		Anna	Kattussich
3297		Barbara	Ivanoss
3298		Anna	Kattussich
3299		Anna	Kattussich
3300		Anna	Laczlovich
3301		Catharina	Zajecz
3302		Margaretha	Horvath
3303		Catharina	Ozerunzsky
	Anno Domini 1795. In Die Anniversarium Dedicationis		
	Ecla. S. Viti M. in Berdovecz Anno Domini 1796.		
	In Die Anniversarium Dedicationis		
3304	Ecla. S. Viti M. in Berdovecz	Mikula	Kupovich
3305		Mikula	Mattaszich
3306		Mihaly	Klinchich
3307		Bara	Jalssevach
3308		Franciscus	Czirgnarich
3309		Janna	Hrebina
3310		Jella	Hrebina
3311		Bara	Jeezman
3312		Bara	Kollaricza
3313		Kata	Izaich

3314		Bara	Brachin
3315		Pera	Zagorcheuka
3316		Jana	Uurakovicza
3317		Bara	Czuetkovich
3318		Pera	Zorchich
3319		Orssa	Hervall
3320		Kata	Blasich
3321		Dora	Herzeg
3322		Bara	Oczvisek
3323		Anna	Refanich
3324	Anno Dni 1812 † *Prekirženo* "Jall(…)"	Clazus Gabriel	
Red. br.	**Godina upisa novog člana**	**Ime**	**Prezime**
3325	†	Michael	Zelinka
3326	†	Martini	Ballog
3327	1813. die 30 May	David	Schmidt

15) Popis neobjavljenih izvora

Matična knjiga krštenih župe sv. Vida u Brdovcu (1672.-1722.), Hrvatski državni arhiv (HDA), rola M-23, I. 34/ 23.

Knjiga Bratovštine sv. Barbare Djevice i Mučenice u Brdovcu, Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.

Kanonske vizitacije (od 1622. do 1800. godine), Nadbiskupski arhiv u Zagrebu (NAZ):
1622. (1/ I 153.), 1634. (3/ III 75v, 117), 1642. (3/ III 153v), 1642. (3/ III 154v), 1650. (2/ II 50v), 1669. (45/ I 105v, 106), 1669. (45/ I 108), 1669. (45/ I 111), 1669. (45/ I 99v, 108), 1677. (46/ II 79), 1678. (46/ II 302v), 1681. (47/ IIIa 57, 57v), 1686. (48/ IV 125v), 1687. (48/ IV 194), 1689. (49/ V 163), 1689. (49/ V 261), 1690. (49/ V 261), 1696. (51/ VII 1002), 1697. (51/ VII 1220), 1700. (52/ VIII 60, 60v, 61), 1702. (52/ 8 152, 152v), 1704. (52/ 8 325, 325v), 1711. (53/ 9 120, 121v), 1712. (53/ 9 215, 216r), 1716. (53/ 9 320, 321r), 1719. (49/ 5 395, 396r), 1722. (49/ 5 490, 491r), 1726. (49/ 5 624, 625r), 1736. (54/ 10 212, 213r), 1740. (55/ 11 410v), 1740. (55/ 11 410v, 417v, 418r), 1745. (57/ 13 34, 34v), 1749. (58/ 14 31, 32r), 1749. (58/ 14 32r), 1759. (59/ 15 330, 331r), 1762. (59/ 15 625, 627r, 629r, 630r, 631r), 1762. (59/ 15 630, 631r), 1766. (60/ 16 130, 131r, 131v), 1769. (61/ 17 9, 10r), 1771. (62/ 18 17, 18r, 22r), 1777. (63/ 19 83, 96r, 98r).

Knjiga troškova župe od 1672. do 1754. godine (*Benefactores et meliorata*), Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu: 1r, 2r, 2v, 3r, 3v, 4v, 5r, 5v, 6v, 8r.

Pismo suca Jurja Dragovunića iz 1747. godine, Zbirka knjiga i dokumenata župe sv. Vida u Brdovcu.
Knjižnica brdovečke župe, Župa sv. Vida u Brdovcu.

16) Popis objavljenih izvora

Josip ADAMČEK, "Građa o Susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563.-1574.", *Arhivski vjesnik,* svezak 7-8, Zagreb, 1964.-1965., str. 7.-340.
Josip ADAMČEK, Ivan KAMPUŠ, *Popis i obračuni poreza u Hrvatskoj u 15. i 16. stoljeću,* Sveučilište u Zagrebu - Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1976.

Josip ADAMČEK, "Istraga u Beču-Iz dokumentacije pripremljene za film o seljačkoj buni 1573.", *Kaj-Časopis za kulturu i prosvjetu,* Zagreb, lipanj 1979., godina V., broj 6. str. 57.-74.
Baltazar Adam KRČELIĆ, *Annuae ili historija 1748.-1767.*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952.
Josip CIGLER, "Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu", *Zaprešićki godišnjak 1991.*, Godište I., Matica hrvatska Zaprešić, 1991., str. 49.-63.
Die Matrikeln der Universität Graz, Band 2, 1630-1662, Akademische druck-u Verlagsanstalt, Graz, 1980.
Stjepan LALJAK u "Kajkavska oporuka brdovečkoga župnika Ivana Kobbe", *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 99.-104.
Stjepan LALJAK, "Kajkavski naputak seoskim sucima iz 1764. godine", *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 233.-239.
Stjepan LALJAK, "O urbaru za sela Harmica, Ključ i Šenkovec (1778.)", *Brdovečki zbornik 2004.*, God. III., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2004., str. 49.-72.
Stjepan LALJAK, "Kajkavski govor grofa Sermagea u Zagrebačkoj županiji", *Brdovečki zbornik 2006.*, God. V., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 113.-117.

Pobosne molitve: iz vnogeh molitveneh knyig izebrane, vsem pobosnem i bogaboiechem dussam kruto hasznovite: z-dopufchenyem Gornieh stampane v-Bechu 1678., Župa sv. Vida, Općina Brdovec, Brdovec, 2007.
Franjo RAČKI, "Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine", *Starine,* IV., Zagreb, 1872, str. 201.-229.
Stjepan RAZUM, "Desetinski kotar glavnica (1474.-1611.), kazalo mjesta desetinskih popisa Zagrebačkoga kaptola", *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište XII., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 134.-173.
Ivan Krstitelj TKALČIĆ, *Monumenta hist. Episc. Zagrabiensis II,* Zagreb, 1874.

17) Popis literature

Josip ADAMČEK, "Stari Brdovec", *Kaj-časopis za kulturu i prosvjetu,* Zagreb, svibanj 1971., godina IV., broj 5., str. 76.
Stanko ANDRIĆ, *Čudesa svetoga Ivana Kapistrana – povijesna i tekstualna analiza,* Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Matica hrvatska Osijek, Slavonski Brod – Osijek, 1999.
Vladimir ANIĆ, *Rječnik hrvatskoga jezika,* treće prošireno izdanje, Novi Liber, Zagreb, 1998.
Stjepan ANTOLJAK, *Pregled hrvatske povijesti,* Biblioteka Izvori/ Orbis, Split, 1994.
Josip ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci katoličke crkve, II. dio: srpanj-prosinac,* Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Velika biblioteka Obnovljenog života, knjiga 6., Zagreb, 1998., str. 559.-560
Vjekoslav BAJSIĆ, "Osjećaj za čudo i čudesno kao sastavni dio štovanja svetaca", *Bogoslovska smotra,* god. 54., br. 1., Rimokatolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 1974., str. 53.-58.
Adam Alojzije BARIČEVIĆ, "Život prečasnoga muža Baltazara Adama Krčelića, opata i kanonika zagrebačkoga", *Zaprešićki godišnjak 1995. za grad Zaprešić i općine Brdovec,*

Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1996. godinu, Godište V., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1996., str. 51.-56.

Marijana BELAJ, "Tko je kriv za nevrijeme u Krasnu? (Etnološke crtice o pučkoj pobožnosti)", *Senjski zbornik*, br. 32, Senj, 2005., str. 377.-392.

Marijana BELAJ, "Vjernik i njegov svetac zaštitnik", *Studia ethnologica Croatica*, vol. 17., br. 1, Zagreb, 2006., str. 73.-107.

Ivo BEUC, *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije,* Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 1985.

Damir BOROVČAK, *Voliš li Hrvatsku?: neka putopisna i nacionalna pitanja*, Zagreb, 2007., str. 147.-152.

Ivan BRABEC, "Sutlanski ikavci", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogrnaka Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 118.-122.

Wolfgang BRAUNFELS, *Lexikon der Christlichen ikonographie*', Herder 1976., Rom, Freiburg, Basel, Wien, str. 579.-583

Wolfgang BRAUNFELS, *Lexikon der Christlichen ikonographie*, Herder 1973., Rom, Freiburg, Basel, Wien, str. 304.-307.

Nikola BREZNIK, "Barbara devica", *Hrvatski kajkavski kolendar 2009.*, Matica hrvatska Čakovec, Zrinski d.d. Čakovec, 2009., str. 450.-451.

Željka BRLOBAŠ, Nada VAJS, "Rajnski forint – *rajniški* – u hrvatskom kajkavskom književnom jeziku", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, br. 33, Zagreb, 2007., str. 19.-39.

Neven BUDAK, Mario STRECHA, Željko KRUŠELJ, *Habsburzi i Hrvati*, Srednja Europa, Zagreb, 2003.

Alexander BUCZYNSKI, *Gradovi Vojne krajine*, Hrvatski institut za povijest, Biblioteka Hrvatska povjesnica, Zagreb, 1997.

Alexander BUCZYNSKI, "Hrvatske granice i Vojna krajina", *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost*, III. svezak, Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće), Školska knjiga, Zagreb, 2003., str. 43.-60.

Josip BUTURAC, *Popis župa zagrebačke biskupije od godine 1334.*, Posebni otisak iz Zbornika zagrebačke biskupije 1094.-1994., Zagreb, 1944.

Frederick F. CARTWRIGHT, Michael BIDDISS, *Bolest i povijest,* Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.

Ante CRNČEVIĆ, "Liturgija u susretu s neliturgijskim oblicima kulta. Liturgijska kriteriologija i imperativ vremena", *Bogoslovska smotra*, god. 74, br. 3., Zagreb, 2004., str. 781.-805.

Paškal CVEKAN, "Samostan Marija Gorica 1517.-1786.", *Zaprešićki godišnjak 1994., s kalendarom za 1995. godinu*, Godište IV., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1994., str. 9.-23.

Paškal CVEKAN, "Crkva Majke Božje od pohođenja u Mariji Gorici (II. dio)", *Zaprešićki godišnjak 1995. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1996. godinu*, Godište V., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1996., str. 30-50.

Đurđica CVITANOVIĆ, "Zagrebački graditelji grade u Mariji Gorici", *Iz starog i novog Zagreba,* VI. zbornik, Muzej grada Zagreba, Zagreb, 1984., str. 125.-134.

Đurđica CVITANOVIĆ, "Kapela sv. Križa u župi Marija Gorica (Nekadašnja župna crkva franjevaca Bosne Hrvatske)", *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 63.-72.

Đurđica CVITANOVIĆ, "Župna crkva sv. Marije od Pohoda u Mariji Gorici, (Nekad franjevački samostan i Gospino proštenište)", *Kaj-časopis za književnost, umjetnost i kulturu,* broj 3., Zagreb, 1992., str. 75.-89.

Đurđica CVITANOVIĆ-Stjepan LALJAK, "Župa Pušća, župna crkva i kapele", *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište XII., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 80.-95.

Đurđica CVITANOVIĆ, "Župna crkva sv. Vida u Brdovcu", *Zaprešićki godišnjak 1995.*, str. 81.-90.

Žarko DADIĆ, *Povijest egzatnih znanosti u Hrvata,* Liber, Zagreb, 1982.

Žarko DADIĆ, *Egzaktne znanosti u Hrvata u doba prosvjetiteljstva*, Matica hrvatska, Zagreb, 2004., str. 126-146, 244-253.

Marko DRAGIĆ, "Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata", *Crkva u svijetu,* vol. 43., br. 3, Zagreb, 2008., str. 414.-440.

Enciclopedia Cattolica, XII., Tes-Zy, Citta del Vaticano, 1954.

Ivan FUČEK, "Teologija u XVIII. stoljeću", *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost,* III. svezak, Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće), Školska knjiga, Zagreb, 2003., str. 365.-378.

Ante GABRIČEVIĆ, "Prirodno kretanje stanovništva na području župe sv. Vida u Brdovcu između 1672. do 1981. godine", *Starine,* knjiga 59, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1984., str. 187.-308.

Hrvatska i Europa,

Milovan GAVAZZI, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja,* III. Izdanje, Hrvatski sabor kulture, Zagreb, 1991.

Ivo GOLDSTEIN, *Povijest 21, Hrvatska povijest,* Biblioteka Jutarnjeg lista, Zagreb, 2008.

Ivan GOLUB, "Teologija u XVII. stoljeću", *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost,* III. svezak, Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće), Školska knjiga, Zagreb, 2003., str. 341.-364.

Erhard GORYS, *Leksikon svetaca,* Naklada slap, Jastrebarsko, 2003.

Ernst Joseph GÖRLICH, *Posljednji car – svetac?,* Grafok d.o.o., Zagreb, 2004.

Aron GUREVIČ, *Problemi narodne kulture u srednjem veku,* Grafos, Beograd, 1987.

Helmut HILLER, *Sve o praznovjerju,* Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1989.

Josip HORVAT, *Kultura Hrvata kroz 1000 godina,* Ljubljana, 1980., str. I/ 375.

Josip HORVAT, *Politička povijest Hrvatske,* II. izdanje, August Cesarec, Zagreb, 1990.

Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci i poslanje crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.

Franjo Emanuel HOŠKO*, Negdašnji hrvatski katekizmi, Salezijanski provincijat, Zagreb, 1985., str. 140.-141., 176.-184.*

Hrvatska enciklopedija, br. 2., Be-Da, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2000.

Hrvatska enciklopedija, br. 8., O-Pre, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006.

Hrvatski leksikon, I. svezak, A-K, Naklada leksikon, Zagreb, 1996.

Hrvatski leksikon, II. svezak, L-Ž, Naklada leksikon, Zagreb, 1997.

Vladimir HUZJAN, “Obitelj Sermage u Krčelićevim Annuama”, *Gazophylacium,* XII br: 3-4, Zagreb, 2007., str. 69.-82.

Vladimir HUZJAN, “Pokušaj otkrivanja nastanka i razvoja kravate kao riječi i odjevnoga predmeta', *Povijesni prilozi*, 34, god. 27, 1.-264., Zagreb, 2008., str. 103.-121.

Ljudevit IVANČAN, “Vratislav i pleme Acha”, *Vjestnik kraljevsko hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva,* Godina VI., Zagreb, 1904., str. 145.-163.

Ljudevit IVANČAN, “Potomci plemena Acha”, *Vjesnik kraljevsko hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva*, Godina VII., Zagreb, 1905., 73.-83.

Mirko IVANJEK, "Brdovečki župnik Baričević, autor najpoznatijih božićnih pjesama", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 222.-223.

Alojz JEMBRIH, "Pušlec cvetja duhovnoga skup spravljen (1678.): molitvenik bratovštine sv. Barbare u Brdovcu", u *Pobožne molitve iz vnogeh molitveneh knjig izebrane vsem pobožnem i Bogaboječem dušam kruto hasnovite,* Župa sv. Vida u Brdovcu, Općina Brdovec, Brdovec, 2007., str. 325.-362.

Alojz JEMBRIH, "Molitvenik Bratovštine Sv. Barbare u Brdovcu (1678.): Prilog poznavanju hrvatske molitveničke književnosti", *Tkalčić: Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije,* Zagreb, 11/ 2007., str. 47.-78.

Vjekoslav KLAIĆ, *Povijest Hrvata,* III. svezak, II. izdanje, Zagreb, 1975.

Mijo KORADE, „Katekizmuš detčinji“ (1651.) Nikole Krajačevića Sartoriusa (1581.-1653.), Gazophylacium, god. XIII, Zagreb, 2008., br. 3-4. str. 49-80.

Stjepan KRIVOŠIĆ, *Zagreb i njegovo stanovništvo od najstarijih vremena do sredine XIX. stoljeća,* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knjiga 19, Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, Zagreb, 1981.

Stjepan KRIVOŠIĆ, *Slike iz prošlosti zaprešićkoga kraja od 1209. do 1903.,* Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993.

Stjepan KRIVOŠIĆ, “Brdovec-postanak i značenje naziva”, Zaprešićki godišnjak 1993., Godište III., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 31.-43.

Stjepan KRIVOŠIĆ, “Mjesna imena (toponimi) na području općine Zaprešić (njihova tvorba i značenje)”, *Zaprešićki zbornik, Publikacije Muzeja u Brdovcu*, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988., str. 45.-47.

Stjepan KRIVOŠIĆ, "Žiteljstvo Zaprešića u prošlosti (I. dio), od najranijih zapisa do kraja 16. stoljeća", *Zaprešićki godišnjak 1997. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1998. godinu*, Godište VII., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1998. str. 25-43.

Stjepan KRIVOŠIĆ, "Šenkovec-kao mjesto rođenja hrvatskog povjesničara Baltazara Adama Krčelića (1715.-1778.)", *Zaprešićki godišnjak 1995. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1996. godinu*, Godište V., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1996., str. 57.-64.

Stjepan KRIVOŠIĆ, "Počeci nekadašnjeg franjevačkog samostana u (Mariji) Gorici", *Zaprešićki godišnjak 1996. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1997. godinu*, Godište VI., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1997., str. 55.-80.

Stjepan KRIVOŠIĆ, "Područje općine Zaprešić u prošlosti", *Zaprešićki zbornik*, Publikacije Muzeja u Brdovcu, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988., str. 23.-43.

Stjepan KRIVOŠIĆ, "Počeci nekadašnjeg franjevačkog samostana u (Mariji) Gorici", *Zaprešićki godišnjak 1996. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća s kalendarom za 1997. godinu*, Godište VI., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1997., str. 55.-80.

Stjepan KRIVOŠIĆ, "Brdovec-postanak i značenje naziva", *Zaprešićki godišnjak 1993.*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 31.- 43.

Pavao KUTARČIĆ, *Općina i župa Brdovec, obiteljska i rodoslovna stabla 1800.-2002.*, Pavao Kutarčić, Ključ Brdovečki, 2004.

Pavao KUTARČIĆ, *Ključ - Selo, žitelji i običaji,* Pavao Kutarčić, Ključ Brdovečki, 2004.

Stjepan LALJAK, *Novi dvori od Jelačića bana do naših dana*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1991.

Stjepan LALJAK, "Grofovi Sermage u Hrvatskoj (I. dio)", *Zaprešićki godišnjak 1997., za Grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća,* Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1998., str. 103.-105.

Stjepan LALJAK, "Župnik Ivan Kobe i njegova oporuka", *Zaprešićki godišnjak 1999.*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 100.

Emilij LASZOWSKI, "Porodica Čikulin", *Zaprešićki godišnjak 1996. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište VI., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1997., str. 17.-54.

Emilij LASZOWSKI, *Povijesni spomenici slobodnog kraljevskog grada Zagreba, prijestolnice kraljevine dalmatinsko-hrvatsko-slavonske,* svezak 17. isprave godine 1601.-1617., u Zagrebu, 1941., str. 52.

Leksikon hrvatskih pisaca, Školska knjiga, Zagreb, 2000.

Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1979.

Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae, Vol. I., literae A-K, Jugslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1973.

Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae, Vol. II., Literae L-Z, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1978.

Lexikon der Christlichen ikonographie, Fünfter band ikonographie der heiligen aaron bis crescentianus von Rom mit 239 abbildungen, Herder 1973., Rom, Freiburg, Basel, Wien.

Lexikon der Christlichen ikonographie, Achter band Ikonographie der Heiligen meletius bis zweiundvierzig Martyrer register mit 310 abbildungen, Herder 1976., Rom, Freiburg, Basel, Wien.

Lexicon des Mittel Alters, VIII, Stadt (Byzantinisches Reich) bis Werl, Lexma Verlag, Műnchen, 1997.

Tomislav LIPLJIN, *Rječnik Varaždinskoga kajkavskoga govora,* Varaždin, 2002.

Trpimir MACAN, *Povijest hrvatskoga naroda,* Nakladni zavod Matice hrvatske i Školska knjiga, II. izdanje, Zagreb, 1992.

Mirko MARKOVIĆ, "Hrvatska na karti Varaždinca Stjepana Glavača iz 1673. godine", *Radovi zavoda za znanstveni rad u Varaždinu,* knjiga 2., Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Varaždin, 1988., str. 369.-381.

Josip MATASOVIĆ, *Die Briefe des grafen Sermage aus dem siebenjährigen Kriege*, Verlag der Narodna starina, Zagreb, 1923., str. 266.-273.

Vladimir MAŽURANIĆ, *Prinosi za pravno-povijesni rječnik*, Prvi dio A-O, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1908.-1922.

Vladimir MAŽURANIĆ, *Prinosi za pravno-povijesni rječnik*, Drugi dio P-Ž, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1908.-1922.

Jacques MERCIER, *Povijest Vatikana*, Barbat, Zagreb, 2001.

Anđelko MIJATOVIĆ, "Hrvati i Osmansko Carstvo", *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost,* III. svezak, Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće), Školska knjiga, Zagreb, 2003., str. 95.-108.

Aida BRENKO, Željko DUGAC, Mirjana RANDIĆ, *Narodna medicina,* Etnografski muzej Zagreb, Zagreb, 2001.

Serge BONNET, Radovan GRGEC, Tomo VEREŠ, *Neoklerikalizam i pučki katolicizam,* Hrvatsko književno društvo sv. Čirila i Metoda, Zagreb, 1978.

Vjekoslav NORŠIĆ, "Genealoški podatci o plemićkim porodicama iz matica župe Brdovec", *Zaprešićki godišnjak 1999. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište IX., Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 2000., str. 256.-282.

Opća enciklopedija Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda, br. 8., Š-Žva, Zagreb, 1982., str. 288.

Opći religijski leksikon A-Ž, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002., str. 1007.

Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji, Cerkev v Jugoslaviji 1974., Biskupska Konferencija Jugoslavije, Zagreb, 1975., str. 73.-74.

Franjo PERCELA, "Stanovništvo Općine Brdovec 2001. godine", *Brdovečki zbornik 2004.,* God. III., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2004., str. 33.-37.

Stjepan RAZUM, "Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine", *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, broj 7., Zagreb, 2003., str. 291.-446.

Stjepan RAZUM, "Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1669. godine. Prva biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića", *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije,* broj 8., Zagreb, 2004., str. 7.-112.

Stjepan RAZUM, “Biskupijska skupština (Sinoda) Zagrebačke biskupije iz 1673. godine. Druga biskupijska skupština biskupa Martina Borkovića”, *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, broj 10., Zagreb, 2006., str. 9.-104.

Stjepan RAZUM, “Najstarije sačuvane župničke prisege u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Knjiga župničkih prisega (1648.-1674.)”, *Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, broj 8., Zagreb, 2004., str. 113.-199.

Suvremena katolička enciklopedija, Laus, Split, 1998.

Stjepan RAZUM, "Vjekoslav Noršić (1880.-1953.)", *Brdovečki zbornik 2003.,* Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 237.-247.

Mirela SLUKAN ALTIĆ, "Razvoj Brdovca i njegove uže okolice tijekom 18. i 19. stoljeća", *Gazophylacium, časopis za znanost, umjetnost, gospodarstvo i politiku*, god. 12., br. 3-4, Zagreb, 2007., str. 9.-22.

Agneza SZABO, “Franjo Plemić i Juraj Turković-Hrvatski velikani rodom iz Brdovca”, *Brdovečki zbornik 2004.*, Godište III., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2004., str. 39.-45.

Agneza SZABO, “Istaknute grofice iz obitelji Erdödy i osnivanje Bratovštine svete Barbare u Brdovcu”, *Zaprešićki godišnjak 2002. za grad Zaprešić i općine Brdovec, Bistra, Dubravica, Luka, Marija Gorica i Pušća*, Godište XII., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 71.-79.

Agneza SZABO, “O javnim djelatnostima Pavla Belasa, župnika u Brdovcu”, Matica Hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 130.-132.

Agneza SZABO, "Brdovečki župnik Pavao Belas – Hrvatski preporoditelj i prijatelj bana Josipa Jelačića", *Brdovečki zbornik 2003.,* Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2003., str. 223.-230.

Agneza SZABO, "Adam Alojzije Baričević-svećenik, latinist, književni povjesničar i župnik u Brdovcu", *Brdovečki zbornik 2006.,* God. V., Ogranak Matice hrvatske Zaprešić, Zaprešić, 2007., str. 218.-221.

Ladislav ŠABAN, “Kako su gradili crkvu i orgulje u Mariji Gorici i štošta oko toga”, *Kaj-časopis za kulturu i prosvjetu*, Zagreb, ožujak-travanj 1972., Godina V., broj 3-4, str. 24.-40.

Šematizam Zagrebačke nadbiskupije, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb, 1966., str. 105.

Josip ŠIMIĆ, "Pučka pobožnost prema konstituciji *Sacrosanctum concilium*", *Obnovljeni život*, (59), br. 3, Zagreb, 2004., str. 285.-297.

Ferdo ŠIŠIĆ, *Hrvatska historiografija*, JIČ, I.,Zagreb, 1936., str. 44.

Ferdo ŠIŠIĆ, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda,* Matica hrvatska, Zagreb, 1962.

Željko ŠKOBERNA, "Arheološka istraživanja na području općine Zaprešić (1980.-1987.)", *Zaprešićki zbornik,* Publikacije Muzeja u Brdovcu, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988., str. 5.-22.

Žarko ŠPANIČEK, *Slavonski pučki proroci i sveci. Studija iz pučke pobožnosti Slavonije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Grafika, Slavonski Brod, 2002.

Ivan Krstitelj TKALČIĆ, *Povjestni spomenici Zagrebačke biskupije XII. i XIII. stoljeća,* knjiga I., Zagreb 1873., str. 17.-20.

"Preslušavanje svjedoka godine 1567. proti susedgrdskom silniku Franji Tahyju", *Zaprešićki godišnjak 1993., s kalendarom za 1994 godinu*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1993., str. 9.-30.

Ivan Krstitelj TKALČIĆ, *Povjestni spomenici slobodnog kraljevskog grada Zagreba, priestolnice kraljevine dalmatinsko-hrvatsko-slavonske,* svezak 10. knjige o posjedih, god. 1441.-1470., u Zagrebu, 1904. str. 279.

Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094.-1994., Zagreb, 1995.

Zaprešićki zbornik, *Publikacije Muzeja u Brdovcu*, Svezak II., Narodno sveučilište Zaprešić, Muzej Brdovec, Brdovec, 1988.

Petar ZORANIĆ, *Planine*, SysPrint, Zagreb, 1998.

Mirko VALENTIĆ, "Geografska i demografska slika Hrvatske u XVII. i XVIII. stoljeću", *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost,* III. svezak, Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće), Školska knjiga, Zagreb, 2003., str. 29.-42.

Miroslav VANINO, *Isusovci i Hrvatski narod,* I. dio, Biblioteka vrela i prinosi za povijest isusovačkog reda u Hrvatskom narodu, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1969., str. 353.-431.

Miroslav VANINO, *Isusovci i Hrvatski narod,* II. dio, Biblioteka vrela i prinosi za povijest isusovačkog reda u Hrvatskom narodu, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1987., str. 184, 264.

Željko VEGH, "Najljepši kajkavski molitvenik, Pobožne molitve (1678.) Bratovštine Sv. Barbare iz Brdovca i u domu Sermageovih", *Gazophylacium, časopis za znanost, umjetnost, gospodarstvo i politiku*, god. 12., br. 3-4, Zagreb, 2007., str. 115.-126.

http://www.katolici.org/dogadjanja.php?action=c_vidi&id=11588

http://www.katolicki-tjednik.com/vijest.asp?n_UID=1000

http://barka.com.hr/info/info_barbara.htm

http://www.brdovec.hr

http://www.fantasy-hr.com/content/view/473/83/;

http://superzona.hatona.org/teutonskivitezi.htm;

http://www.bhcroatia.com/povijest/teutonci.htm;

http://en.wikipedia.org/wiki/Teutonic_Knights;

http://www.theorb.net/encyclop/religion/monastic/opsahl2.html;

http://www.newadvent.org/cathen/14541b.htm;

http://en.wikipedia.org/wiki/Monastic_State_of_the_Teutonic_Knights

http://209.85.129.132/search?q=cache:cx4dgpa2OtsJ:zrno.fsb.hr/dt/forum/viewtopic.php%3Ff%3D16%26t%3D160+robert+Bellarmin&cd=1&hl=hr&ct=clnk&gl=hr&lr=lang_hr

http://www.newadvent.org/cathen/03086c.htm.

18) Popis fotografija

Sve fotografije snimio je autor radnje, osim onih na stranici 48. Iste su preuzete s internetske stranice Općine Brdovec www.brdovec.hr.

19) Rječnik manje poznatih pojmova

Almuštva – milostinja.

Arx – v. Castrum.

Branicli – štitnici.

Brodarina – porez za promet rijekama.

Castellum – objekt namijenjen stanovanju.

Castrum – utvrđeni objekt.

Cruciferos – novac.

Curia nobilitaris - plemićka kurija.

Četvrselište – v. Kvartalist.

Dika – državni porez.

Dimnica – zemaljski porez.

Dupleriz(a) – zavjetna svijeća.

Flor – žalobna crna traka.

Gornica – vinska desetina.

Gornjaci – podložnici koji obrađuju vinograde.

Harmica – porez tridesetnica.

Inquilin – v. Želir.

Iudex – seoski sudac.

Iudicatus – v. Sućija.

Kathedraticum – vrsta crkvenog poreza.

Kućar – v. Želir.

Kunisti – podložnici koji plačaju porez na zemlju zvan kunovina.

Kunovina – kraljevski porez na zemlju zvan i marturina.

Kvartalist - standradni podložnički

posjed prema kojem su se određivali feudalni tereti.

Lukno – porez u prirodnim plodovima.

Marturina – v. Kunovina.

Montanisti – v. Gornjaci.

Pantleke - ukrasne vrpce.

Possesio – vlastelinski posjed.

Predijalci – podložnici koji nisu radili tlaku već su u zamjenu obavjali vojnu službu.

Quartalist – v. Kvartalist.

Rajnski (Ranjski) forint – novac.

Slobodnjaci – podložnici koji nisu radili tlaku već su u zamjenu obavjali vojnu službu. Radili su i dodatne poslove poput prenošenja vlastelinske pošte.

Sućija - upravna seoska jedinica.

Tafot – sjajna tkanina.

Tlaka – besplatni rad na obradi

alodijalnih površina.

Villa – naselje.

Villicatus – v. Sućija.

Vedro – mjerna jednica za tekučinu.

Vagon – mjerna jedinica za žitarice.

Želir – podložnici s vlastitom kućom, obrađivali su jedan do tri jutra zemlje.